ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ÖZELBİL

1. basım: 1990, Can

Italo Calvino
AĞACA TÜNEYEN BARON

ROMAN

Türkçesi
AYDIN EMEÇ

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 *89* Fax: 252 72 33

Italo CalvinOj 15 Ekim 1923'de Küba'nın Santiago de las Vegas kentinde doğdu. Genç yaşta Küba'dan İtalya'ya göç eden *Calvino*, kurmaca yazarlığının yanısıra, Komünist Parti Üyeliği, Einaudi Yayınevindeki görevi, gazetelerle çeşitli dergilerdeki yazıları aracılığıyla, II. Dünya Savaşı sonrası Italyan kültürünün en önemli adlarından biri oldu. İlk yapıtlarından başlayarak İtalya'nın en önemli yazarları arasına giren *Calvino*$_s$ İtalya'da birçok edebiyat ödülü kazanmış ve 1960 yılında yayımlanan *I nostri antenati* (Atalarımız) adlı kitabında yer alan fantastik öyküleriyle uluslararası bir ün kazanmıştır. 1950'lerde fantezi ve alegoriye yönelen *Calvino*, yazdığı üç anlatıyla dünya çapında adım duyurdu: *ikiye Bölünen Vikont*, *Ağaca Tüneyen Baron* ve *Varolmayan Şövalye. Calvi?ıo'n\ın*$_t$ bilinç akışı yöntemiyle yazdığı ve evrenle insanların yaratılışını konu alan *Kozmokomik Oy- küler'*den, Marco Polo-Kubilay Han "ilişkisi çerçevesinde arzu, bellek, yaşam, ölüm gibi temaları büyük bir incelik ve şiirsellikle işlediği *Görünmez Rentier's;* yazma ve okuma etkinliğini, okurun anlatı sanatıyla karmaşık ilişkisini ele aldığı *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yol*- ctt'dan, İtalyan masallarını derlediği ve kendisi açısından bir tür anlatıda ekonomiklik alıştırması olan *Fiabe Italiane'ye* (İtalyan Masalları) birçok yapıtı içeren yazarlık yaşamının son ürünü *Amerika Dersle*-ri'dir. *Calvino*, 19 Eylül 1985'de, geçirdiği beyin kanaması sonucu Siena'da ölmüştür.

‘AĞACA TÜNEYEN BARON’ VE CALVİNO’DAN KALAN İKİ MEKTUP

Aydm Emeç

Çağımızın en büyük yazarlarından *Italo Calvino,* 1985 yılının eylül ayında öldü. Dilimize üç romanı çevrilen *Calvino*, 1970 yılında Türkiye’ye gelmiş, on gün kadar İstanbul’da kalarak kenti ve yakın çevresini gezmek istemişti. Ancak karısının rahatsızlanması, bu gezinin üç ya da dört günle sınırlı kalmasına yol açmıştı.

Calvino ile tanışmamızı, o sıralarda Paris’te sürgünde yaşayan Yunanlı yazar *Vassilis Vassilikos* sağlamıştı. 1969’da *Vassilikos’*un Türkçeye çevirdiğim romanı *Ölümsüz,* büyük ilgi görmüş, ülkesinden uzakta zor günler yaşayan *Vassilikos’*u bu olay pek sevindirmişti. Yakından tanıdığı *Calvino* ile Arjantinli karısı *Chichita’*nın İstanbul’a gideceğini öğrenince de benim adresimi vermişti onlara.

Calvino ve karısıyla kısa süre birlikte olmak, İtalya’nın edebiyat, siyaset ve yayın dünyasıyla ilgili anılarını dinlemek bana böyle nasip oldu. Kendisiyle *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmak üzere bir konuşma yapılmasını önerdiğimde ise, "Daha hiçbir kitabım dilinize çevrilmedi. Hele ülkenizde biraz tanınayım da ondan sonra," demek alçakgönüllüğünü göstermişti. İlk yayımlanacak kitabının *Ağaca Tüneyen Baron* olmasına birlikte karar vermiştik. Çok sevdiğim *Sandık Müşahidinin Bir Günü’*nü (dilimize ‘Sandık Müşahidi’ adıyla çevrildi) çevirme ve yayımlama isteğimi ise biraz kuşkuyla karşılamıştı. Ardından *Varolmayan Şövalye* ve öbür kitapları gelecekti. Kitapların Fransızcadan çevrilmesi konusunda bir kuşkusu olup olmadığını sorduğumda, hepsinin Fransızca çevirilerini satırı satırına denetlediğini, bazı kitaplarının son biçimlerini Fransız dilinde aldığını belirtmişti. Aşağıda çevirilerini bulacağınız mektuplarında da bu görülüyor.

Calvino’mm iki romanını *Ağaca Tüneyen Baron’*u ve *Sandık Müşahidi’*ni Türkçeye çevirdim, ikisi de E Yayınları’nca yayımlan-

dı. 1974 yılının ekim ayında Paris'e gittiğimde, karısı *Chıcbıîa* ile Paris'in göbeğinde edindikleri küçük ama çok şirin evlerinde bir akşam yemeği yedik. *Sandık Müşahidi'*ni o akşam eline aldı ilk kez. Beğenmiş göründü.

Türk okuru, Calvino'ya hak ettiği ilgiyi göstermedi. *Ağaca Tüneyen Baron* un ve *Sandık Müşahidinin* ilk baskılarından hâlâ sağda solda bulabilirsiniz sanırım. Ancak, bu durum ne yazar olarak'onun değerini küçültür, ne de Türk okurunun sağduyusuna, iyiyi güzeli seçme yeteneğine yönelik bir eleştiri getirir. Bazı kitaplar vardır ki, nedendir bilinmez, diline çevrildiği ülkede umulan sıcaklığı bulamaz. Bunda, o ülkedeki eleştirmen eksikliğinin payı da olabilir... Çevirmenin başarısızlığının payı da. Kuşkusuz, bir kitabı ana dilinden çevirmenin o kitaba vereceği tat başkadır. Bu açıdan, ben çok severek çevirdiğim *Calvino*[3]ya uygun düşen tadı verememiş olabilirim. Bu büyük yazar, şimdilerde kendisiyle çok yakından ilgilenen bir uzmanın, kısa süre önce *Varolmayan Şövalye*[9]yi dilimize kazandıran *Gül Işık'*m güvenli ellerinde.

Ağaca Tüneyen Baron, ülkemizde 1971 yılında yayımlandı. Kitap eline geçtikten sonra 18 Ekim 1971 tarihinde bana yazdığı mektupta şöyle diyordu yazar:

> "Sevgili Aydın. Sana yazmadan bu kadar uzun zaman geçirdiğim için kendimi suçlu hissediyordum. Gazetelerin Türkiye hakkında yazdıklarını okuyor ve sizleri düşünüyor, bu nedenle de öğrenmek istediklerimi bir mektupla dile getirmek bana daha da güç geliyordu. Mektubunu, bizi sevindiren sağlık haberlerinizi ve yayınevinin iyi yolda olduğunu gösteren Türkçeye çevrilmiş kitabımı bu yüzden büyük bir sevinçle aldık.
>
> Kitabımın çevirisi hakkında bütün söyleyebileceğim, karıştırıp yabancı sözcükleri gördükçe, dipnotlarını çözümledikçe, çok özenli, uzun süren dikkatli bir çalışmanın ürünü olduğudur.
>
> Chichita ile hep yine İstanbul'a gelmeyi ve sizleri görmeyi düşünüyoruz, sizi Paris'te ya da İtalya'da görmeyi de umuyoruz."

27 Ekim 1973 tarihini taşıyan ikinci mektubunda ise, bu kez şöyle diyordu *Italo Calvino*:

"Sevgili Aydın. Yaz boyu biriken mektupları oidukça gecikerek yanıtlıyorum. Ama birkaç hafta önce Eric Linder'e (yayın hakkı temsilcisi olan Agenzia Letteraria Internazionale'nin başındaki kişi) tüm sorunu anlattım ve sana yardım etmesi için elinden geleni yapmasını istedim. Sana yazdığını umuyorum.

'Sandık Müşahidinin Bir Günü'nün İtalyanca ve Fransızca baskılan arasında küçük değişiklikler olduğu doğru. Fransızca çevirisi sırasında bazı düzeltmeler (daha doğrusu, basit yer değiştirmeler) yapmıştım. Şimdi Fransızca çeviri son biçimini alan bir metin yapısında.

Yayın çalışmalarının iyi gitmesi beni sevindiriyor, Avrupa edebiyatının Türkiye'de tanınması için yaptıklarına hayranlık duyuyorum. "Varolmayan Şövalye'nin Türkçesini görmedim. [c]Sandık Müşahidi' çevirisiyle birlikte elime geçeceğini umuyorum..."

Italo Calvino mektup yazmayı, kitapları dışında iz bırakmayı pek sevmeyen bir insandı. 1974 Ekiminden sonra bir daha görüşmedik, yazışmadık. Ben, onu Türkiye'de yeterince tanıtamamanm utancıyla kalemi bir türlü ele alamadım. Kısa bir süre sonra da, nice güçlükler pahasına kurulan E Yayınlarından koptum. Giderek yayıncılıktan uzaklaştım. Ölümünden sonra, sevgili *Italo'n*un ülkemizde daha iyi tanınacağını, daha çok sevileceğini, ömrünü ağaçlarda geçiren 'Baron'ununun gençlere okuma zevkini aşılayarak ellerde gezeceğini ve yeni yem baskılarla çoğalacağını umuyorum.

BİR

1 5 Haziran 1767 günü, ağabeyim Cosimo Piovasco di Rondo, son kez aramızda oturdu. Sanki dünmüş gibi hatırlıyorum. Ombrosa'da villamızın yemek odasındaydık; pencereler, bahçedeki büyük pırnalın sık dallarını çerçeveliyordu. Saat on ikiydi; eski bir geleneğe uyan ailemiz o saatte yemeğe otururdu. Tembel Fransa Sarayından gelen ve tüm soyluların benimsediği ikindi kahvaltısı, ailemizce benimsenmemişti. Rüzgârın estiğini, denizden geldiğini ve yaprakların kımıldadığını hatırlıyorum.

"istemediğimi kaç kere söyledim, yine tekrarlıyorum," dedi Cosimo, salyangoz yemeğini iterek.

Böylesine bir serkeşlik görülmemişti.

Babamız Baron Arminio Piovasco di Rondo, her şeyi gibi modası geçmiş, kulaklarına kadar inen XIV. Louis perukası kafasında, baş köşede oturuyordu. Kardeşimle benim aramda, ailenin rahibi, öğretmenimiz Papaz Fauchelafleur vardı. Karşımızda da annemiz General Konradine di Rondo ve evin rahibesi ablamız Battista. Masanın öbür ucunda ise, Türk giysileriyle, sulama uzmanı, malikânemizin kâhyası, gayrimeşru amcamız avukat Enea Silvio Carrega yer almıştı.

Cosimo on iki yaşındaydı, bense sekiz. Ancak birkaç aydır ailenin topluca yemek yediği masaya kabul ediliyorduk. Küçük yaşta olmama karşın ben de kardeşimin yükselişinden yararlanmıştım: Tek başıma yemek yememi istememişlerdi... Yaranmak, lafm gelişi söylenmiş bir söz. Cosimo ile benim için güzel günlerin sonu gelmişti: FauchelafleurİIe birlikte küçük bir odada yediğimiz yemekleri arıyorduk. Papaz kupkuru, kırış kırış

lenirdi.

yüzlü, ufak tefek bir ihtiyardı. Jansenist' olduğu sö}

Gerçekten de, Engizisyon"un hır davasından kurtulmak için doğup büyüdüğü Dauphin£ bölgesinden kaçmıştı. Ama genellikle övülen katı ve tutucu yaradılışı, kendine ve başkalarına kabul ettirmeye çalıştığı iç sertliği her an biraz daha yumuşuyordu: Papazda doğuştan kayıtsızlık ve boşverme eğilimi vardı. Gözlerini boşluğa dikip uzun uzun düşünceye dalmalar, görünüşe bakılırsa büyük bir gevşeklik, biraz da sıkıntıya varabilmişti ancak. En ufak güçlükte karşı kovmanın gereksiz olduğu bir tanrı isteği belirtisi görürdü sanki ve ona göre davranırdı. Papazla birlikte yediğimiz yemekler ancak uzun söylevlerden sonra başladı, kaşıklarımızın gidiş gelişi ağırbaşlı, değişmez ve sessiz olmalıydı. Başını tabağından kaldıranın ya da çorbasını içerken en ufak gürültü çıkaranın vay haline. Ama çorba bittiğinde Papaz kendini yorgun ve sıkıntılı hissetmeye başlardı: Bakışlarını boşluğa diker, şarabından her yudum alışta dilini şaklatırdı. Yalnızca en son algıları onu etkiler gibiydi hâlâ, ikinci yemeği ellerimizle yiyebilirdik, yemeğin sonunda da birbirimize armut koçanlarını atarken Papaz, arada bir, kayıtsızca,

"...Oooo, *Bioı!...Oooo Alors!"\znnia.n* birini koyverirdi.

Herkesin yemek yediği masada yer aldığımızdan beri çocukluğun en acı bölümü olan, aileden şikâyetlerin biriktiğini hissediyorduk. Babamız ve annemiz gözlerini üzerimizden ayırmıyorlardı: "Tavuğu yerken çatalınla bıçağını kulan, dik dur, dirseklerini masadan çek"ler bitmek tükenmek bilmiyordu. Bir an bile katlanılamayacak bir yaratık olan ablamız Battista da cabası. Azarlamalar, onurla oynamalar, cezalar ve somurtmalardan başka şey görmedik. Taa Cosimo salyangoz yemeğini geri çevirip yazgısını bizimkinden ayırmaya karar verene dek.

Sonradan, bu hınç birikiminin ne olduğunu daha iyi anladım. Ama o sıra sekiz yaşındaydım, her şey bende bir oyun etkisi yapıyordu, büyüklere karşı verdiğimiz savaş bütün çocuklarınkinin aynıydı. Ağabeyimin inatçılığının çok daha derin bir şey gizlediğini görmüyordum.

Babamız Baron, kötü olmasa bile sıkıcı bir adamdı. Geçiş dönemlerinde sık sık olageldiği gibi, yaşamı, geçerliliği kalma-

mış düşüncelerle yönetiliyordu. Çağlarının dalgalanmaları bazılarına da hareketlenme gereksinimi aşılar, ama tersine, doğru yolun dışında. Böylece babamız, çevremizdeki bütün kaynaşmalarla birlikte Ombrosa Dükalığında hakkı olduğunu söyleyerek şişiniyor, yalnızca soy sop, çekişmeler, yakın ya da uzak ülkelerle ittifak sorunlarını düşünüyordu.

Bizim evde sürekli, bir Saray çağrısının genel hazırlığına katılmak söz konusuydu sanki. Ama Avusturya împaratoriçesi- nin ya da Kral Louis'nin mi, yoksa Torino'lu dağlıların çağrısı mı, bilmiyorum... Masaya hindi mi geldi? Babamız, hindiyi saray kurallarına uygun olarak kesip kesmediğimizi, yiyip yemediğimizi anlamak için göz ucuyla bizi kollardı. Bütün azarlamalarında babamızı desteklemek zorunda olan Papaz, suçüstü yakalanmak korkusuyla hindiden bir iki lokma ya alır, ya almazdı. Sayın Avukat Carrega'ya gelince, onun temeldeki sahtekârlığını keşfetmiştik. Bağda gizlenir gizlenmez yalayıp yutmak üzere koca koca butları Türk işi cüppesinin altına gizlerdi. Eli öylesine çabuktu ki onu hiç suçüstü yakalayamazdık. Ama masaya oturduğunda, bütünüyle yürüteceği parçaların yerine tabağına koymak üzere cebine iyice sıyrılmış küçük kemik parçalan doldurduğuna yemin edebilirdik. Annemiz Generalin hesaba katıldığı yoktu, çünkü yemek masasında bile askerce, sert davranışlarda bulunurdu annem: *"So! Nocb ein wenig! Gut!"* Bunlara kimsenin diyecek şeyi olmazdı. Bizimle yemek yerken belki teşrifata aldırdığı yoktu, ama disipline çok bağlıydı ve eğitim alanlarında duyulabilecek emirlerle Baron'un yardımına koşardı: *"Sitz ruhig!* Sil ağzını!" İçimizde kendini rahat hisseden tek insan evin rahibesi, ablamız Battista'ydı. Besili horozlan, yalnız kendisinde bulunan ve gerçek birer cerrah aracı sayılabilecek ufak, sivri bıçaklarla büyük bir dikkat ve özenle lif lif, parçalardı. Onu bize örnek göstermesi gereken Baron ise, Battista'ya bakmaya cesaret edemezdi. Kolalı rahibe başlığının altında delice bakan gözleri, bir kemirgenin sapsan yüzü ve sıkılmış dişleriyle babamızı korkuturdu; evet, onu bile. Anlaşılacağı gibi, yemek masası bütün düşmanlıklarımızın, bölünmelerimizin, tüm deliliklerimizle ikiyüzlülüklerimizin açığa vurulduğu yerdi. Co- simo'nun isyanı da masada patlak verdi. Hikâyemi uzattığım
için bağışlanmalıyım. Ağabeyimin yaşamında bir daha kurulu bir sofraya rastlamayacağız, bundan emin olabilirsiniz.

Yemek masası, büyüklerle rastlaştığımız tek yerdi. Günün geri

kalan bölümünde dairesine çekilen annemiz, dantel örer ve iş işlerdi. General, geleneksel birer kadın işi oian bu tür şeyler yapmayı bilirdi ancak. Ama iş işlerken, savaş tutkusunu kapıp koyverirdi. Danteller ve işlemeler genellikle birer haritaydılar: Yastık ya da halıların üstüne gerili, annemizin ezbere bildiği Avusturya tahtı için verilmiş savaşları gösteren küçük bayraklar ve iğnelerle delik deşiktiler. Bazı kereler de, namlularından değişik açılarla değişik hedeflere mermi saçan toplar işlerdi; annemiz topçuluktan iyi anlardı. Konradine, yirmi yıl önce, Avusturya İmparatoriçesi Maria Teresa'ntn ordularının başında topraklarımızı işgal eden General von Kurtewitz'in kızıydı. Annesi öldüğünden, general bütün seferlere kızmı da götürürdü. Bunda romanlara konu olacak bir van yok: İkisi de en iyi arabalarla yolculuk ederler, emirlerinde bir hizmetçi ordusuyla en iyi şatolarda kalırlar, annem günlerini dantel örerek geçirirdi. Atının üstünde savaşlara katıldığı anlatılır, ama masaldır bu. Her zaman, tanıdığımız o ufak tefek, kalkık burunlu, pembe beyaz kadın olmuştur. Babasından ona askerlik merakı kaldıysa, belki de kocasını protesto etmek içindir.

Babamız savaş sırasında, bölgenin İmparatorluk yanını tutmuş ender soylularındandı. Malikânesinde General von Kurtewitz'i kollarını iki yana açarak karşılamış, adamlarını generalin emrine vermişti. İmparatorluğa bağlılığını daha iyi kanıtlamak için de Konradine[5] le evlenmişti. Bütün bunlar, her zamanki gibi, günün birinde dük olmak içindi. Ama bu kez de iş tersine döndü. İmparatorluk askerleri kısa sürede kirişi kırdılar, Cenovalılar da babamızı ağır bir vergi yükü altında ezdiler. Yine de işin sonunda, Provence seferi sırasında kahramanca şehit düşen babasının ölümünden ve İmparatoriçe Maria Teresa tarafından şam ipeklisinden yastık üstünde altın bir gerdanlık gönderilmesinden sonra General diye anılan çok iyi bir eş kazanmıştı. Annemiz ordugâhlarda büyüdüğü, devamlı ordu ve savaş düşleyip kocasını talihsiz bir entrikacı olarak suçladığı halde, babam aşağı yukarı hep iyi geçindi onunla.

Temelde, ikisi de Avusturya tahtı için verilen savaşlar çağında kalmışlardı: Annem kafasındaki topçu birlikleri, babam da soy ağacıyla. Annem bizim için hep bir orduda subaylık düşlerdi; babam ise imparatorluk seçiminde oy kullanma yetkisi bulunan bir grandüşesle evlendiğimizi. Bütün bunlara karşın anne ve baba olarak çok iyi insanlardı. Ama öylesine dalgındılar ki, ikimiz de aşağı yukarı kendi halimize bırakılmış olarak büyüdük. Kötü mü oldu bu? İyi mi? Kim söyleyebilir? Cosi- mo'nun yaşamı kuşkusuz, olağandışı geçti. Ama benimki düzenli ve sade. Oysa ikimiz de aynı çocukluğu yaşadık. Birlikteyken yetişkinlerin dertlerine kayıtsızdık, insanların geçtikleri yollara sırt çeviriyorduk.

Ağaçlara çıkıyor (bu ilk masum oyunlar anılarımda bir alış- tırma, bir gelecek habercisi gibi aydınlanıyor, ama o sıra kim bunu düşünebilirdi?), bir kayadan öbürüne atlayarak delisuların kaynağına tırmanıyor, deniz kıyısındaki mağaraları keşfediyor, villanın merdiven korkulukları boyunca kayıyorduk. Bu kaymalardan biri, Cosimo için, annemiz ve babamızla arasındaki en ciddi takışmalardan birinin kaynağı oldu: haksız yere cezalandırıldığı inancına kapılıp o günden sonra aileye (topluma ya da genellikle dünyaya) karşı, daha sonra 15 Haziran kararında kendini gösteren, sürekli bir kin besledi.

Doğrusu aranırsa merdivenin mermer korkuluklarında kaymayı bize çoktan yasaklamışlardı. Kolumuzu, bacağımızı kıracağımız korkusuyla değil, aslında hiçbir yerimizi kırmadık, annemizle babamız da bununla hiç ilgilenmediler, boyca ve kiloca geliştiğimizden oldu bu. Babamız her sahanlıktaki korkuluklarda bulunan küçük sütunlara koydurduğu atalarımızın heykellerinden birini kırmamızdan korktuğu için. Cosimo, bir keresinde, üç kuşak önceki dedelerimizden bir piskoposun heykelini, başlığı ve geri kalanıyla devirmişti. Cezalandırılınca da, sahanlığa varmadan hemen önce hızını kesip heykele toslamadan atlamayı öğrenmişti. Ben de aynı tekniği bellemiştim. Her şeyde onu izliyordum. Ama her zaman Cosimo'dan daha alçakgönüllü ve temkinli olduğumdan, yarı yolda atlıyor ya da sürekli hız keserek bölük pörçük kayıyordum. Bir gün Cosimo korkuluktan ok gibi kayarken[4], merdivenden kim çıksa beğenirsiniz? Elinde açık dua kitabı, bir tavuğun boş ve sabit bakışıyla

Papaz Fauchelafleur. Her zamanki gibi van uykulu olsaydı bari... Hayır, aşın uyanık olduğu, kendisini çevreleyen her şeye çok dikkat ettiği anlarından birindeydi. Cosimo'yu gördü ve düşündü: Korkuluk, heykel, toslayacak, beni azarlayacaklar. (Yaptığımız her yaramazlıkta, bize göz kul ak olamadığı için paylanırdı.) Ağabeyimin yolunu kesmek için korkuluğa doğru atıldı. Cosimo geldi ve Papaza tosladı, korkuluk boyunca onu sürükledi. -Ufak tefek ihtiyar bir deri bir kemikti- hız kesme olanaksızlığı içinde her zamanki hızının iki karıyla. Haçlı Seferine katılıp Kutsal Topraklara kadar uzanan atamız, savaşçı Pi- ovasco del Rondo'nun heykeline bindirdi. Herkes, Papaz, Cosimo ve parçalanan Haçlı savaşçısı (alçıdandı) merdivenin dibine yuvarlandı. Ardından bitip tükenmek bilmez paylamalar, kırbaçlar, cezalar, hapis, kuru, ekmek ve soğuk çorba düzeni geldi. Kendini suçsuz sayan Cosimo da (suç onda değil, bütünüyle Pa- paz'daydı) şu amansız ve acı karşılığı verdi:

"Sayın pederim, bütün atalarınızın canı cehenneme!"

Baş kaldırma eğilimi, daha o zamandan kendini gösteriyordu.

Ablamıza gelince, temelde bize benziyordu. Marki della Mela olayından sonra babamız tarafından köşesine çekilmeye zorlandığı halde, her zaman dik başlı ve yalnız bir insan olmuştu. Genç markiyle aralarında geçenler hiçbir zaman öğrenilemedi. Bize düşman bir ailenin oğlu olduğu halde evimize girmeyi nasıl becermiştir Amacı neydi? "Ablamızı baştan çıkarmak, daha da beteri zorlamak," dendi ailelerimiz arasında çıkan sonu gelmez kavga sırasında. Ama çilli ahmağı, bir kadın avcısı, hele ablamızı baştan çıkaran bir kadın avcısı olarak asla gözümüzün önüne getiremedik. Battista ondan çok daha güçlüydü, seyislerle kol güreşi yapıp onları yenmesiyle ün saldı uzun yıllar. Hem sonra, neden işitilen markinin çığlığıydı? Nasıl olmuştu da, babamla birlikte odasına koşan uşaklar Markiyi, parçalanmış giysilerle, pantolonu sanki bir kaplanın pençeleriyle yırtılmış halde bulmuşlardı? Mela ailesi, oğullarının, Battista'mn namusuna el attığını hiçbir zaman kabul etmek istemedi ve evliliğe razı olmadı. Böylece ablamızın sonu, eğiliminin kuşkulu yanı göz önünde tutularak rahibelik yemim bile etmeden rahibe kılığıyla eve gömülmek oldu.

Hıncı, özellikle yemek pişirme konusunda gemi azıya alıyordu. İyi bir a§çmın başlıca nitelikleri olan özen ve yaratıcılıktan yoksun değildi. Ama Battista yemeğe el attı mı, masada bizi ne gibi sürprizlerin beklediği kestirilemezdi. Bir keresinde bize fare

ciğerinden çok lezzetli köfteler yaptı, ancak yedikten ve çok güzel bulduğumuzu söyledikten sonra ne olduğunu açıkladı. Bir reçelli pastanın üstünü süslediği çekirge bacakları - hem de çok sert ve tırtıllı olan arka bacakları ya da simit gibi yuvarlayıp kızarttığı domuz kuyrukları da cabası. Bir başka keresinde bize bir kirpiyi, olduğu gibi, tüm dikenleriyle pişirdi. Nedenini tanrı bilir, kuşkusuz kapağı kaldırıp yemeği gördüğümüzde bir an irkildiğimizi fark etmenin hoşnutluğu için. Pişirdiği bütün olağanüstü yemeklerden yediği halde, bunun tadına bakmak istemedi. Aslında dehşet verici yemeklerinin büyük bir bölümü başkalarını etkilemek amacını güdüyordu, onlara tadı berbat şeyler yedirmek değil, Battista[3]nın hazırladığı yemekler, hayvan ya da bitkinin usta bir kuyumcu eliyle ince ince işlenmişiydi. Tavşan kulaklarıyla süslü karnıbaharlar, ^ine aynı hayvanın derisinden yapılma bir halkanın üzerine oturtulurdu. Bir domuz başından, hayvan dilini çıkarmış gibi, kıpkırmızı bir ıstakoz fırlar, ıstakozun kıskaçları da domuzun dilini koparırmışçasına kıstırırdı. Bir de salyangoz yemeği vardı. Battista kimbilir kaç tane salyangozun başını kesmiş, bu yumuşacık küçük at kafalarım birer kürdanla bir o kadar böreğe saplamıştı. Yemek masaya getirildiğinde herkes, minicik bir kuğu sürüsüyle karşılaşmış gibi oldu. Bu tür yiyeceklerin görünüşünü daha da etkili kılan, Battista'nın bunları hazırlarken gösterdiği çabayı düşünmemiz, incecik ellerini bu minicik hayvan gövdeleriyle uğraşırken gözlerimizin önüne getirmemizdi.

Salyangozların ablamızın ürkünç yaratıcı gücüne sık sık esin kaynağı olması, Cosimo'yla beni, işkence gören bu zavallı hayvanlarla dayanışmadan, tatlarına duyduğumuz tiksintiden, her şeye ve herkese duyulan öfkeden oluşan bir baş kaldırmaya itti. Cosimo'nun ölçülü biçili davranışının ve ardından gelen hareketlerinin kaynağında bu baş kaldırma varsa şaşmamak gerekir.

Bir plan yapmıştık. Avukat amcamız eve bir sepet dolusu yenecek salyangoz getirdiğinde hayvancıklar bir fıçı içinde

mahzene konuyor, orada kepek yiyip içleri boşalarak oruç tutuyorlardı. Fıçının kapağı kaldırıldığında bir tür cehennemle karşılaşılırdı. Salya pıhtıları ve renkli dışkılara -açık havada ve otlar arasında geçirilen güzel günlerin anısı- karışan kepek kalıntılarıyla kaygan izler arasında salyangozlar, can çekişmeyi haber veren bir ağırlıkla yukarı tırmanırlardı. Bazıları başlarını uzatıp boynuzlarını açarak kabuklarından çıkmış olurlardı, bazıları da

kabuklarına büzülüp dışarıya yalnız kuşkulu antenlerini uzatırlardı. Bir bölümü meraklı sersemler gibi halka olur, kimi kapanıp uykuya dalar, kimi de tersine dönmüş yatardı. Korkunç aşçı kadınla karşılaşmaktan onları kurtarmak, şölenlerde kendimizi korumak için fıçının dibine bir delik açtık. Delikten yola çıkarak, bala bulanmış ot parçacıklarıyla mahzendeki öbür fıçılar ve araç gerecin ardından geçen, olabildiğince izlenebilecek bir yol çizdik. Salyangozların, bakımsız ve çalılarla kaplı bir ağaçlığa açılan küçük pencereye kadar kaçmalarını sağlamaktı amacımız.

Ertesi gün, planımızın başarıya ulaşıp ulaşmadığını anlamak için mahzene indik. Mum ışığında duvarlarla koridorları inceledik.

"Burada bir tane var!... Şurada da bir başkası!"

"Şuna bak, nereye kadar gitmiş!"

Şimdiden, çizdiğimiz yol boyunca, küçük pencereye kadar sık bir salyangoz dizisi yerde ve duvarlarda koşuyordu.

"Çabuk olun küçük sümüklüler! Acele edin! Kurtarın kendinizi!" diyorduk, hayvancıkların sakin sakin ilerlediklerini, mahzenin pürtüklü duvarında oluşan kabarıklıklar, küfler ve kalıntılar yüzünden tembel tembel yol değiştirip işi uzattıklarını gördükçe.

Mahzen kapkaranlık, tıka basa dolu, sürprizlerle kaplı olduğundan salyangozları kimsenin göremeyeceğini ve hepsinin kaçacak zamanı bulacaklarını sanıyorduk.

Ama kudurgan ablamız, geceleri, elinde bir şamdan, koltuğunun altında bir tüfek, fare avlamak için bütün evi dolaşıyordu. O gece mahzenden geçti, mumunun ışığıyla, yolunu şaşırıp tavana çıkan bir salyangozu ardındaki gümüşsü iziyle aydınlattı. Bir tüfek sesi duyuldu. Hepimiz yataklarımızda zıpladık, sonra dindar hizmetçimizin gece avlarına alışkın olduğumuzdan

beklemeksizin başımızı yeniden yastığa koyduk. Ama salyangozu yok ettikten ve bir parça sıva kopardıktan sonra Battista, tiz sesiyle haykırmaya koyuldu:

"İmdaaat! Kaçıyor hepsi! İmdaaat!"

Yarı çıplak uşaklar, elinde bir kılıçla babamız ve perukasını takmayı unutan Papaz, koştular. Avukat amcamıza gelince, ne olup bittiğini anlamadan, dertten kaçmaya karar verdi ve kırlara koştu, bir saman yığınının içine girip uyudu.

Meşalelerin ışığında genel bir salyangoz avı başladı. Aslında kimse salyangozları yakalamayı düşünmüyordu ama, uyandıktan sonra bunu bir onur sorunu yapıp boşuna zahmet ettiklerini kabullenmek de istemiyorlardı. Fıçının dibinde açılan delik bulundu ve deliği kimin açtığı hemen anlaşıldı. Babamız, elinde arabacının kamçısıyla gelip bizi yataklarımızdan kaldırdı. Sırtımız, kaba etlerimiz ve bacaklarımız mor izlerle kaplı, kendimizi zindan diye kullanılan küçük, karanlık ve kasvetli odada bulduk.

Uç gün süreyle, ekmek, su, salata, domuz derisi ve soğuk *minestrone*[1] (neyse ki bunu seviyorduk) yemek zorunda bırakılarak bu odada tutulduk. Zindandan sonraki ilk yemek de, tam 15 Haziran günü öğlene rastladı. Sanki bir şey olmamıştı, her şey yolundaydı. Ama aşçıbaşı, ablamız Battista ne hazırlamıştı acaba? Salyangozlu çorba, ardından da salyangoz yemeği. Cosimo bir tek salyangoza bile dokunmadı.

"Yiyeceksiniz, yoksa doğruca zindana gidersiniz."

Ben boyun eğdim ve salyangozları yutmaya koyuldum. (Bu, benim yönümden küçük bir ödleklik oldu. Ağabeyim kendini daha da yalnız hissetti. Onu düş kırıklığına uğrattığım için, gidişi bana karşı da bir protesto hareketi oldu. Ama henüz sekiz yaşındaydım. Hem irade gücümü, daha da ötesi sekiz yaşındayken olabilecek irade gücümü, kardeşimin tüm yaşamını belirleyen insanüstü inatçılıkla karşılaştırmak neye yarar?)

"Evet!" dedi babam, Cosimo'ya-

"Hayır, hayır, hayır!" dedi Cosimo, tabağını iterek.

"Kalk bu masadan!"

Ama Cosimo bize sırtını çevirmiş, yemek odasından çıkıyordu bile.

[1] Pirinç ve sebzeli Italyan çorbası. (Çev.)

"Nereye gidiyorsun?"

Camlı kapıdan, girişteki üç köşeli şapkasını ve küçük kılıcını aldığını gördük.

"Nereye gideceğimi biliyorum!" diye bağırdı.

Ve bahçeye koştu.

Bir süre sonra, pencereden, meşe ağacına tırmandığım gördük. Babamızın masada giymemizi zorunlu tuttuğu tertemiz giysileri sırtındavdı: Saçlar pudralı ve arkadan kurdeleli tek örgüyle sarkıtılmış, dantel kravat, yırtmaçlı yeşil giysi, mor pantolon, yandan sarkan kihç ve köy yaşamında verilmiş tek ödün sayılabilecek, baldırların yarısına kadar yükselen beyaz deri tozluklar. (Henüz sekiz yaşında olan ben, büyük olaylar dışında, saçlarımı pudralamak ve kılıç taşımak -oysa kılıç taksam çok sevinirdim- zorunda değildim.) Bu kılıkta, uzun çalışmalarımızın kendisine kazandırdığı ustalık ve çabuklukla, dallar arasında kollarım ve bacaklarını oynatarak eğri büğrü bir ağacın gövdesinde yükseliyordu.

Ağaçlarda uzun saatler geçirdiğimizi daha önce de söyledim. Ama birçok erkek çocuk gibi meyve ya da kuş yuvası bulmak için değil, en güç yerleri ve çatalları aşma, olabildiğince yükseğe çıkma, yerleşecek iyi köşeler bularak aşağıdan geçenlerin dikkatini çekme amacıyla çığlıklar atıp maskaralık ederek altımızdaki dünyaya bakma zevki uğruna. Yakınlarının haksız yüklenmeleri karşısında, Cosimo'nun ilk düşündüğü şeyin çok alıştığımız meşe ağacımıza tırmanma olması bana doğal geldi. Yemek odasının camlarıyla aynı düzeyde uzanan dallarından, Cosimo, öfkesinin ve nefretinin görüntüsünü zorla tüm aileye sunabilirdi.

"Vorsicbt! Vorsicht! Düşecek zavallı!" diye bağırdı bir baraj ateşine karşı saldırıya geçsek bizi yürekten izleyecek olan, ama her oyunumuzda cehennem azabı çeken annemiz.

Cosimo, rahatça yerleşebileceği, koca bir dalın çatalına kadar çıktı. Elleri koltuk altlarında, başı omuzlarına gömülü, üç köşeli şapkası alnına düşmüş, bacaklarını sarkıtarak oraya oturdu.

Babamız pencereden sarktı,

"Orada oturmaktan yorulunca kararını değiştireceksin!" diye bağırdı.

"Asla değiştirmeyeceğim!" diye karşılık verdi ağabeyim, dalın tepesinden.

"Aşağı indiğinde sana göstereceğim!"
"Evet ama ben aşağı inmeyeceğim!"
Cosimo böyle konuştu. Ve sözünü tuttu.

iki

Cosimo meşe ağacının tepesindeydi. Yerin çok yukarısında atılmış birer köprü olan dallar oynaşıyordu. Hafif bir rüzgâr esiyor, güneş yaprakların arasından parıldıyordu. Cosimo'yu görebilmek için ellerimizi alnımıza siper etmemiz gerekiyordu. Cosimo dünyaya ağacının tepesinden bakıyordu: Oradan bakılınca her şey değişikti. Bu birinci eğlence konusuydu. Ağaçlıklı yol bambaşka bir açıdan seçiliyordu, yoldan sonra çiçek tarhları, ortancalar, kamelyalar, bahçede oturulduğunda üzerinde kahve içilen demir masa da öyle. Daha ötelerde, ağaçlar gitgide seyreliyordu. Sebze bahçeleri, taş duvarlardan destek alan sıra sıra küçük tarlalara dönüşüyordu. Daha koyu renk olan yamaç zeytin ağaçlarıyla kaplıydı. Arkada Ombrosa kasabası, kiremit ve arduvaz damlarını gözler önüne sunuyordu. Aşağıda gemi direklerinin dikildiği seçiliyordu. Liman oradaydı. İyice dipte, ufka doğru yükselen deniz vardı. Ağır ağır bir yelkenli geçiyordu.

Kahvelerini içtikten sonra Baron ve General, bahçeye çıktılar. Cosimo'ya hiç dikkat etmez görünüp bir gül fidanına bakıyorlardı. Kol kola giriyor, sonra ellerini kollarını sallayarak tartışmak üzere ayrılıyorlardı. Bense, oyun oynuyormuş gibi yapıp meşe ağacının altına yöneldim. Aslında Cosimo'nun dikkatini çekmek istiyordum. Ama ağabeyim hâlâ bana kırgındı, bakışı uzaklarda, hareketsiz, yukarıda duruyordu. Dikkatini çekmekten vazgeçip görünmeden onu gözetleyebilmek için bir bahçe sırasının ardına çömeldim.

Ağabeyim sanki nöbet tutuyordu. Çevresine bakınıyor ve dikkati çeken bir şey göremiyordu. Limonluktan, sepetiyle bir kadın geçiyordu. Bir katırcı, katırının kuyruğuna yapışmış, yo-

kuşu çıkıyordu. Birbirlerini görmemişlerdi. Nal seslerini duyan kadın döndü ve yola doğru eğildi, ama geç kalmıştı. Kadın şarkı söylemeye başladı. Sapağı dönen katırcı kamçısını şaklattı. "Deeeh!" dedi katırına. Her şey bu kadarla son buldu. Cosimo ikisini de görüyordu.

Papaz Fauchelafleur, elinde açık dua kitabıyla ağaçlıklı yolu geçti. Cosimo dalından bir şey aldı ve Papaz'ın tepesine düşürdü. Küçük bir örümcek miydi bu, yoksa bir ağaç kabuğu muydu, göremedim. Ama Papaz'a değmedi. Cosimo küçük kılıcını bir deliğe sokup kurcalamaya başladı. Delikten öfkeli bir eşek arısını çıkardı, üç köşeli şapkasıyla arıyı kovaladı ve böceğin bir sakız kabağına kadar uçup gizlenmesini gözleriyle izledi. Her zamanki gibi telaşla Avukat Amcamız evden fırladı, küçük bahçe merdivenini indi ve bağ kütükleri arasında kayboldu. Nereye gittiğini görmek için Cosimo başka bir dala tırmandı. Yapraklar arasında bir hışırtı duyuldu, bir karatavuk havalandı. Cosimo bütün bu süre boyunca ağaca tüneyerek bir şey fark edememenin sıkıntısıyla, başka kuşlar olup olmadığını anlamak için güneş ışığına arkasını verip yaprakların arasını inceledi. Hayır, başka kuş yoktu.

Meşe, bir karaağacın yakınındaydı. Yapraklar neredeyse birbirine değiyor, birinin dalı yarım metre arayla öbürününki- nin üstünden geçiyordu. Ağabeyim için bu yolu aşıp karaağacın tepesini ele geçirmek güç olmadı. Dalları o kadar yüksek, aşağıdan başlayıp dalların bulunduğu yere tırmanmak o kadar güçtü ki, bu karaağaca, çıkmayı hiç denememiştik. Başka bir ağaca, komşu bir dal bulmak koşuluyla, karaağaçtan önce bir keçibov- nuzuna, ardından bir duta geçmek mümkündü. Böylece Cosimo[5] nun, hep bahçenin tepesinde, bir daldan ötekine geçerek ilerlediğini gördüm.

Büyük dut ağacının bazı dalları bizim evi çevreleyen duvara erişiyor, sonra da aşıyordu. Bu duvarın ardında Ondariva- lar'ın bahçesi vardı. Komşu olduğumuz halde Ombrosa'nın en soylularından Ondarivalar hakkında bir şey bilmiyorduk. Birkaç kuşaktan beri babamın iddia ettiği bazı feodal haklardan ya- rarlandıkları için, hoş sayılamayacak duygular iki aileyi bölüyor, kale burcu gibi bir duvar bahçeleri ayırıyordu. Duvarı babam mı, yoksa Marki mi yaptırdı, bilmiyorum. Buna, ender
bitkilerle dolu olduğu söylenen bahçelerini Ondarivalar'ın büyük bir kıskançlıkla koruduklarını eklemeliyim. Linne'nin öğrencisi

[1]18. yüzyılda yaşamış, özellikte botanik dalında yaptığı çalışmalarla üplû İsveçli bilgin. (Çev.)

olan şimdiki Marki'nin büyükbabası, Fransa ve İngiltere saraylarındaki geniş bağlarını, sömürgelerdeki en değerli botanik hâzinelerini getirtmek için harekete geçirmişti. Yıllar boyu gemiler, Ombrosa'ya, çuval çuval tohum, demet demet aşı, saksıda fidanlar, hatta kökleri koca keseklerle dolu büyük ağaçlar boşaltmıştı. Öyle ki, söylendiğine göre bu bahçede Hindistan ormanları, Amerika ormanları, Yeni Hollanda bitki türleri bir-birine karışıyordu.

Duvar boyunca bizim bütün görebildiğimiz, Amerika'daki sömürgelerden yeni getirilen koyu yapraklı bir manolya ağacıydı. Kara dallarının üstünde beyaz ve etli bir çiçek seçiliyordu. Cosimo, dut ağacımızdan duvarın tepesine geçti, dengesini yitirmeden birkaç adım attı, sonra elleriyle duvara yapışıp gövdesini sallandırarak öbür yana, manolyanın yapraklarına ve çiçeğine doğru atladı. Sonra gözden kayboldu. Öykümün pek çok bölümü gibi bu da, ya bana Cosimo tarafından nakledilmiştir, ya da ben dağınık tanıklıklar ve kişisel benzetmeler sonucu çıkarmı- şımdır bunu.

Cosimo, manolyanın tepesindeydi. Bu ağacın çok sık dalları olduğu halde, yine de onun gibi deneyimli bir çocuğun rahatlıkla üstünde gezinebileceği gibiydi. İnce ve narin olmasına karşın dallar Cosimo'nun ağırlığı altında sağlam duruyordu. Pabuçlarının ucu dalları sıyırıyor, kabuğun karalığında beyaz yaralar açıyordu. Ağaç, genç çocuğu, rüzgârın oynattığı yapraklarının taze kokusuyla kaplıyor, bu rüzgâr ya donuk ya da parlak yeşil sayfalar çeviriyordu.

Bütün bahçeyi sarmıştı manolya kokusu. Cosimo henüz bu sık kargaşalığı gözetleyemiyordu ama burnuyla dolaşıyordu. Komşu evin gizleriyle yüklü, rüzgârın kanatlan üzerinde bahçemize kadar gelen bu kokulan önceden aldığı için değişik türleri sezmeye çalışıyordu. Sonra ağaçlara baktı. Kimi geniş ve sanki sudan bir örtüyle cilalı, kimi de minik ve palmiyeninkiler. gibi yapraklar, kaygan ya da kabuklu gövdeler gördü. Bu bahçeye büyük bir sessizlik egemendi. Minik çalıkuşları ötüşerek hava-landılar. Derken incecik bir sesin söylediği şarkı duyuldu: *Oh lâ*

*

lâ lâ! La ba-lan-çoire\ Cosimo aşağıya baktı. On yaşlarında sarışın bir kızın oturduğu salıncak, büyük bir ağacın dallarına bağlanmış, sallanıyordu.

.Bir çocuk için gülünç sayılabilecek, oldukça kabartılmış saçları ve mavi giysisiyle küçük kız, salıncağın her hareketinde dantelle kaplı bir etekliği havalandırıyordu. Gözleri aralık, burnu havada, hanımefendilik oynar gibi önüne bakıyordu. Her ısırışta başını elindeki meyveye uzatıyor salıncağın çizdiği eğrinin ucuna vardığında da küçük pabuçlarına doğru dudaklarını uzatıyor, aslında ne şarkı ne de elmayla ilgilenen ve artık kafasında çok daha başka şeyler bulunan bir küçük kız gibi şarkı söylüyordu: *Oh lâ lâ lâ! La ba-lan-çoire!*

Cosimo, manolyanın tepesinden en alt dallara kadar inmiş, pencere pervazı niyetine ince bir dala yaslanmış, bir çatalın çifte dalı üzerinde dikiliyordu. Salıncağın havalanışı küçük kızı tam karşısına getiriyordu.

Kız o âna kadar bir şey fark etmemişti. Birden Cosimo'nun üç köşeli şapkası ve tozluklarıyla ağacında dikildiğini gördü.

"Oh!" dedi.

Elma elinden düştü, manolyanın dibine yuvarlandı.

Cosimo kılıcını çekti, en alt dala indi, eğildi, kılıcının ucuyla meyveye erişti, deldi, bu arada bir gidiş-dönüş yapıp aynı yere varan küçük kıza uzattı.

"Alın," dedi. "Kirlenmedi. Sadece bir yanı ezilmiş."

Küçük sarışın, manolya ağacında beliriveren yabancı çocuk karşısında bunca şaşkınlık gösterdiğine pişman olmuştu bile. Yine o ağırbaşlı, burnu havada görünümüne bürünmüştü.

"Siz hırsız mısınız?" diye sordu.

"Hırsız mı?" de'di Cosimo, gücenik.

Sonra biraz daha düşündü, bu fikir hoşuna gitti.

"Evet," dedi. "Bunda bir sakınca görüyor musunuz?"

"Öyleyse ne çalmaya geldiniz?"

Cosimo kılıcının ucuna geçirdiği elmaya baktı. Yemekte aşağı yukarı hiçbir şeye el sürmediğini ve acıktığını hatırladı.

"Bu elmayı," dedi.

Ailenin bütün yasaklamalarına karşın, her zaman bilettiği kılıcının keskin ağzıyla meyveyi soymaya koyuldu.

"Öyleyse siz bir meyve hırsızısınız?"

Ağabeyim, meyve bahçelerini yağmalamak için duvarları ve çitleri aşan Ombrosa'nm yoksul çocuk sürülerini hatırladı: Nefret etmeyi ve uzak durmayı öğrettikleri aşağılık yaratıklardı onlar. İlk kez bu hayatın çok bağımsız ve gıpta edilecek bir hayat olduğunu düşündü. İgte: bundan böyle sokak çocuklarının arasına karışacak, onlardan biri olacaktı.

"Öyle," dedi.

Elmayı kesmiş, çiğnemeye koyulmuştu.

Küçük sarışın bir kahkaha attı, kahkahası salıncağın bir gidiş-dönüşü boyunca uzadı.

"Hadi canım! Ben tanırım o küçük meyve hırsızlarını! . Hepsi arkadaşımdır! Yalınayak, sırtlarında bir gömlekle gezerler, saçları başları darmadağınıktır. Ne tozlukları vardır, ne perukaları!"

Ağabeyim, elmasının kabuğu gibi kıpkırmızı kesildi. Sadece hiç hoşlanmadığı pudralanmış saçları yüzünden değil, çok sevdiği tozlukları yüzünden de gülünç duruma düşürülmesi; yüzünün bir an öncesine kadar hor gördüğü türden bir meyve hır- sızımnkiyle karşılaştırılıp beğenilmemesi; hepsinin üstüne, On- darivalar'm bahçesinde kraliçe havalarına bürünen bu küçük hanıma kendisi bir şey ifade etmezken, bütün meyve hırsızlarının arkadaşı olduğunu keşfetmesi, içini öfke, utanç ve kıskançlıkla doldurdu.

"Ob la la la!... Tozluklar ve bir peruka..." diye şarkı söylüyordu küçük kız salıncağında.

Cosimo gururuyla oynandığını hissetti:

"O tanıdığınız küçük hırsızlardan değilim ben!" diye bağırdı. "Hırsız mırsız değilim! Sizi ürkütmemek için söyledim bunu, çünkü aslında kim olduğumu öğrenseydiniz korkudan ölürdünüz. Ben bir haydutum! Korkunç bir haydut!"

Küçük kız burnunun dibine kadar havalanmaya devam ediyordu. Sanki pabuçlarının ucuyla Cosimo'ya dokunmak ister gibiydi.

"Hadi, hadi! Ya tüfeğiniz, hani nerede? Bütün haydutların bir tüfeği olur. Ya karabinanız? Ben gördüm onları! Şatodan Ondariva'ya giderken yirmi kere arabamızın yolunu kestiler!"

"Ama reislerini tanımıyorsunuz! Reisleri »benim! Haydutların reisinin karabinası olmaz. Bir tek kılıcı vardır."

Ve küçük kılıcını uzattı.

Küçük kız omuz silkti.

"Haydutların reisini tanıyorum," diye açıkladı. "Adı Gian dei Brughi. Noel ve Paskalya'da bize hep armağanlar getirir."

"Ya!" diye bağırdı Cosimo di Rondo, dipten gelen bir dalga gibi aileler arasındaki düşmanlığın içinde yükseldiğini hissederek. "Babam, Ondariva Markisi'nin bölgedeki bütün çapulculuk ve kaçakçılığın koruyucusu olduğunu söylemekte haklıymış demek!"

Küçük kız yere yakın geçiyordu. Yeniden hız alacak yerde bir ayak hareketiyle salıncağı durdurdu ve aşağı atladı.

Boşalan salıncak iplerinin ucunda zıpladı.

"Hemen inin aşağı!" dedi küçük kız, işaret parmağını Cosi- mo'ya kötü kötü uzatarak. "Nasıl oluyor da topraklarımıza girme hakkını kendinizde buluyorsunuz?"

"inmeyeceğim!" diye yanıtladı Cosimo, aynı ateşlilikle. "Topraklarınıza ayak basmadım. Dünyanın altınını verseler bunu yapmam."

Bunun üzerine küçük kız, büyük bir soğukkanlılıkla kamıştan bir koltuğun üstünde duran yelpazeyi aldı, hava hiç de sıcak olmadığı halde yelpazelenerek gidip gelmeye başladı.

"Sizi yakalayıp sopa atmaları için uşaklarımızı çağıracağım. Böylece bizim topraklarımıza sokulmanın ne demek olduğunu anlarsınız."

Bu küçük kız her keresinde ses tonunu değiştiriyordu ve ağabeyim her keresinde şaşırıp kalıyordu.

"Dük olduğuma göre, bütün bu toprakların efendisi sayılırım," demek geldi içinden, ama kendini tuttu. Ailesiyle bağlarını koparıp kaçtığı şu sıra, babasının saçmalıklarını benimsemekten en küçük bir zevk bile duymuyordu. Hem bu düklük iddiaları ona bir saplantı gibi gelmişti hep. Neden o da sırası geldiğinde gidip kendini dük ilan etsindi? Kendi kendini yalanlamak istemediğinden, aklına estiği gibi konuşmaya devam etti:

"Burası sizin yeriniz değil," diye yineledi. "Toprak size ait, evet, ayağımı basarsam sizin topraklarınıza geçmiş olurum. Ama yukarda böyle bir şey söz konusu değil. Burada kaldığım sürece canımın çektiği yere giderim."

"Öyleyse yukarıları senin mi?"

"Tabii. Yukarda ne varsa benim kişisel malimdir."

Cosimo dallara, ışık almayan yapraklara, gökyüzüne doğru belli belirsiz bir işaret yaptı.

"Bütün ağaç dalları benim bölgem. Söyle de gelip beni yakalasınlar bakalım, yakalayabiliyorlar mı?"

Bütün bu farfaralıklardan sonra gülünç duruma düşürülmeyi bekliyordu. Tam tersi oldu: Küçük kız beklenmedik bir ilgi gösterdi.

"Öyleyse," dedi, "senin '*bölgen*' nereye kadar uzanıyor?"

"Ağaçlarda yürüyerek nereye varılabilirse oraya kadar. Buraya, öbür yana, duvarın arkasına, zeytinliğe, tepeye, tepenin ardına, ormana, Piskopos'un topraklarına."

"Fransa'ya kadar da gidiyor mu?"

"Polonya'ya, Saksonya'ya kadar," dedi coğrafya konusunda annemizin taht savaşları dolayısıyla tekrarladığı adlardan başka şey bilmeyen Cosimo. "Ama bencil değilim ben. Seni kendi bölgeme davet ediyorum."

İşte, şimdi de senli benli konuşuyorlardı. Ama önce kız başlamıştı.

"Ya salıncak, o kimin?" diye sordu açık yelpazesi elinde, otururken.

"Salıncak senin," diye buyurdu Cosimo. "Ama şu dala asılı olduğundan bana da bağlı. Salıncağa bindiğinde, eğer ayaklarınla yere değiyorsan kendi topraklarındasın. Havalandığında benimkilerdesin."

Küçük kız iyice hız aldı, elleri iplere sıkı sıkıya yapışmış, havalandı. Cosimo manolya ağacından, salıncağın bağlı olduğu dala atladı. Oradan iplere yapıştı ve salıncağı eliyle havalandırdı. Salıncak gitgide yükseliyordu.

"Korkuyor musun?"

"Ben mi? Hayır. Adm ne senin?"

"Benim mi? Cosimo."

"Benimki Violante, ama daha çok Viola derler."

"Bana da Mino derler, çünkü Cosimo ihtiyar adıdır."

"Hoşuma gitmiyor."

"Cosimo mu?"

"Hayır, Mino."

"Bana Cosimo diyebilirsin."

"Asla! Dinle, açık seçik anlaşmalar yapmalıyız."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Cosimo.

Viola'mn her söze karışması Cosimo'yu şaşırtıyordu.

"Senin bölgene çıkabileceğimi ve şeref konuğu sayılacağımı söylüyorum; tamam mı? İstediğim zaman girip çıkacağım. Ağaçlarında kaldığın sürece senin dokunulmazlığın var. Ama bahçemin toprağına değer değmez zincire vurulur, kölem olursun."

"Senin bahçene inmeyeceğim; kendi bahçeme de. Benim için bütün bunlar düşman topraklarıdır. Beni görmek istersen sen yukarı çıkarsın. Meyve hırsızı arkadaşlarını ve biraz ödlek olmasına karşın belki kardeşim Biago'yu da kabul ederim. Ağaçlarda koca bir ordu kurar, yeryüzünü ve orada yaşayanları yola getiririz."

Viola'nın salıncağının yanında aynı dala asılı bir ikinci salıncak daha vardı. Çarpışma tehlikesini önlemek için bir düğümle bunun ipleri kısaltılmıştı. Cosimo iplerden biri boyunca kayarak indi (bu alanda çok idmanlıydı; annemiz bizi bol bol halata çalıştırmıştı), düğüme erişti, çözdü, salıncağın üzerinde dikildi ve hız almak için dizlerini kırıp ardından öne doğru kaykılarak ağırlık merkezini değiştirdi. Böylece gitgide yükseldi. Ters yönde gidip gelen salıncaklar artık aynı yüksekliğe erişiyor, yarı yolda birbirlerinin yanından geçiyorlardı.

"Oturup ayaklarınla hız almayı denersen daha fazla yükselirsin," dedi Viola, ağabeyimi uyararak.

Cosimo ona nispet verircesine yüzünü buruşturdu.

"Aşağı in de it beni, yardım et," dedi Viola, tatlı tatlı gülümseyerek.

"Hayır, ne pahasına olursa olsun inmemem gerektiğine göre..."

Cosimo'nun aklı başından gitmeye başlıyordu.

"Ne olursun..."

"Hayır."

"Hah ha! Tuzağa düşmek üzereydin! Ayağını yere basay- dın her şeyini yitiriyordun."

Viola tahtasından indi ve-Cosimo'nunkini hafif hafif itmeye koyuldu. "Hah!" dedi. Birden kardeşimin üzerinde dikildiği

tahtayı yakalayıp çevirmişti. Neyse ki Cosimo iplere sıkı sıkı yapışıyordu. Yoksa armut gibi düşecekti.

"Kalleş kız!" diye bağırdı, iplere yapışıp yukarı tırmanırken.

Çıkış inişten çok daha zordu. Üstelik, küçük sarışın, kötülük eğilimine kapılmış, aşağıda ipleri sallayıp duruyordu.

Sonunda Cosimo kalın dala erişti, dantel kravatıyla yüzünü silerken ata biner gibi oturdu.

"Hah ha! Başaramadın işte!"

"Az kaldı başarıyordum!"

"Ben de seni dost sanmıştım!"

"Dost olduğuma inanmış miydin gerçekten?"

Viola yeniden yelpazelenmeye koyuldu.

"Violante!" diye seslenildiği duyuldu tam o sıra, tiz bir kadın sesiydi bu. "Kiminle konuşuyorsun?"

"Bir gençle teyzeciğim," diye bağırdı Viola. "Ağaç tepesinde doğmuş, yere ayak basmasına engel olan bir büyünün kurba- m."

Kıpkırmızı kesilen Cosimo, Viola'nın teyzesiyle bir olup kendisiyle mi, yoksa kendisiyle bir olup teyzesiyle mi alay ettiğini, yalnızca oyunu mu sürdürdüğünü, ya da ne kendisiyle, ne teyzesiyle, ne de oyunla ilgilenmediğini mi düşünüyordu. Bu arada, garip bir papağanı incelemek istercesine ağaca yaklaşan kadının saplı gözlüğüyle süzüldüğünün farkındaydı.

"Hou!Mais cest un des Laverse, ce jeune homme, je crois. Viens, Violante."'

Cosimo büyük bir hakarete uğramanın acısı içindeydi. Orada ne yaptığını bile sormadan, büyük bir doğallıkla kendisini tanımışlardı; ve kesin ama sertlikten yoksun bir çağrı, küçük kızın ardına bile bakmadan kendisini terk etmesine yetmişti. Her şey, Cosimo'yu önemsiz biri saydıklarını, varlığıyla yokluğunun onlarca hiç önemi olmadığını gösteriyordu. Böylece de, bu olağanüstü öğlen sonrasından utanç duyuyordu.

Derken küçük kız teyzesine bir işaret yaptı, teyze başını ona doğru eğdi, küçük kız teyzenin kulağına birşeyler söyledi. Kadın yeniden saplı gözlüğünü Cosimo'ya doğru yöneltti.

"Delikanlı," dedi, "bir fincan sıcak kakaomuzu içmeyi lütfen kabul eder misiniz? Aile dostlarından biri olduğunuza göre -Yan gözle Viola'ya baktı- böylece ben de sizinle tanışmış olu-

II

rum.

Cosimo, testekerlek gözlerle teyze ve yeğene bakarak, yürek çarpıntıları içinde kalakaldı. Yörenin en küstah ailesi Omb- rosalı Ondarivalar'ın çağrılışıydı. Az önce duyduğu aşağılanmış- lık duygusu, yerini hoş bir öc alma duygusuna bırakıyordu. Kendisine her zaman yüksekten bakan düşmanlarınca kabul edilmekle babasından öc alıyordu. Viola da çağrılması için araya girmişti. İşte resmen Viola'nın arkadaşı olarak kabul ediliyordu, hiçbir bahçeye benzemeyen bu bahçede onunla oynayabilecekti. Cosimo bütün bunları bir anda kavradı. Aynı zamanda da içinde belli belirsiz, karşıt bir duygu doğuyordu: Çekingenlik, gurur, yalnız bırakılmıştık, onur karışımı bir şey. Bu karşıt izlenimlerle allak bullak olan ağabeyim, tepesindeki dala yapıştı, tırmandı, yaprakların en sık olduğu yere vardı, başka bir ağaca geçti ve kayboldu.

üç

öğlen sonrası bitmek bilmiyordu. Zaman zaman, bah- çelerde sık sık rastlanan boğuk bir gürültü, bir hışırtı duyuluyordu. Sesin ondan geldiği, inmeye karar ver- diği umuduyla dışarı koşuyorduk. Evet evet! Beyaz çiçeğiyle manolyanın tepesinin sarsıldığını gördüm ve Cosimo duvarın öbür yanında belirdi, duvarı aşıp bizim yana geçti.

Onunla konuşmak için dut ağacına tırmandım. Beni görünce canı sıkılmış gibi oldu: bana duyduğu öfke daha geçmemişti. Benimkinin üzerindeki bir dala oturdu ve konuşmak istemezmiş gibi küçük kılıcıyla dalı çentmeye koyuldu.

"Duta çıkmak kolaymış," dedim bir şey söylemiş olmak için. "Daha önce hiç tırmanmamıştık[1]...

Dalını çentmeye devam etti, sonra tatsız bir sesle sordu:

"Söyle bakalım, sevdin mi salyangoz yemeğini?"

Ona bir sepet uzattım.

"Sana iki kuru incir getirdim, Mino. Biraz da reçelli pasta."

"Seni onlar mı yolluyorlar?" dedi aynı tatsız sesle.

Ama yan gözle de sepete bakıp bakıp yutkunuyordu.

"Hayır. Biliyor musun, gizlice kaçmam gerekti. Seninle konuşmamam için bütün akşam ders almamı istiyorlardı, ama ihtiyar uyudu. Annem üzülüyor, düşmenden korkuyor ve gidip seni ağaçtan indirmelerini istiyor. Ama babam, seni meşe ağacında göremeyeli beri aşağı indiğini, kötü davranışın konusunda düşünmek üzere bir köşeye gizlendiğini, meraklanmanın gereksiz olduğunu iddia ediyor."

"Hiç inmedim aşağıya!" dedi ağabeyim.

"Ondarivalar'ın bahçesine uzandın mı?"

[1] (Fr.) "Vay be! Sanırım, Laverse'lerden biri bu delikanlı. Gel Violante." Anlamında cümle. (Çev.)

"Evet ama hep ağaçtan ağaca geçerek ve hiç yere değmeden!"

"Niçin?"

Büyük kuralını açıkladığını ilk kez duyuyordum, ama daha önce aramızda kararlaştırdığımız bir şeymiş de bu kuralı çiğnemeyeceğinden emin olmamı istermiş gibi konuşmuştu. Geniş bir açıklama yapmasında diretmedim.

"Biliyor musun?" dedi, "Ondarivalar'm bahçesini dolaşmak günler ve günler gerektirir. Amerika ormanlarından gelen ağaçları var, bir görsen!"

Tam o sıra benimle bozuştuğunu, dolayısıyla da keşiflerini bana aktarmaktan hiç zevk duymaması gerektiğini hatırladı. Birden kısa kesti:

"Nasılsa seni oraya götürmeyeceğim. Bundan böyle gezintilerini Battista ve Avukat Amcanla yaparsın!"

"Ne olursun, Mino, ben de oraları görmek istiyorum! Salyangozlar yüzünden bana kızmamaksın! İğrençtiler. Ama bütün ailenin bağırıp çağırmasına dayanamadım."

Bu arada Cosimo, reçelli pastayı tıkınıyordu.

"Seni sınayacağım," dedi. "Benim safımda olduğunu kanıtlamalısın."

"Ne yapmamı istiyorsun, söyle bana."

"Bana ipler bulmalısın, uzun ve sağlam ipler: bazı geçitler için bu ipler gerekli olacak. Sonra bir makara ve çiviler. Kalın çiviler."

"Yapmak istediğin nedir? Vinç mi?"

"Pek çok şey çıkarmak gerek yukarıya, sonra düşünürüz: tahtalar, kamışlar..."

"Bir ağacın üstünde kulübe mi yapmak istiyorsun? Nereye yapacaksın?"

"Belki gerekli olacak. Yerini seçeriz. Şimdilik adresim oyuk meşenin içi. İpin ucunda bir sepet sarkıtırım, bana ne gerekliyse içine doldurursun."

"Ama niçin? Sanki uzun süre yukarda gizlenmen gerekliymiş gibi konuşuyorsun... Seni bağışlamayacaklarını mı sanıyorsun?"

Kıpkırmızı bir suratla bana döndü:

"Bağışlayıp bağışlamamalarından bana ne!'Hem gizlendiğim yok, kimseden de korkmuyorum. Ama sen bana yardım etmekten çekiniyor musun?”

Tabii, ağabeyimin şimdilik aşağı inmeyi reddettiğini anlı- yordum. Ama onu, açıklama yapmak, bana "Evet, kahvaltıya kadar ağaçların üzerinde kalacağım," "Güneş batana kadar burada kalacağım," "Akşam yemeğine kadar,” ya da "Karanlığa kadar buradayım," demek zorunda bırakmak istiyordum. Kısacası bana bir sınır göstermesini, protesto davranışına bir boyut vermesini diliyordum. Ama böyle bir şey söylemiyor, bu da beni korkutuyordu.

Aşağıdan biri seslendi. Bağıran babamızdı:

"Cosimo! Cosimo!"

Sonra, Cosimo’nun yanıt vermeyeceğinden çok emin,

"Biaggio! Biaggio!"

"Gideyim de ne istediklerine bakayım. Sonra gelir, sana her şeyi anlatırım," dedim aceleyle.

Ağabeyime bilgi verme konusundaki bu aceleciliğimin, tüyme telaşımla birleştiğini itiraf etmeliyim. Dut ağacının tepesine tünemiş, onunla birlikte yakalanmaktan ve hiç kuşkusuz Cosimo’yu bekleyen cezayı paylaşmaktan ürküyordum. Ama Cosimo, yüzümde bu ödlekliğin belirtisini fark etmemiş göründü. Babamızın kendisine söyleyecekleri karşısındaki kayıtsızlığını omuz silkerek göstermeyi unutmadan gitmeme izin verdi.

Geri döndüğümde aynı yerdeydi: tepesi uçmuş bir ağaç gövdesinde oturmak için rahat bir yer bulmuş, çenesi dizlerinde, kolları bacaklarının çevresinde, duruyordu orada.

"Mino! Mino!" diye bağırdım ona. Soluk almadan yanına kadar tırmanırken, "Seni bağışladılar. Bizi bekliyorlar. Kahvaltı, masanın üzerinde hazır. Annemle babam oturdular, tabaklarımıza pasta dilimleri koydular. Kahvaltıda pasta var, kremalı ve çukulatalı pasta. Ama pastayı yapan Battista değil, biliyor musun, Battista odasına kapandı, öfkesinden yemyeşil olmuştur herhalde! Annemle babam başımı okşadılar: ‘Git zavallı Mi- no’yu bul,’ dediler. ‘Barış yaptığımızı ve bir daha bu olaydan söz etmeyeceğimizi söyle ona.’ Çabuk olalım!"

Cosimo kıpırdamadı. Bir yaprağı çiğniyordu.

"Dinle," dedi, "bir yorgan bulup kimseye görünmeden bana getirmeye bak. Gece burada hava soğuk olmalı."

"Geceyi ağaçlarda geçirmek istemiyorsun herhalde?"

Bana yanıt vermedi. Çenesi dizlerinde, yaprak çiğniyor, önüne bakıyordu. Doğru Ondarivalar'ın duvarına, manolyanın beyaz çiçeğine yönelen bakışını izledim. Biraz ilerde bir uçurtma dönüp duruyordu.

Gece oldu. Uşaklar sofrayı kurmak için' gidip geliyorlardı. Yemek odasında şamdanlar yanmıştı bile. Cosimo'nun, ağacından her şeyi görmesi gerekliydi. Baron Arminius pencereden gölgelere doğru seslendi:

"İstiyorsan kal orada, ama açlıktan öleceksin!"

O akşam, ilk kez, Cosimo'suz yemeğe oturduk. Cosimo, meşenin çok yüksekteki yan dallarından birine ata binercesine oturmuştu. Öyle ki, yalnız sarkan bacaklarını görebiliyorduk. Ancak pencereye çıkıp karanlıklara göz gezdirdiğimizde görüyorduk bacaklarını, çünkü oda aydınlıktı ve dışarısı kapkaraydı.

Avukat Amca bile pencereye kadar gidip birşeyler söylemek zorunluğunu duydu. Her zamanki gibi, sorunla ilgili hiçbir yargıda bulunmamayı başardı. Söylediği şuydu:

"Ooooh! Çok sağlam ağaç... Yüz yıl dayanır..."

Ardından birkaç Türkçe söz ekledi (belki ağacın adını söylüyordu.). Söylediklerini işitenler, kardeşimden çok ağacın söz konusu olduğunu sanabilirdi.

Ablamız Battista, Cosimo'ya karşı bir tür kıskançlık duyuyor gibiydi. Çılgınlıklarıyla aileyi soluk soluğa tutmaya çalışan Battista, kendinden ustasını bulmuştu. Durmadan tırnaklarını kemiriyordu, ama parmaklarım ağzına kadar götürerek değil, başını eğerek, dirseği havada ve eli tersine çevrilmiş olarak.

General nöbetçilerin ağaçlara yerleştirildiği bir karargâh hatırladı, ama Slavonya mı yoksa Pomeranya mıydı orası, hiç bilmiyordu. Nöbetçiler düşmanı görmüşler ve pusuya düşülmesini önlemişlerdi. Ama kuşkulan şimdiye kadar onu yanıltmışsa da, bu askerlik anısı, General'i çok sevdiği havaya döndürdü. Sanki birden oğlunun davranışının nedenlerini anlayabilmişti;

huzura kavuştu, kıvanç bile duyduğunu gösterdi. Onun savaş öyküsünü ve bu konuyla arasında kurduğu benzerliği ciddi ciddi onaylayan Papaz Fauchelafleur'den başka kimse annemi dinlemiyordu. Papaz herhangi bir görüşe, bir sava dört elle sarılırdı, yeter ki olup biteni doğal bulmasını sağlasın, başından her türlü sorumluluk ve derdi uzaklaştırsın.

Yemekten sonra erkenden yatmaya giderdik. O akşam da öyle yaptık. Annemizle babamız artık Cosimo'ya) kendisine dikkat etme hoşnutluğunu vermemeyi kararlaştırmışlardı. Bitkinlik, rahatsızlık ve gecenin soğuğunun onu kaçırmasını bekleyeceklerdi. Herkes savunma mevzilerine çekildi. Evin cephesinde, pencerelerin çerçeveleri içindeki yanık mumlar altından gözlerini açıyorlardı. Çok alışkın olduğu bu yanı başındaki ev geceyi açık havada geçiren kardeşimde kimbilir nasıl bir özlem, bir sıcaklık izlenimi uyandırıyordu? Odamızın penceresinde durdum ve meşenin bir girintisinde, bir dalla gövde arasında tortop olmuş gölgesini seçtim. Yorgana sarınmış ve düşmemek için kendini sımsıkı bağlamış olması gerekiyordu.

Ay geç vakit çıktı ve dalların üzerinde parıldadı. İsketeler, onun gibi tortop olmuş yuvalarında uyuyorlardı. Sayısız mırıltı, sayısız uzak gürültü, geceyi, açık havayı, bahçenin sessizliğini delip geçiyordu ve rüzgâr gelip gidiyordu. Zaman zaman uzak bir uğultu bize kadar ulaşıyordu. Denizdi bu. Penceremden bu kesik soluğa kulak veriyor, aile yuvasının dışında duyulursa nasıl olabileceğini anlamaya çalışıyordum. Birkaç metre ötede, bütünüyle bu soluğa terk ediimiş ve gecenin karanlığıyla çevrili, içinde kurtların uyuduğu sonu gelmeyen ve minik galerilerle delik deşik sert kabuktan gövde dışında sarılacak dost şey bulamayan insanın neler hissedebileceğini düşünüyordum.

Yatağa girdim, ama mumumu söndürmek istemedim. Odasının penceresindeki bu solgun ışık belki ona yoldaşlık edecekti. İki küçük yatağı olan ortak bir odamız vardı. Onun açılmamış yatağına, pencereden de onun içinde durduğu karanlığa bakıyordum. Çarşafların arasında dönüp duruyor, hiç kuşkusuz ilk kez, beyaz ve sıcak bir yatakta soyunuk, yalınayak olmanın sevincini duyuyordum. Aynı zamanda, ağacın tepesinde kaba yorganına bağlı, bacakları sımsıkı tozluklarının içinde, kemikleri yorgunluktan sızlayan, yana dönebilme olanağından bile

yoksun ağabeyimin rahatsızlığını hissediyordum. O geceden sonra bir yatağa, temiz çarşaflara, yumuşacık bir şilteye sahip olma mutluluğunun bilinci yakamı bırakmadı. Bu duygunun tadını çıkarırken, düşüncelerim, saatler boyu bize onca üzüntü çektiren kişiye yöneldikten sonra kendi çevreme kapandı ve uyudum.

DÖRT

Bir zamanlar, Roma'dan yola çıkan bir maymunun, hiç yere değmeden, ağaçtan ağaca atlayarak İspanya'ya varabildiğini kitaplarda okumuştum. Doğru olup olmadığını bilmiyorum... Benim çağımda tüm genişliğiyle yalnız Ombrosa körfezinin ve dağların tepelerine kadar yükselen vadisinin böylesine sık ormanları vardı. Bölgemizin ününün başka nedenleri yoktu.

Bugün aynı bölge tanınmaz halde. Fransızların buralara indiği çağlarda, her yıl biçilen çayırlar gibi ormanlar da kesilmeye başlandı. Ama ağaçlar yeniden bitmedi. Ormanların yok oluşunun savaşlara, Napolyon'a, o çağa bağlı olduğu sanılıyordu. Ama ağaç kesimi durmak bilmedi. Şimdi sırtlar öylesine çıplak ki, eski hallerini bilen bizler, yüreğimiz sıkışmadan bakamıyoruz.

Eskiden, nereye gitsek, gökyüzüyle aramızda hep dallar ve yapraklar bulurduk. Biraz alçak olan tek bölge, limon ağaçlarının oluşturduğu koruydu. Üstelik incirler eğri büğrü gövdelerini turunçgillerin arasından dikerlerdi havaya. Daha yüksekte ağır yapraklarının oluşturduğu kubbeleriyle gökyüzünü örterlerdi. İncir yoksa, koyu yapraklarıyla kiraz ağaçları ya da narin ayva ağaçları, şeftali ağaçları, badem ağaçları, sonra üvez, keçiboynuzu, birkaç dut ya da yaşlı bir ceviz ağacı bulunurdu. Bahçelerin ötesinde zeytinlikler başlardı: Kıyının yakınlarına kadar kümelenen gümüşsü gri bir bulut. Aşağıda, limanla şato arasına kasaba yığdırdı; orada da, damların arasında, dört yandan pırnalların yaprakları, çınarlar, hatta soyluların villalarını yaptırdıkları ve bahçelerini telle çevirdikleri kesimi belirleyen hem gururlu, hem de coşkun ve düzenli bir bitki olan bodur meşeler fışkırırdı.

Zeytinliklerin üstünde orman başlardı. Eskiden çamlarla karaçamlar bölgede hüküm sürmüş olmalıydılar. Hâlâ körfezin iki yamacından yeşillik dalgaları ve anaforlar halinde kumsala kadar iniyorlardı. Karaçamlar, bugün samlabileceğinden çok daha fazla ve sıktı. Orman kıyımının ilk ve en değerli kurbanı oldular. İyice yükseklerde çamlar yerlerini kestane ağaçlarına bırakırlardı; orman dağa tırmandığından sınırı kestirilemezdi. Biz Ombrosalılar'ın, aşağı yukarı hiç farkına varmadan, ortasında yaşadığımız özsu evreni buydu işte.

Bütün bunları ilk fark eden Cosimo oldu. Böylesine sık bir bitki örtüsünün ortasında, yere basmak gereği duymadan bir ağaçtan öbürüne geçerek kilometrelerce yol alabileceğini anladı. Çıplak bir toprak parçasının onu oldukça dolaşmak zorunda bıraktığı oluyordu. Ama kısa sürede bütün yollan öğrendi. Uzaklıkları artık bizim basit ölçülerimizle değil, kendi dalları üzerinde izlemek zorunda olduğu ve kafasından hiç çıkmayan dolambaçlı yola göre hesaplıyordu. Atlayarak bile en yakın dala erişmenin imkânsız olduğu yerde, birtakım kurnazlıklara başvurmayı biliyordu.

Ama biz henüz, sığırcıkların kulakları sağır eden cıvıltıları arasında, soğuk çiyle ıslanmış, uyuşmuş bacaklarında ve kollarında karıncalanmalarla, ilk kez bir pırnalın üzerinde uyanıp büyük mutluluk içinde yeni evrenini incelemeye koyulduğu sabahtayız.

Bahçenin son ağacına vardı. Bir çınardı bu. Altında, bulutlar ve çakıl taşı yığınları gibi tümseklerin ardına gizli birkaç ev kümesinin arduvaz damlarından yükselen dumanlarla kaplı vadi uzanıyordu.

Zaman zaman bu görüntüden, sanki görünmez ve çoğu kere sessiz dalgalar geçiyordu. Duyulduğu kadarı ise, her yana bir çeşit kuşku salmaya yetiyordu: tiz seslerin ani bir patlaması, sonra bir homurtu, boğuk darbeler, belki bir de kırılan dal çatırtısı, sonra yeni, ama değişik çığlıklar. Gürültünün ilk patlak verdiği yere doğru öfkeli kalın sesler yöneliyordu. Sonra hiçbir şey, bir boşluk izlenimi; bir geçiş, bir sürtünme, ürkütücü ve elle tutulamayan bir şey. Eğer gürültülerle sesler vadinin bir nok-

tasında yeniden duyulursa, orada hep kiraz ağaçlarının tırtıllı, küçük yapraklarının rüzgârda sallandığı görülürdü. Hep tetikte olan Cosimo'nun kafasının bir bölümü her şeyi önceden anlıyor, hayalci ve dalgın öteki bölümü ara sıra en garip düşünceleri dile getiriyordu. Böylece kirazların konuştuklarım fark etti.

En yakın kiraz ağacına, daha doğrusu bir dizi yüksek ve yemyeşil kiraz ağacına yöneldi: ağaçlar kara kirazlarla doluydu. Ama ağabeyimin gözü, ilk bakışta dallarda ne olup ne olmadığını anlamaya alışmamıştı henüz. Durdu, gürültü duyduğunu sanmıştı ama şimdi sessizlik hüküm sürüyordu. Cosimo, alçak bir dalın üzerindeydi, nedenini anlayamadan, altındaki bütün kirazları 'hissediyordu.' Kiraz sayısı kadar bakış, üzerinde toplanıyor gibiydi. Ağacın kiraz yerine göz yüklü olduğu sanılabilir- di.

Cosimo başını kaldırdı: fazla olgun bir meyve şak diye alnına düştü. Gözlerini açtı ve ışığı arkasına alıp gökyüzüne baktı (güneş yükseliyordu). Ağaç ve komşu kiraz ağaçları, üstlerine tünemiş çocuklarla kaplıydı.

Keşfedildiklerini görünce, bütün yumurcaklar suskunluğu bir yana bıraktılar. Cosimo, boğuklaştırmaya çalıştıkları tiz ses- leriyle,

"Şuna bak, ne kadar güzel!" dediklerini duyar gibi oldu.

Bu sözlerden sonra her biri, yaprakları aralayarak üç köşe şapkalı çocuğa doğru bir dal daha indi. Başları çıplak ya da ke- narları tiftimiş hasır şapkalarla kaplıydı; bir çoğu kukuleta niye- tine torba geçirmişti kafasına. Giysi olarak sırtlarında gömlek ve partal kısa pantolonlar, yalınayak olmayanların ayaklarında, pabuç niyetine sarılmış paçavralar vardı. Birkaçı ağaca tırmanmak için tahta ayakkabısını çıkarmış, boynunda taşıyordu. Cosimo ile baba buyruğuna boyun eğip şimdiye kadar hep uzak durduğumuz meyve hırsızları çetesiydi bu. Ve o sabah, ağabeyim, böyle bir ilişkiden ne umduğunu açıkça kestiremeden onları arıyor gibiydi.

Kımıldamadan bekledi. Onlar, tiz seslerini boğuklaştırıp, "Bu ne kuşu böyle? Burada işi ne?" gibisinden laflar atarak aşağı iniyorlardı. Avnı zamanda da kiraz çekirdeklerini Cosimo'nun suratına tükürüyor, gagalanmış ya da çürük meyvelerini sapan gibi çeviriyor, ona doğru savuruyorlardı.

"Haaa!" dediler birden (arkasında sarkan kılıcı keşfetmişlerdi). "Gördünüz mü nesi var? Bir göt tokacı!"

Ve güldüler.

Ama kahkahayı çabuk kestiler, ortalık yeniden sessizleşti. Hepsini sevinçten çılgına çeviren bir şey hazırlanıyordu. Bu küçük canavarlardan ikisi ses çıkarmadan tam Cosimo'nun tepesindeki dala tünemişler, ona doğru ağzı açık bir torba indiriyorlardı (herhalde içine ganimetlerini doldurdukları ve kullanmadıkları zaman kukuleta niyetine başlarına geçirdikleri iğrenç torbalardan biri). Göz açıp kapayana dek, ağabeyim, nasıl olduğunu kestiremeden kendini çuvalın içinde, kıskıvrak bağlanmış, yumruklara karşı savunmasız bulacaktı.

Cosimo tehlikeyi sezdi. Ya da bir şey sezmedi de, küçük kılıcıyla alay edildiğini hissedip şerefini korumak için bunu çekmeyi istedi sadece. Kılıcı iyice havaya kaldırdı, torbaya değdirdi. Keşfettiği torbayı, kılıcının çevresine sardı, iki meyve hırsızının elinden sökerek alıp uzağa fırlattı.

Hareketi ustalıktan yoksun değildi. Hırsız çetesi düş kırıklığıyla bir 'ah' çekti. Ellerindeki torbayı kaptıran kafadarlar birkaç seçkin küfür yediler:

"Ödlekler! Salaklar!"

Cosimo, başarısının tadını çıkaracak zamanı bulamadı. Başka bir öfke dalgası koptu, ama bu aşağıdan geliyordu. Köpekler havlıyor, taşlar atılıyor, haykırıhyordu:

"Bu kez yakaladık sizi, hırsız sürüsü!"

Yabaların sivri uçları yaklaşıyordu. Dallara tüneyen hırsızlar arasında büzülen büzülene, bacaklarını ve dirseklerini çeken çekeneydi. Cosimo'nun çevresindeki şamata, çiftçileri uyarmış olmalıydı.

Zorlu, hazırlıklı bir saldırıydı bu. Meyveleri olgunlaştıkça çaldırmaktan bezen vadideki toprak sahipleri ve çiftçiler birleş-mişlerdi. Yumurcakların taktiği birlikte bir meyve bahçesine saldırmak, yağmalamak, sonra yeni bir harekete girişmek üzere mümkün olduğu kadar uzağa kaçmaktı. Onlara ancak benzer bir taktikle karşılık verilebilirdi: yani er ya da geç gelecekleri bir meyve bahçesinde nöbet tutmak ve onları kuşatmakla. Salıverilen köpekler, ürkütücü dişlerini gösterip kiraz ağaçlarının dibinde sürünerek havlıyorlardı. Meyve hırsızlarından üç dört

tanesi kendilerini ağaçtan attılar ama sırtlarını yabaların sivri uçlarıyla deldirip pantolonlarının kıçlarını köpeklerin ağzında bıraktılar; zavallılar, haykırıp kafa darbeleriyle bağ kütüklerini devirerek koşmaya başladılar. Bu olayın ardından kimse, öbürleri gibi Cosimo da, ağaçtan inmeyi göze almadı. Çiftçiler merdivenleri kiraz ağaçlarına dayıyor, önde yabalarının sivri uçları, tırmanmaya başlıyorlardı.

Birkaç dakika süren şaşkınlıktan sonra, Cosimo, sırf bu serseri sürüsü ne yapacağını şaşırdı diye telaşa kapılmanın aptallık olacağını anladı. Onların kendisinden daha kurnaz olduklarına inanmasının hiçbir nedeni yoktu. Kanıtı da, birer ahmak gibi orada durmalarıydı. Komşu ağaçlara kaçmak için ne bekliyorlardı? Ağabeyim o ağaçlar üzerinden gelmişti, o ağaçlar üzerinden dönebilirdi. Uç köşeli şapkasını kafasına iyice geçirdi, kendisine köprü olan dalı aradı, son kiraz ağacından bir keçiboynuzu ağacına geçti, keçiboynuzundan bir eriğe atladı ve böylece ilerleyişini sürdürdü. Yumurcaklar onun, bir köy alanındaymış gibi dallar arasında rahatlıkla yol aldığını görünce izini kaybetmemek için peşine düşmeleri gerektiğini anladılar. Sessizce, emekleyerek, dolambaçlı yolunda onu izlediler. Bu arada Cosimo bir incir ağacına tırmanıyor, bir bostanın çitini aşıyor, oradan incecik dallarından ötürü ancak teker teker geçilebilecek bir şeftali ağacına atlıyordu. Şeftali ağacı, bir duvarın boyunu aşan eğri büğrü gövdeli bir zeytin ağacına tutunmasını sağlıyordu. Zeytin ağacından, bir sıçrayışta, delisuyun üstüne güçlü dalını uzatan bir bodur meşeye geçiliyordu; sonra da suyun öbür yakasına varılıyordu.

Yabalı adamlar, meyve hırsızlarını ele geçirdiklerini sanırken onların kuşlar gibi havadan tüydüklerini gördüler. Köpek havlamaları arasında koşarak onları izlediler, ama önce çiti, sonra da duvarı dolanmaları gerekti. Hem delisuyun bu noktasında köprü de yoktu. Suyu geçebilecekleri sığlıkta bir yer arayarak zaman kaybettiler. Bu arada çocuklar tabanları yağlamış kaçıyorlardı.

Artık ayakları yerde, sizin ve benim gibi koşuyorlardı. Dallarda yalnız ağabeyim kalmıştı.

"Şu tozluklu çingene nereye tüydü?" diye soruyorlardı onu artık önlerinde görmeyince.

Başlarım kaldırdılar; Cosimo yukarıdaydı ve zeytin ağaçlarının üzerinde sürünüyordu.

"Hey! İn artık! Şimdiden sonra bizi yakalayamazlar!"

Ama Cosimo inmedi, sık bir yaprak kümesinden ötekine, bir zeytin ağacından öbürüne atladı ve gümüşsü yaprakların arasında kayboldu.

Küçük serseri sürüsü, kukuleta niyetine torbalan kullanıp ellerinde kamışlarla vadinin öbür ucundaki kiraz ağaçlarını yağmalıyordu şimdi. Düzenli çalışıyor, bir dalı temizledikten sonra öbürüne geçiyorlardı ki en yüksek kiraz ağacının tepesine bağdaş kurup tünemiş, iki parmağıyla her kirazın sapını koparıp dizleri arasında yerleştirdiği üç köşeli şapkasına dolduran... kimi görsünler? Tozluklu çocuğu!

"Hey, nereden geliyorsun?" diye sordular.

Bozuldukları için soruları da o ölçüde küstahçaydı. Beriki oraya gerçekten uçarak gelmiş gibiydi.

Ağabeyim üç köşeli şapkasındaki kirazları teker teker alıyor ve şekerleme gibi ağzına götürüyordu. Sonra, yeleğini leke- lememeye dikkat ederek ağzını hafifçe büzüp çekirdekleri uzağa üflüyordu.

"Bu şekerleme düşkünü ne istiyor bizden?" dedi küçük serserilerden bin. "Neden gelip başımızı ağrıtıyor? Neden kirazlarını kendi bahçesinde yemiyor?"

"Şekerleme düşkünleri arasında, ara sıra yanlışlıkla öbürlerinden daha iyi olanı çıkar." dedi biri. "Şapkalı kızı düşünsene."

Bu gizemli adı duyunca Cosimo kulak kabarttı ve nedenini kestiremeden kızardı.

"Şapkalı kız bizi aldattı," dedi bir başkası.

"Yine de, bir şekerleme düşkünü olarak çok yürekliydi. Sabah buralarda olsaydı boru çalar, herifler de bizi yakalamazlardı."

"Tabii, bir şekerleme düşkünü de bizim çeteye girebilir. Yeter ki bizim yanımızı tutsun."

Cosimo o zaman şekerleme düşkününün kentli, soylu, yüksek yerdeki kişi olduğunu anladı.

"Dinle," dedi yumurcaklardan biri, "açık konuşalım! Bize katılmak istiyorsan bizlerle sefere çıkar, bildiğin geçitleri gösterirsin."

"Ve babanın bahçesine sokarsın!" diye ekledi bir başkası. "Bir keresinde orada benim üzerime ateş ettiler!"

Cosimo, kafasında bir tek şey, durmuş onları dinliyordu.

"Baksanıza," dedi, "şapkalı kız kim?"

Yaprakların arasına dağılmış bulunan paçavralar içindeki çocuklar bir kahkaha koyverdiler, ama öylesine güçlü bir kahkaha koyveıdiler ki bazılarının kiraz ağacından düşmelerine ramak kaldı. Bazıları arkaya devrilip yalnız bacaklarıyla dallara asılı kalıyor, öbürleri elleriyle asılıp durmak dinlemek bilmeksizin haykırıyor ve gülüyorlardı.

Tabii, böyle bir şamatanın ardından, izlerini sürenler yine peşlerine düştüler. Daha da öte, müfreze köpeklerle birlikte bulundukları yerin yakınında olmalıydı ki havlamalar yükseldi, yabaların yeniden ortaya çıktığı görüldü. Ama bu kez, bir önceki başarısızlıklarından ders alan köylüler, merdivenlerini dayayıp komşu ağaçlara tırmanmakla işe giriştiler. Yabalar,, kuşatılan hırsızlara yöneltildi. Yalnız, yerde kalan köpekler çepeçevre ağaçlara tünemiş adamlar görüp öfkelerini ne yana kaydıracaklarını kestiremediler; dağılıp "burunları havada, havlamakla yetindiler. Meyve hırsızları çabucak yere atladılar, ne yapacağını şaşıran köpeklerin arasından her biri bir yana kaçtı. Baldırlarda birkaç ısırık, birkaç taş ya da sopa darbesi dışında çoğu savaş alanını sağ salim terk etti.

Cosimo ağacında tek başına kaldı.

"İn!" diye bağırıyorlardı öbürleri ona, kaçarken. "Ne yapıyorsun? Uyuyor musun? Yol açıkken atla!"

Ama Cosimo, dalını dizleri arasında sıkarak kılıcını kınından sıyırdı. Çiftçiler ona erişmek için, yabalarının uçlarına bağladıkları sırıklarını komşu ağaçlardan uzatıyorlardı. Cosimo kılıcını döndürerek sırıkları uzaklaştırıyordu. Sonunda göğsüne bir yaba dayandı ve onu ağacın gövdesine mıhladı.

"Durun!" diye bağırdı biri. "Bu genç Piovasco Baronu'dur. İyi ama, ağacın tepesinde işiniz ne efendimiz? Nasıl oluyor da siz bu çocukların arasına karışıyorsunuz?"

Cosimo, babamızın rençberlerinden biri olan Giua della Vasca'vı tanıdı.

Yabalar geri çekildi. Müfrezedekiler şapkalarını çıkardılar, ağabeyim de iki parmağıyla üç köşeli şapkasını kaldırıp eğildi.

"Hey, yerdekiler, köpekleri bağlayın!" diye seslendi birkaç kişi, "indirin onu aşağıya, inebilirsiniz efendimiz, ama dikkat edin, ağaç yüksektir! Durun! Size bir merdiven getirelim. Sonra evinize götürürüz!"

"Hayır, hayır, teşekkür ederim,'' dedi ağabeyim. "Siz hiç rahatsız olmayın. Yolu biliyorum, tek başıma bulabilirim!"

Ağaç gövdesinin ardında kayboldu, yeniden başka bir dalın üzerinde göründü, yine dolandı ve daha yüksek bir dalın tepesinde ortaya çıktı, bir kere daha kayboldu, tepedeki sık yapraklar arasındaki en yüksek dalların birinde ayaklarından başka yeri görünmez oldu. Sonra ayaklar da atladı, görünen bir şey kalmadı ortalıkta.

Yukarı mı, yoksa aşağı mı bakmak gerektiğini kestiremeyen adamlar,

✓ J

"Nereye gitti?" diyorlardı birbirlerine.

• "İşte!'"

Cosimo, oradan oldukça ötedeki bir ağacın tepesinden geçti ve yeniden kayboldu.

"İşte!"

Yine bir başka ağacın tepesinde, rüzgârla sürükienmişçesi- ne sallandı ve atladı.

"Düştü mü? Hayır! Şurada!"

Yeşil dallar arasında üç köşeli şapkayla saçlarını ensesinde toplayan kurdeleden başka şey seçilmiyordu.

"Ne biçim efendin var senin?" diye sordular çiftçiler Giua della Vasca'ya. "İnsan mı, yoksa yabani hayvan mı bu? Sakın şeytanın ta kendisi olmasın?"

Giua ses etmedi. Haç çıkardı.

Cosimo'nun şarkı söylediği duyuldu. Bir tür dalgalı bir ses.

"Oh! Şap-ka-lı Kıııuz!"

BEŞ

Şapkalı kız... Bir ayrıntıdan öbürüne, Cosimo onun hakkında çok şey öğrendi. Meyve hırsızları, beyaz midillide gezen, villalardan birinde oturan ve partal giysililer sürüsüyle dostluk kurmaktan çekinmeyen küçük bir kışa ve-

rıyorlardı bu adı. Bir süre onları korumuş, bile otoriter bir kız olduğundan onlara komuta bile etmişti. Midillisiyle yollarda, patikalarda koşturuyor ve bekçisiz bir meyve bahçesinde olgun meyve görür görmez hemen onları uyarıyordu. Sonra saldırılarını at üzerinde, boynunda bir av borusu, bir subay gibi destekliyordu. Onlar badem ya da armut ağaçlarını yağmalarken, kız, çiftliklere egemen tümsekler boyunca, bodur atının üstünde nöbet tutuyor ve çiftçilerin ya da köylülerin kuşkulu bir hareketini fark eder etmez borusunu üflüyordu. Bu sesi duyan yumurcaklar ağaçlardan aşağı atlıyor ve tabanları yağlıyorlardı. Dolayısıyla, kız yanlarında olduğu sürece hiç yakalanmamışlardı.

Sonradan ne olduğunu anlamak daha güçtü. Şapkalı Kız'ın 'ihaneti' ve onlara zarar vermesi karışık bir işe benziyordu. Meyve yemek için çocukları kendi villasına çekmiş, sonra onları uşaklarına dövdürmüştü sözde. Öte yandan, aynı zamanda içlerinden iki kişiye, hâlâ bu konuda kendisine sataşılan Bel-Lore adında biriyle Ugasso'ya ilgi göstermiş, sonra onları birbirine düşürmüştü. Öyle ki, uşakların sopa yağmuru belki de bir meyve soygununun değil, kıza karşı sonunda birleşen iki kıskanç âşığın açtığı seferin sonucuydu.

Hâlâ, kaç kere vereceğine yemin edip sonunda içlerine hintyağı koyarak çocuklara sunduğu pastalardan söz ediliyordu. Bu yüzden, bir hafta süreyle hepsi mide sancıları içinde kıvranıp durmuşlardı. Bu olaylardan biri.

Ya da aynı türde başkaları, belki hepsi birden Şapkalı Kız'la çete arasındaki kopmaya yol açmıştı. Şimdi çocuklar ondan, bir kin ve özlem karışımıyla söz ediyorlardı.

Cosimo, çok yakın olduğu bir görüntü sanki ufak ufak ortaya çıkıyormuş gibi kulak kesilmişti. Sonunda sordu:

"Sizin Şapkalı Kız hangi villada oturuyor?"

"Onu tanımadığınıza bizi inandırmak mı istiyorsun? Komşusunuz yahu! Ondariva villasında oturan Şapkalı Kız o!"

Cosimo, serserilerin arkadaşıyla salıncaktaki küçük kızın aynı kişi olduğunu anlamak için bu anı beklememişti tabii. Bence kız, çevredeki bütün meyve hırsızlarını tanımakla övündüğü için çetelerinin peşine düşmüştü. Ama o andan sonra, Cosi- mo[5]yu sarsan kararsızlık gitgide artmaya başladı. Kimi zaman çetenin başına geçip Ondariva villasının bahçesini yağmalamaya gitmeyi, kimi zaman da küçük kızın emrine girip çeteye karşı çıkmayı düşlüyordu. Gerekirse, sonradan kızı koruyabilmek için, yumurcakları Viola'yı kudurtmaya kışkırtmakla işe başlayacaktı. Kimi zaman da, eninde sonunda küçük kızın kulaklarına varacak üstün başarılar düşlüyordu. Bu tasarılarla dolu olarak, anan bir kayıtsızlıkla çeteyi izliyordu. Çocuklar ağaçtan inip yalnız kaldığında da, güneşi kaplayan bir bulut gibi yüzünden bir hüzün dalgası geçiyordu.

Bunun ardından beklenmedik bir atılımla, bir kedi gibi çevik, dallara tırmanıyor, dişleri arasından anlaşılmaz şarkılar söyleyip bahçelerin ve meyveliklerin üstünden geçiyordu. Sinirli, neredeyse sessiz bir şarkı söyleyişi vardı. Hep bir noktaya yönelen gözleri, görmezcesine, önüne bakıyordu. Kediler gibi, özel bir içgüdüyle dengesini buluyordu sanki.

O garip havayla, birkaç kere bahçemizin dalları üzerinden geçtiğini gördük.

"Orada! Orada!" diye bağırıyorduk.

Çünkü ne yaparsak yapalım, Cosimo[5]dan başka şeyi dert edinmemey'e devam ediyorduk. Ağaçların üzerinde geçirdiği saatleri, günleri sayıyorduk ve babamız;

"Deli! Cin çarpmış bunu!" diyordu.

Sonra Rahip Fauchelafleur[5]e çatıyordu:

"Yapılacak şey onu cinlerden kurtarmak. İyi ama, ne bekliyorsunuz? Size söylüyorum, *L'abbe!* Niçin kollarınızı kavuştu-

rup bekliyorsunuz? Oğlumun içinde şeytan var, anladınız mı, *.Sacrc nom de Dıeu!"*

Rahip birden uyanır gibi oluyordu. Şeytanın adı kafasında çok belirgin bir çağrışım yaratıyor, şeytanın varlığının doğru yorumu üzerine çok karışık bir tanrıbilimsel tartışmaya girişiyordu. Babama karşı mı çıkmak istiyor, yoksa genellemelerde kalmakla mı yetinmeye çalışıyordu? Kısacası, ağabeyimle şeytan arasında bir ilişkinin mümkün olabilmesi ya da öncelikle bunun reddedilmesi konusunda kesin bir.şey söylemiyordu.

Baron sabırsızlanıyor, Rahip konuştukça ipin ucunu kaçırıyordu. Benimse canım sıkılıyordu.

Annemizde ise, tersine, önceleri yaygın olan ve saplantı halindeki kaygı, bütün duygularının da gösterdiği eğilim gibi, pratik kararlar ve duruma uygun araçların araştırılması biçiminde somutlaşmıştı sanki: bir generalin kaygılarının da böyle çözümlenmesi gerekmez miydi? Uzun ve sehpa üzerine yerleştirilen bir dürbün keşfetmişti. Gözü dürbüne yapışık, görüş alanından çıktığına yemin edebileceğimiz sıralar bile yapraklar arasında çocuğu daha iyi seçecek biçimde hiç durmadan mercekleri ayarlayarak, villanın taraçasında saatler geçiriyordu.

Tepesinden geçmedikçe Cosimo'yu bir türlü göremeyen ve ağaçların altında gidip gelen babamız bahçeden,

"Onu hâlâ görüyor musun?" diye soruyordu.

General, bir işaretle bizlere Cosimo'yu gördüğünü bildiriyor, bir tepeden birliklerin yayılmasını izler gibi, susmamız için bizi uyarıyordu. Ara sıra hiçbir şey görmediği açıktı; ama nedendir bilinmez, Cosimo'nun şurada değil de burada görüneceğine karar vermişti ve dürbününü doğru bildiği noktaya yöneltiyordu. Yine de zaman zaman, kendi kendine, yanıldığını kabul etmesi gerekirdi ki, böyle anlarda dizleri üzerinde tuttuğu bir kadastro planını incelemek üzere gözünü mercekten uzak- laştırırdı. Ellerinden biri, düşünceli bir biçimde ağzına konur, General oğlunun vardığını sandığı yeri bulana dek öbür eli haritanın hiyerogliflerini izlerdi. Dönüş açısını hesaplar, bu yaprak okyanusunun herhangi bir tepesine dürbününü yöneltir ve ağır ağır ayarlardı. Dudaklarında seçtiğimiz titrek gülümseme bize, Cosimo'yu gördüğünü ve onun gerçekten baktığı noktada bulunduğunu haber verirdi!

O an arkalıksız iskemlesinin yakınına koyduğu renkli bayrakları kapar, iki tarafça bilinen bir dil söz konusuymuş gibi bayrakları birbiri ardından sallardı. Önce bu davranışı kendisine kırılmama yol açtı. Annemin bayrakları olduğundan ve bunları kullanabildiğinden haberim yoktu; özellikle çok küçük olduğumuz çağlarda ikimize de bunların nasıl kullanıldığını öğretmemiş olması, ne yazıktı. Ne var ki annemiz hiçbir şeyi oyun olsun diye yapmazdı ve artık umut edilecek hiçbir şey kalmamıştı.

Bütün bu savaş araç gereçleri, sıkışan yüreği, avucunda buruşan mendiliyle onun yine de bir anne olarak kaldığını söylemem gerekir. Generalcilik oynamak onu dinlendiriyor ya da bu kuşkulu dönemi savaşçı kılığında yaşamak bütün bütün paralanmasına engel oluyordu daha çok. Temelde güçsüz bir kadındı ve tek savunması von Kurtewitz'ten kendisine kalan bu askerce davranıştı.

Bir yandan dürbünle bakıp öbür yandan küçük bayraklarını salladığı bir gün yüzü birden aydınlandı. Güldü. Cosimo'nun yanıt verdiğini anladık. Nasıl yanıt verdiğini bilmiyorum; belki şapkasını sallayarak ya da dallardan birini kımıldatarak. Kesin olan şu ki, o andan sonra annemiz değişti ve kuşkusu kayboldu. Bir anne için, böylesine garip, normal bir duygusal hayatı oluşturan her şeyden uzak durmayı seçmiş oğul, olağanüstü bir alın- yazısıydı. Ama sonunda Cosimo'yu olduğu gibi kabul etti, hem de hepimizden önce. O günden sonra zaman zaman, beklenmedik bir biçimde Cosimo'nun kendisine yönelttiği selamlarla, değiş tokuş ettikleri sessiz mesajlarla yetinmeyi bildi.

Ne gariptir ki, kendisine bir selam yolladığı için Cosimo'nun kaçışına son verip aramıza döneceğini bir an bile düşünmedi. Babamız, tam tersine, sürekli bu umutla yaşıyordu. Oğlunun davranışlarındaki en küçük değişiklik kafasını allak bullak ediyordu.

"Ben demedim miydim? Görüyorsunuz işte. Geri dönecek!"

Ama Cosimo'yla hepimizden çok bağdaşmayan annemiz, belki de açıklamaya kalkışmak istemediği için, onu kabul etmeyi başaran tek kişiy di sanki.

Yine ilk selamlaşmaya dönelim. Taraçada hiç görünmeyen Battista, birden annemizin ardında belirdi. Ne olduğu belirsiz bir bulamaçla dolu tabağı tatlılıkla uzattı ve kaşığını sallayarak,

"Hey Cosimo!" diye bağırdı. "İster misin?"

Babamızdan bir tokat yedi ve içeri girdi. Tanrı bilir, ne korkunç bir köpek yal'ı hazırlamıştı. Kardeşimize gelince; kaybolmuştu o.

Özellikle küçük serserilerin seferlerine katılalı beri onu izlemek için yanıp tutuşuyordum. Büyük bir coşku ve dayanışma hareketine atılmak üzere, önümde her türlü kuşku ve ödlekliği atmak gereken yeni bir ülkenin kapılarım açıyordu bana sanki. Bakışlarımın yaprak kümesi üzerinde gezinebileceği yüksek bir tavan arası penceresiyle taraça arasında gidip geliyordum. Orada, kulaklardan çok gözlerle çetenin patırtıyla bahçelere dalışını izliyordum; kiraz ağaçlarının tepelerinin sallandığını görüyordum; bir el görünüyor, yokluyor, koparıyordu; saçları karmakarışık ya da torba geçirilmiş bir baş fırlayıveriyordu. Seslerin arasında Cosimo'nunkini de işittiğim oluyor, kendi kendime: "Nasıl eder de oraya varır?" diyordum. "Daha az önce bahçedeydi. Şimdiden çeviklikte sincapları geçti mi yoksa?"

Büyük Havuz'un üstündeki kırmızı erik ağaçlarında olduklarını hatırlıyorum, tam o sırada boru çalındığım da. Kimin çaldığını bilmediğimden hiç dikkat etmedim. Ama, kardeşimin anlattığına göre çocuklar birden susuvermişlerdi. Boru sesini yeniden duymanın şaşkınlığıyla bunun bir tehlike-işareti olduğunu unutmuşlardı sanki. Yalnızca iyi duyup duymadıklarını, Şapkalı Kız'ın yeniden tehlikeyi haber vermek üzere midillisiyle yolları arşınlayıp arşınlamadığını düşünüyorlardı. Birden tabanları yağladılar; ama kaçmak için değildi bu. Ya da, kaçıyorlarsa onun peşindeydiler ve ona yetişmek için koşuyorlardı.

Cosimo, hareketsiz, kıpkırmızı bir yüzle tek başına kaldı. Ama çocukların kaybolduğunu görüp nereye gittiklerini anlar anlamaz, her sıçrayışta boynunu kırma pahasına daldan dala atlamaya koyuldu.

Viola, midillisinin yelesine dayadığı tek eliyle koşumları yakalamış, dik bir yolun dönemecinde duruyordu. Kamçısının

ucunu kemirip aşağıdan yukarı bakıyordu çocuklara. Sırtında mavi bir giysi vardı; altın sarısı av borusu küçük bir zincirle boynuna asılıydı. Duruveren çocuklar da bir şey kemiriyorlardı: bir eriği ya da parmaklarını, ellerindeki ya da kollarındaki yara izlerini, çantalarının köşesini. Ve yavaşça, bütün bu kemirgen ağızlardan, inançsız, sadece rahatsızlıktan kurtulmak için ya da yalanlanma bekleyişi içinde, bir ölçülü cümleler mırıltısı, bir tür şarkı yükselmeye başladı:

"Orada ne yapıyorsun Şapkalı Kız?...Geliyor musun artık? Eskisi gibi... dostumuz, çiçeğimiz değilsin... Kurnaz kız, inanmıyoruz sana artık."

Bir dal hışırtısı ve işte büyük bir incir ağacının tepesinde, yapraklar arasından soluk soluğa başını gösteren Cosimo. Kız, kamçısı ağzında, başını kaldırmış, onu, sonra aynı ezici bakışlarla öbürlerini süzüyordu. Cosimo dayanamadı, soluk soluğa konuştu:

"Biliyor musun, geçen görüşmemizden bu yana ağaçlardan inmedim!"

Tümüyle içten gelen bir inada dayanan başarıların gizli kalması gerekir. Bunlar açıklanır ya da övünme nedeni yapılırsa boş, anlamdan yoksun gelir insana, bayağılaşır. Ağabeyim bu sözleri söyler söylemez söylememiş olmayı yeğledi; gözünde her şey önemini yitirmişti. Gerçekten aşağı inmek ve bu işe son vermek isteğini duydu. Viola kırbacını ağzından çekip tatlılıkla şunları söyleyince daha da beter oldu:

"Yok canım!... Ne aptalca şey!"

Haylazların gırtlağında gürleyen kahkaha, kısa süre sonra . göbeklerini paralarcasına sarsılmalarına yol açan haykırışlara dönüştü. İncir ağacının üstündeki Cosimo, öfkeyle öyle bir sıçradı ki, narin ve hain ağaç fazla dayanmadı. Ayaklarının altındaki dal kırıldı ve geleceğin Baron'u bir taş gibi düştü.

Kolları açık, kendini tutmadan düştü. Daha doğrusu, ağaçlarda yaşadığı sürece, bir yere tutunma irade ya da içgüdüsünü göstermediği tek andı bu. Ama giysisinin eteği alçak bir dala takıldı: yerden dört karış yukarda, Cosimo tepe üstü asılı kaldı.

Tek düşüncesi, -gözlerini faltaşı gibi açıp şahlanan midillisi üzerindeki küçük kızı tersten görür, bu arada çocuklar uçurumun tepesinde tersine çevrilmiş, bilinmeyen bir dünyaya asılı,

birbiri ardından normal duruşlarına dönecek kadar genelleşen taklalar atarlarken- ilk kez ağaçlardaki yaşamından söz ettiği ve bunun son olacağıydı.

Kendini çekebilmesi, dala yapışmasını ve ata binercesine çıkıp oturmasını sağladı. Midillisini sakinleştiren Viola, az önceki olayı fark etmemiş gibiydi. Cosimo hemen şaşkınlığını unuttu. Küçük kız borusunu ağzına götürdü, tehlike işareti olan en kalın notayı üfledi. Bu sesle çocuklar -Cosimo'nun daha sonra fark ettiği üzere, Viola'nm varlığı tıpkı mehtabın adatavşanları üzerindeki etkisi gibi garip bir telaş uyandırıyordu çocuklarda- kaçmaya başladılar. Eğlenmek için boru çaldığını biliyorlardı; onlar da, eğlenmek için tabanları yağlıyorlardı. Boru sesini taklit ederek tepeyi iniyor, önlerinde midilli kısa bacakları üzerinde dörtnala gidiyordu.

Önlerine bakmadan, körlemeden koşuyor, öyle ki zaman zaman Viola'yı gözden kaçırıyorlardı. Viola uzaklaşmıştı; yoldan ayrılmış, onları terk etmişti. Niçin? Hafif eğimli kırlarda, vadinin kıyısını izleyen zeytin ağaçlan arasında dörtnala iniyor,
o sıra zavallı Cosimo'nun tepesinde didindiği ağacı arıyor, dörtnala çevresinde dolanıyor ve bir an sonra, Cosimo'nun tepesinde sallandığı bir başka zeytin ağacının dibinde tekrar görünmek üzere kaçıyordu. Böylece ağabeyimin asıldığı dallar kadar dolambaçlı bir yol izleyerek, birlikte vadiyi aştılar.

Meyve hırsızlan, daldan yere birbirlerine meydan okuyan iki çocuğun oyununu anladıklarında, bir ağızdan kışkırtıcı ve alaylı bir havayı ıslıkla çalmaya koyuldular ve var güçleriyle ıslık çalarak Porta Capperi yönünde inmeye devam ettiler.

Küçük kızla ağabeyim zeytinlikler arasında tek başlarına birbirlerini kovalamaya koyuldular. Cosimo, düş kırıklığıyla, çocuklar kaybolalı beri, Viola'nm oyundan çok daha az zevk aldığını fark etti. Can sıkıntısının yaklaştığı hissediliyordu. Yalnızca ötekileri kudurtmak için böyle davranmış olmasından kuşkulandı; aynı zamanda da, artık yalnız kendisini kudurtmak için oynadığı umudu içine yerleşti. Mutlak olan, kendini ilginç kılmak için her zaman birini kudurtınak gereksinimi duyduğuydu. (Tabii, bir çocuk olan Cosimo bu küçük duygu farklarını belli belirsiz görüyordu; aslında, bir sığırcığın anladığından

daha çoğunu anlayamadan sert ağaç kabuklan boyunca tırmanıyordu sanırım.)

Birden, küçük toprak tepeciklerinden birinin ardından, bir küçük taş sağanağı başlatıldı. Küçük kız başını midillisinin boy- nunun ardına gizledi ve kurtuldu. Dirsek yapan bir dalın üzerinde rahatça seçilen kardeşim taş yağmuru altında kaldı. Taşlar, yukarı varıncaya kadar etkisini yitiriyor, canını acıtamıyor- du. Yine de birkaçı alnına ve kulaklarına çarptı. Azan haylazlar ıslık çalıyor ve haykırıyorlardı:

"Şapkalı Kız, domuzcuk!"

Ardından tabanları yağladılar.

Çocuklar şimdi Porta Capperi'ye, iki yanı kaparilerin yemyeşil dallarıyla kaplı kapıya varmışlardı. Komşu yıkıntılardan anaların çığlıkları geliyordu. Bu tip çocuklara, geç kaldıkları için değil, eve döndükleri, yiyeceklerini başka yerden çıkarmayı beceremeyip eve yemeğe geldikleri için kızılırdı.

Porta Capperi çevresinde, tahta barakaların ve kulübelerin, yana yatmış arabaların, çadırların içinde Ombrosa'nın en yoksul insanları, kent kapılarından ve tarlalardan uzak tutulacak kadar yoksul kişileri üst üste yaşıyorlardı. Ufak topraklardan ve ülkelerden gelip oraya yığılan, bütün ülkelere yayılan kıtlık ve sefaletin kovaladığı insanlar. Güneş batıyordu. Saçları taranmamış, bebelerine meme veren kadınlar tüten ocaklarını yelpazeliyorlardı. Dilenciler serinliğe uzanıyor ve sargılarını çözüyorlardı. Kimi de ani çığlıklar koyverip barbut atıyordu. Kafadar meyve hırsızları da bu kızartma dumanlarına ve ağız kavgalarına karıştılar, analarından birkaç okkalı sille yediler, saç saça baş başa tozların içine yuvarlandılar. Partal giysileri şimdiden bütün öbür partalların rengini almış, bu insan küspesine karışan kuşlarınkini andırır keyifleri bozularak yerini yoğun bir bönlüğe bırakmıştı. Dörtnala giden küçük sarışın kız ve ağaçtan ağaca geçen Cosimo göründüğünde ürkek gözlerini ancak şöyle bir kaldırdılar. Kenara çekildiler. Sanki kendileriyle küçük arkadaşları arasına jjirden yüksek bir duvar dikilmişçesine, toz ve duman arasında kaybolmaya çalıştılar.

İki çocuk bütün bunlara ancak göz ucuyla baktılar. Viola, kısa sürede kadınların haykırışlarını ve akşamın gölgelerine ka-

rışan barakaların dumanlarını geride bırakıp kumsaldaki çamların arasında ilerlemeye başlamıştı.

Deniz oracıktaydı; alacakaranlıkta çakılları yuvarladığı işitiliyordu. Daha da haşmetli bir gümbürtü: küçük at, çakıllar arasında koşuyor, kıvılcımlar saçıyordu. Alçak ve eğri büğrü bir çam ağacından, ağabeyim, sarışın küçük kızın gölgesinin kumsalı boydan boya geçişine bakıyordu. Tepesi belli belirsiz bir dalga, karanlık denizde yükseldi, kıvrılarak dikildi, bembeyaz ilerledi ve parçalandı. Midilliyle küçük kızın çifte gölgesi dörtnala geçerken ona değdi. Çamının tepesinde, sıçrayan tuzlu suyla Cosimo'nun yüzü ıslandı.

t

ALTI

Cosimo'nun ağaçlarda geçirdiği ilk günlerin belirli bir düzeni yoktu; her şey, ülkesini tanıma ve sahip çıkma isteğine bağlıydı. Hemen bütün girinti ve çıkıntılarını dolaşmak, kendisine sunduğu bütün olanakları incelemek, orayı ağaç ağaç, dal dal keşfetmek isterdi. Gerçekten de, hareketsiz ve tortop oldukları sırada bile hep ileri atılmaya hazır yabanıl hayvanların meşgul ve telaşlı havasıyla, sürekli tepemizden gelip geçtiğini görüyorduk.

Neden bizim bahçeye dönüyordu? Annemizin dürbününün görüş alanında, çınardan pırnala dönüp durduğunu gördükçe, onu iten gücün, başlıca tutkusunun bizi üzmek ya da kudurtmak olduğu sanılabilirdi (biz diyorum, çünkü hakkımda ne düşündüğünü bir türlü anlayamamıştım: bir şeye gereksinim duyduğunda benimle birlikteliği su götürmezdi; öteki zamanlar, beni görmeden tepemde uçup duruyordu).

Aslında bizim bahçeden yalnızca geçip gidiyordu. Manolya ağaçlı duvardı onu çeken. Küçük sarışın kız daha kalkmadan ya da teyze ve mürebbiye sürüsü tarafından içeri girmek zorunda bırakıldığında bile her zaman o duvarın tepesinde kaybolduğunu görüyorduk. Ondarivalar'ın bahçesinde dallar tarih öncesi fillerin hortumları gibi uzanıyordu. Yerde bir yeşil sürüngen derisinden koca parçalar halinde oyulan yaprakların yıldız biçimi açıldıkları görülüyordu. Sarı ve hafif bambular bir kâğıt hışırtısıyla dalgalanıyordu. Bütün benzerlerinden çok farklı olan bu yeşilin gölgelediği bu garip ışığın ve bu alışılmamış sessizliğin tadını çıkarmak için yanıp tutuşan Cosimo, ağaçların en yükseğinden baş aşağı sarkıtıyordu kendini ve bahçe, tersten or-

man oluyordu, yeryüzü ormanı değil de insan ayağı basmamış bir dünva.

Sonra Viola ortaya çıkıyordu. Cosimo onu birden, salıncağında gerilip hız alırken ya da bodur atının eyerinde görüyordu. Ara sıra, bahçenin derinliklerinden av borusunun kalın sesinin yükseldiğini işitiyordu.

Ondarivalar, küçük kızın at gezilerini hiç merak etmemişlerdi. Yerde bir adım atsa, bütün teyzeleri Viola'nın peşine düşerlerdi, ama eyere atlar atlamaz hava gibi özgürdü. Teyzeleri ata binmediklerinden nereye gittiğini merak etmekten vazgeçmek zorundaydılar. Hem sonra küçük serserilerle dostluğu öylesine inanılmaz bir şeydi ki akıllarının köşesinden bile geçmemişti. Tersine, tepede, ağaçlarına tüneyen genç Baron'u hemen fark etmişlerdi. Ona karşı önemsemez tavırlar takınmalarına karşın tetikte duruyorlardı.

Babamıza gelince, Cosimo'nun baş kaldırmasının yarattığı üzüntü ve Ondarivalar'a duyduğu nefreti aynı duygu içinde birbirine karıştırıyordu. Sanki oğlunu bahçelerine çeken, ona konukseverlik gösteren ve serkeşlikte direnmeye kışkırtan Ondarivalar'mış gibi, onları her şeyden sorumlu tutmak istiyordu. Bir gün Cosimo'yu yakalamak için kendi bahçesinde değil de Ondarivalar'ın bahçesinde bir insan avı düzenlemeye karar verdi. Komşularımıza beslediği saldırgan niyetini belirtmek için, avcıların başına geçmek ve oğlunu geri vermeleri için Ondarivalar'ın karşısına şahsen çıkmak istemedi. Bu istek haklı olmadığı halde, soylu kişilere uygun düşen kibar bir ilişki kurulmasını sağlamaya yol açabilirdi. Avukat Enea Silvio Carrega komutasında bir uşak müfrezesi yolladı.

Uşaklarımız, tahta merdivenler ve iplerle donatılmış olarak Ondarivalar'ın kapısına dayandılar. Sırtında cüppesi ve başında fesiyle, özür dileyip sözleri birbirine karıştırarak içeri alınmalarını istedi Avukat Amcamız. Ondarivalar'ın uşakları, önce, duvarın üstünden geçen bazı ağaçlarımızın budanmasının söz konusu olduğunu sandılar. Sonra, Avukat'ın ağaçlara bakıp durmadan iki yana sıçrayarak, kesik kesik: "Yakalayacağız... yakalayacağız" demesi üzerine sordular:

"İyi ama kaçan nedir? Papağan mı?"

"Oğul, çocuk, en büyükleri," dedi Avukat, telaşla.

Sonra, merdivenlerden birini bir Hint kestanesine dayayarak tırmanmaya koyuldu. Dalların arasında, bir şey olmamış gibi bacaklarım sallandırıp oturan Cosimo seçiliyordu^ Viola da, bir şey olmamış gibi, çemberini bahçenin yollarında çeviriyordu. Uşaklarımız, kimbilir nasıl kullanılırsa kardeşimi yakalamaya yarayacak olan ipleri Enea'ya uzattılar. Ama Avukat daha merdivenin ortasına varmadan Cosimo başka bir ağacın tepesindeydi. Avukat merdivenin yerini önce bir kere değiştirtti, sonra dört beş kere. Her keresinde bir çiçek göbeğini eziyor, Cosimo da iki sıçrayışta komşu ağaca geçmiş oluyordu. Viola birden teyzeler ve teyze yardımcılarıyla çevrildiğini, evin içine götürüldüğünü ve bu yakışıksız görüntüden uzağa kapatıldığını gördü. Cosimo bir dal kırdı, iki eliyle kaldırdı ve sert, bir sallayışla havada ıslık çaldırdı.

"Bu ava kendi geniş bahçenizde devam edemez misiniz baylar?" diye sordu, sırtında sabahlığı ve tepesinde garip bir şekilde Avukat'a benzemesine yol açan Yunan takkesiyle villanın kapısına görkemli bir çıkış yapan Ondariva Markisi. "Bütün Pivas- co di Rondo ailesine sesleniyorum," dedi, sol elini uzatıp ağacının tepesindeki küçük Baron'u, Amca'yı, uşakları ve duvarın ötesinde bize ait olabilecek her şeyi kapsayan geniş bir hareketle.

Bunun üzerine Enea Silvio Carrega, ses tonunu hepten değiştirdi. Minik adımlarla Marki'ye yaklaştı, kekeleyerek önlerindeki havuzdan fışkıran suların oyunundan çok daha etkili olabilecek daha yüksek bir fıskiye düşündüğünden, yalnız dişlisini değiştirmekle bunun çayırları da sulayabileceğinden söz etmeye koyuldu. Amcamız, bir kere daha ne olduğu önceden kestirilemeyen ve güvenilmez bir adam olduğunu gösteriyordu. Baron tarafından çok belirgin bir görevle ve açıkça komşularımızla çekişmek üzere yollanmıştı: niçin kalbini kazanmak istercesine, dostça konuşmaya başlıyordu Marki'yle? Üstelik konuşmacı yeteneklerini de hiç göstermiyordu, kendisine yararlı olacak ve özellikle somurtuk yaradılışına güvenilen fırsatlarda. En güzeli de Marki'nin onu dinlemesi, sorular sorması ve bahçedeki bütün havuzlarla fıskiyeleri gezdirmeye götürmesi oldu. Sırtlarında geniş cüppeleri ve kimlikleri hakkında insanı yanıltabilecek olan birbirine yakın boylarıyla, yan yana yürüyorlardı. Ar-

katarından, bir çoğu, ne yapacaklarını kestiremedikleri merdivenleri sırtlarında taşıyarak, çift sıra olmuş uşak müfrezesi geliyordu.

Bu süre içinde Cosimo, perdelerin ardından Viola'nın kapatıldığı odayı keşfetmek için villanın pencerelerine en yakın ağaçların birinden öbürüne atlıyordu. Sonunda bu pencereyi keşfetti ve camına bir meşe palamudu fırlattı.

Pencere açıldı, küçük sarışın kızın yüzü göründü:

"Buraya tıkıldıysam sorumlusu sensin."

Pencereyi kapadı ve perdeleri çekti.

Cosimo birden kendini çok mutsuz hissetti.

Ağabeyim çok öfkelendiğinde, gerçekten telaşlanmak gerekirdi. Koştuğunu görüyorduk (yeryüzünün uzağında, değişik biçim ve yükseklikteki tünekler arasında, boşluğa sallandırılmış gibi yol almaya koşmak denebilirse), her an ayağı takılacak, düşecek gibimize geliyordu. Ama başına hiç böyle bir şeye gelmedi. Atlıyor, eğri bir dal boyunca hızla ilerliyor, kendini sarkıtıyor ve birden daha yüksek bir dala tırmanıyordu. Bu ürkütücü zikzaklardan dört beşinin ardından kavboluveriyordu.

Nereye gidiyordu? Bu kez, deli gibi pırnallardan zeytin ve kayınağaçlarma geçti ve ormanda buldu kendini. Soluk soluğa durdu. Ayaklarının dibinde bir çayırlık uzanıyordu. Çok alçaktan esen rüzgâr, ince ve sık otlarda koca koca yeşil menevişler koşturuyordu... Uçuşan pamuk topçuklar dağılınca elle tutulamayacak kadar hafif tüyler yükseliyordu. Yalnız, erişilmez, oldukça uzun kozalaklarla bezeli bir çam dikiliyordu. Capcanlı ve kahverengi benekli ağaçkakanlar kozalaklarla tırtılları gagalamak için iğne yüklü dallara yanlamasına, bazen de gagaları aşağıda ve kuyrukları havada konuyorlardı.

Ağabeyimi orman yollarını izlemeye iten güç, erişilmesi zor bir çevreye sokulma gereksinimi, onu hâlâ için için işliyor, doyumsuz bırakıyor, daha eksiksiz bir sahip çıkma isteği veriyordu ona. Kendini her yaprağa, her kabuğa, her tüye, her kanat'hışırtısına bağlı hissetmek istiyordu. Avcının, yaşayan her

şeye duyduğu ve tüfeğini omuzlarken kendine göre belirttiği

sevgiydi bu. Henüz bu sevgiyi tanımayan Cosimo, yılmak bilmez araştırmalarıyla yoksunluğunu gidermeye çalışıyordu.

Orman sık, içinden çıkılmaz gibiydi. Cosimo, kılıcıyla kendine yol açmak zorundaydı. Birbiri ardınca karşısına çıkan sorunlar ve alışkın olduğu yerlerden fazlaca uzaklaşmak korkusuyla -kabul etmek istemediği, ama yine de varolan bir korkuyla- fazlaca meşgul, yavaş yavaş saplantılarını unuttu. Dalların arasında böylece ilerlerken, birden yaprakların içinde, orada, tam karşısında durmadan kendisine bakan bir çift sarı göz gördü. Cosimo kılıcını ileri uzattı, bir dalı itti ve yerine dönmesi için yavaşça bıraktı. Rahat bir soluk aldı, korkusuna güldü. Bunlar yalnızca bir kedinin gözleriydi.

Hayvanı şöyle bir görmüştü ama görüntü kafasına kazınmıştı. Bir süre sonra Cosimo, kendini korkudan tir tir titrer halde buldu. Bu kedi, aslında bildik kedilere çok benzediği halde ürkünç, korkunç, insanı bir görüşte haykırtacak bir hayvandı. Neden mi? Nedenini söylemek güçtü. Olağanüstü irilikte bir yaban kedisiydi hayvan, ama bu da önemli değildi. Korkunç olan, kirpi dikenleri gibi dimdik bıyıkları, köpek dişleri gibi iki sıra sivri dişin arasından çıkan ve işitilmekten çok görüldüğü sanılan soluğu, iki alev gibi dikilmiş ve aldatıcı bir yumuşaklıktaki tüylerle kaplı, sipsivri iki kulağı, içeri gömülen boynunun çevresinde sarı bir halka biçiminde şişen dik tüyleri, böğürleri boyunca birbirini okşamak istercesine oynaşan çizgileri ve bir de doğal olduğuna güç inanılacak sertlikle dikilen kuyruğuydu. Hemen bıraktığı dalın ardından Cosimo'nun bir saniye süreyle görebildiği bütün bunlara, görecek zaman bulamadığı ama kolaylıkla kestirebildiği öbürleri ekleniyordu: parçalamak için yaratılmış ve fırlamaya hazır güçlü pençelerini çepeçevre gizleyen çok uzun bir tüy kümesi ve kara gözlerin çevresinde dönen, yaprakların arasından da hep kendisine bakan sarı gözbebekleri. Duymakta olduğu, gitgide kalınlaşan ve güçlenen homurtuyu da unutmamak gerekirdi. Hiç kuşkusuz, bu ormanların en yırtıcı yaban kedisiyle karşı karşıyaydı Cosimo.

Bütün cıvıltılar, bütün hışırtılar kesilmişti. Yaban kedisi fırladı, ama çocuğun üzerine değil: Cosimo'yu ürkütmekten çok şaşırtan, neredeyse dikine bir sıçrayış yaptı. Asıl dehşet, daha sonra, yırtıcı hayvanı tam tepesindeki bir dalda keşfedince

geldi. Tortop olmuş duruyordu orada. Cosimo, neredeyse bembeyaz ve uzun tüylü karnını, uzanmış pençelerini, ağaca gömülen tırnaklarını, açıkça üzerine atlamaya hazırlanıp *Pıff!* ederken kamburlaşan sırtını görüyordu. Kusursuz ve aslında salt içgüdüsel bir çekiliş yapan Cosimo, daha alçak bir dala geçti. *Pıff! Pıff!* diye soludu yaban kedisi ve her *Pıff* ta Cosimo'nun tepesine varmak için biri sağa, öbürü sola iki sıçrayış yaptı. Ağabeyim yine geri çekildi ama, sonunda kendini kayınağacının en alçak dalında buldu. Yere atlamak tehlikeliydi de, hayvanın insana acı çektiren homurtu ve miyavlama karışımı bu sesi keser kesmez yapacağı şeyi beklemek de yeğ tutulacak gibi değildi.

Cosimo atlamaya hazırlanarak bacaklarından birini kaldırdı, ama sanki içinde iki içgüdü savaşıyordu: doğal bir kendini güvenliğe alma isteği ve yaşamı pahasına da olsa, yere değmeyi inatla reddetme. Cosimo kararsızdı. Kedi, atılmanın tam sırası olduğuna karar verdi. Bir tüy, fırlak pençe ve ıslık karışımıyla Cosimo'nun üstüne uçtu. Cosimo, gözlerini kapayıp kılıcını öne uzatmaktan başka yapacak şey bulamadı. Kedinin kolaylıkla savuşturduğu aptalca bir hareketti bu. Savuşturunca da, yere devireceğinden emin, çocuğun tepesine çöktü. Cosimo yanağına bir pençe yedi, ama düşecek yerde dizleri arasında sımsıkı tutup yapıştığı ağaçta arka üstü bırakıverdi kendini. Kedi tam tersini bekliyordu: yana savruldu ve düşen o oldu. Kendini tutmak, tırnaklarını ağaca saplamak isteğiyle havada bir dönüş yaptı. Bu bir saniye, büyük bir zafer atılımıyla Cosimo'nun kılıcını kabzasına kadar hayvanın karnına sokmasına yetti. Şişlenen kedi var gücüyle miyavladı.

Cosimo kan içindeydi ama sağ salim kurtulmuştu, yabanıl hayvan şişe geçirilmiş gibi kılıcına geçmiş ve ölmüştü. Ağabeyimin yanağı da bir gözünden çenesine kadar üçlü pençe vuruşuyla parçalanmıştı. Aklı başından gitmiş, dalını, kılıcını, kedi ölüsünü kucaklayarak, zaferi ilk kez kazananı, zaferin bedelini ve bundan böyle başarısızlığın sağlayacağı hoşgörüyü hesaba katmaksızın aynı yolda yılmadan ilerlemesi gerektiğini keşfedeni etkileyen o dramatik heyecanın pençesinde, acısını ve zaferini haykırdı.

Onun, ağaçların arasından, yeleğine kadar kanla kaplı, eğri büğrü şapkasının altında saçı çözülmüş, artık kediden başka her

şeye benzeyen hayvanı kuyruğundan yakalamış gelirken gördüm.

Koşarak gittim ve taraçada Generali buldum.

"Muhterem validem, kardeşim yaralı!" diye bağırdım.

"Was} Nasıl yaralı?"

Dürbününü doğrultmaya koyulmuştu bile.

"Bir yaralı gibi yaralı!" dedim.

General, benim tanımlamamı uygun görmüş olmalıydı, çünkü Cosimo'nun her zamankinden çevik hareketlerle yaptığı sıçrayışları dürbünüyle izlerken doğruladı:

"Es ist wahr."

Sanki bir taburun revirine yetiştirmek zorundaymış gibi, hemen gazlı bezi, yakıları ve merhemleri hazırladı. Yarasını sardırmak zorunda olduğu için eve dönmeye karar vereceğini bir an bile ummadan, hepsini Cosimo'ya götürmem için bana verdi. Ben, pansuman paketimle bahçeye koştum ve onu Ondari- valar'ın duvarına en yakın dut ağacında bekledim. Cosimo ise çoktan manolya ağacında kaybolmuştu.

Kurbanının ölüsü elinde, oraya görkemli bir giriş yaptı. Ama villanın önünde ne olup bitiyordu öyle? Bir araba harekete hazırdı, uşaklar arabanın üstüne bavulları yüklüyorlardı. Bir mürebbiye ve kapkara, çok sert teyze sürüsünün ortasında, yolculuk giysileri içindeki Viola, Marki ile Markiz'i öpüyordu.

"Viola!" diye bağırdı Cosimo, kedisini, kuyruğundan tutup sallayarak "Nereye gidiyorsun?"

Arabanın çevresindekiler gözlerini dallara doğru kaldırdılar. Onu partal giysilerle, kanlı, elinde ölü hayvan, bu delice hava içinde görünce bir dehşet hareketi oldu:

"De nouveau icıl Et arrange de quelle façon!"

Bütün öfkeli teyzeler küçük kızı arabaya ittiler.

Viola döndü, burıiu havada, ama annesiyle babasına, belki .Cosimo'ya da yönelen olgun ve kanıksanmış bir küskünlük içinde bağırdı (hiç kuşkusuz Cosimo'nun sorusuna yanıt vermek için):

"Beni yatılı okula götürüyorlar!"

Sonra arabaya yöneldi, bindi. Cosimo'vu ve avını bir bakışla onurlandırma gereğini duymamıştı.

Kapı kapanmış, arabacı yerine çıkıp oturmuştu; Cosimo bu gidişe inanamazdı. Yine Vioia'nın dikkatini çekmeye, bu kanlı zaferi ona sunduğunu anlatmaya çalıştı. Derdini nasıl dile geti-

receğini bilemedi ve haykırdı:

"Bir kediyi yendim!"

Teyzelerin mendilleri uçuşurken kırbaç şakladı, araba sarsıldı ve kapıdan yükselen ses duyuldu:

"Aferin sana!"

Bu hayranlık mıydı, yoksa küçümseme mi? Gel de çık işin içinden... Vedalaşmaları böyle oldu. Cosimo'nun gerilimi, tırnak izlerinin yol açtığı acı, başarısından en ufak bir üstünlük payı çıkaramamanın düş kırıklığı, ani ayrılışın verdiği umutsuzluk, her şey soluğunu kesti. Sonra haykırışlar ve dal çatırtılarına karışan öfkeli gözyaşlarıyla patladı.

"Hors d'ici! Hors d'ici! Polisson saıvage! Hors de nötre jardin!" diye bağırıyordu teyzeler.

Ondarivalar'm bütün uşakları Cosimo'vu kovmak için uzun sırıklarla, taş atarak koşup geldiler.

Cosimo hıçkırıp haykırarak, ayaklarının dibinde debelenenlerin tepesine ölü kediyi fırlattı. Uşaklar kediyi kaldırdılar ve gübrelerin arasına attılar.

Komşumuzun gidişini öğrendiğimde, bir süre Cosimo'nun ağaçtan ineceğini umdum. Nedenini bilmiyorum ama, ağabeyimin ağaçlarda yaşama konusundaki bu garip kararını, hiç olmazsa belirli bir ölçüde ona bağlıyordum.

Bu konu aramızda konuşulmadı bile. Ona gazlı bez ve ilaç götürmek için ağaca çıkan ben oldum. Ağabeyim, yüzündeki ve kollarındaki sıyrıkları kendi eliyle temizledi, sardı. Sonra, ucunda kanca bulunan bir olta istedi. Ondarivalar'ın gübre yığınının tam üstüne gelen bir zeytin ağacının tepesinden kedi ölüsünü yakalamakta kullandı bu oltayı. Hayvanın derisini yüzdü, elinden geldiğince bu deriyi tabakladı ve kendine bir kalpak yaptı. Yaşamı boyunca kafasında göreceğimiz kürk kalpakların ilkiydi bu.

YEDİ

Cosimo yu son yakalama denemesine ablamız Battista girişti. Tabii, hiç kimseye danışmadan, her şeyinde olduğu gibi gizli-ce, kişisel girişimiyle harekete geçti. Ha-

va karardığında bir merdiven ve bir tencere dolusu ökseyle çıkti, bir keçiboynuzu ağacını kökünden tepesine kadar ökseye buladı. Cosimo, her sabah gelir bu ağacın üstüne tünerdi.

Ertesi sabah, keçiboynuzu ağacına yapışmış kanat çırpan sakalar, tepeden tırnağa ökseye bulanmış çalıkuşları, geceleri çıkan pervaneler, rüzgârın getirdiği yapraklar, bir sincap kuyruğu, hatta Cosimo'nun küçük giysisinin bir parçasını bulduk. Bir dalın üstüne oturmuş, sonra kendini kurtarmayı başarmış mıydı? Ya da -bu görüş daha akla yakındı, çünkü o giysisini bir süredir sırtında görmüyordum- bu parçayı bizimle alay etmek için mi dala yapıştırmıştı? Her neyse, ağaç iğrenç bir biçimde ökseye bulanmış olarak kaldı, sonra kurudu.

Cosimo'nun aşağı inmeyeceğine kendimizi inandırmaya başladık. Babamız bile eski güvenini yitiriyordu. Ağabeyim tüm Ombrosa topraklarındaki ağaçların birinden öbürüne atlamaya başlayalı beri, düklük onurunun tehlikeye düşeceğinden çekinen Baron, çevrede kendini göstermeye cesaret edemiyordu. Yüzü her gün biraz daha sararıyor, biraz daha zayıflıyordu. Bunda babalık üzüntüsünün ve sırf hanedanıyla ilgili kuşkuların payı ne kadardı bilmiyorum. Herhalde iki dert birleşiyordu. Cosimo büyük oğluydu, kendi adı ona geçecekti. Bir Baron un keklik gibi ağaçtan ağaca sıçramasını görmek katlanılır şey değilse de, çocuk bile olsa, bir Dük'ten aynı şey hiç beklenmezdi. Bizimki gibi tartışmalı bir paye için, varisin bu davranışı herhalde olumlu

YEDİ

bulunmayacaktı.

Gereksiz kaygılar tabii. Çünkü bütün Ombrosa halkı, babamızın iddialarıyla dalga geçiyor, çevredeki soyluların evlerinde deli sayılıyordu babam. Soylular, daha o sıralar, Ortaçağ'dan kalma şatoları bırakmış, en güzel yerlere yapılan villalara yerleşmişlerdi. Basit kişiler gibi yaşama eğilimi duyuyor, dertlerden kurtulmak istiyorlardı. Kim hâlâ eski Ombrosa Dükalığını düşünebilirdi? Ombroşa'nın güzelliği, toprağının herkese ve hiç kimseye ait oluşundan geliyordu: Aşağı yukarı bütün toprakların efendisi olan Ondariva Markilerine karşı birtakım yükümlülükler vardı ama, burası çoktandır Cenova Cumhuriyetine bağlı özgür bir beldeydi. Bize miras kalan ve belde gırtlağına kadar borca batıkken yok pahasına satın aldığımız topraklarda rahat rahat yaşayabilirdik. Daha ne ister insan? Çevrede villaları, parkları ve meyve bahçeleri denize'kadar inen küçük bir derebeyi toplumu vardı. Bütün bu insanlar neşe içinde yaşıyorlardı: ziyaretler yapılıyor, avlanılıyordu. Hayat pahalı değildi. Saray çevresinde yaşayanların bir sürü ayrıcalıklarına sahiptik. Buna karşılık bir Saray, bir başkent, bir politika düşünmek zorundaki kişilerin dertleri, sorumlulukları ve masrafları bizde yoktu. Babamıza gelince, o bütün bunların tadını çıkaramıyor, hakları elinden alınmış bir kral gibi hissediyordu kendini. Sonunda, çevredeki bütün soylularla ilişkilerini koparmıştı (yabancı olan annemize gelince, bu ilişkileri hiç kurmadığı söylenebilir). Kabul etmek gerekir ki, bunun olumlu bir yanı vardı: hiçbir konuk kabul etmemekle bir sürü masraftan kurtuluyor ve paraca çektiğimiz sıkıntıları gizleyebiliyordu.

Ombrosa halkıyla da ilişkilerimizin daha iyi olduğu söylenemez. Ombrosalıların ne biçim insanlar olduklarını bilir misiniz? Bir parça hasis, kendi çıkarlarından başka şey düşünmeyen kişilerdir. O çağda şekerli limonata modası zengin sınıflara yayılmıştı; limonlar iyi para getirir olmuştu. Her yana limon fidanı dikilmiş, çok eskiden korsanların saldırılarıyla altüst olan liman onarılmıştı. Cenova Cumhuriyeti, Sardunya Kralına bağlı topraklar, Fransa ve piskoposluk arazisi arasında kalan Ombrosalılar, herkesle ticaret yapıyor, herkese boşveriyor, ama büyük güçlüklerle Cenova'ya ödemek zorunda bulundukları vergilere de deli oluyorlardı. Bu vergiler, her yıl, Cenova Cumhuriyetinin vergi memurlarına karşı bir ayaklanma fırsatıydı.

Bu ayaklanmaların her patlak verişinde, Rondo Baronu, gelip kendisine dükahk tacını sunacaklarına inanıyordu. Dolayısıyla da alana iniyor ve Ombrosalılara koruyucu olarak kendini sunuyordu. Ama her keresinde, bir çürük limon yağmuru altında çabucak geri çekilmesi gerekiyordu. O zaman da kendisine karşı komplo hazırladıklarını söylüyordu. Tabii bu Cizvitlerin oyunuydu. Cizvitlerle arasında ölümüne bir savaş olduğunu Cizvit kuruluşunun kendisine komplo hazırlamaktan başka işi bulunmadığını kafasına koymuştu çünkü. Gerçekten de, ailemizle Cizvitler arasında mülkiyetini paylaşamadıkları bir bahçe konusunda anlaşmazlık çıkmıştı. Sonucunda bir dava açılmış, o sıra Baron, Piskoposla iyi ilişkilerini sürdürdüğünden bölgemizde görevli Cizvit papazını uzaklaştırmayı başarmıştı. O günden beri babamız, Cizvitlerin, yaşamını ve haklarını elinden almak için adamlar yolladığından emindi. Kendi yönünden, Saygıdeğer Pederlerin tutsağı olan Piskopos'u kurtarabilecek güçte, sadık bir milis gücü oluşturmaya çalışıyordu. Cizvitlerden baskı gördüğünü söyleyen herkese evini ve koruyucu kanadını açıyordu. Böylece bize de hoca olarak, aklı hep bir karış havada olan bu yarı Jansenist'i seçmişti.

Babamın güvenebildiği tek kişi, Avukat'tı. Baron, evlilik dışı doğan üvey kardeşine tek ve mutsuz bir oğula duyabileceği eğilimi duyuyordu. O sıralar bunun farkında mıydık bilmiyorum, ama herhalde Şövalye Carrega'ya karşı davranışlarımızda bir parça kıskançlık vardı: babamız bu evlilik dışı kardeşi, bize, öz çocuklarına yeğ tutuyordu sanki. Hem, Avukat'a yan bakan yalnız biz değildik. General ve Battista da, ona saygı belirtileri gösteriyor, ama hiç sevmiyorlardı. O da, boynu eğik görünüşü altında her şeyle ve herkesle alay ediyordu. Her şeyini borçlu bulunduğu Baron dahil, kuşkusuz hepimizden nefret ediyordu.

Sayın Avukat-Şövalye Carrega o kadar az konuşurdu ki sa- ğır-dilsiz ya da yabancı sanılabilirdi. Tanrı bilir, eskiden avukatlık mesleğinde nasıl i§ görmüştü? Türklerle ilişki kurmadan önce de böyle garip miydi? Belki de akıllılık etmişti bu ilişkiyi kurmakla, çünkü Türklerden, kendini verebildiği tek konu olan, dolayısıyla babamın aşırı övgüler düzmesini sağlayan, sulama bilimini öğrenmişti... Geçmişini, annesinin kimliğini, gençliğinde büyükbabamla ilişkilerinin ne yolda olduğunu (hiç

kuşkusuz büyükbabam da onu sevmişti, çünkü avukatlık öğrenimi yapması için para vermiş ve amcamın şövalye olmasını sağlamıştı), ne de Türkiye'ye kadar nasıl gittiğini hiçbir zaman yeterince bilemedim. Gerçekten Türkiye'de mi, yoksa Tunus gibi, Cezayir gibi Berberilerin yaşadığı bir ülkede mi kaldığı bile kesinlikle bilinmiyordu... Bilinen, Müslüman bir ülkede bulunduğuydu. Ama Müslüman olduğunu söyleyecek kadar da ileri gidiliyordu. Amcam konusunda bir sürü şey anlatılırdı. Çok önemli görevlerde bulunmuştu: Sultan'ın en yakın danışmanlarından biri, Divan'ın sulama uzmanı ya da buna benzer bir şey. Ardından, bir saray entrikası, bir kadının kıskançlığı ya da bir kumar borcu, gözden düşmesine ve köle olarak satılmasına yol açmıştı. Venediklilerin eline geçen bir Osmanlı kadırgasında zincire vurulmuş kürek çekerken bulunduğu ve salıveril- diği biliniyordu. Venedik'te aşağı yukarı dilenci gibi yaşamış, sonunda, hiç bilmediğim yeni bir sorun yüzünden sanırım bir kavga sonucu (böylesine ürkek bir adam kiminle kavga edebilmişti, Tanrı bilir!) cezaevine düşmüştü. Babamız, Cenova Cumhuriyeti aracılığıyla onu satın almış, bu kara sakallı ve kel, ürkek, yarı dilsiz küçük adam (henüz çocuktum, ama gelişi belleğime kazınmıştır), kendisine ait olmadığı açıkça belli olan bol giysiler içinde evimize geldi. Babamız onu yetkili bir kişi olarak herkese kabul ettirdi, kâhyalığa getirdi, bir çalışma odası verdi ona. Bu oda, karmakarışık kâğıtlarla dolup taştı hep. Uzun cüppe ve fes biçimi başlık o çağda pek çok soylu ve burjuvanın çalışma odalarında giydikleri şeylerdi. Ama doğruyu söylemek gerekirse, amcamız çalışma odasında aşağı yukarı hiç oturmuyordu. Kırlarda bu kılıkta gezinirken görülmeye başladı. Sonunda bu Türk giysileriyle yemek masasına da geldi; işin garibi, kurallara çok bağlı olan babamız, bunda bir sakınca bulmuyor gibi davrandı.

Kâhyalık görevine karşın, utangaçlığı ve konuşmakta güçlük çekmesi nedeniyle Avukat-Şövalye, çiftçilerle, yarıcılar ve rençberlerle hiçbir şey konuşmuyordu. Verilecek emirler, çalışanların denetimi, bütün pratik dertler babamızın başındaydı. Enea Silvio Carrage, bizim muhasebe defterlerimizi tutuyordu. Onun idaresizliği yüzünden işimiz kötüye gidiyor muydu, yoksa hesapları işlerimizin durumundan ötürü mü güçleşiyordu,

bilmiyorum. Birtakım sulama hesaplan ve tasarıları da yapıyor, kocaman bir karatahtayı çizgiler, sayılar ve Türkçe sözcüklerle dolduruyordu. Zaman zaman babamız onunla saatler boyu kapanırdı: bunlar Avukat için çalışma odasında en uzun süre kalma fırsatlarıydı. Bir süre sonra, kapalı kapının ardından Ba- ron'un öfkeli sesi, bir tartışmanın yükselip alçalışı işitilir, ama Şövalye belli belirsiz duyulurdu. Sonunda kapı açılır, tepesinde dimdik fesiyle küçük ve hızlı adımları cüppesinin eteklerine dolaşan Avukat-Şövalye çıkar, balkon kapılarının birinden dışarı fırlar ve kırlara koşardı.

"Enea Silvio! Enea Silvio!" diye bağırırdı babamız onu izlerken.

Ama üvey kardeşi çoktan bağ kütüklerinin arasında ya da limonlukların orada olurdu; uzaktan yalnızca inatla yaprakların arasında ilerleyen kırmızı fesi seçilirdi. Babamız onu çağırarak peşinden koşar, bir süre sonra Baron hep tartışıp kollarını sallayarak, Şövalye yanında ufacık, kambur, sıkılı yumruklan cüppesinin ceplerinde, birlikte geri döndüklerini görürdük.

SEKİZ

Osıralar Cosimo yerdekilere durmadan meydan okurdu. Bu bir çeşit, kendi olanaklarını sınama yoluydu: görüşünün keskinliğini, çevikliğini, yukarda yapabilmeyi başardığı her şeydeki ustalığım. Bir gün, Porta Capperi yakınında, yoksullarla serserilerin barakalarının ortasında, çocuklara kaydırakta meydan okudu. Enikonu kuru ve çıplak bir pırnalın üstünde oynuyordu ki uzun boylu, hafifçe kamburlaşmış omuzlan siyah paltoyla örtülü bir atlının geldiğini gördü. Babasını tanıdı. Çocuklar hemen dağıldılar: kadınlar durmuş, eşiklerinden bakıyorlardı.

Baron Arminius atım ağacın altına kadar sürdü. Cosimo, çıplak dallar arasında oturuyordu. Bir süre birbirlerini süzdüler. Salyangoz yemeğinden bu yana ilk kez karşı karşıya geliyorlardı. Olayın üzerinden pek çok gün geçmiş, durum değişmişti: ikisi de salyangozların, boyun eğmenin ya da babalık otoritesinin artık söz konusu edilemeyeceğini biliyorlardı. Mantıklı ve aklı başında sözlerin tümü yersiz kaçacaktı. Yine de, birbirlerine birşeyler söylemeleri gerekiyordu.

"Çok onurlu bir biçimde kendinizi ortaya koyuyorsunuz!" diye başladı babam, acı bir sesle. "İşte soylu bir kişiye uygun düşen davranış!"

En ağır serzenişlerinde bile her zaman "siz"li konuşurdu. Ama şimdi bu "siz", uzaklaşma, kopma belirtisi oluyordu.

"Soylu kişi her zaman soylu kişidir muhterem pederim, ister yerde olsun ister ağaç tepesinde,"

Cosimo, hemen ardından ekledi:

"Doğruluktan ayrılmadığı sürece."

"İyi bir söz," dedi Babam, ciddi ciddi. "Ancak önce, bir çiftçinin eriklerini çalmakla, azdınız."

Doğruydu söylediği. Bu da kardeşime dokunmuştu. Ne yanıt vermeli? Gülümsedi, ama küstahlık ya da küçümseme yoktu bu gülümsemede, çünkü aynı anda kızarmıştı da.

Babam da gülümsedi, hüzünlü bir gülümseyişti onunki. Nedeni anlaşılmadan o da kızardı.

"Şimdi de hırsızların en beterleriyle işbirliği yapıyorsunuz," dive ekledi.

"Hayır, muhterem pederim, kendi hesabıma iş görüyorum. Herkes kendi hesabına," dedi Cosimo, kesinlikle.

Baron, sakin ve neredeyse sönük bir sesle:

"Sizi aşağı inmeye ve durumunuzun gerektirdiği ödevlere yeniden başlamaya çağırıyorum," dedi.

"Size boyun eğmek niyetinde değilim, muhterem pederim. Üzgünüm."

ikisi de kendilerini rahatsız hissediyorlardı, canlan sıkılmıştı. İkisi de öbürünün ne söyleyeceğini biliyordu.

"Ama öğreniminiz? Ya bir Hıristiyan olarak ödevleriniz? Amerika'daki vahşilerden biri gibi mi yetişmek niyetindesiniz?"

Cosimo sustu. Bunlar kendi kendine sormadığı, sormak isteğini de duymadığı sorulardı. Bir süre sonra yeniden konuştu:

"Başkalarından birkaç metre yukarda olduğum için, öğrenmem gereken şeylerin bana erişemeyeceğini mi sanıyorsunuz?"

Yine usta bir yanıt. Ama şimdiden, davranışının sonuçlarını hafifletiyordu. Bir zayıflık belirtisiydi dolayısıyla.

Babamız bunu fark etti ve daha fazla diretti:

"Baş kaldırma cetvelle ölçülmez. Birkaç karışlık bir yolculuk bile dönüşsüz olabilir."

Ağabeyim bir başka soylu yanıt verebilir, hatta Latince bir özdeyişin ardına sığınabilirdi. Şimdi bu özdeyişlerden hiçbiri aklıma gelmez, ama o sıralar bir sürüsünü ezbere biliyorduk. Uzun süredir kendine gösterişli havalar verdiği için sıkılan Cosimo, dilini çıkarıp bağırmayı yeğledi:

"Ama ben ağaçların tepesinden herkesten daha uzağa işiyorum!"

Pek anlamı olmayan, ama tartışmayı bıçak gibi kesen bir yanıttı bu.

Porta Capperi çevresindeki yumurcak sürüsü, sanki bu yanıtı duymuş gibi haykırmaya koyuldu. At şahlandı, Baron koşumlara asıldı ve oradan ayrılmaya hazırlanır gibi paltosuna sarıldı. Yine de döndü, kollarından birini çıkardı, birden kara bulutlarla kaplanan gökyüzünü göstererek bağırdı:

"Dikkat et oğlum, hepimizin üstüne işeyebilecek biri var!"

Bunu söyledikten sonra atını mahmuzladı.

Tarlaların nicedir beklediği yağmur aralıklı iri damlalar halinde yağmaya başladı. Yıkıntıların çevresinde, kafalarına torbaları geçiren çocuklar kaçışıyor, bir yandan da şarkı söylüyorlardı: "Ça*pleut! Ça pleut! I tombe de l'eau*."

Cosimo yaprakların altında kayboldu; yapraklar öylesine suyla kaplıydı ki dokunmasıyla iyice ıslanması bir oluyordu.

Yağmurun yağdığını görünce kardeşime acıdım. Onu sırılsıklam, yandan gelen yağmur tanelerinden korunmasız bir ağaç gövdesine sarılırken görüyordum. Ama bir fırtınanın onu eve döndürmeye yetmeyeceğini de biliyordum. Annemizin yanına koştum.

"Yağmur yağıyor, muhterem validem. Cosimo ne yapacak?"

General perdelerden birini araladı ve yağmurun yağışını izledi. İstifini bozmamıştı.

"Yağmurun en büyük sakıncası yerlerin çamur içinde kalmasıdır," dedi. "Yukarda Cosimo'nun çekinecek böyle bir şeyi yok."

"Ama ağaçlar onu korumaya yetecek mi?"

"Kışlık yerine çekilecektir."

"Hangi kışlık yerine, muhterem validem?"

"Zamanında kendine kışlık bir yer hazırlamayı düşünmüştür."

"Sizce, ona bir şemsiye götürsem, iyi olmaz mı?"

Bu şemsiye sözcüğü onu birden stratejik gözlem yerinden çekip aldı ve analık kuşkularının içine atıverdi.

"Ja> gam gewiss! demeye koyuldu General. Sıcak bir de elma şurubu al yanına, bir yün çoraba sar. Bir de muşamba parçası götür, nemden korunmak için dalların üzerine sersin... Ama şu sıra nerede olabilir, zavallı? Onu bulabilmeni dileyelim."

Koltuğumun altında paketlerle, kocaman bir yeşil şemsiyenin

altında, Cosimo'ya götürdüğüm ikinci bir şemsiyeyle yağmura çıktım.

Şifreli ıslığımızı çalıyor, çalıyordum; bana yağmurun ağaçlar üzerindeki bitmez tükenmez hışırtısı yanıt veriyordu yalnızca. Ortalık karanlıktı, bahçenin dışında nereye gideceğimi bilmiyordum. Kaygan taşlar üzerinde, çamurla kaplı çayırlarda, su birikintileri arasında rastgele birkaç adım atıyordum. Islık çalıyor, ıslığımı yukarılara duyurmak için şemsiyemi arkaya deviriyordum. Su yüzümü kamçılıyor, ıslığı dudaklarımda boğuyordu. Yüksek ağaçlarla kaplı ve Cosimo'nun kendisine bir sığınak yaptığını belli belirsiz düşündüğüm beldeye ait topraklara doğru gitmek istiyordum. Ama bu karanlıkta yolumu kaybettim. Paketlerimi ve şemsiyelerimi kollarımda sıkarak oracıkta kalakaldım. Yalnız yün çoraba sarılı şurup şişesi beni biraz ısıtıyordu.

Derken tam tepemde, karanlıkta, ağaçların arasında, ne aydan ne de yıldızlardan gelebilecek bir ışık gördüm. Sanki ıslıklarıma yanıt veriliyordu.

"Cosimooo!"

"Biagiooo!" diye seslendi biri yukardan, yağmurun içinden.

"Neredesin?"

"Buradayım! Bulunduğun yere geliyorum. Ama elini çabuk tut, sırılsıklam oldum!"

Birbirimizi bulduk. Battaniyeye sarılı birbirine karışmış dalların arasından ışığın geldiği yüksek kayınağacına nasıl tırmanmak gerektiğini göstermek için bir salkım söğüdün en alçak çatalına indi. Hemen ona iki şemsiyeden birini ve paketlerin birkaçını verdim. Açık şemsiyelerimizle tırmanmayı denedik, ama olanaksızdı, şemsiyemiz olmasa da bu kadar ıslanıldık ancak. Beni götürdüğü yere vardığımızda, bir çadırın bezinden dışarı vuran ışıktan başka bir şey görmedim.

Cosimo, çadırın bir kanadını kaldırdı, beni içeri aldı. Lambanın ışığında, her yanı perdeler ve halılarla kaplı, üstü kapalı bir küçük oda gördüm. Ortasından bir dişbudak gövdesi geçiyordu. Parke niyetine kalın dallar üzerine tahtalar konmuştu.

Önce bir saraya girer gibi oldum, ama bu sarayın dengesiz olduğunu keşfetmekte gecikmedim. İki çocuğun ağırlığı dengesini bozuyordu. Cosimo, hemen su geçiren yerlerle çöküntüleri onarmaya koyuldu. Tavandaki iki deliği örtmek için şemsiyeleri açtı, ama su bir sürü başka delikten akıyordu, ikimiz de sırılsıklam olmuştuk. Isıya gelince dışarıdan farkı yoktu. Oysa Cosimo içeri o kadar çok battaniye ve yorgan yığmıştı ki, insan yalnız başını dışarıda bırakarak bunların altına gömülebilirdi. Fener sallanıyor, titrek bir ışık veriyordu. Dallar ve yapraklar bu garip yapının tavanında karmakarışık gölgeler yansıtıyordu. Cosimo koca yudumlarla şurubunu içerken, bir yandan da,

"Pöh! Pöh!" diyordu.

"Güzel bir ev," dedim Cosimo'ya.

"Geçici ama," diye karşılık verdi hemen. "Bir süre daha üzerinde çalışmam gerek."

"Hepsini tek başına mı yaptın?"

"Tabii! Bak, bu benim sırrım."

"Ara sıra gelebilir miyim?"

"Hayır, başkalarına yol göstermiş olursun."

"Babam, artık seni aratmayacağını söyledi."

"Her şeye karşın gizli kalması gerekiyor."

"Küçük hırsızlar yüzünden mi? Onlar senin dostların değil mi?"

"Ara sıra evet, ara sıra hayır."

"Ya midillili küçük kız?"

"Onun ne ilgisi var?"

"Demek istediğim şu: dostun mu, birlikte oynadınız mı?"

"Ara sıra evet, ara sıra hayır."

"Neden ara sıra hayır?"

"Ara sıra ben istemiyorum çünkü, ara sıra da o."

"Ya onu? Onu buraya getirir misin?"

Cosimo, somurtuk bir yüzle, dallardan birinin üstüne büzülmüş bir hasırı germeye çalışıyordu.

"Gelirse evet, getiririm buraya," dedi ciddi ciddi.

"O mu gelmek istemiyor?"

Cosimo uzandı,

"Gitti," diye mırıldandı.

"Söylesene bana," dedim alçak sesle, "nişanlı mısınız?"

"Hayır," diye yanıtladı kardeşim.
Ve uzun bir sessizliğe gömüldü.

Ertesi gün hava güzel olduğundan, Cosimo'nun Rahip Fauchelafleur'le derslerine yeniden başlamasına karar verildi. Derslerin nasıl yapılacağı belirtilmedi. Baron biraz sertçe çağırdı Rahibi ("Orada durup sinek avlayacağınıza, *L'Abbe..}"),* kardeşimi arayıp bulmasını, ona biraz Vergilius çevrisi yaptırmasını söyledi. Sonra Rahibi çok güç bir durumda bırakmaktan korktu ve bana emretti:

"Git, ağabeyine Latince dersi için yarım saat sonra bahçede hazır olmasını söyle."

Bunları elinden gelen en doğal, benimsemeye karar verdiği bir sesle söyledi. Cosimo ağaçlarda yaşayabilirdi, her şey eskisi gibi devam etmeliydi.

Ve ders yapıldı. Ağabeyim bir karaağaç dalına ata binercesine oturmuş, bacaklarım sarkıtmış, Rahip altında küçük arkalıksız bir iskemleye yerleşmiş, bir ağızdan uyaklı dizeleri tekrarlıyorlardı. Ben çevrelerinde oynuyordum, bir süre onları gözden kaybettim.

Geri döndüğümde Rahip ağaca çıkmıştı; siyah çoraplı uzun ve cılız bacaklarıyla bir çatala varmaya çalışıyor, Cosimo da, ona yardım etmek için dirseğinden tutuyordu. İhtiyara uygun bir oturma biçimi buldular ve kitabın üzerine eğilip güç bir bölümü birlikte okudular. Ağabeyim büyük çaba gösterir gibiydi.

Sonra, nasıl oldu bilmiyorum ama, öğrenci kaçtı. Rahip, herhalde yukarda da dalıp gitmiş, bu fırsattan yararlanıp boşluğa dikmiş olmalıydı gözlerini. Öyle ki, ihtiyar kara papaz, açık kitabı dizlerinin üzerinde, beyaz bir kelebeğin uçuşuna ağzı açık dalıp gitmiş, gözleriyle onu izleyerek dalların arasında yalnız kaldı. Kelebek kaybolduğunda Rahip yerden oldukça uzakta olduğunu fark etti ve korktu. Ağacın gövdesine sarıldı, birtakım insanlar merdivenle gelen kadar: *"İmdat! İmdat!"* diye bağırdı durdu. Yatışıp aşağı inmesi için bir süre geçmesi gerekti.

DOKUZ

Kısacası, bir kaçaktı Cosimo ama, yine eskisi gibi bizim yanımızda yaşıyor sayılırdı. İnsanlardan kaçmayan bir yalnız kişiydi. Tersine, insanlardan vazgeçemiyor denebilirdi. Köylülerin kazma salladıkları, gübreyi havalandırdıkları, otları biçtikleri yerde durur, onlara terbiyelice 'günaydın' derdi. Köylüler şaşkınlıkla başlarım kaldırırlar, Cosimo hemen onlara nerede bulunduğunu bildirirdi. Eskiden, birlikte ağaçlara tırmandığımızda, gelip geçeni korkutmak için saklanma tutkumuzdan bütünüyle kurtulmuştu. İlk zamanlar, dalların üzerinde bunca yolu aştığını gören köylüler ne yapacaklarını şaşırır, saygıdeğer biri karşısında yapıldığı gibi ona şapka çıkarmak mı, yoksa onu küçük bir çocuk gibi itip kakmak mı gerektiğini kestiremezlerdi. Sonraları alıştılar, onunla işleri ve hava durumu üzerine konuşmaya başladılar. Oynadığı oyuna da değer verir gibiydiler, zenginlerin oynadığını gördükleri bir çok oyundan ne daha iyi ne de daha kötüydü bu.

Cosimo, köylülerin çalışmalarına bakmak ve onları gübre ya da tohumluk konusunda sorguya çekmek için saatler boyu bir ağaçta otururdu. Yerde yaşadığı sürece böyle bir şey yapma fırsatı bulamamıştı: O zamana kadar bir çeşit utanç, onun köylüler ve uşaklarla konuşmasını engellemişti. Artık açmaya uğraştıkları evleğin düz olup olmadığı konusunda bile onlara bilgi veriyordu. Ya da ufak tefek işlerini görmekte yardımcı oluyor, örneğin bir orakçının karısına adamın biley taşına ihtiyacı olduğunu bildiriyor ya da bir bahçeyi sulamak için su yolunun değiştirilmesi gerektiğini söylüyordu. Bu tür görevleri yerine getirme amacıyla yol alırken bir serçe sürüsünün buğday tarlasına

konduğunu görürse, kuşları kaçırmak için gürültü çıkarıyor, elinde tuttuğu başlığını sallıyordu.

Ormanın içindeki yalnız başına yaptığı gezileri sırasında insanlarla karşılaşması ender, ama dikkati çekecek nitelikteydi. Orada hiç görüşmediğimiz kişileri görüyordu. O dönemde, ormanlarda bir sürü yoksul göçebe yaşıyordu. Açlık yüzünden tarlalarından çok uzaklara itilen aileler yol boyu yaptıkları kömürcülük, kazancılık, camcılık gibi geçici işlerle ekmeklerini kazanmaya çalışıyorlardı. Bu insanlar atölyelerini açık havada kuruyor, uyumak için dallardan küçük kulübeler yapıyorlardı. Ağaçlarda gezen kürklerle kaplı bu çocuk önceleri onları ürkütmüştü; özellikle Cosimo'yu cin sanan kadınları. Sonraları onunla dostluk kurdular. Cosimo saatler boyu durup onların çalışmalarını izliyor, akşam hepsi ateşin çevresinde otururken anlatılanları dinlemek için o da en yakın dalın üzerine yerleşiyordu. Kül rengi, yüksekçe toprak düzlüklerinin üzerinde en kalabalık olanlar kömürcülerdi. *Hura! Hota!* dive haykırıyorlardı. Bergamo'dan geldikleri için konuşmaları anlaşılmıyordu. En güçlü en içine kapalı, birbirine en bağlı olanlar onlardı: hısımlıklar, ilişkiler, kavgalarla bu insanlar bütün ormanlara yayılıyorlardı. Ara sıra Cosimo iki topluluk arasında bağlantı kurmayı üstlenirdi: haber götürür getirir, kendisine birtakım görevler verilirdi. Sabahlan uyanmasına yol açan ardıç kuşlarının çığlıkları gibi, genizden gelen garip seslerini anımsayıp tekrarlamaya çalışması gerekliydi bunun için.

Rondo Baronu'nun oğlunun ağaçlardan inmediği söylentisi artık iyice yayılmıştı çevreye, ama babamız hâlâ bu sırrı uzaklardan gelenlerden gizlemeye çalışıyordu. Fransa'ya giden (Toulon Körfezi'nde toprakları vardı) Estomac Kontları bizde konaklamak istediler. Bu işin altında ne gibi bir çıkar vardı bilmiyorum; bazı mallar üzerinde hak iddiası mı söz konusuydu, yoksa piskopos olan oğullarından birinin bir yere atanması mı? Her neyse, Rondo Baronu'nun desteği onlarca gerekliy di. Babamız da, bir düşünün, Ombrosa üzerindeki iddialarına yardım edecek dev tasarılar kuruyordu bu birleşmeyi temel alarak.

Bir yemek verildi. Yemek sırasında herkes birbirini öyle pohpohladı ki can sıkıntısından patlayacaktım. Yanlarında züppenin teki, perukalı bir zibidi olan oğulları da vardı.

Baron, oğullarını tanıttı -yani beni- ve ekledi:

"Zavallı kızım Battista'yı görebilecek misiniz bilmem. Çok kapanık yaşar, pek sofudur..."

Bu sözlerin tam üzerine, aptal Battista başında rahibe başlığı» ama tepeden tırnağa kurdeleler ve süslerle dolu gülünç bir kılıkta, yüzü kalıp gibi pudralanmış, ellerinde eldivenlerle göründü. Önu da anlamak gerekir: Marki olayından beri, uşaklarla köylüler dışında genç sayılabilecek tek erkek görmemişti. Genç Estomac Kontu, hemen eğilip kalkmaya koyuldu. Battista, isterik kıkırtılarla delikanlıya karşılık veriyordu. Çoktan beri kızından umudu kesen Baron da kafasında yeni tasarılar çevirmeye koyuldu.

Kont ise bütün bunlara kayıtsızdı.

"İyi ama, bir oğlunuz daha yok muydu Baron Arminius?"

"Evet," dedi babam, "daha büyük bir oğlum var. Rastlantı işte, kendisi avda."

Yalan da söylemiyordu; o zamanlar Cosimo, günlerini, elinde tüfek, ardıç kuşlarıyla ada tavşanlarının peşinde geçirirdi. Tüfeği ona ben sağlamıştım, hafif bir tüfekti bu, Battista'nın farelere karşı kullandığı tüfek. Bir süredir fare avından vazgeçen Battista, tüfeği bir çiviye asmıştı.

Kont, çevrede rastlanan av hayvanlan konusunda bilgi alarak işe girişti. Baron, Kont'un sorularını çok genel olarak yanıtlıyordu. Sabırdan ve dış dünyaya dikkat etme alışkanlığından yoksun olduğu için avlanmazdı babam. Büyüklerin konuşmalarına katılmam yasaklandığı halde araya girdim.

"İyi ama sen ne bilirsin küçüğüm?" dedi Kont.

"Ağabeyimin vurduğu hayvanlan ben gider toplarım, sonra da ağaç..."

Babam sözümü kesti:

"Sana kim söz verdi? Git oyna!"

Bahçedeydik; akşamdı, bir yaz akşamı. Hava henüz aydınlıktı. Derken çok sakin, kedi derisinden kalpağı başında, tüfeği omzunda, bir kılıç öbür yanında, bacakları tozluklu Cosimo, çınarların ve karaağaçların oradan göründü.

"Hey! Hey!" dedi çok keyiflenen Kont yerinden kalkıp daha iyi görmek için dönerek. "Kim o? Ağaçların tepesinden gelen kim?"

"Ne var? Bilmem... Belki siz öyle sanmışsınızdır," dedi babamız, gösterilen yere bakacağına iyi görebildiğinden emin olmak için Kont'un gözlerini arayarak.

Bu arada Cosimo tam tepelerine gelmişti, bir çatalın üzerinde

bacaklarını açmış öylece kıpırdamadan duruyordu.

"Ha! Oğlum. Evet, Cosimo. Bunlar çocuk, görüyorsunuz ya. Bizi şaşırtmak için ağacın tepesine tırmanmış."

"Büyük oğlunuz mu?"

"Evet, oğullarımın büyüğü. Ama pek o kadar da büyük sayılmaz. Biliyorsunuz, bunlar daha iki yumurcak. Oynuyorlar..."

"Yine de, dalların üzerinde böyle yürüyebilecek kadar usta-laşmış... Hele üzerindeki bunca ağırlıkla."

"Eh, eğleniyorlar işte!"

Korkunç bir kötü niyet çabası babamızın kıpkırmızı kesilmesine yol açtı.

"Ne yapıyorsun yukarda? Ha? Aşağı iner misin! Gel de Kont hazretlerine saygılarını bildir."

Cosimo, kedi postundan kalpağını çıkardı.

"Kont hazretleri, size saygılarımı sunarım."

"Ha! Ha! Ha!" diye gülüyordu Kont. "Çok, çok iyi! Bırakın onu yukarda, bırakın yukarda Baron. Ağaçlarda yürüyen çocuğa bravo!"

Derken, genç Kont olacak o kuş beyinli:

"C'est original, ça. C'est tres originalI"[1] diye yinelemeye ko-yuldu.

Başka söyleyecek şey bulamıyordu.

Cosimo çatalın üzerine oturdu. Babamız konuyu değiştirdi, Kont'u oyalamak için hiç durmadan konuşmaya başladı. Ama zaman zaman, Kont başını kaldırıyordu. Ağabeyim de hâlâ yukarıdaydı, aynı ağaçta ya da bir başkasında, tüfeğini temizliyor, tozluklarını yağlıyor, hava karardığı için sırtına bir yün yelek geçiriyordu.

"Ah, şuna bakın şuna! Ağacın tepesinde her şeyi yapmayı biliyor bu delikanlı! Ah, çok hoşuma gitti! Ah! Bu hikâyeyi ilk gidişimde Saray'da anlatmak istiyorum. Piskopos oğluma da anlatacağım! Prenses teyzeme de!"

[1] Orijinal bu. Çok orijinal. (Yay.)

Babam tıkanacak gibiydi. Üstüne üstlük kızını ortalıklarda görmüyordu, genç Kont da gözden kaybolmuştu.

Bir denetleme gezisine çıkmış olan Cosimo, soluk soluğa döndü geldi.

"Battista yüzünden Kont'u hıçkırık tuttu! Hıçkırık tuttu!"

Yaşlı Kont meraklandı:

"Ah! Çok tatsız bir şey! Oğlum sık sık hıçkırık illetine tutulur! Git yavrum, git de bak geçti mi hıçkırığı. Söyle onlara, dönsünler."

Cosimo fırladı, sonra ilkinden daha da sık soluyarak döndü:

"Birbirlerini kovalıyorlar! Hıçkırığını geçirmek için, Battista onun gömleğinin içine kertenkele atmak istiyor. O istemiyor!"

Ve olup bitenlerin gerisini anlamak için koştu gitti.

Akşam böyle geçti; aslında öbürlerine benzeyen bir akşamdı; Cosimo, ağaçların tepesinden sanki gizlice yaşamımıza katılıyordu. Ama bu kez konuklarımız vardı. Kardeşimin bu garip davranışının dedikodusu bütün Avrupa saraylarına yayıldı ve babamı da utanç içinde bıraktı. Bu utancın hiçbir nedeni yoktu oysa: Estomac Kontu, ailemiz hakkında çok olumlu izlenimlerle ayrıldı. Böylece de kız kardeşimiz Battista genç Kont'la nişanlandı.

ON

Zeytin ağaçlan, dolambaçlı bir biçimde yayılırken Cosı-mo'ya kolay ve birleşmiş yollar sunuyorlardı. Bunlar konuksever ağaçlardır, kabuklarının sertliğine karşın üzerlerinden geçene ya da konaklayana dostluk gösterirler. Kar-şılaşınca görülür: kalın dallan azdır ve keşfedilecek fazlaca değişik yanları yoktur.

İncir ağaçlarında ise, her zaman dallarının sağlamlığına bakmak gerekir, ama gezintinin de sonu gelmez. Geniş yapraklarının ardına sığınan Cosimo, yaprakların ince damarlarından güneşin belli belirsiz sızdığını görür, meyvelerin yavaş yavaş şişmesini seyreder, saplarından süzülen sütü koklardı. İncir ağacı, insanı kendine benzetir, yapışkanlarıyla ve eşek anlarının uğultusuyla doldurur. Bir süre sonra, Cosimo, incir olduğu izlenimine kapılır, tedirgin olur ve giderdi.

Sert üvez ya da dut ağacında rahat yaşanır, yazık ki çok seyrektirler. Ceviz ağaçlan için de aynı şey söylenebilir. Ben ağabeyimin bir sürü katlı ve sayısız odalı bir sarayı andıran, sonu gelmez yaşlı bir ceviz ağacında kaybolduğunu gördüğümde onu taklit etmek ve çıkıp yukarda oturmak isteğini duyardım. Bu ağacın ağaç olmakta gösterdiği güç ve inanç, ağır ve sert dikilişiyle yapraklarının ucuna kadar beliren inat öylesine inandırıcıydı ki...

Cosimo, yemyeşil meşelerin dalgalı yapraklan arasında keyifle otururdu (bizim bahçeden söz ederken, herhalde pek soylu baba dilinin etkisinde, gösterişli bir biçimde 'pırnal' diye adlandırdım bu meşeleri). Düşünceli olduğu sıralar, parmaklarının uçlarıyla parça parça kopardığı çatlak kabuklarını severdi. Kötülük etmek için değil, uzun yenilenme çabasında ağaca yardım-

cı olmak için yapardı bunu. Aynı biçimde çınarların da beyaz kabuğunu soyar, küflü eski altın tabakalarını ortaya çıkarırdı.

Her urundan incecik sürgünlerle birlikte dantelli yaprak kümeleri ve kâğıttan yemişler fışkırtan karaağacın yamru yumru gövdesini severdi. Ama karaağacın üzerinde kolay gezilmez- di; dallar öylesine ince ve sık yükselirdi ki, geçecek yer bırakmazdı.

Orman ağaçları içinde, Cosimo, kayınlarla meşeleri öbürle- rinden çok severdi. Çam ağacının birbirine çok yakın, ince ve iğnelerle yüklü katları ne yer bırakırdı oturacak ne de tutunacak bir şey. Kestaneye gelince, dikenli yaprağı, dikenli meyveleri, kabuğu ve her zaman yüksek olan dallarıyla özellikle insanı uzaklaştırmak için yaratılmıştı sanki.

Bu ayrımları, bu dostlukları Cosimo zamanla edindi, daha doğrusu yavaş yavaş bunların bilincine vardı. Ama daha ilk günlerden, hepsi, bir içgüdüyle kendilerini ona kabul ettiriyordu. Dünya değişmiş, boşluğa uzanan dar ve eğri köprülerden, kabuk ve budaklardan oluşmuştu; tabakalar ve çatlaklar pürtüklerini sağa sola ekiyorlardı. En ufak esintiyle saplarının ucunda titreşen ya da ağaç eğildiğinde bir yelken gibi dalgalanan yaprak perdesinin kalınlığı ve yoğunluğuyla değişen bir yeşil ışıkta yüzüyordu. Bizim dünyamız çukurlara sokuluyordu, garip biçimlerimiz vardı ve onun her gece duyduklarının hiçbirini kesinlikle bilmiyorduk: Ağaç gövdelerinin yüreğinde yılları belirleyen halkaları hücreleriyle şişiren tahtanın çabasını; kuzey rüzgârında plakalarını genişleten küfleri; başlarını kanadının en yumuşak yerine gömüp uyuyan kuşların ürpertisini, tırtılın uyanışını ve örümcek kuşunun yumurtadan çıkışını... Bir an gelir, belli belirsiz gürültülerin tozundan kırların sessizliği oluşur: bir gaklama, bir havlama, otların arasında kaçamak bir hışırtı, suda bir şıpırtı, toprakla çakıl taşlan arasında bir tepinme ve bütün öbür seslerin üstünde ağustosböceklerinin hışırtısı... Gürültüler birbirine karışır, tıpkı yapağı tarayan parmakların altında her düğümün daha ince, daha hissedilmez oluşu gibi, kulak her keresinde yeni sesleri ayırabilmeyi başarır. Kurbağalar durmadan vrak- lar, yıldızların sürekli titreşmeleri gecenin ışığını nasıl değiştirmezse, bu birörnek vraklama da sesli kaynaşmayı bozmaz. Hele bir rüzgâr çıksın ve dinmeye görsün, bütün sesler hemen değişir

ve yenilenir. Kulağın derinliklerinde yalnız bir uğultu ya da mırıltının izi kalır - denizden gelen uğultunun.

Kış geldi. Cosimo kurbanlarından bir çoğunun, tavşanların, tilkilerin ya da gelinciklerin postlarından kendine kalın bir kürk kazak dikti. Yaban kedisinden yapılma kalpağı hep başındaydı. Kıçı ve dizleri deri kaplıydı. Keçi kılından bir de pantolon yaptı. Pabuca gelince, ağaçların üzerinde hiçbir şeyin terlik yerini tutmadığı sonucuna vardı. Ve bilmediğim bir deriden belki porsuk derisinden, kendine bir çift terlik dikti.

Böylece soğuktan korunmuş oluyordu. O sıralar kışlarımızın çok hafif geçtiğini söylemek gerek. Napolyon'un Rusya'dayken bulup çıkardığı ve buraya kadar peşinden geldiği söylenen soğuklar yoktu henüz. Yine de, kış gecelerini açık havada geçirmek pek rahat olmasa gerekti.

Gece için, Cosimo, içi kürklü tulum yöntemini bulmuştu. Ne çadır, ne de kulübe, tüyleri içe dönük ve bir ağaca astığı deriden oluşan korunak. Bu tüylü derinin içine giriyor, kayboluyor, küçük bir çocuk gibi büzülüp uyuyordu. Gecenin içinde alışılmamış bir gürültü mü duyuldu? Cosimo'nun kürklü kalpağı, ardından tüfeğinin namlusu, sonra da faltaşı gibi açılmış gözleri torbanın ağzında beliriyordu. (Gözlerinin artık karanlıkta kedi ve baykuş gözleri gibi parladığı söyleniyordu. Ama ben, kendi hesabıma, hiç böyle bir şey görmedim.)

Sabah alakarganın ötüşüyle, torbadan iki yumruğun dışarı fırladığı görülürdü. Yumruklar yükselir, kollar iki yana açılır, uzun uzun gerinir. Sonra esneyen bir yüz, tüfek ve barut torbası ve gövdesi, en arkadan da çarpık bacakları dışarı çıkardı. (İki büklüm ya da emekleyerek yürümekten bacakları çarpılmaya başlıyordu.) Bacaklar çıkar, uyuşuklukları giderilir, Cosimo sırtını oynatır, kürk kazağının altından biraz kaşınır, sonunda gününe taptaze ve dinlenmiş olarak başlayabilirdi.

Önce çeşmesine giderdi; çünkü Cosimo'nun bir çeşmesi vardı, kendi icadı bir asma çeşme. Daha doğrusu, doğaya yardım edilerek yapılmış bir çeşme. Bir akarsuyun, karşısına çıkan engeli aşarken oluşturduğu çağlayanın çok yakınında bir meşe ağacı vardı. Aşağı yukarı iki metre uzunluğunda bir kavak par-

çasından Cosimo bir çeşit oluk yaparak çağlayanın suyunu meşenin dallarına kadar getirmişti. Böylece su içebilir ve yıkanabi- lirdi. Yıkandığını kesinlikle söyleyebilirim, çünkü kaç kere gördüm. Pek sık sayılmazdı, her gün olmasa da yıkanıyordu işte. Sabunu da vardı. Canı isterse çamaşır bile yıkıyordu; sırf bu iş için meşe ağacına bir tahta kova takmıştı. Yıkadıklarını kurutmak için iki dalın arasına ip geriyordu.

Kısacası, Cosimo ağaçta her şeyi yapabiliyordu. Vurduğu av hayvanlarını şişte kızartmanın bile yolunu bulmuştu. Bakın nasıl yapıyordu bu işi: çakmakla bir çam kozalağını tutuşturup yere, onun için kaygan taşlardan yaptığım bir ocağın içine atıyordu. Kozalağın üstüne ince dal parçalarıyla çalı çırpı düşürüyordu. Uzun bir sopaya bağladığı ızgarayla ateşi ayarlıyor, iki dalın arasına astığı şişe erişmesini sağlıyordu. Bütün bu işler dikkat gerektiriyordu: ormanlarda çabucak yangına yol açılabilirdi. Ocak meşe ağacının altına, çağlayanın yanına yapılmıştı; tehlike halinde istendiği kadar su bulunabilirdi.

Av ürünlerinin bir bölümünü yiyip geri kalanları köylülerle meyve ve sebze karşılığı değiş tokuş ederek Cosimo, evimizin kendisine herhangi bir şey sağlamasına gereksinim duymadan, çok iyi yaşıyordu. Bir gün, her sabah taze sütünü içtiğini öğrendik. Bir zeytin ağacının çatalına -yerden iki karış yukarda, erişilmesi kolay bir yer- tırmanan, daha doğrusu oraya iki art ayağını dayayan bir keçiyle dostluk kurmuştu. Cosimo, bir kovayla çatala kadar iniyor ve hayvanı sağıyordu. Bir tavukla bile anlaşmıştı. İyi yürekli, kocaman, kırmızı bir Padova tavuğuydu bu. Bir ağaç gövdesinin girintisine tavuk için gizli bir yuva yapmıştı, bu yuvada gün aşırı bir yumurta buluyordu. Yumurtada iğneyle iki delik açıp içindeki emiyordu.

Bir başka sorun aptesaneydi. Başlangıçta buna pek aldırdığı yoktu. Şurası ya da hurası, dünya büyüktü, nerede sıkışsa oracıkta yapıveriyordu. Sonra bunun iyi bir davranış olmadığını anladı. Bir delisuyun, Boklu Dere'nin kıyılarında, en uygun ve en uzak köşesinde, üzerinde rahatça çömelebildiği çatalıyla çıkıntı yapan bir akçaağaç keşfetti. Boklu Dere gürül gürül akan, sazların altında gizli, karanlık bir ırmaktı, çevredeki herkes lağımını buraya veriyordu. Genç Piovasco del Rondo, uygar bir insan gibi, kendine ve öteki insanlara saygılı yaşıyordu.

Yine de, bir köpeğin yardımı olmadan avcının yaşamı pek

insanca sayılmaz. Cosimo'nun kurşunuyla havada vurulan karatavukları, çullukları ve bıldırcınları ya da pusuda geçen koca bir geceden sonra kuyruğu fundalıkların arasında dikilen tilkiyi getirmek üzere çalılıklara ve böğürtlenlerin arasına atılmaya hazır olan bir ben vardım. Ama pek seyrek evden kaçıp ormanlarda onu bulabiliyordum. Her şey beni eve tutuyordu: Rahiple derslerim, çalışma saatlerim, hizmet etmek zorunda olduğum ayin, ailemle yemem gereken yemekler; bu binbir aile ödevine boyun eğiyordum. Çünkü, sık sık tekrarlandığını işittiğim cümle: "Bir aileye bir serkeş yeter", temelde sebepsiz gelmiyordu bana. Bu cümle bütün yaşamımı damgaladı.

Dolayısıyla, Cosimo aşağı yukarı hep tek başına ava çıkıyor, vurduğu av hayvanlarını ele geçirmek için de (genç bir sarıasma kuşunun kaskatı kesilmiş kanatlarından dallara takıldığını görebilecek kadar talihli değilse) balıkçı araç-gereçlerinden yararlanıyordu. İpten yapılma, ucunda koca iğneler ya da kancalar bulunan oltalardan. Ama avını her zaman yukarı çekmeyi başa- ramıyordu, pek çok çulluk çalılıklar arasında yitip karıncadan kapkara kesildi ve çürüdü.

Şimdiye kadar yalnız av köpeğinin görevlerinden söz ettim, çünkü Cosimo o sıralar aşağı yukarı hep pusuya yatıp avla- nırdı. Bir dalın üzerine tüner, karatavuğun gelip ağaçlardan birinin tepesine konmasını ya da ada tavşanının yerde bir açıklığın ortasında belirmesini bekleyerek nice günler geceler geçirirdi. Başka bir deyimle, kuşların ötüşüyle yönünü bularak rastgele dolaşır ya da kürk hayvanlarının izlerini bulmaya çalışırdı. İri av köpeklerinin bir adatavşanı ya da tilkinin ardından havladığını işittiğinde oradan uzaklaşması gerektiğini bilirdi. Bu hayvan, yalnız ve rastlantı sonucu avcılığı seçmiş kendisi gibi birine göre değildi. Kurallara çok saygı gösterdiğinden, şaşmaz gözetleme yerinden avı ilk keşfedip nişan alabilse de, başkalarına ait köpeklerin izlediği ava tüfek çevirmezdi. Soluk soluğa, kulağı kirişte, gözü patikada, belirecek avcıyı bekler ve hayvanın ne yöne gittiğini ona söylerdi.

Bir gün, yeşil otların arasında belli belirsiz, kırmızı, hırsla soluyan, bıyıkları dikilmiş bir tilkinin koştuğunu gördü. Hay-

van çayırı geçti ve fundalıkların arasında kayboldu. Ardından, *Hav! Hav! Hav!* Köpekler.

Burunlarıyla yeri koklayarak, dörtnala belirdiler. İki kere tilkinin izini kaybedip gerisin geri döndüler.

İyice uzaklaşmışlardı ki, cırlak bir havlamayla *Hev! Hev!* diye haykıran bir şeyin otları yardığı görüldü. Sıçrayışları bir köpeğinkinden çok bir balığın sıçrayışlarına benziyordu. Sanki, sürüdeki av köpeklerinden daha sivri burunlu, daha sarkık kulaklı bir yunus, çayırda yüzüyordu. Arkası gerçekten bir deniz hayvanının arkasıydı. Hayvan, yüzgeç ya da paletlerin yardımıyla bata çıka ilerliyordu. Ayakları görünmüyordu. Oldukça da uzundu. Sonunda bir açıklığa çıktı: bir zağardı bu‘.

Av köpekleri sürüsüne katılmış, çok genç, neredeyse yavru olduğundan geride kalmıştı. Bu süre içinde de sesi öfkeli bir *Hırrrr*'a dönüşmüştü. Köpekler izi kaybettiklerinden sıkışık dizileri açıklığın çevresine yayılıyor ve bir koku alma şebekesine dönüşüyordu. Hayvanı iyice araştırmak için, yitirdikleri kokuyu yeniden bulmakta çok sabırsızdılar. Hevesleri kaçmıştı. Şimdiden bazıları bu durumdan yararlanıp bir taşın dibine art bacaklarını kaldırıp işiyorlardı.

Sonuç, soluk soluğa ve burnu havada koşuşan zağarın gereksiz zafer gösterileriyle onlara yetişmesi oldu. Yine hiç gereği yokken, pek kurnaz havlamalar av köpeklerini kışkırttı: *Hev! Hev!*

Bir an için araştırmalarını bırakan iri köpekler, o sıra zağara hırladılar: *Hırrrr!* Durup ısırmaya hazır koca ağızlarını açtılar: *Gırrrr!* Ama bu kısa süreli bir ilgi oldu; sürü daha uzaklara koşuyordu bile.

Cosimo, rastgele ilerleyen zağarı izliyordu. Hayvan, burnu dalgın, kıvrıla kıvrıla sürünerek giderken bir ağaçta çocuğu gördü ve kuyruğunu oynattı. Cosimo tilkinin oralarda bir yere giz-lendiğinden emindi. Köpek sürüsü dağılmıştı; zaman zaman, av-cıların haykırışlarıyla şevke gelip kesik ve gereksiz havlamalarla yakındaki alçak tepelerden geçtiği duyuluyordu. Cosimo, zağara seslendi:

"Hadi! Hadi git! Ara!"

Genç köpek, gözlerini çocuğa doğru kaldırmak için zaman zaman dönerek, sağı solu koklamak üzere atıldı.

"Hadi! Hadi bul!"

Köpeği görmez olan Cosimo, çalıların büyük bir hışırtıyla açıldığını işitti; sonra bir patlama oldu: *Auaıtauauauauauauau! Hev! Hev! Hev!* Zağar tilkiyi kaldırmıştı.

Hayvan koşarak çayırı geçti. Başkasının köpeğinin kaldırdığı tilkiye ateş etmek doğru olur muydu? Cosimo ateş etmeden hayvanın geçmesine izin verdi. Zağar, insanların maymun iştahlılığı sonucu haklı olarak düş kırıklığına uğrayan köpeklerin bakışıyla burnunu ona doğru kaldırdı. Sonra yeniden, burnu yerde, tilkinin peşinden atıldı.

"Hev! Hev! Hev!"

Tilkiye koca bir tur attırdı. Yine geri dönüyorlardı. Cosimo ateş etmeli miydi, etmemeli miydi? Ateş etmedi. Zağar, acılı bir bakışla onu süzdü. Artık havlamıyor, dili kulaklarından da aşağı sarkıyordu. Hali kalmamıştı ama yine de koşmaya devam ediyordu.

Zağarın tilkiyi kaldırması, hem köpek sürüsünü, hem de avcıları şaşırtmıştı. Yaşlı bir adam, kocaman arkebüzüyle patikada belirdi:

"Hey!" diye seslendi Cosimo. "Bu zağar sizin mi?"

"Senin ve bütün ailenin yüreğini yesin!" diye bağırdı öfkeli görünen ihtiyar. "Bizde zağarlarla avlanacak insanların hali var nn?"

"Öyleyse kaldırdığı hayvana ateş edebilirim değil mi?" diye diretti, kurallara uymakta kararlı görünen Cosimo.

"Neye istersen ateş et, canın cehenneme!" diye karşılık verdi adam uzaklaşırken.

Zağar, tilkiyi geri getiriyordu. Cosimo ateş etti ve hedefi buldu. Artık bir köpeği vardı. Köpeğe bir de ad taktı: Optimus Maximus.

Optimus Maximus gençlik hevesiyle sürüye katılmış kayıp bir köpeğe benziyordu. Nereden geliyordu? Bunu anlamak için Cosimo köpeği izledi.

Zağar, yerde sürünerek çitleri ve hendekleri aşıyor, sonra yukarıdaki çocuğun kendisini izleyip izleyemediğini anlamak için dönüp bakıyordu. Yolu öylesine alışılmamış bir yoldu ki,

sonunda Cosimo nereye geldiklerini kestiremedi önce. Anladığında yüreği yerinden fırlayacakmış gibi oldu: Ondarivalar'ın bahçesine girmişlerdi.

Villa kapalıydı, kepenklerine asma kilitler takılmıştı. Kepenklerden biri, tavan arası penceresinin kepengi rüzgârda vuruyordu. Terk edilmiş, bakımsız bahçe, her zamandan çok başka bir dünyanın ormanını andırıyordu. Optimus Maximus, şimdi ot bürümüş ağaçlı yollarda, çalıların kapladığı çiçek göbeklerinde kendi evindeymiş gibi mutlu geziniyor, kelebekleri kovalıyordu.

Bir çalılıkta kayboldu, ağzında bir kurdeleyle geri döndü. Cosimo'nun yüreği daha da hızlı çarptı.

"Bu da nesi Optimus Maximus? Kimin bu? Söyle!"

Optimus Maximus kuyruğunu oynatıyordu.

"Getir, Optimus Maximus! Getir!"

Alçak bir dala inen Cosimo, herhalde Viola'mn saçlarını bağlayan bu solmuş paçavrayı köpeğin ağzından aldı. Daha da iyisi, şimdi Cosimo, sarışın küçük kızın taşıdığı sepetten herhalde yeni verdikleri yavru Optimus Maximus'un çıktığını görür gibiydi.

"Ara, Optimus Maximus! Ara!"

Zağar bambuların arasına daldı ve başka şeyler de getirdi: bir ip, bir uçurtmanın parçalan, bir yelpaze.

Bahçenin en yüksek ağacının tepesine ağabeyim kılıcının ucuyla *VioLı ve Cosimo,* sonra biraz daha aşağıya, köpeğe başka bir ad vermiş de olsa küçük kızın hoşuna gideceğinden emin, *Zağar Optimus Maximus* yazdı.

O günden sonra çocuk ağaçta görüldü mü, bakışını yere indirmekle önünde ya da yanlarda, karnı yerde koşuşan zağar Optimus Maximus'u da fark edeceğinden emin olabilirdi insan. Cosimo ona araştırmayı, durmayı, vurulan hayvanı getirmeyi, av köpeklerinin gördüğü bütün işleri öğretmişti. Birlikte kaldıramadıkları orman hayvanı yoktu. Vurulan av hayvanını getirmek için, Optimus Maximus iki ön ayağını mümkün olduğu kadar yükseğe dayardı. Cosimo da ağzından tavşan ya da kekliği almak için iner ve onu okşardı. Bütün yakınlıkları bu kadardı. Ama birinden ötekine toprakla dallar arasında bir konuşma, sürekli bir gizli anlaşma, havlamalar, tek heceli sözler, dil ya da parmak şaklatmalar vardı. İnsanın köpeğe ve köpeğin insana bu çok gerekli varlığı onlarda eksikliğini hiç duyurmazdı. Biri bütün öteki insanlardan farklı, öbürü bütün köpeklerden başka, insan ve köpek olarak

mutlu olmadıklarını söyleyemezlerdi.

ON BİR

Yeniyetmeliğinin uzun bir döneminde av, Cosimo'nun bütün dünyası oldu. Buna bir de balıkçılığı ekleyelim. Elinde olta, sel sularının sağda solda oluşturduğu göl-

gelerin kıyısında yılanbalıklarıyla alabalıkları beklerdi. İnsanın, artık bizimkilerden farklı duyulan ve içgüdüleri olduğuna, ta-

baklanmış derilere sarınınca tümüyle huy değiştirdiğine inanası geliyordu.

Kuşkusuz ağaç kabuklarının sürekli değmesi, tüylerin* kürklerin, pulların oynaşan görüntüsü, ormana dağılan bütün renk türleri, yapraklarda bambaşka türden, yeşil ve akıcı bir kanın dolaşımının, bir ağaç gövdesi, bir ardıç kuşu gagası ya da bir balık solungacı gibi bizimkilerden çpk uzak bir canlı biçimler kaynaşmasının ve iyice derinine girdiği henüz yabanıl bir dünyanın bu son savunma noktalan, bütün bunlar, onda yepyeni bir ruh oluşturmuş, hatta insan görünüşünü yitirmesine kadar varmıştı herhalde.

Oysa, hiç de böyle değildi. Ağaçlarla yakınlığından ve hay-

vanlara karşı mücadelesinden edindiği yetenekler ne olursa olsun, yerinin her şeye karşın tahta perdenin bu yanında, bizim tarafımızda kaldığı benim gözümde her zaman çok açıktı.

Tabii, ister istemez, bazı alışkanlıklara boşveriyor ve sonunda bunları yitiriyordu. İlk aylar, her pazar bizimle birlikte büyük ayine katılmaya çalıştı. Sırtımızda tören giysileri, sırayla dışarı çıktığımızda Cosimo'yu da dalların üzerinde buluyorduk. Bayramlıklarını giymek için bile çaba harcamıştı. Ya giysisini gizlediği yerden çıkarıp sırtına geçirmiş ya da kürk kalpağını eski üç köşeli şapkasıyla değiştirmişti. Yola koyuluyorduk. Cosimo dallarda bizi izliyordu. Böylesine dağılmış bir halde, bütün

Ombrosalıların gözleri önünde kilise avlusuna giriyorduk (Ombrosalılar bu görüntüye alışmakta gecikmediler, babam da rahat bir soluk aldı.) Bizler tertipli, o havalara zıplayarak, özellikle kışın, ağaçlar çıplak kaldığında garip bir görüntüydü bu doğrusu.

Katedrale giriyor, aile sıramıza oturuyorduk. Cosimo, dışarıda kalıyor, katedralin büyük pencerelerinden birinin önündeki yan kubbelerden birine omuz veren bir pırnala tünüyordu. Sıramızdan, camların ardında ve iki dal arasında, şapkası göğsünde, başı önünde, Cosimo'nun karaltısının görüyorduk. Babam, her pazar bu pencerenin açık bırakılması için hademelerden biriyle anlaştı. Kardeşim ayini ağacından izleyebilirdi artık. Ama zamanla onu göremez olduk. Pencere kapatıldı, çünkü cereyan yapıyordu.

O güne kadar önem verdiği pek çok şey artık onu ilgilendirmez olmuştu. İlkbaharda ablamızın nişanı kutlandı. Bir yıl önce bunu kim düşünebilirdi? Estomac ailesi genç Kont'la birlikte geldi ve bu nişan büyük bir eğlence fırsatı oldu. Evimizin bütün odaları aydınlatılmıştı. Çevredeki tüm soylular tam takım hazırdılar. Dans ediliyordu. Cosimo'yu hâlâ düşünen var mıydı? Doğrusunu söylemek gerekirse, hepimiz onu düşünüyorduk. Zaman zaman, gelip gelmeyeceğini görmek için pencereden bakıyordum. Babamız üzüntülü görünüyordu; aile eğlentisinin ortasında, tek düşüncesi, kuşkusuz, kendini bu eğlentinin dışında bırakana yönelmekteydi. Büyük oğlunun yokluğunun yarattığı üzüntüyü unutmak için, General, bütün töreni bir talim yerini yönetir gibi yönetiyordu. Battista, fır fır dönen rahibe giysisini çıkarıp peruka niyetine kafasına pasta gibi bir şey, sırtına da mercan işlemeli koca koca sepetler geçirerek gülünç bir kılığa büründüğü beri (hangi terzinin bu kılığı hazırladığını merak ediyorum) tanınmaz olan Battista bile, bahse girerim, onu düşünüyordu.

Sonradan Cosimo'nun da,, görünmeden orada, karanlıkta ve soğukta bir çınar ağacının tepesine büzüldüğünü öğrendim. Işık saçan pırıl pırıl pencereleri, keyifle süslenmiş odaları, dans eden perukalı insanları görüyordu. Kafasından ne gibi dü§ünce-

ler geçiriyordu acaba? Biraz olsun bizim yaşamımızın özlemini çekiyor muydu? Onu bizim dünyamızdan ayıran uzaklık pek azdı ve dönüş çok kolaydı; burıu hiç düşünüyor muydu? Ne düşündüğünü, ne beklediğini bilmiyorum. Tek bildiğim, eğlenti süresince, hatta daha sonra, birbiri ardından bütün şamdanlar sönüp bir tek aydınlık pencere kalmayana dek orada durduğuydu.

Dolavısıvla, ivi va da kötü, Cosimo'via ailemiz arasındaki ilişkiler kopmamıştı. Ancak o sıra gerçekten tanımaya başladığı biriyle bu ilişkiler daha da sıklaştı. Avukat-Şövalye Enea Silvio Carrega'dan söz etmek istiyorum. Bu donuk, kaçak, asla nerede olduğu ya da ne yaptığı bilinmeyen adamın bir sürü uğraşının bulunduğunu ve hiçbir şeyi boşuna yapmadığını ailede yalnız Cosimo keşfetti.

Ara sıra, ikindinin en sıcak saatinde bile fesi arkaya kaykılmış, yerde sürünen cüppesine takılıp sendeleyerek dışarı çıkar, topraktaki çatlaklar, çitler ya da taş duvarlar tarafından yutulmuş gibi kaybolurdu. Sürekli nöbet tutan Cosimo bile (oyun olsun diye değil, ama içgüdüyle, artık bakışı hiçbir şeyi kaçırmıyor, göz alabildiğine ufku kapsıyor gibiydi) sonunda onu gözden kaybediyordu. Ara sıra çocuk daldan dala atlayarak Avu- kat'ın gözden kaybolduğu yöne koşuyor, ama adamın izlediği yolu anlamayı bir türlü başaramıyordu. Oysa, gizemli bir işaret gibi, çevrede hep arılara rastlanıyordu. Cosimo, Şövalye'nin varlığının arılarınkiyle bir ilişkisinin bulunduğu, ilkini bulmak için İkincilerin uçuşunu izlemek gerektiği sonucuna vardı. Ama nasıl yapmalıydı? Vızıltılı böceklere dalıp oyalanmamak ya da dolambaçlı yollarda izi kaybetmemek, arıların gidiş gelişinin her zaman daha çok olduğu ve bir çitin ardında duman gibi havaya yükselecek kadar yoğunlaştığı görünmeyen hava yolunu izlemek gerekliydi. Bu çitin altında, bir tahta üzerine dizilmiş bir ya da bir sürü kovan vardı ve kovanlara dönük, arıların kı- vıltısı arasında kaybolmuş Şövalye.

Arıcılık, amcamızın gizli işlerinden biriydi. Bir noktaya kadar gizliydi ama. Çünkü kendisi zaman zaman kovandan yeni çıkmış, bal damlatan bir petek getirirdi sofraya. Ancak yalnız,

bizim topraklarımızın dışında ürün alırdı, gizli tutmak istediği anlaşılan yerlerde. Bununla, kuşkusuz aile işletmesinin delik cebinden kişisel bir sanayiin gelirini kurtarmak istiyordu. Ya da adam pinti değildi. Hem biraz balmumuyla bal ona ne kazandırırdı ki? Kardeşi Baron'un burnunu sokmayacağı bir alanı kendine ayırmak dileğindeydi. Belki arıcılık gibi sevdiği birkaç şeyi işletmecilik gibi sevmediği birçok şeyle karıştırmak istemiyordu.

Her neyse, gerçek şu ki, babamız arılarını evin yakınına yerleştirmesine asla izin vermezdi; çünkü arı sokmasından ödü kopardı. Rastlantı sonucu bahçede bir balansına ya da bir eşekarısına rastlansa, kartal gagasından korunmak istercesine iki eliyle perukasını kafasına bastırır, ağaçlıklı yollarda sağa sola koşmaya başlardı. Bir keresinde, telaşla perukasını uçurdu; öylesine irkildi ki ürken arı üstüne saldırdı ve iğnesini bu kabak kafaya daldırıverdi. Uç gününü sirkeye batırılmış mendilleri kafasına bastırmakla geçirdi. Baron ciddi durumlar karşısında onurlu ve güçlüydü, ama hafif bir sıyrık ya da küçük bir sivilce onu deliye döndürürdü.

Dolayısıyla, Enea Silvio Carrega, arılarını sağa sola yerleştirerek tüm Ombrosa Vadisine dağıtmıştı. Toprak sahipleri, bir parça bal karşılığında topraklan üzerinde bir iki kovan bulundurmasına göz yumarlardı. O da dere tepe gezer, anların çevresinde öylesine garip bir tavırla dolaşır ve el kol sallardı ki, arıların sokmasına karşı eldiven kullandığı için, insan ellerinin yerini küçük böcek ayaklarının tutup tutmadığını merak eder dururdu. Fesinin üstüne, soluğunun ağzına yapıştırıp havalandırdığı sivah bir tül geçirirdi. Kovanları karıştırdığı sıra, böcekleri uzaklaştırmak için duman saçan bir araç kullanırdı. Bütün bunlar, arıların kaynaşması ve duman bulutu Cosimo'nun üzerinde bir büyü etkisi yaptı. Amcası, başka bir yerde, başka bir zamanda, değişik bir biçimde yeniden doğmak için kaybolacak, buhar olup uçacak, kendi kendini yok mu edecekti? Ne yazık ki Avukat, kötü bir büyücüydü; duman bulutunun içinden hep eski görünüşünde, çoğu kere bir arının soktuğu parmağını emerek çıkardı.

Mevsimlerden ilkbahardı. Bir sabah, Cosimo havada bir tür çılgınlık sezer gibi oldu. Hiç duymadığı bir ses, bir uğultu,

ama gökgürültüsü gibi yoğun bir uğultu havayı titretiyordu. Bir dolu bulutu boşluğu geçiyor, yere düşeceğine yere paralel ilerliyor, daha sık bir sütunun çevresinde ağır ağır dönüyordu. Orada yüzlerce arı vardı. Çevrelerinde de yeşillik, çiçekler ve güneş. Ne olup bittiğini anlayamayan Cosimo, telaşlı bir heyecana kapıldığını hissetti:

"Arılar kaçıyor. Şövalye! Arılar kaçıyor Avukat Bey!" diye ağaçların arasında koşup Carrega'yı arayarak bağırmaya koyuldu.

"Kaçmıyorlar, oğul veriyorlar!"

Şövalye, mantar gibi Cosimo'nun altında bitivermişti ve susmasını işaret ediyordu. Bir an sonra kaybolmuştu. Nereye gitmiş olabilirdi?

Demek oğul verme dönemiydi. Bir arıbeyi eski kovanından ayrılıyor, sürüyle arı da onu izliyordu. Cosimo çevresine bakındı. Avukat-Şövalye, elinde bir tava ve bir tencereyle mutfağın eşiğinde göründü. Tavayla tencereyi birbirine vurup kulak zarını tırmalayan, insana kulaklarını tıkama isteği verip çok uzun bir titreşimle kaybolan bir dang! dung! sesi çıkarıyordu. Avukat-Şövalye, üç adımda bir bakırları birbirine vurup oğulu izledi. Her ses çıkarışında, oğul sarsılıyor gibiydi. Birden alçaldığı, sonra yeniden yükseldiği görülüyordu. Uğultusu boğuklaşıyor, uçuşu daha bir kararsızlaşıyordu. Cosimo ne olup bittiğini pek iyi görmüyordu, ama şimdi oğulun yaprakların bir noktasına yöneldiğini ve orada durduğunu sanıyordu. Carrega, bu süre içinde tenceresine vurmaya devam ediyordu.

"Ama ne oluyor sayın Şövalye? Ne yapıyorsunuz?"

"Çabuk!" diye kekeledi beriki. "Oğul bir ağaçta durdu, koş oraya. Ama dikkat et, ben gelene kadar oğulu rahatsız etme!"

Arılar bir nar ağacına iniyorlardı. Cosimo o ağaca geçti ve önce hiçbir şey görmedi. Sonra birden, bir dala asılı, kozalak biçimi koca bir meyve keşfetti: yenilerinin gelip durmadan şişirdiği, birbirine yapışmış anlardan oluşan bir yığın.

Cosimo, nar ağacının tepesinde soluğunu tutuyordu. Altında asılı duran arı salkımı şiştikçe, pamuk ipliğine, daha beteri yaşlı bir arıbeyinin cılız ayaklarına asılı haliyle daha bir hafifliyordu sanki. Gövdelerin kara ve sarı çizgileri üzerine yayılan bütün bu gürültücü kanatların saydam grisi ne kadar inceydi.

Şövalye, elinde bir kovanla, hoplaya zıplaya çıkageldi. Kovanı tersine çevirdi ve salkımın altına tuttu.

"Hafifçe salla!" diye bağırdı.

Cosimo, nar ağacına şöyle bir dokundu. Oğul yığını, bir yaprak gibi koptu ve kovanın içine düştü. Şövalye hemen kovandaki deliği bir tahtayla tıkadı.

"İşte oldu!"

Böylece Cosimo ile Şövalye arasında bir anlaşma, bir işbirliği, hatta böylesine toplumdan kaçan kişilere uygulandığında garip gelmese dostluk diye tanımlanabilecek bir bağ doğdu.

Enea Silvio ile ağabeyim, sulama konusunda bile anlaştılar, insana garip gelebilir: ağaçlarda yaşayan bir adamın kuyular ve kanallarla hiç işi yoktur. Ama size Cosimo'nun keşfettiği asılı çeşme yönteminden söz etmiştim. Öteki konularda pek dalgın olan Avukat-Şövalye de, çevredeki su düzeninde görülen en ufak değişiklikleri fark ederdi; çağlayanın üstünde, kurtbağrı kümelerinin ardına gizlenerek, meşe dallan arasından oluğunu çeken (kardeşim, vahşiler gibi her şeyi gizleme alışkanlığını edindiğinden, işine yaramadığı zamanlar oluğu gizlerdi) bir çatalla çağlayanın taşları arasına yerleştirerek su içen Cosimo'yu vakaladı.

s

Bu görüntü karşısında, Tanrı bilir neler geçti Şövalye'nin kafasından. Seyrek rastlanan iyimserlik anlarından birine sürüklendi, kurtbağrı kümesinin önüne geçti, el çırptı, ip atlarcasına iki üç kere zıpladı ve su sıçrattı. Çağlayanla birlikte aşağı sürüklenip uçurumun dibine uçmasına ramak kaldı. Sonra, aklına gelen bir şeyi çocuğa açıklamaya koyuldu. Düşündüğü şeyin ne olduğu belirsiz, açıklamaları daha da karışıktı. Çoğunluk, Avukat-Şövalye, İtalyanca bilmediğinden değil de alçakgönüllülüğünden, yerel ağızla konuşurdu. Ama birden heyecanlanıverdiği anlar, farkına bile varmadan yerel kurtulur, bizim gibi konuşmaya geçer, söylediklerinden de hiçbir şey anlaşılmazdı.

Daldan dala geçip çok kurak olan öbür yakaya varacak ve oraları sulayacak havada asılı bir su yolu yapmak gelmişti aklına. Hemen tasarısını destekleyen Cosimo, ekinleri sulamak için

bazı yerlerde delik su yolu kullanmasını önerdi. Bu geliştirme, Şövalye'yi tam anlamıyla kendinden geçirdi.

Koşup çalışma odasına kapandı, sayfalar dolusu kâğıda tasarılarını döktü. Cosimo da öte yandan işe koyuldu. Ağaçlarda geçen her eylem hoşuna gidiyor, sanki durumuna yeni bir önem ve üstünlük sağlıyordu. Enea Silvio Carrega'nın kişiliğinde beklenmedik bir yoldaş bulduğunu sandı. Bir ağaçta buluşmak üzere sözleşiyorlar, avukat kollan kâğıt tomarlarıyla dolu, arkalıksız bir iskemlenin yardımıyla ağaca çıkıyor, saatler boyu, kuracakları su yolunun gitgide karmaşıklaşan gelişmelerini tartışıyorlardı.

Ama gerçekleştirme aşamasına asla varamadılar. Enea Silvio yoruldu ve Cosimo ile görüşmelerini azalttı, tasarılarını da hiçbir zaman tamamlamadı. Bir hafta sonra her şeyi unutmuştu. Cosimo kızmadı. Bu büyük tasarının yaşamına can sıkıcı bir karışıklıktan başka şey getirmediğini çabucak fark etmişti.

Sulama konusunda, amcamız hiç kuşkusuz çok daha fazla şey yapabilirdi. Merakı ve heyecanı vardı; bu bilimin gerektirdiği zekâdan da yoksun değildi. Ama herhangi bir şeyi gerçekleştirme yeteneği yoktu onda. Enerjisi, belirli bir yatağa sokulma- yıp birkaç dirsekten sonra kumlu toprak tarafından emilen su gibiydi. Nedenini kestirmek kolay olan bir durumdu bu: ara sıra kimsenin sipariş etmediği bir petek bal sunarak, yalnız ve aşağı yukarı gizlice kendi hesabına arıcılık yapmakta özgürken, tam tersine, başkalarının çıkarlarını hesaba katmadan, Baron'un ya da kendisine başvurulan kişinin öğüt ve emirlerini dinlemeden sulama çalışmalarını gerçekleştiremezdi. Utangaç ve kararsız olduğundan, başkalarının iradesine karşı çıkmıyor ama çabucak işten tiksiniyor, vazgeçiyordu.

Günün herhangi bir saatinde onu, yanında kazmalı kürekli adamlar, elinde bir ölçü aleti ve harita tomarı, çok kısa olduğundan ölçüsüz adımlarla arşınladığı bir tarlanın ortasında ark açılması için emirler verirken görebilmek mümkündü. Bir yeri, sonra bir başkasını kazdırır, çalışmaları durdurur, yeniden ölçüler alırdı. Akşam olur, paydos saati gelirdi ama, ertesi sabah işe aynı yerden başlanmasına karar verdiği enderdi. Bir hafta süreyle görünmezdi ortalıkta.

Sulama konusuna olan büyük ilgisi, eğilimleri, itilimleri ve en gizli istekleriyle besleniyordu. Bir anı dolduruyordu yüreğini: Sultan'ın arklarla sulanan nefis topraklarının anısı. Bu düşsel meyve bahçeleriyle tarlalarda, yaşamı boyunca bir kere mutlu olmuştu herhalde. Ombrosa Ovasını, sürekli Kuzey Afrika ve Türkiye ile karşılaştırır, yeniden anılarına kavuşmak için bu ovanın verimini arttırma isteğiyle yanıp tutuşurdu. Sanatı sulama olduğundan, değişiklik isteğini bu alanda topluyordu. Gerçekleşmesi olanaksız bir istekti bu; sürekli değişik bir gerçeğe tosluyor ve düş kırıklığı içinde ayılıyordu.

Yeraltındaki gizli kaynakları çatal biçimi bir sopayla keşfetmeye de kalkıştığı olurdu, ama gizlenerek. O çağda bu tür uğraşlar hâlâ büyücülük suçlamalarına yol açabilirdi çünkü. Cosimo, onu bir gün, bir çayırda, çatal biçimi bir sopayı önünde uzatmış dönerken yakalamıştı. Bu da bir girişim olarak kalacaktı, çünkü hiçbir sonuç vermedi.

Enea Silvio Carrega'ntn yaradılışını anlamak, Cosimo'ya, yalnızlığı seven kişilerin yaşamının çeşitli yönleri konusunda aydınlanmak gibi bir yarar sağladı. Daha sonra bu dersten yararlandı. Hatta Avukat-Şövalye'nin silik görüntüsü, yazgısını bir köşede gerçekleştirmek istediğinde insanın başına neler gelebileceğini ona anımsatarak hep beraberinde gezdi. Dolayısıyla da, asla Carrega'ya benzememeyi başardı.

ON İKİ

Bazı geceler, Cosimo, "İmdat! Haydutlar! Yakalayın!" haykırışlarıyla uyanırdı.

Ağaçların tepesindeki yollarından, telaşla bu haykırışların geldiği yere yönelirdi. Bazen burası küçük toprak sahiplerine ait bir harap ev olur, yoksul bir aile, yarı çıplak, kapının önüne çıkmış saçını başını yoluyor olurdu.

"Vah bize! Vahlar bize! Gian dei Brughi geldi, bütün ürünümüzü aldı götürdü!"

Herkes toplanırdı.

"Gian dei Brughi mi? O muydu? Gördünüz mü gerçekten?"

"Tabii oydu! Yüzü maskeliydi; nah şu kadar bir tabancası vardı. İki maskeli adam daha duruyordu yanında, ama o emir veriyordu."

"Şimdi nerede? Ne yana kaçtı? Hadi be sen de, Gian dei Brughi'yi yakalamak mı! Tanrı bilir nerededir şu sıra!"

Bazı kereler de bir yaya, atı, kesesi, paltosu ve eşyaları alınıp yolun ortasına terk edilmiş bulunurdu.

"İmdat! Hırsız var! Gian dei Brughi!"

"İyi ama nasıl oldu bu iş? Anlatın bakalım!"

"Karanlıklardan fırlayıverdi, sakallı, tüfeği omzunda. Korkudan ölüyordum."

"Çabuk koşalım! Ne yana kaçtı?"

"Şu yana. Hayır, belki bu yana! Rüzgârdan hızlı gidiyordu."

Cosimo, eninde sonunda Gian dei Brughi'yi görmeyi kafasına koymuştu. Adatavşanlarının peşinden koşarak, kuşları kol-

layarak, zağarını "Ara, Optimus Maximus, ara!" diye kışkırtarak ormanı bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu. Ama asıl bulmak istediği haydutun kendisiydi. Ona bir şey söylemek ya da bir şey yapmak için değil, yalnızca bu kadar ünlü bir kişiyi yakından görmek için. Geceler boyu dolaşmakla başaramamıştı bunu. Bu gece çıkmadı herhalde, diye düşünüyordu Cosimo. Ama ertesi sabah, vadinin bir yamacında ya da öbüründe, bir evin önünde ya da bir yolun dönemecinde insanlar toplanıyor, köylüler yeni bir soygunun yorumunu yapıyorlardı. Cosimo koşup geliyor, kulak kabartıyordu.

"Ya hep ormandaki ağaçlarda yaşayan sen," diye sordular ona bir keresinde, "Gian dei Brughi'yi hiç görmedin mi?"

Cosimo utançtan öleceğini sandı.

"Sa...sanmıvorum."

"Nasıl rastlasın?" diye atıldı bir başkası. "Gian dei Brug- hi'nin, kimsenin bulamayacağı kovukları vardır. Tuttuğu yolları da kimse bilmez."

"Yakalayana verilecek parayla," dedi bir üçüncüsü, "haydu- tu enseleyecek kişi hayatının sonuna kadar rahat edecek demek- tir!"

"Öyle, ama gizlendiği yerleri bilen herkesin adaletle başı derttedir. Ortaya çıkarlarsa haydutla birlikte onlar da yakayı kaptırırlar!"

"Gian dei Brughi! Gian dei Brughi! Her şey bir yana, bütün bu soygunları o mu yapıyor?"

"Daha ne kadar kaçacak! Sırtına yüklenen bunca suçla, on tane soygunda parmağı olmadığını kanıtlasa bile on birincisi yüzünden rahat asılır!"

"Bu kıyıdaki bütün ormanlarda soygun yaptı."

"Gençliğinde, çetesinin reisini öldürecek kadar ileri gitti."

"Haydutlar bile sonunda onu aralarından attılar."

"Ve gelip bizim topraklarımıza sığındı."

"Hep aynı şey, biz çok mert insanlarız!"

Cosimo, bu haberlerin her birini kazancılarla yorumlamaya giderdi. Ormanlarda yaşayan aileler içinde, o sıralar, gezgin satıcılık yapan yığınla kuşkulu kişi vardı: kazancılar, iskemle onaranlar, eskiciler, gece yapacakları soygunu sabahtan tasarlamak için evlerin çevresinde dolaşmaya çıkan çeşitli insanlar.

Orman, atölye olacak yerde daha çok hırsızlara yataklık edenlerin yuvasıydt.

"Biliyor musunuz, Gian dei Brughi bu gece bir yolcu arabası soydu!"

"Yok canım? Ama olmayacak şey yoktur."

"Dörtnala giden atları koşumlarına yapışıp durdurdu."

"Bak, bu hiç kuşkusuz onun işi değil. Tabii, at yerine arabaya cırcırböceği koşmadılarsa..."

"Ne diyorsunuz? Soygunu yapan Gian dei Brughi değil mi?"

"Tabii, tabii, sen de neler getiriyorsun aklına. Tabii soygunu yapan Gian dei Brughi!"

"Gian dei Brughi her şeyi yapamaz mı?"

"Ha! Ha!"

Hayduttan bu biçimde söz edildiğini duydukça, Cosimo, ne düşüneceğini kestiremiyordu. Oradan ayrılıp başka bir obada ne konuşulduğunu dinlemeye gidiyordu.

"Söylesenize, sizce dün geceki araba soygunu Gian dei Brughi'nin işi değil mi?"

"Soygun başarıldı mı hep Gian dei Brughi'nin işidir. Bilmiyor muydun?"

"Niçin soygun başarılınca onun işi oluyor?"

"Çünkü, başarısızlığa uğradıysa, o iş gerçekten Gian dei Brughi'nin işi olamaz. Bundan emin olabilirsin."

"Hah ha! Ahmak! Ha! Ha!"

Cosimo bir şey anlamaz olmuştu.

"Gian dei Brughi ahmak mı?"

Berikiler, acele havayı değiştiriveriyorlardı:

"Yok canım, yok canım! Kendisi korkunç bir hayduttur, herkesi de korkutur."

"Siz onu gördünüz mü hiç?"

"Biz mi? Onu kimse görmedi."

"Ama varlığından eminsiniz, değil mi?"

"Bu da iyi! Tabii eminiz. Böyle biri olmasa bile..."

"Olmasa bile mi?"

"Ne değişirdi? Ha! Ha! Ha!..."

"Ama herkes söylüyor..."

"Söylemeleri gerekli de ondan. Soyan ya da öldüren hep Gian dei Brughi, hep o, korkunç haydut! Bundan kuşkulanan varsa boyunu

görelim![M]

"Ama sen, çocuğum, onun varlığından kuşkulanacak kadar vürekli misin?"

Cosimo, bütün bunlardan sonra aşağıda, vadide Gian dei Brughi'ye duyulan korkunun, ormanlara çıkıldıkça yerini kuş- kuculuğa, hatta açık bir alaya bıraktığı sonucuna vardı.

Uyanık kişiler hayduttan korkmadıklarına göre, Cosi- mo'da Gian dei Brughi'yi tanıma isteği de geçti.

Tam da o sıra Gian dei Brughi'ye rastladı.

Cosimo, bir öğleden sonra, bir ceviz ağacının tepesinde kitap okuyordu. Bir süreden beri kitaplar yeniden ona gerekli olmaya başlamıştı; bütün gün tüfek omuzda, oturup ispinoz kuşunu beklemek giderek sıkıcı geliyordu ona.

Dolayısıyla da, bir eliyle tüfeğini öbürüyle kitabı tutarak Lesage'ın *Gil Bias*'ını okuyordu. Efendisinin kitap okumasını sevmeyen Optimus Maximus, bir oyalama yolu arayarak, Cosimo'nun tüfeğini omuzlayacağı umuduyla örneğin bir kelebeğe havlayıp çevresinde dönüp duruyordu.

Dağdan inen yolda, koşarak, soluk soluğa, sakallı ve kötü giyimli, silahsız bir adam göründü. Ardında iki muhafız, kılıçlarını sıyırmışlar,

"Yakalayın! Gian dei Brughi'yi yakalayın! Bu sefer onu bulduk!" diye bağırıyorlardı.

Haydut, peşinden gelenleri bir parça geride bırakmıştı. Ama bu biçimde, kararsız, yolunu şaşırmaktan ya da tuzağa düşmekten korkan bir adam gibi koşmaya devam ederse onları hemen ardında buluverebilirdi. Cosimo'nun ceviz ağacının bir tek çıkıntısı yoktu, ama aşılması güç geçitlerde kullandığı iplerden biri genç çocuğun yanındaydı. Bir ucunu yere sarkıttı, öbürünü bir dala düğümledi. Haydut, bu ipin aşağı yukarı önüne düştüğünü görünce kararsızlıkla ellerini ovuşturdu, sonra ipe asılıp çevik hareketlerle ağaca tırmanıverdi. Gian dei Brughi, uygun ânı seçebilme yeteneğinden yoksun görünen, yine de uy-

gun ânı hiç kaçırmayan kararsız atılgan ya da atılgan kararsızlardandı.

Jandarmalar geldiğinde ip yukarı çekilmişti bile. Gian dei Brughi de yaprakların arasında, Cosimo'nun yanında oturuyordu. Yol tam burada ayrılıyordu. Jandarmalardan biri sola, öteki sağa saptı, sonra yeniden buluştular ve nereye gideceklerini bir türlü kestiremediler. Çevrede kuyruğunu oynatan Optimus Maximus'a rastladılar.

"Hey!" dedi Jandarmalardan biri, ötekine, "bu Baron'un oğlunun, hani ağaçlarda yaşayanın köpeği değil mi? Çocuk bu-ralarda bir yerdeyse bize bilgi verebilir."

"Yukarıdayım!" diye bağırdı Cosimo.

Ceviz ağacında değildi artık. Çabucak, tam karşıdaki bir kestane ağacına geçmişti. Jandarmalar, çevredeki ağaçları araştırma zahmetine katlanmadan gözlerini hemen ondan yana çevirdiler.

"Günaydın, efendimiz," dediler. "Haydut Gian dei Brughi'nin koştuğunu görmüş olmalısınız."

"Kim olduğunu bilmiyorum," dedi Cosimo. "Ama aradığınız kişi ufak tefek bir adamsa koşarak çağlayana doğru gitti."

"Ufak tefek mi? İnsanı korkutacak kadar iri yarıdır!"

"Ohooo! Yukardan hepiniz öyle küçük görünüyorsunuz ki."

"Çok teşekkürler, efendimiz!"

Ve koşarak çağlayana doğru indiler.

Cosimo ceviz ağacına döndü ve *Gil Blas'ı* okumaya devam etti. Gian dei Brughi, fundalıklar kadar kızıl ve çalı gibi bir sakalla saçın arasındaki yüzü bembeyaz, yüzüyle hâlâ yapıştığı dala sıkı sıkı sarılmış duruyordu. Bu saç ve sakal yığınına kuru yapraklar, kestane kabuklan ve çam pürlerijakılmıştı.

Kaçak, yeşil, çılgın bakışlı ve testekerlek gökleriyle Cosi-mo'yu süzüyordu. Çirkin olmasına çirkindi.

"Gittiler mi?" diye sormaya karar verdi sonunda.

"Evet, evet," dedi Cosimo, nazik. "Siz haydut Gian dei Brughi misiniz?"

"Beni nereden tanıyorsunuz?"

"Öyle işte... Yaygın ününüzden."

"Siz de, hiç ağaçtan inmeyen çocuk musunuz?"

"Hayret, nereden biliyorsunuz?"

"Cantm, ben de yaygm söylentilerden..."

Terbiyelice, rastlantı sonucu karşılaşan ve yabancı gelmedikleri için birbirini kutlayan çok çok önemli iki kişi gibi bakıştılar.

Söyleyecek şey bulamayan Cosimo, yeniden okumaya koyulmuştu.

"Nedir bu kadar merakla okuduğunuz?"

"Lesage'ın *Gil Blas'\."*

"İyi mi?"

"Evet."

"Sonuna çok var mı?"

"Niçin sordunuz? Yirmi sayfa kadar."

"Bitirdiğinizde bana ödünç vermenizi isteyecektim de," dedi beriki, hafiften utana sıkıla gülümseyerek. "Biliyor musunuz, günlerimi gizlenmekle geçiriyorum; ne yapacağımı da bilemiyorum tabii. Bir keresinde, içinde fazla şey olmayan bir arabayı çevirdim, içinde fazla bir şey yoktu; ama bir kitap buldum aldım. Kazağımın altına gizleyerek tepeye götürdüm. Ganimetin geri kalan bölümünü bu kitap karşılığında verirdim. Akşam, fenerimi yaktım ve okumaya hazırlandım... Ancak kitap Latin- cevdi! Tek sözcüğünü anlamıyordum. (Başını salladı.) Latince- yi, gördüğünüz gibi, bilmiyorum."

Farkında olmadan koruyucu bir havaya büründüğünü sezen Cosimo:

"Latince çok güçtür," dedi. "Benim bu okuduğum, Fransızca."

"Fransızca Toskana lehçesi, kıyı ağzı, Kastilya lehçesi, hepsini anlarım," dedi Gian dei Brughi. "Hatta biraz da Katalanca: *Bon Dia! Bona nit! Esta la mar molt alborotada."*

Yarım saat sonra Cosimo kitabını bitirmişti. Gian dei Brughi kitabı alıp götürdü.

Kardeşimle havdutun ilişkileri böyle başladı. Gian dei Brughi bir kitabı bitirdi mi hemen Cosimo'ya getiriyor, yerine

bir başkasını alıyor, hemen okumak için koşup gizlendiği yere büzülüyordu.

Kitapları Cosimo'ya ben sağlıyordum; hepsini de babamın kitaplığından alıyordum. Kardeşim bu kitapları daha uzun süre yanında tutmaya başladı. Kitaplar sık sık, ciltleri sıyrılmış, sümüklüböcek izleriyle kaplı geliyordu geriye. Kımbilir haydut nereye koyuyordu bunları.

Belirli günlerde, Cosimo ile Gian dei Brughi bir ağaçta buluşmak üzere sözleşiyor, kitaplarını değiş tokuş ediyorlardı, o kadar. Orman sürekli jandarmalar tarafından taranıyordu, bu basit işlem bile ikisi için de çok tehlikeliydi. Kardeşim, bir katille dostluğu doğrulayacak neden bulamazdı! Ama Gian dei Brughi öyle bir okuma çılgınlığına tutulmuştu ki, roman üstüne roman deviriyordu. Bütün günlerini gizlenerek geçirdiğinden, kardeşimi bir hafta uğraştıran koca ciltleri bir günde yutuyordu. Bitirir bitirmez de soluk aldırmıyor, yenisini istiyordu. Kararlaştırdıkları gün kardeşim gelemezse, köylerdeki aileleri dehşete düşürüp Ombrosa'nın bütün güvenlik kuvvetlerini peşine takarak, Cosimo'nun ardında çevreyi tarıyordu.

Haydutun bu sonu gelmez isteklerini karşılamak zorundaki Cosimo'ya sağlayabildiğim kitaplar kısa sürede yetmez oldu. Kitap verecek başka kişiler bulmak gerekti. Cosimo, kitap tüccarı bir Yahudi olan Orbecche ile tanışmıştı, adam ona birkaç ciltlik yapıtlar verdi. Cosimo, bir keçiboynuzu ağacının dallan üzerinden gelip tüccarın camını vuruyor, kitap karşılığı ona tavşan, ardıçkuşu ya da keklik getiriyordu.

Üstüne üstlük, Gian dei Brughi'nin kendine göre zevkleri de vardı. Ona rastgele bir kitap verilemezdi: Ertesi gün değiştirmesi için gelip Cosimo'yu bulurdu. Kardeşim, daha özgün kitaplardan hoşlanılan yaştaydı artık. Ama Gian dei Brughi, *Tele- mak'ın Serüvenleri*'ni geri getirip bir daha bövlesine sıkıcı kitap verirse tepesine tünediği ağacı testereyle keseceğini söyleyeli beri daha dikkatli olması gerekiyordu.

Cosimo, kendi hesabına, rahat rahat okumak istediği kitaplarla hayduta verdiklerini ayırmayı düşündü. Yine başa çıkamadı; ona vereceklerini de okumak zorunda kaldı. Çünkü Gian dei Brughi gitgide zor beğenir, gitgide kuşkucu oluyordu. Kitabı almadan önce Cosimo'dan konusunu biraz anlatmasını isti-

yordu. Boş bulunursa vay haline! Kardeşim ona küçük aşk romanları yutturmayı denedi; haydut, kendisini karı yerine koyup koymadığını sorarak öfke içinde döndü geldi. Ona ne gibi bir kitap gerektiği keşfedilemiyordu bir türlü.

Kısacası, okuma, önceleri olduğu gibi çabuk, hoş bir oyalama yoluyken, Cosimo'nun başlıca uğraşı ve gününün amacı haline geldi. Ciltleri karıştırmaktan, yorumlamaktan, karşılaştırmaktan ve Gian dei Brughi hesabına okuduklarıyla gitgide artan kendi okuma gereksinimi için durmaksızın yenilerini aramaktan, Cosimo, edebiyata, insanlıkla ilgili bütün bilgilere öylesine merak sardı ki günün saatleri artık ona yetmiyordu. Gece oldu mu, bir fenerin ışığında okumaya devam ediyordu.

Bir gün, Richardson'un romanlarını keşfetti. Bunlar Gian dei Brughi'nin hoşuna gitti. Birini bitirdi mi hemen bir başkasını istiyordu. Orbecche, Cosimo'ya bir yığın cilt buldu. Hay dutun bir ay boyunca okuyacağı kitap çıkmıştı. Yeniden rahata kavuşan Cosimo, Plutarkhos'un *Hayatlar* ına daldı.

Bu süre içinde, Gian dei Brughi, yatağına büzülmüş, kirpi gibi dimdik saçlarında kuru yapraklar, alnı kırış kırış, harcadığı çabadan gözleri kan çanağına dönmüş, hecelemek için çenesini çılgın gibi oynatarak, sayfaları çevirmeye hazır tükürüklenmiş bir parmağı havada, okuyor, okuyor, okuyordu. Richardson'u okuyunca, uzun süredir ruhunda gizli olan bir eğilim içini kemirmeye başladı: düzenli günlerin ve aile yaşamının, hısımlıkların, aile ve erdem duygularının özlemi; kötülükle ahlaksızlardan nefret. Çevresindeki hiçbir şeyle ilgilenmez olmuştu ya da hepsinden nefret ediyordu. Cosimo'ya koşmak, hele birkaç ciltlik bir romanının ortasında kaldıysa devamını almak için çıkıyor, bunun dışında ininden ayrılmıyordu. Böyle içine kapalı yaşadığından kendisine karşı hazırlanan kin fırtınasının da farkına varmıyordu. Eski suç ortaklan olan ormanda yaşayanlar bile, üzerlerine bütün güvenlik güçlerini çeken ve ellerini kollarını bağlayan aylak bir hayduttan bıkmışlardı şimdi.

Eskiden, ister kalaycıların yaptığı türden ufak tefek hırsızlıklar, ister en yakın arkadaşları olan haydutların işledikleri gerçek cinayetler olsun, oralarda adaletle başı belaya giren herkesin, çevresine toplandığını görmüştü. Soygunlarına katılmayanlar bile, şu ya da bu biçimde bu soygunlardan yararlanıyorlardı.

Orman, gizlenip satılması gereken her çeşit hırsızlık ya da kaçakçılık malıyla doluyor, kim oralarda dolaşırsa bir iş çevirme fırsatı buluyordu. Kendi hesaplarına serüven arayanlar, kurbanlarını ürkütmek ve onlardan olabildiğince çok şey sızdırmak için Gian dei Brughi'nin adıyla güç kazanıyorlardı. Ülke dehşet içinde yaşıyordu: sıradan bir serseri bile, Gian dei Brughi ya da çetesinden biri sanılıyor, hiç tartışmadan keselerin ağzı çözülüyordu.

Ama bu güzel günler geçmişti. Gian dei Brughi artık neye yarıyordu ki? Gözleri yaş içinde, roman okumak için gizleniyor, artık en ufak soygun denemesine bile girişmiyor, kimseye tek mal getirmiyordu. Ormanda iş yapan kalmamıştı. Jandarmalar her gün onu aramaya geliyor ve kuşkulu gördüklerini içeri tıkıyorlardı. Buna bir de o baş döndürücü ödülün çekiciliğini katın, Gian dei Brughi'nin günlerinin sayılı olduğunu anlarsınız.

İki haydut, yetiştirmesi olan ve böylesine ünlü bir reisi kaybetmeye dayanamayan iki genç, ona, eskiden uyandırdığı saygıyı yeniden kazanma fırsatı vermek istediler. Ayı Ugasso ile Yakışıklı Lore'ydi bunlar. Çocukken meyve hırsızlığıyla işe başlayıp yetişince soyguncu olmuşlardı.

Gelip ininde Gian dei Brughi'yi buldular. Orada, samanların üzerine uzanmış yatıyordu.

"Evet, ne var?" dedi başını kaldırmadan.

"Sana bir önerimiz var."

"Hımm... Nedir?"

Bir yandan da okumayı sürdürüyordu.

"Tahsildar Constanzo'nun evini biliy^or musun?"

"Evet, evet... Ha?... Tahsildar da kim?"

Yakışıklı ile Ayı, canları sıkkın, bakıştılar. Bu lanet olasıca kitap elinden alınmadıkça haydut onları dinlemeyecekti.

"Kapat biraz kitabını. Bizi dinle!"

Gian dei Brughi, dizlerinin üzerinde doğruldu, iki eliyle kitaba sarıldı ve kaldığı yeri kaybetmeden göğsünde sıkmaya çalıştı. Ama okuma isteği çok güçlüydü; kitabı göğsünde tutarken, burnunu içine sokabilmesini sağlayacak kadar havaya kaldırdı.

Yakışıklı'mn aklına bir şey geldi. Koca bir örümcek oraya ağ kurmuştu. El çabukluğuyla örümceği ve ağı kaldırdı, Gian dei Brughi'nin üzerine, kitabıyla burnu arasına attı. Zavallı Gian öyle bir lapa olmuştu ki, örümcekten bile korkuyordu. Burnunun ucunda bu vıcık vıcık böcek ayağıyla yapışkan tellerinin karışımım hissedince ne

olduğunu bile anlayamadan dehşet dolu tiz bir çığlık attı, kitabı yere attı. Gözleri yuvalarından uğramış, ağzından salyalar akıtarak elleriyle yüzünü sildi.

Ayı kendini yere attı ve haydut ayağını üzerine basamadan kitabı yakalamayı başardı.

Gian dei Brughi, bir eliyle örümcekten ve ağdan kurtulmaya, öbürüyle kitabı Ayı'dan geri almaya çalışıyordu.

"Kitabımı geri ver!"

"Hayır. Önce bizi dinleyeceksin!" dedi beriki, kitabı arkasına saklayarak.

"Clarisse Harlowe'u okuyordum. Geri ver. Çok heyecanlı bir yerindeyim."

"Bizi dinleyeceksin. Bu akşam tahsildarın evine odun götürüyoruz. Odun yerine çuvalda sen olacaksın. Gece oldu mu da dışarı çıkacaksın..."

"Ama ben Clarisse'yi bitirmek istiyorum!"

Son örümcek ağı parçalarından da kurtulmayı başarmış, delikanlılarla boğuşma yollarını arıyordu.

"Bizi dinle... Gece oldu mu çuvaldan çıkacak, tahsildarın bütün hafta boyunca topladığı paraları alacaksın. Constanzo, paraları yatağının ayak ucundaki bir kasada saklıyor..."

"Bırakın da hiç olmazsa bu bölümü bitireyim. Ne olursunuz."

Delikanlılar, Gian dei Brughi'nin, kendisine karşı çıkma gözü pekliğini gösteren herkesin karnına çifte tabanca dayadığı çağı hatırlıyorlardı. İçlerinin acı bir özlemle dolduğunu hissettiler.

"Altın torbasını alacaksın, tamam mı?" diye üstelediler hü- zünle. "Paraları bize getirir getirmez kitabım geri veririz, dilediğin kadar okursun. Anlaştık mı? Gidecek misin?"

"Havır, kabul etmiyorum! Gitmeyeceğim!"

"Ya, demek gitmeyeceksin? Gitmeyeceksin ha! İyi öyleyse... Görürsün sen!"

Ayı, kitabın sonundaki sayfaya yapıştı ("Hayır!" diye haykırdı Gian dei Brughi), kopardı ("Hayır... Dur!") ve tortop edip ateşe attı.

"Aaaaah! Köpek! Böyle yapmaya hakkın yok! Sonunu öğrenemeyeceğim."

Ve kitabı geri almak için Ayrnın peşine düştü.

"Tahsildarın evine gidiyor musun?"

"Hayır, gitmeyeceğim!"

Ayı iki sayfa daha kopardı.

"Dur! Daha oralara gelmedim! Yakamazsın onları!"

Ayı, sayfalan çoktan ateşe atmıştı.

"Hayvan! *Clarisse*'ye yapma bunu! Hayır!"

"Öyleyse gidiyorsun?"

"Ben..."

Ayı üç sayfayı daha ateşe attı.

Gian dei Brughi, oturdu, başım elleri arasına aldı.

"Gideceğim," dedi. "Ama beni tahsildarın evinin önünde • kitapla bekleyeceğinize söz verin."

Haydut bir çuvala sokuldu, tepesine de çalı demeti yerleştirildi. Yakışıklı, çuvalı sırtladı. Arkadan kitabı taşıyan Ayı geliyordu. Zaman zaman, çuvalın içindeki bir tepinme ya da homurtu, Gian dei Brughi'nin karar değiştirmeye hazır olduğunu gösteriyordu. Bunun üzerine Ayı ona yırtılan bir sayfanın sesini duyuruyor, Gian dei Brughi de hemen duruluyordu.

Bundan yararlanarak, oduncu kılığında, onu tahsildarın evinin içine kadar götürüp bırakabildiler. Kendileri biraz ötede, bir zeytin ağacının ardında pusuya yatıp soygunu yaptıktan sonra Brughi'nin, yanlarına dönmesini beklemeye koyuldular.

Oysa Gian dei Brughi'nin acelesi vardı. Gece olmadan çuvaldan çıktı. Ev halkı henüz ayaktaydı.

"Eller yukarı!" diye bağırdı.

Ama eski kişiliği kalmamıştı. Kendini sanki dışarıdan görüyor ve bir parça gülünç buluyordu.

"Eller yukarı dedim! Herkes bu odaya toplansın, duvara yapışsın!"

Gerçekten, yaptığına kendi de inanmıyordu; işi bir an önce bitirmek için söylüyordu bunları.

"Herkes toplandı mı?"

O fark etmeden küçük bir kız kaçmıştı.

Bu tür işlerde her dakikanın önemi vardır. Tahsildar aptal numarası yapıyor, anahtarı bulamıyordu. Gian dei Brughi kendisini ciddiye almadıklarının farkındaydı. Aslında, böyle olduğuna seviniyordu.

Yine de sonunda, kollan altın torbalarıyla yüklü, dışarı çıktı ve buluşma yeri olarak seçilen zeytin ağacına koştu.

"İşte kasada olanlar. Şimdi *Clarisse'*mi geri verin!"

Dört, yedi, on kol tepesine indi ve onu kıskıvrak bağladılar. Bir jandarma takımı, sucuk gibi bağlı haydutu havaya kaldırdı:

*"Clarisse'v*i merkezde bulursun!"

Ve onu cezaevine götürdüler.

Cezaevi, deniz kıyısında bir kuleye yerleşmişti. Hemen yanında bir adaçamı korusu vardı. Bu çamlardan birinin tepesinden Cosimo neredeyse Gian dei Brughi'nin hücresine erişiyor, onun parmaklıklara davalı yüzünü görüyordu.

Haydutun sorgulara ve mahkemeye aldırdığı yoktu. Nasılsa asılacaktı. Bütün derdi cezaevinde günlerini bir şey okumadan bomboş geçirmesi ve yarıda bırakmak zorunda kaldığı romandı. Cosimo, *Clarisse*'den bir nüsha daha bulabildi ve çam ağacının tepesine taşıdı.

"Nerede kalmıştın?"

"Clarisse'nin randevuevinden kaçtığı yerde!"

Cosimo kitabı bir süre karıştırdı.

Ve yüksek sesle, Gian dei Brughi'nin ellerinin sımsıkı yapıştığı parmaklıklara dönük, okumaya başladı.

Sorgu uzun sürdü. Haydut kırbaca bile dayanıyordu. Sayısız cinayetini itiraf ettirmek için günler gerekliydi. Her gün, sorgusundan önce ve sonra Cosimo ona kitap okurdu. *Clarisse* bitince Cosimo üzüldüğünü hissederek, hareketsizliğe mahkûm bir adam için Richardson'un sinir bozucu olduğuna karar verdi. Hareketli olaylarıyla özgürlükten yoksun kaldığını biraz olsun unutturabilecek Fielding'in bir romanını okumayı doğru buldu. Duruşması sürerken Gian dei Brughi'nin kafasında Jonathan Wild'in serüvenlerinden başka şey yoktu.

İnfaz günü roman bitmeden geldi çattı. Bir at arabasında, yanında bir papazla, Gian dei Brughi, yaşamının son yolculuğunu yaptı. Ombrosa'da idamlıklar alanın ortasındaki büyük bir meşe ağacına asılırdı. Halk da ağacın çevresinde halka olurdu.

İlmiği boynuna geçirmişlerdi ki Gian dei Brughi dallardan gelen bir ıslık sesi duydu. Başını kaldırdı. Cosimo, kitabını kapamış, oradaydı.

"Söylesene nasıl bitti?"

"Üzgünüm ama," diye yanıt verdi Cosimo, "Jonathan'ın sonu ipte bitti."

"Eh, ben de onun gibi yapacağım. Hadi, elveda!"

Haydut bir tekmede merdiveni itti ve ipte boğuldu.

Gövdesi debelenmez olunca kalabalık çekti gitti. Cosimo, hava kararana dek ata binercesine adamın asılı olduğu dala oturup bekledi. Bir karga, gözlerini ya da burnunu gagalama fırsatı arayarak ölüye yaklaştı mı, Cosimo kuşu kovalamak için kalpağını sallıyordu.

ON UÇ

Bu haydutla düşe kalka, Cosimo okumaya ve öğrenime yaşamı boyunca eksilmeyecek ölçüsüz bir merak sarmıştı. Artık çoğu kere elinde açık bir kitap, rahat bir dalın üzerinde ata binercesine oturmuş ya da okullu sırasında oturur gibi bir çatalın üzerine eğilmiş, kâğıtları büyükçe bir tahtaya yayılmış, hokkası ağaç gövdesinin bir girintisine sokulmuş, uzun tüy kalemiyle yazarken görülüyordu.

Şimdi Rahibin peşine düşen ve ders isteyen Cosimo'ydu. Tacitus'u, Ovidius'u, gökteki cisimleri, kimyayı anlattırmak istiyordu. Ama biraz dilbilgisiyle tanrıbilim okundu mu ihtiyar papaz bir kem küm ve eksiklikler okyanusuna gömülüyordu. Öğrencisinin sorulan karşısında kollarım açıyor ve gözlerini gökyüzüne kaldırıyordu.

"Monsieur l'Abbe, Iranh'nm kaç karısı olabilir? *Monsieur l'Abbe,* Savoie'lı Piskopos yardımcısı kim? *Monsieur l'Abbe*, bana Linne'nin öğretisini anlatır mısınız?"

"Alors... Maintenant... Voyons..." diye başlıyordu. Rahip.

Bu noktaya vardığında yolunu şaşırıyor ve daha ileri gitmekten vazgeçiyordu.

Cosimo her türden kitabı yutuyordu. Zamanının yarısını okumakla, öbür yansını da kitapçı Orbecche'nin hesabını ödemek için avlanmakla geçiriyordu. Her zaman anlatacak yeni 5ir öyküsü vardı: İsviçre ormanlarındaki gezintileri sırasınaa öt toplayan Rousseau, uçurtmalar aracılığıyla yıldırımın gizini ele geçiren Benjamin Franklin, Amerika yerlileri arasında mutlu yaşayan Hontan Baronu üzerine bir sürü öykü.

İhtiyar Fauchelafleur, gerçek bir ilgiyle mi, yoksa böylece görevinden kurtulmanın verdiği rahatlıkla mı, kestirilemeden,

kulak kabartıyor ve şaşırıyordu. Kabul ediyordu: Cosimo onu bir, "Biliyor musunuz, nasıl oluyor da..."diye başlayıp sorduğunda itiraf ediyordu: *"Non! Mais dites-le moı!"* Cosimo, yanıtı verdikten sonra da: *"Tiens!Mais c'est epatant!"* diye bağırıyor ya da sadece *"Mon Dieu!"* diyordu ki, bu sonuncusu, kendisine açıklanan Tanrının yeni ululukları karşısında duyduğu sevinci belirtmek yerine geçebileceği gibi, yeryüzünün durmadan biçim değiştiren efendisi Kötülüğün sürekli varlığı karşısındaki pişmanlığını da dile getirebilirdi.

Cosimo, kitaplarda yaptığı keşifleri yorumlamak için yanıp tutuşuyordu. Ama ben onu anlayamayacak kadar küçüktüm, öbür arkadaşlarının da tümü okuma ve yazma bilmezdi. İçini boşaltmak amacıyla yaşlı öğretmenini sorular ve açıklamalara boğardı. Her şeyin anlamsızlığının kesinlikle bilincinde olan Rahibin munis ve uysal bir yaradılışı vardı. Cosimo bundan yararlanıyordu. Kısa sürede öğretmen ve öğrenci ilişkisi tersine döndü. Kardeşim öylesine bir yetke kazanmıştı ki, ihtiyarı, titreye titreye ağaçların tepesindeki gezintilerine sürükleyebil- meyi başardı. Koca bir öğleden sonrayı, Ondarivalar'ın bahçesindeki bir kestaneden daha az rastlanılan ağaçlan ve batan güneşin nilüferli havuzda yansımasını seyrettirerek geçirtti ona. Bu arada kendisi, krallık ve cumhuriyet, çeşitli dinlerde doğru ve gerçeğin değişkenlikleri, Çin'de dinsel inanç, Lizbon'daki yersarsıntlsı, Leyde şişesi ve duyumculuk öğretisi hakkında söylev veriyordu.

Benim yunanca dersim gelip çattığında öğretmenim boşuna bekledi. Bütün aileye haber verildi, Rahibin peşinde kırlar ve tarlalar arandı, balıklı havuz karıştırılacak kadar ileri gidildi. Büyük dalgınlığıyla havuza düşüp boğulmasından korkuluyordu. Saatler boyu çok rahatsız bir durumda oturmaktan bel ağrısına tutulduğundan yakınarak, akşam eve döndü.

Unutmamak gerekir ki, ihtiyar jansenist'te, pasif kabullenme durumlarıyla ilk tutkusunun yeniden kendini göstermesi birbirini izliyordu. Bir uzlaştırıcı dalgınlık anında her yeni ve özgür düşünceyi direnmeden karşılasa -bütün insanların yasalar karşısında eşitliği, vahşilerin erdemi ya da körinançların zararlı etkisi gibi- bir çeyrek sonra, bir katılık ve bağnazlık nöbetinin etkisiyle bu kadar kolay kabul ettiği düşüncelere içten gelen tu-
rarlılık ve ahlak sertliği gereksinimini eklerdi. Onun dudaklarında, özgür ve eşit yurttaşların görevi ya da doğal bir dinin buyrukları, amansız bir disiplinin kuralları, bağnazca bir inan- . cin maddeleri

oluyordu. Bunların dışında kapkara bir çürümüşlükten başka şey göremiyordu. Bütün yeni filozoflar, kötülükten yakınmalarında fazla yumuşak ve fazla sığdılar. Mükemmele erişmek, çok çetin de olsa, ne uzlaşma, ne de orta yol kabul ederdi.

Rahibin bu beklenmedik çıkışları karşısında, mantıksızlık ve kararsızlıkla susturulmaktan çekinen Cosimo, tek söz söylemeye cesaret edemiyordu. Düşüncede canlandırmaya çalıştığı zengin dünya, o zaman önünde bir mermer mezarlık gibi kuruyordu. Neyse ki iradesinin her gerilimi Rahibi çabucak yorardı. Kendini bitkin hissederdi. Sanki her kavramı didiklemek ve saf bir öze indirgemek için harcadığı çabalar onu elle tutulamayan, uçucu gölgelerin etki alanına terk ediyordu. Gözkapaklarını kırpıştırıyor, bir esnemeyi geçiştiriyor ve *nirvana sim* dönüyordu.

Böylece, ruhunun iki çelişik eğilimiyle sürüklenen Rahip Fauchelafleur, artık günlerini Cosimo'nun giriştiği çalışmaları izlemekle geçiriyordu. Kardeşimin ağaçlarıyla Amsterdam ve Paris'e kitaplar ısmarladığı Orbecche'nin dükkânı arasında mekik dokuyordu. Böylece de felaketini hazırlıyordu.

Ombrosa'da, Avrupa'nın en ağır biçimde aforoz edilmiş yayınlarını sürekli izleyen bir papaz bulunduğu söylentisi Dinsel Mahkeme'nin kulağına gitti. Bir öğleden sonra, polisler, Rahibin hücresinde arama yapmak için villamızın kapısına dayandılar. Rahibin dua kitapları arasında Bayle'in yapıtlarını buldular. Sayfaları açılmamıştı. Ama Rahibi aralarına alıp götürmeleri için bundan fazlasına gerek yoktu.

Bulutlu öğleden sonranın bu sahnesi çok hüzünlüydü. Dehşet içinde, odamdan gördüğüm gibi hatırlıyorum. Artık ders olmayacağından aoristos[1] çekimine çalışmayı bıraktım. İhtiyar peder Fauchelafleur, iki silahlı polis arasında, ağaçlıklı yol boyunca uzaklaşıyordu. Gözlerini ağaçlara doğru kaldırdı, sanki bir karaağaca koşup tepesine tırmanmak istercesine bir an ür- perdi, ama bacakları ona yardım etmedi. Cosimo ormanda ava

[1] Yunanca fiillerde geniş zamanın çekimi. ı'Çtv.)

çıkmıştı, olayla ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Vedalaşamadılar bile.

Rahibe yardımcı olmak için hiçbir şey yapamadık. Babamız odasına kapandı ve yemek yemeyi reddetti. Cizvitler tarafından zehirlenmekten korkuyordu. Rahip, yaşamının geri kalan bölümünü cezaeviyle manastır arasında, sürekli tövbe edip Tanrıdan bağışlanmasını dilemek zorunda kalarak geçirdi. İnanca ayrılmış bir yaşamın sonunda, doğrusu neye inanacağını anlamadan, yine de sonuna dek kesinlikle inanmaya çalışarak öldü.

Ne olursa olsun, Rahibin tutuklanması Cosimo'nun öğreniminde gösterdiği ilerlemelere hiç zarar vermedi. Avrupa'nın en büyük filozof ve bilginleriyle mektuplaşması bu çağa rastlar. Sorunların ve itirazların çözümünü sağlama ya da yalnızca yabancı dillere çalışırken bir yandan da önde gelen beyinlerle tartışma zevki uğruna onlara başvuruyordu. Ne yazıktır ki, yalnız kendisinin bildiği kovuklara yerleştirdiği kâğıtları hiç bulunamadı (çürüyerek ya da sincaplar tarafından kemirilerek geldi sonları). Bu kovuklar keşfedilse yüzyılımızın en ünlü bilginlerinin el yazılarıyla mektupları bulunmuş olacaktı.

Kitapları için Cosimo birkaç kere, yağmurların ve kemirgenlerin erişememesine elinden geldiğince çalıştığı asılı kitaplıklar yapmıştı. O sıra neye çalışıyor ve neden zevk alıyorsa, buna göre, kitaplarının yerini sürekli değiştiriyordu. Kitapları biraz kuşlara benzetiyor, onları kafesler içinde hareketsiz görmek istemiyordu. Bu havada asılı rafların en sağlamına, Livornolu bir kitapçıdan geldikçe Diderot ve d'Alembert'in *Ansiklopedi*'sini sıralardı. Kitaplar arasında yaşamaktan bir süre kafası biraz bulutlarda gezmiş ve üzerinde yaşadığı dünyayla gitgide daha az ilgilenir olmuştu. Arı, ağaç, tahta, bahçe gibi güzel maddeleriyle *Ansiklopediyi* okumak çevresindekilere yepyeni bir bakış yöneltmesine yol açtı. Ismarladığı kitaplar arasında artık, bir ağaççılık el kitabını da içine alan bilimsel yapıtlara rastlanıyor ve Cosimo yeni bilgilerini sınamak için yanıp tutuşuyordu.

İnsanların çalışması Cosimo'yu her zaman ilgilendirmişti. Ama o güne kadar ağaçlardaki yaşamı, gezintileri ve avları, tıpkı bir kuşun yalnız, doğrulanamayacak geçici heveslerine karşılık vermişti. Artık benzerlerine yararlı bir şey yapma isteği var-

di içinde. Ve bunu da, dikkat edildiğinde, haydutla düşüp kalkarak edindiği görülürdü.

Ağaçlan budama sanatını öğrendi ve meyve bahçelerinde çalışmaya gönüllü oldu. İyi buduyor ve az para istiyordu; dolayısıyla da onun hizmetlerine başvurmayan küçük toprak sahibi ya da çiftçi kalmadı. Ağaçların çıplak dallardan düzensiz ve karışık yollar kurduğu, çiçek, yaprak ve meyveyle kaplanmak için sanki daha düzenli biçimlere sokulmayı bekledikleri kış mevsiminde çalışıyordu. Sabahın dupduru havasında bacakları açık, alçak ve çıplak ağaçlarda dikildiği, bahçıvan makasını kaldırdığı, *zak! zak!* güvenli bir hareketle gereksiz dallan ve sürgünleri uçurduğu görülürdü. Parklarda aynı sanatı, gölge vermeye yönelen sık ağaç kümelerine ve süs bitkilerine uygulardı; bu işi yaptığı zamanlar eline kısa bir testere alırdı. Ormanlarda, oduncuların yüzyıllık bir meşenin dibine vurup ağacı devirmekten başka işe yaramayan iri baltalarının yerine, ancak kemerlerle çıkıntıları temizleyen kendi küçük baltasını kabul ettirmeye çalıştı.

Kısacası ağaç sevgisi, bütün gerçek sevgiler gibi onu çoğu kere amansız, hatta acımasız kıldı. Güçlendirmek ve biçim vermek için kesti, yaraladı. Budarken, temizlerken, mal sahibinin çıkarıyla birlikte kendi çıkarını, yollarını yürünebilecek hale getirmek zorundaki yayanın çıkarını da hep göz önünde tutardı. Dolayısıyla da, iki ağaç arasında köprü yapan dallara el sürmeden çalışırdı; daha da öte, öbür dalların temizlenmesi bunlara yeni bir güç verecekti. Böylece, benzerlerinin, doğanın ve kendi kendisinin dostu olarak, çok yumuşak bulduğu Ombrosa bitki örtüsünün daha konuksever bir görünüşe bürünmesine sanatıyla katkıda bulunuyordu. İleri bir yaşa geldiğinde, bu yönde çalışmasından çok yararlandı. Ağaçların biçimi o çağda, azalan gücünün yardımına yetişti. Her şeyin değişmesi için, seçme yeteneğinden yoksun, açgözlülükleri içinde ileri görüşlü olmayan, kendi çıkarları da dahil hiçbir şeye bağlanamayan yeni kuşakların çıkagelmesi yetti. Artık hiçbir Cosimo ağaçlarda yol alamazdı.

ON DÖRT

Dostlarının sayısı artıyordu ama, Cosimo aynı zamanda düşman da edinmişti. Gian dei Brughi'nin okumaya yönelmesinden ve bunun doğurduğu sonuçlardan beri ormandaki serseriler acınacak durumdaydılar. Bir gece, kardeşim bir dişbudak ağacına asılı tulumu içinde uyurken zağarının havlamalarıyla uvandı. Gözlerini açtı ve altında bir aydınlık gördü; tam ağacın dibinde ateş vardı. Alevler ağacın gövdesini yalamaya başlamıştı bile.

Ormanda bir yangın! Bu yangını kim çıkarmış olabilirdi? Cosimo o gece çakmağını çakmamıştı bile. Yangının kötü niyetli kişilerin oyunu olması gerekiyordu. Bir orman baskını yapmak için ağaçları aleve vermek, kuşkulan Cosimo'nun üzerine çekmek, daha da öte, onu diri diri yakmak istiyorlardı.

Cosimo, kendisini bekleyen büyük tehlikeyi düşünmedi bile. Yollarıyla kaplı, gizleneceği yerlerin dört yanma serpişti- rildiği ülkesi yok olma tehlikesindeydi. Bütün korkusu bu oldu. Optimus Maximus, sık sık dönüp umutsuz bir havlama koyve- rerek alevlerden kaçıyordu. Yangın ormanın içine yayılıyordu.

Cosimo cesaretini yitirmedi. Geçici olarak sığındığı dişbudak ağacının tepesine, hep yaptığı gibi, bol bol yiyecek taşımıştı. Bunlar arasında yazın verdiği susuzluğu gidermek için aldığı bir fıçı arpa şurubu da vardı. Fıçının bulunduğu yere kadar tırmandı. Yangını fark edip telaşa düşen sincaplarla yarasalar ağaçların arasında kaçışıyor, kuşlar yuvalarını terk ediyordu. Cosimo küçük fıçıyı yakaladi. Tıpasını çıkarıp alevlerden kurtarmak için dişbudak ağacının gövdesini ıslatmayı düşünüyordu ki, yangının otlara, kuru yapraklara, fidanlara da yayılmakta olduğu, bütün çevredeki ağaçlara da atlayacağı aklına geldi. Bir kumar oynamaya karar verdi: "Bırakalım dişbudak yansın. Çev- resindeki topraklan, alevlerin henüz erişemediği yerleri ıslatmayı başarırsam yangını söndürebilirim." Küçük fıçının tıpasını yere ve en uçtaki alev dillerine yöneltti, bunları söndürdü. Bir ıslak ot ve yaprak çemberinde kalan ateşin yayılması durdu.

Cosimo, dişbudak ağacının tepesinden en yakın kayınağacı- na atladı. Tam sırasıydı; dibi yanan ağaç, sincapların boşu boşuna debelenmeleri arasında, koca bir kor yığınına dönüşerek devrili verdi.

Yangın bu kadarla kalacak mıydı? Şimdiden bir kıvılcım ve ateş kümesi saçıyordu. Durdurmak için, ıslak yapraklardan oluşan engelin çok daha fazlası gerekirdi.

"Yangın var! Yangın var!" diye bağırmaya koyuldu Cosimo, bütün gücüyle. "Yangın vaaar!"

"Ne var? Kim bağırıyor?" diye ona karşılık verdi sesler.

Çok yakınında bir odun kömürü yığını vardı. Cosimo'nun dostu olan Bergamolu bir grup kömürcü de orada uyuyorlardı.

"Yangın var! İmdat!"

Kısa zamanda bütün dağ seslerle çınlamaya başlamıştı. Ormana yayılan kömürcüler anlaşılmaz lehçeleriyle birbirlerine sesleniyorlardı. Dört yandan koşup geldiler ve yangın önlendi.

Bu ilk kasıtlı yangın çıkarma girişimi ve öldürülmek istenmesi Cosimo'yu uyarmalı, ormandan uzak durması gerektiğini düşündürmeliydi. Bunun yerine, yangınlardan nasıl korunulabi- leceğini düşündü. Mevsimlerden yazdı, sıcak ve kurak bir yaz. Bir haftadan beri büyük bir yangın, kıyıdaki ormanları Proven- ce'a doğru yakıyordu. Gece dağın tepesinde, güneşin batışından sonra da kalmakta direnen bir ışık gibi parıltıları görülüyordu. Böyle bir kuraklıkta ağaçlar ve bitkiler uçsuz bucaksız bir fitil yerini tutuyordu. Daha önce beklenmedik ya da bilerek çıkarılmış bir yangın buralarda patlak verip öbürüne katılmasa bile, rüzgârlar, bütün kıyıyı tutan bir ateş yığını oluşturmak için sanki alevleri bizden yana itiyordu. Bu tehlike karşısında Omb- rosa, yangıncıların saldırısına uğrayan saman damlı bir kulübedeymiş gibi, dehşet içinde yaşıyordu. Gökyüzü bile ateşle dolu

gibiydi; her gece, sık bir kuyrukluyıldız yağmuru gökyüzünü aşıp geçiyor, biz de her an tepemize çökmesini bekliyorduk.

Bu genel korku günlerinde, Cosimo kendine fıçılardan bir yığınak yaptı, hepsini suyla doldurup en büyük ve en yüksek ağaçların tepesine çıkardı. "Belki pek yararlı olmayacak ama, yine de işe yaradığı görüldü," diye düşünüyordu. Yarı yarıya kurumuş halde ormandan geçen sel sularının ve bunlara incecik bir şerit katan kaynakların akışını inceliyordu. Gidip Avu- kat-Şövalye'ye danıştı.

"Öyle ya!" diye bağırdı Enea Silvio Carrega, alnma vurarak. "Sarnıçlar! Bentler! Bir sürü plan yapmak gerek!"

Ardından, heyecanlı küçük çığlıklar atmaya ve hoplayıp zıplamaya koyuldu. Bu arada kafasında yığınla düşünce toslaşıp duruvordu.

Cosimo, onu hesaplar ve planları yapmakla görevlendirdi. Orman sahiplerinin, işletmecilerin, oduncularla kömürcülerin bu işle ilgilenmelerini sağladı. Avukat-Şövalye'nin yönetiminde (daha doğrusu Avukat-Şövalye, bir dakika bile boş zaman bulamadan onları yönetmek zorunda kalarak) aşağı yukarı her yana sarnıçlar yaptılar; yangın hangi noktada patlak verirse versin, tulumbaların nereye yerleştirileceği biliniyordu artık. Tepeden de Cosimo bütün çalışmaları denetliyordu.

Bu kadarı da yeterli değildi; bir tulumbacı birliği kurmak, tehlike durumunda kovalan elden ele geçirip pek yayılmadan yangını denetim altına alabilecek takımlar oluşturmak gerekiyordu. Nöbet tutan ve gece denetimleri yapan bir tür milis kuruldu. Cosimo, adamları, Ombrosalı köylü ve zanaatkarlar arasından topluyordu. Hemen her ortak çalışmada görüldüğü gibi, kümeler arasında bir takım ruhu ve birbirini geçme çabası doğdu. Bu ruhla kendilerini çok büyük işler başarmaya hazır hissediyorlardı.

Cosimo da, kendi yönünden, yepyeni bir güç, bir hoşnutluk duyuyordu: kendinde birleştirici ve başkanlığa yönelik yetenekler keşfetmişti. Neyse ki bu yeteneklerini sürdürmemeyi bildi. Yaşamı boyunca, pek az kere, ancak olağanüstü durumlarda ve her keresinde büyük başarıyla insanları yönetmeye kalktı.

İşbirliğinin insanı güçlendirdiğini, her kişinin üstün yanını ortaya çıkardığını ve kendi adına yaşamakla pek duyulmayan bir kıvanç verdiğini anladı. Bu da, bir sürü mert, namuslu ve becerikli, rahatlıkla güvenilebilecek insanın varolduğunu bilmekten gelen sevinçti, (insan yalnız kendisi için yaşarsa, öteki insanları, çoğu kere elimizi sürekli kılıcımızın kabzasında tutmamıza yol açan öbür yüzle görür).

Dolayısıyla yangınlı yaz iyi bir yaz oldu. Ortak bir sorun vardı, herkes bunu çözümlemeyi yürekten istiyor ve kişisel çıkarlarının önüne geçiriyordu. Çekilen bütün sıkıntıların karşılığı bunca iyi insanla anlaşma halinde olmanın ve onların saygılarına hak kazanmanın hoşnutluğuyla ödeniyordu.

Cosimo daha sonra anlayacaktı: ortak sorun kalmadı mı, işbirliği de anlamını yitirir. O zaman da yalnız bir adam olmak, başkan olmaktan yeğdir. Ama bu arada komuta ediyor, gecelerini ormanda tek başına, her zamanki gibi bir ağacın tepesinde nöbet tutarak geçiriyordu.

Bir yangın başlangıcı görürse, ağacın tepesine yerleştirdiği ve çok uzaktan duyulabilen küçük bir kampana aracılığıyla tehlike işaretini veriyordu. Böylece Ombrosalılar, üç ya da dört yangın başlangıcını zamanında durdurup ormanı kurtarmayı başardılar. Bunlar kasıtlı yangınlardı. İki haydut, Ayı Ugasso ile Yakışıklı Lore'nin bunları çıkardığı anlaşıldı, ikisi de belde sınırları dışına atıldı. Ağustos sonunda da sağanaklar başladı. Tehlike geçmişti.

Bu süre içinde, Ombrosa'da, kardeşim hakkında hep övücü sözler işitiliyordu. Bu gurur okşayıcı söylentiler bize kadar geliyordu: "Yine de, çok becerikli! -Yine de, yaptığı iyi işler var!" diyordu insanlar, değişik dinden ya da karşı partiden biri hakkında tarafsız yargıda bulunmak, açık görüşlü olduklarını gösterip en öfkelendikleri düşünceleri bile anladıklarını göstermek için benimsedikleri ses tonuyla.

Bu haberler karşısında, General'in tepkileri sert ve basitti. Cosimo'nun topladığı koruculardan kendisine söz edildiğinde:

"Silahlan var mı?" diye soruyordu. "Eğitim yapıyorlar mı?"

Şimdiden, sava§ halinde harekâta katılabilecek bir silahlı milis kurulmasını düşünüyordu.

Babamız ise ses çıkarmadan dinliyor ve başını sallıyordu. Oğlundan gelen haberlerin, acısını yeniden canlandırıp canlandırmadığı ya da tam tersine, içinden kıvanç duyarak onu onayladığı ve soyunun sürdürüleceğine yeni bir umutla bağlanmaktan başka şey bekleyip beklemediği bir türlü anlaşılmıyordu. Yine de akla yakın gelen ikincisiydi. Gerçekten, olayların başlamasından birkaç

gün sonra atına bindi ve oğlunu aramaya çıktı.

Bir kaytnağact dizisinin çevrelediği açıklıkta karşılaştılar. Baron, gördüğü halde oğluna hiç bakmadan, atını iki üç kere döndürdü. Delikanlı, zıplaya zıplaya yol alarak en yakın ağaca kadar ilerledi. Babasının karşısına vardığında, yazlan vabanke- disi postundan yaptığı kalpağın yerini tutan hasır şapkasını çıkardı,

"Muhterem pederim, günaydın," dedi.

"Günaydın oğlum."

"İyisiniz ya?"

"İleri yaşım ve bunca acımla ne kadar bağdaşırsa o kadar iyiyim."

"Sizi çok iyi gördüğüm için mutluyum."

"Aynı şeyi ben de senin için söyleyeceğim. Kamu yararına çalıştığını işittim."

"Beni barındıran ormanların kurtarılması başlıca isteğim- dir, muhterem pederim."

"Ormanın bir bölümünün bize ait olduğunu biliyor musun? Zavallı büyükannen Elisabetta'dan kaldı."

"Biliyorum, muhterem pederim. Belrio denen yer. Otuz kestane ağacı, yirmi iki kayınağacı, sekiz çam ve bir akçaağaç var. Bütün kadastro haritalarının kopyasını elde tutuyorum. Orman sahibi olarak ağaçlarıyla ilgili herkesi bu işe ortak etmek istedim."

"Tamam," dedi, bu yanıtı olumlu karşılamışa benzeyen Baron.

"Duyduğuma göre bu bir fırıncı, meyve bahçesi sahibi ve nalbant birliğiymiş," diye eklemekten de kendini alamadı yine de.

"Eh, öyle muhterem pederim. Namuslu olmak koşuluyla, bütün meslekler temsil ediliyor."

"Dük ve soyluların başta geleni olarak, bu birliğe komuta edebileceğini biliyor musun?"

"Başkalarından daha çok düşüncem varsa, ve bu düşüncelerimi kabul ederlerse, tamam. Komuta etmek diye de buna derim ben."

Baron'un dilinin ucuna gelmişti: "Bugünkü günde, komuta etmek için töre ağaçlarda yaşamak mı?" diyecekti. Ama bu hikâyeye dönmek neye yarardı? Düşüncelerine gömülü, içini çekti. Sonra kılıcının asılı bulunduğu omuz kayışını çözdü.

"On sekiz yaşındasın," dedi. "Seni büyük bir insan olarak görmelerinin sırasıdır. Benim fazla yaşayacak zamanım kalmadı. -iki eliyle kılıcım, avuçları içinde tutuyordu.- Sen Rondo Baronu'sun, hatırladın mı?"

"Muhterem pederim, adımı unutmadım."

"Bu ada ve taşıdığın Baronluk payesine layık olacak mısın?"

"İnsan olmak adına ve onun bütün niteliklerine layık olmak için elimden geleni yapacağım."

"Al şu kılıcı; benim kılıcımı."

Baron üzengilerinde dikildi, Cosimo dalının üzerinden eğildi ve babası kılıcı taktı.

"Muhterem pederim, teşekkür ederim. Bu kılıcı yararlı işlerde kullanacağıma söz veriyorum."

"Elveda, oğul!"

Baron atının başını çevirdi, dizginlere hafifçe asıldı ve ağır ağır uzaklaştı.

Cosimo, bir an, kendi kendine, kılıcıyla selam vermesinin gerekip gerekmediğini sordu. Sonra babasının, gösteri hareketleri için değil savaş için kendisini silahlandırdığını düşündü ve kılıcını kınında bıraktı.

ON BEŞ

Aşağı yukarı o günlerde, Cosimo, Avukat-Şövalye'nin davranışında bir gariplik fark etti. Sanki Carrega'nm uyurgezer hali, dalgınlığından değil, kendisine egemen olan bir saplantıdan geliyordu. Artık, sık sık gevezelik ettiği görülüyordu. Eskiden insanlardan kaçan bu adam kente asla adımını atmazdı, şimdi hep limanda oturuyor, topluluklara karışıyor, yaşlı patronlarla denizcilerin yanında rıhtım korkuluğuna oturup gemilerin geliş gidişini izliyor ya da korsanların verdiği zararları yorumluyordu.

Berberi korsanlarının yelkenlileri hâlâ bizim kıyılara kadar uzanıyor ve ticaretimize sekte vuruyordu. Aslında bu iş basit bir korsanlıktı. Korsanlara rastlayanların, bu işte kulak ya da burunlarını bırakmasalar bile, sonlarının Cezayir'de geldiği çağlar geçmişti. Müslümanlar bir Ombrosa yelkenlisine rastladılar mı, morina balığı varilleri, Hollanda peynirleri, pamuk balyaları gibisinden yükleriyle yetiniyorlardı. Ara sıra bizimkiler daha hızlı çıkıyor, korsanların ellerinden kurtuluyor, korsan yelkenlisinin direklerine bir el ateş ediyorlardı. Berberîler de onlara tükürük, çirkin hareketler ve haykırışlarla karşılık veriyorlardı.

Kısacası, bu açık bir korsanlıktı. Paşalar, yapılanları doğrulamak için armatörlerimizle tüccarlarımızın eskiden bazı malların tesliminde sözlerini tutmadıklarım, hatta kendilerini soyduklarını söyleyerek alacaklı olduklarını öne sürüyorlardı. Yağmayla yavaş yavaş zararlarını gidermeye çalışıyor, avnı zamanda da anlaşma ve itirazlarla sık sık kesilen ticaret görüşmelerini sürdürüyorlardı. İki tarafın da kesin kapışmalara yol açmakta çıkarı yoktu. Denizcilik kuşku ve tehlikelerle doluydu, ama bunlar asla trajediye dönüşecek kadar yozlaşmıyordu.

Aktaracağım öykü, bana Cosimo tarafından, değişik biçimlerde anlatıldı. Bunların içinden, ayrıntıları en zengin olan ve mantığı en az örseleyenle yetineceğim. Kuşkusuz, kardeşim serüvenlerini anlatırken bunlara kendi uydurduğu pek çok şeyi de katıyordu. Başka kaynak olmadığından, her zaman onun anlattıklarıyla yetinmeye çalışıyorum.

Yangına karşı korunmak için tuttuğu nöbetlerle gece uyanmaya alışan Cosimo, bir keresinde vadi boyunca inen bir ışık gördü. Kedininkine benzeyen adımlarıyla dallar üzerinde sessizce ilerleyip bu ışığı izledi ve başında fesi, sırtında cüppesi, elinde bir fenerle hızlı hızlı yürüyen Enea Silvio Carrega'yı keşfetti. Tavuklar gibi yatmaya alışkın Avukat-Şövalye'nin bu saatte dolaşmasına yol açan şey ne olabilirdi? Cosimo, en ufak bir gürültü yapmamaya çalışarak izledi onu. Ama amcasının, böylesine şevkle yürüdüğü sıra sağırlaştığını ve pabuçlarının burnundan ötesini görmediğini biliyordu.

Avukat-Şövalye, keçi yollan ve kestirmelerden çakıl taşlarıyla kaplı bir kıyıya vardı. Ay yoktu; en yakın dalgaların kı- mıltılı köpüğü dışında denizin üzerinde bir şey görülmüyordu. Cosimo, kıyıdan biraz berideki bir çam ağacındaydı. Bölgenin alçak yerlerinde bitki örtüsü biraz seyreliyordu ve dallardan her yere varmak artık o kadar kolay değildi. Ne olursa olsun, Cosimo, tepesinde yüksek fesiyle ufak tefek ihtiyarı ıssız kıyıda, karanlık denizin üzerinde fenerini sallarken rahatça görüyordu. Bu karanlıkta, birden, çok yakın, sanki yeni yakılmış bir başka fenerin ışığı ona karşılığı verdi. Son hızla, karanlıktan, bu ülkede rastlanmayan dört köşe siyah yelkeniyle kürekli bir küçük tekne fırladı. Kıyıya yanaştı.

Fenerlerin titrek ışığında, Cosimo sarıklı adamlar gördü. Bazıları, ufak kürek oynatışlarıyla kıyıdan ayırmadıkları kayıkta kaldılar, öbürleri yere atladılar. Kırmızı şalvarlar giymişlerdi, kuşaklarına parlak palalar sokuluydu. Cosimo gözleriyle kulaklarım dört açıyordu. Amcasıyla Berberîler, anlar gibi olduğu yabancı bir lehçeyle konuşuyorlardı; herhalde ünlü frank diliydi[1]

Bir zamanlar Akdeniz ülkelerinde konuşulan, Fransızca» İspanyolca. İtalyanca, v.b... den oluşmuş dil. (Çev.)

bu. Zaman zaman Cosimo, Enea Silvio'nun öbür anlaşılmaz sözlere karıştırırken üzerinde direttiği İtalyanca sözcükler duyuyordu; bizim oralarla ilgili bu sözcükler de gemi adlarıydı Ombrosalı armatörlere ait ya da bizim limanla komşularımız arasında gidip gelen bildik tek direkli yelkenlilerle çektirmelerin adları.

Şövalyenin ne gibi bilgiler verdiğini kestirmek, kuşkusuz, güç değildi! Gemilerin Ombrosa'ya gelip gittikleri günleri, yüklerinin ne olduğunu, rotalarını ve taşıdıkları silahlan haber veriyordu korsanlara. İhtiyar bütün bildiğini söylemiş olmalıydı; geri döndü, korsanlar teknelerine atlayıp kapkara denizin üzerinde kaybolurken o da hızla uzaklaştı. Konuşmanın çabukluğundan, bu görüşmelerin sık sık yapıldığı belliydi. Tanrı bilir, amcamız ne kadar zamandan beri öğütleriyle Berberî tuzaklarına yardımcı oluyordu!

Cosimo, bu ıssız kumsaldan uzaklaşacak güçten yoksun, çamının tepesinde kalıvermişti. Rüzgâr esiyor, deniz taşlan kemiriyor, ağaç bütün eklemleriyle inliyor, havanın serinliğinden değil de az önce gözleriyle gördüğü kötü olayın etkisiyle kardeşimin dişleri birbirine vuruyordu.

Çocukluğumuzda her zaman güvenilmez diye nitelediğimiz ve Cosimo'nun yavaş yavaş değer verip acımayı öğrendiği bu ufak tefek, utangaç, gizemli ihtiyar, bağışlanmaz bir hain olup çıkıyordu. Bu nankör, yanılgılarla dolu bir yaşamın sonunda, bir kalıntı olarak kendisini kucaklayan ülkesine karşı çalışıyordu şimdi. Ama niçin? Yaşamı boyunca bir kere aralarında mutlu olduğu o bölgelerin ve halkların özlemi miydi onu böy- lesine aşırılıklara iten? En ufak lokmanın alçalışını hatırlattığı bu ülkeye karşı geçmek bilmez bir kini mi vardı? Kardeşim bölündüğünü hissediyordu: bizim tüccarların mallarını kurtarmak için hemen casusun oyununu haber vermek istiyor, ama anlaşılmaz bir sevginin piç kardeşine bağladığı babamızın duyacağı acıdan çekiniyordu. Cosimo şimdiden sahneyi gözünün önüne > getirebiliyor, elleri kelepçeli ve muhafızların arasındaki Şöval- ye'yi çift sıra olmuş küfüre boğan Ombrosalılar'ın arasından geçerken görüyordu. Bir alana götürülecek, boynuna ip geçirilecek, asılacaktı... Gian dei Brughi'nin asılmasından önceki uykusuz geçirdiği geceden beri Cosimo, asla bir idamda hazır bulun-

mayacağım yemin etmişti ve şimdi yakınlarından birinin idam fermanını elleri arasında tutuyordu.

Bu düşünce bütün gece ve sonraki gün boyunca kafasını kurcaladı. Öfkeyle bir daldan ötekine geçiyor, tekmeler atıyor, dallara asılıp kendini yukarı çekiyor, kafasının çok karışık olduğu anlarda hep yaptığı gibi ağaç gövdeleri boyunca kayıyordu. Sonunda bir orta yol buldu: adaletin işe karışmasına yol açmadan bu karanlık ilişkileri koparacak biçimde, amcasıyla korsanları korkutacaktı. Gece, üç dört dolu tüfekle çam ağacında nöbet tutmaya karar verdi. (Artık, avcılığın çeşitli gereklerini yerine getirmek için bir silah deposuna sahipti.) Şövalye, korsanlarla buluştuğunda kurşunlara tepelerinde ıslıklar çaldırarak silahları birbiri ardınca boşaltmakla işe başlayacaktı. Korsanlarla amcası birer yana kaçışacaklardı. Hiç kuşkusuz, gözü pek bir adam olmayan Şövalye, tanındığına ve bundan böyle kumsaldaki buluşmalarının izleneceğine kesinlikle inanacağından Müslüman denizcilerle yeni bağlantılar kurtarmaktan kaçınacaktı.

Bütün tüfeklerini doğrultan Cosimo, hiçbir şey olmadan iki gün çam ağacında bekledi. Üçüncü gece ufak tefek ihtiyar, başında fesiyle kıyıdaki taşlar arasında sendeleyip koşarak göründü sonunda; feneriyle yeniden işaret vermeye başladı ve tekne, sarıklı denizcileriyle kıyıya yanaştı.

Cosimo elini tetikte tutuyordu. Ama ateş etmedi. Çünkü işler bu kez bambaşka bir yön izliyordu. Amcasıyla kısaca konuştuktan sonra korsanlardan ikisi sandala doğru bir işaret yaptılar, öbürleri malları boşaltmaya başladılar. Fıçılar, sandıklar, balyalar, çuvallar, damacanalar, peynir yüklü sandıklar indi. Kıyıda tek sandal değil, ağız ağıza dolu teknelerden bir filo vardı. Sarıklı bir sıra hamal kumsala dizildi, amcamız kararsız ve hızlı küçük adımlarıyla tehlikeli engeller arasından bir mağaraya kadar yol gösterdi bu adamlara. Berberîler, kuşkusuz son saldırılarının ürünü olan mallan bu mağaraya gizlediler.

Bu yeni manevralar nedendi? Sonradan olayları birleştirmek kolay oldu: Berberi yelkenlisi, resmî bir ticaret amacıyla limanlarımızdan birine demir atmak zorunda kalınca, gümrük denetiminden geçmesi gerekiyordu. Dolayısıyla korsanlar, yağmaladıkları malları dönüşte almak üzere güvenli bir yere gizlemek zorundaydılar. Böylece tekne, son haydutluk olaylarına

yabancı olduğunu kanıtlayacak ve ülkelerimiz arasındaki ‘normal’ ticari ilişkileri güçlendirecekti.

İşin bütün gizli kapaklı yönleri sonradan öğrenildi. O ara, Cosimo kendi kendine sorular sorarak vakit kaybetmedi. Korsanlar bir mağaraya hazine gizlemişlerdi; teknelerine dönüyor ve hâzineyi orada bırakıyorlardı. En kısa zamanda bunu ele geçirmek gerekirdi. Cosimo, bir an bu mallarda hak sahibi olmaları gereken Ombrosa tüccarlarını uyandırmayı düşündü. Ama, aileleriyle birlikte ormanda açlık çeken kömürcü dostlarını hatırladı. Daha fazla duraksamadı, daldan dala atlayarak yüksekçe düzlüklerinin çevresindeki kaba saba kulübelerde yatan Berga- molular’ın bulunduğu yere koştu.

"Çabuk! Gelin hepiniz! Korsanların hâzinesini keşfettim."

Çadırların, çalı çırpıdan yapılma kulübelerin altında insanların soluduğu, tükürdüğü duyuldu. Şaşkınlık çığlıkları ve sorularla kesilen lanetlemeler ortalığı çınlattı önce:

"Ne var? Altın mı? Gümüş mü?"

"İyi göremedim," dedi Cosimo. "Kokusundan, daha çok yığınla morina balığı ve biberli peynir bulunduğunu sanıyorum.”

Bu sözler üzerine, ormanda yaşayan bütün adamlar ayaklandılar. Tüfeği olan kapıyor, öbürleri küçük balta, kargı ve yabalarını alıyorlardı yanlarına. Özellikle de, malları taşıyacak kap ediniyorlardı. Patlak sepet ve kömür tozundan arınmamış çuval alan bile vardı. Büyük bir kafile yola çıktı. Kadınlar bile, tepelerinde sepetlerle aşağı iniyorlardı. Kafalarına torba geçiren çocuklar da meşale taşıyorlardı. Çamdan zeytin ağacına, zeytin ağacından adaçamına geçen Cosimo önlerindeydi.

Ardında mağara ağzının açıldığı kayalık çıkıntıyı dönmek üzereydiler ki, eğri büğrü bir incir ağacının tepesinde palasını kaldırıp haykırarak tehlike işareti veren bir korsanın beyaz gölgesinin belirdiğini gördüler. Cosimo birkaç sıçrayışta berberinin tepesine vardı ve kılıcını beline öyle bir batırdı ki korsan kendini tepe üstü kayalara fırlatmaktan başka çare bulamadı.

Mağara, korsan reislerinin toplantısına sahne oluyordu, (Malların boşaltılışı sırasındaki telaşı arasında, Cosimo, reislerin mağarada kaldıklarını görmemişti.) Nöbetçilerinin çığlığını duydular, yüzü ise bulanmış, tepelerine torba geçirilmiş, kaz- malı kürekli bir kadın ve erkek sürüsüyle kuşatıldıklarını gör-

düler. Palalarını kaldırdılar ve kendilerine yol açmak için ileri atıldılar: ***Hura! Hota!İnşallah!*** Savaş başladı.

Kömürcüler sayıca daha çoktular, ama korsanlar daha iyi silahlanmıştı. Yine de, palalara karşı savaşmak için en iyi şeyin kazma ve kürek olduğu biliniyordu. ***Derıg! Deng!*** ve Arapların palaları çentik çentik olup geri çekiliyordu. Tüfekler de, tersine, gürültü edip duman çıkarmaktan başka şeye yaramıyordu. Korsanlardan bazılarının (subayların tabii) tüfekleri vardı, ama

çok güzel görünüşlü, altın ve gümüş kakmalıydı bu tüfekler. Ancak, mağaranın neminde tüfeklerin çakmak taşı ıslanmıştı, silahlar patlamıyordu. Kömürcülerin en kurnazları ellerinden tüfeklerini almak için subayların başına kürekleriyle vura vura sersemletmeye çalışıyorlardı. Ama sarıklar, kürek vuruşunu hafifletiyordu, karına diz atmak daha iyiydi: Arapların göbeği açıktaydı çünkü. ,

Yoksun kalmaktan korkulmayacak tek silah çakıl taşlarıydı. Bunu gören kömürcüler taş atmaya koyuldular. Araplar karşılık verdiler. Bir anda savaş daha düzenli bir görünüşe büründü. Ama, ortalığa yayılan tuzlu morina balığının kokusuyla başlan dönen kömürcüler mağaraya girmeye çalışırken, Berbe- rîler de kıyıda kalan tekneye doğru kaçmak istediklerinden, büyük direnme nedenleri yoktu ortada.

Bergamolular'ın bir çıkışı onlara mağaranın yolunu açtı. Müslümanlar, taş yağmuru altında direnmeye devam ederken denize giden yolun açıldığını gördüler. Bu koşullarda, savaşa devam edip vakit geçirmek neve yarardı? Demir alıp kirişi kırmak çok daha iyiydi.

Kayıklarına varır varmaz, üç korsan -üçü de soylu subaylardı- yelkeni açtılar. Kıyıya çok yakın bir çam ağacından, Cosimo, bir sıçrayışta direğe geçti, serene asıldı ve tepede tutunmak için dizlerini sıkarken kılıcını kınından çıkardı. Uç korsan da palalarım kaldırmışlardı. Kardeşini kılıcını sağa sola savurup üçünü de başarısızlığa uğratıyordu. Henüz kıyıya değen sandal bir o yana, bir bu yana yatıyordu. Birden, ayışığında hem Müslümanların palalarının, hem de Baron'un, oğluna verdiği kılıcın parıldadığı görüldü. Kardeşim direkten aşağı kaydı, kılıcını korsanlardan birinin göğsüne sapladı ve adam küpeşteden denize devrildi. Bir kertenkele kadar çevik, öbür ikisinin saldırıların-

dan çifte hamleyle kendini koruyarak vine yukarı tırmandı, bir daha aşağı indi ve İkinciyi şişledi, üçüncüyle kısa bir didişmesi oldu, son bir inişle onu da hakladı.

Üç Müslüman subay, sakalları yosun dolu, gövdelerinin yarısı suda yarısı dışarıda, yatıyorlardı. Öteki korsanlar, taş ve kürek vuruşlarıyla bayıltılmış, mağaranın girişinde seriliydiler. Hâlâ direğe sarılmış duran Cosimo, zaferin sevinci içinde çevresine bakınırken, o âna kadar gizlenmiş olan Avukat-Şövalye' nin, kuyruğuna neft yağı sürülmüş bir kedi gibi mağaradan dışarı fırladığını gördü. Enea Silvio, başı önünde, koşarak kumsalı geçti. Kıyıdan uzaklaştırmak için kayığı itti, içine atladı, küreklere yapıştı ve bütün gücüyle açığa doğru çekmeye koyuldu.

Serene asılı duran Cosimo,

"Ne yapıyorsunuz Şövalye? Deli misiniz? Kıyıya dönün! Nereye gidiyoruz!" diye bağırıyordu.

Öyle ya! Enea Silvio Carrega, kendini sağlama almak için korsan gemisine yetişmek istiyordu. Hainliği yadsınamavacak biçimde ortaya çıkmıştı. Kıyıda kalsa sonu daraağacında gelirdi. Kürek çekiyor, çekiyor, Cosimo da kınından çıkardığı kılıcı elinde, güçsüz ve silahsız bir ihtiyara karşı ne yapacağını bilmiyordu. Aslında, bir amcaya karşı güç kullanmak hoşuna gitmiyordu; ona erişmek için direğin tepesinden aşağı inmesi gerektiği de cabası. Bir sandalın içine inmekle yere inmiş olmuyor muydu? Yoksa, kökü bulunmayan bir ağaca atlamakla yasasını zaten daha önce çiğnememiş miydi? O an çözümlenemeyecek kadar karışık bir sorundu bu. Böylece hiçbir şey yapmıyor, ama bacakları iki yanda, serenin tepesine büzülmüş duruyordu. Dalgaların üzerinde ilerliyor, hafif bir rüzgâr yelkeni şişiriyor, ihtiyar durmadan kürek çekiyordu.

Cosimo bir havlama işitti ve sevinçle ürperdi: amcası ve köpeğiyle aile arasındaydı; kayık gezintisi yapıyordu; ağaçlarda geçen bunca yıldan sonra hoş bir eğlenceydi bu.

Ayışığı denizin üzerinde parıldıyordu. İhtiyar yorulmaya başlamıştı. Kürek çekmekte zorlanıyordu; ağlıyordu. Kendi kendine:

"Ah Zaire... Ah, Allah, Allah, Zaire... Ah Zaire, inşallah..." demeye koyuldu.

F
*

Böylece, anlaşılmaz bir biçimde, Türkçe konuşup gözyaşları arasında Cosimo'nun hiç duymadığı bir kadın adını yineleyerek yol alıyordu.

"Ne diyorsunuz Şövalye? Ne oluyor böyle size? Nereye gidiyoruz?" diye sordu kardeşim.

"Zaire... Ah, Zaire... Allah, Allah," diyordu ihtiyar.

"Bu Zaire de kim Şövalye? Bu yönde gitmekle Zaire'yi bulacağınızı mı sanıyorsunuz?"

Enea Silvio Carrega, başıyla onaylıyor ve gözyaşları arasında ayışığına Zaire'nin adını haykırarak Türkçe konuşuyordu.

Cosimo hemen birtakım varsayımlar kurmaya koyuldu. Belki bu yalnız ve gizemli adamın sırrı sonunda kendisine açıklanacaktı. Şövalye, korsan gemisine doğru giderken Zaire'yi bulmak istiyordu. Kadın uzaklarda, Osmanlı topraklarında olmalıydı. Belki Enea'nm bütün yaşamına bir sevgi özlemi egemen olmuştu, arı yetiştirir ya da su yollan yaparken bu yitirilmiş mutluluğun yolunu izliyordu. Belki orada, denizaşırı bahçelerde bir sevgilisi, bir karısı olmuştu. Ya da, daha akla yakını, bir kızı, çocukluğundan beri göremediği bir kızı. Onun için, yıllar boyu limanımıza demir atan Türk ve Berberi gemileriyle ilişki kurmaya çalışmış, hiç kuşkusuz sonunda haberlerini almıştı. Belki kızının köle olduğunu öğrenmişti de para ödeyip geri almak için korsanlara bilgi vermeyi önermişti. Belki aralarına kabul edilmek ve Zaire'nin ülkesine doğru yola çıkmak için onun da bir bedel ödemesi gerekiyordu...

Hilesi ortaya çıktığına göre, artık Ombrosa'dan kaçması zorunluydu. Berberîler onu gemilerine alıp Zaire'ye götürme- mezlik edemezlerdi. Kesik ve soluk soluğa söylediği sözlere, umutsuz, yalvaran ve korkulu çığlıklar karışıyordu. Ya bu kere de gidemezse? Ya yeni bir yolculuk böylesine arzuladığı yaratıktan onu yine ayırırsa?

Küreklerini oynatabilmeyi başaramıyordu. Tam o sıra başka bir gölge yaklaştı, başka bir Berberi kayığı. Çarpışmanın gürültüsü gemiye kadar gitmiş olmalıydı, durumu anlamak için bir keşif kolu gönderiyorlardı.

Cosimo, yelkenin ardına gizlenmek için direğin yarısına kadar kayarak indi. İhtiyar, frank dilinde, alınıp gemiye götürülmek istediğini haykırdı ve kollarını uzattı. Dileği yerine geti-

rilcii. İki sarıklı yeniçeri omuzlarına yapıştılar, onu tüy gibi kaldırdılar ve teknelerine çektiler. Buna karşılık, Cosimo'nun üzerinde bulunduğu kayık itildi, yelken rüzgârla şişti, böylece kendini ölü saymaya başlayan kardeşim ele geçmekten kurtuldu.

Korsan gemisinden rüzgârla uzaklaşan Cosimo'nun kulaklarına bir ağız kavgası geliyordu. Berberîlerin ağzından çıkan bir sözcük, ***aşağılık*** sözcüğüne yakın gibiydi. İhtiyar da deli gibi: ***Ab, Zaire!*** diye yineleyip duruyordu. Bütün bunlar Şövalyeye yapılan karşılama töreni hakkında en ufak bir kuşku bırakmıyordu. Herhalde korsanlar, mağaranın önünde kurulan tuzaktan, ganimetlerinin yitirilmesinden, arkadaşlarının ölümünden onu sorumlu tutuyor, ihanetle suçluyorlardı. Bir çığlık, bir pof sesi işitildi; ardından ortalığa sessizlik çöktü. O an Cosimo piç kardeşinin peşine düşen babasının kırlarda çınlayan sesini her zamanki açıklığıyla duyar gibi oldu: "Enea Silvio! Enea Silvio!" Yüzünü yelkene gizledi.

Sandalın nereye yöneldiğini görmek için serene çıktı. Akıntıyla sürüklenen bir şey sanki denizin üzerinde yüzüyor gibiydi: bir çeşit şamandıra, ama kuyruklu bir şamandıra. Ayışı- ğı bunu aydınlattı: eşya değil bir insan başıydı, fesli bir insan başı. Cosimo arkaya devrilmiş Avukat-Şövalye'nin yüzünü, ürkmüş bakışını, açık ağzını tanıdı. Sakalın altındaki gövde suya gömülmüştü, kayboluyordu.

"Şövalye!" diye bağırdı Cosimo. "Şövalye! Ne yapıyorsunuz? Neden tekneye çıkmıyorsunuz? Yapışın sandala. Tırmanmanıza yardım ederim! Şövalye!"

Ama amca yanıt vermiyordu. Hiçbir şey görmez gibi, ürkek gözleri ile havaya bakarak yüzüyor, yüzüyordu. Bunun üzerine Cosimo haykırdı:

"Hadi, Optimus Maximus! Denize! Şövalyeyi ensesinden yakala! Kurtar onu! Kurtar onu!"

Söz dinleyen köpek denize atladı, ihtiyarın ensesine yapışmaya çalıştı, başaramadı ve sakalından tuttu.

"Ensesinden diyorum Optimus Maximus!" diye diretti Cosimo.

Ama köpek, sakalından tutup kafayı kaldırdı ve sandala doğru itti. O zaman ensesinin, gövdesinin, hiçbir şeyinin kalmadığını gördüler. Bir baştan başka şey yoktu ortada, bir pala vuruşuyla kesilen Enea Silvio'nun başından başka.

ON ALTI

Cosimo, Avukat-Şövalye'nin sonunu önce çok değişik bir biçimde anlattı. Rüzgârın, çocuğun serenine tünediği sandalı kıyıya vurmasından hemen sonraydı. Optimus Maximus, kesik başa yapışmış peşinden geliyordu. Yakındaki ağaçlardan birine atlamak için bir halattan yararlanan Cosimo, Ombrosahlar'ı ayaklandırdı ve şu basit hikâyeyi anlattı: Korsanlar Şövalye'yi kaçırmış ve öldürmüşlerdi. Cosimo, herhalde, bu ölüm haberini alıp feci kalıntıyı gördüğünde babamızın duyacağı korkunç acıyı düşünüyor, Şövalye'nin ihanetini açıklayarak bu acıyı daha da arttırmaya yüreği elvermiyordu. Sonradan, Baron'un içine düştüğü umutsuzluğu öğrenince, amcamıza uydurma bir zafer anıtı bile dikmeye kalktı. Söylediklerine bakılırsa, Enea Silvio korsanlara karşı, gizli olduğu kadar da şeytanca bir mücadele vermişti. Ama bu uzun soluklu iş Ber- berîlerce anlaşılmıştı. x\mcamıza yapılan işkencenin başka bir nedeni yoktu. Doğruyu söylemek gerekirse, öykü, Cosimo'nun bazı noktaları karanlıkta bırakma zorunluluğundan da doğsa, çelişki ve boşluklarla doluydu. Gizlemesi gereken noktalarsa, malların korsanlar tarafından mağaraya boşaltılması ve kömürcülerin işe karışmalarıydı. Olayın bu yanı öğrenilirse, bütün Ombrosa halkı, mallan geri almak için ormanlara dağılıp Berga- molular'ı hırsızlıkla suçlardı.

Birkaç hafta sonra, kömürcülerin elde ettiklerini sindirdikleri kesinleştiğinde, mağaraya yapılan saldırıyı anlatmaya karar verdi. Birşeyler bulup geri alma umuduyla ormanlara kadar gidenler elleri boş döndüler. Kömürcüler her şeyi büyük bir doğrulukla paylaşmışlardı: fileto fileto morinaları, sucukları, pey-

nirleri. Kalanlar, ormanın göbeğinde büyük bir şölen verilmesini sağladı. Koca bir gün boyunca yenildi, içildi.

Babamız iyice yaşlanmıştı. Enea Silvio'nun ölümünün ona verdiği büyük acı, yaradılışı üzerinde önemli değişiklikler yaptı. Piç kardeşinin yapıtlarının kaybolmasını önleme tutkusuna düştü. Arıların yetiştirilmesiyle kendisi uğraşmak istedi, yaşamı boyunca yakından bir tek kovan görmediği haide, kendinden emin bir biçimde koyuldu bu işe. Konuyu inceleyen Cosimo'dan görüş alıyordu. Doğrudan doğruya soru sormadan, konuşmayı arıcılığa kaydırıyor, Cosimo'nun söylediklerini dinliyor, öfkeli ve kendini beğenmiş bir havayla, emir verir gibi köylülere yineliyordu. Babama kalırsa, herkes arıcılık konusunda bunları bilmeliydi. Korsanların yakınma sokulamayacak kadar korkuyordu arı sokmasından, ama korkularını yendiğini göstermek istiyor ve Tanrı bilir, bu iş onda nelere mal oluyordu. Zavallı Enea Silvio'nun başlattığı bir tasarıyı bitirmek için bazı su yollarının kazılması işine de girişti. Talihsiz ölü hiçbir tasarıyı sonuna kadar götürmediğinden, bu kez sonu getirilirse güzel bir rastlantı olacaktı.

Baron'un pratik işlere gösterdiği bu büyük merak kısa sürdü. Telaşlı ve sinirli bir halde, böcekleriyle su yollan arasında kaldığı bir gün ani bir hareket yaptı. Hemen ardından bir çift arının kendisine doğru geldiğini gördü. Ürktü, ellerini sallamaya başladı, bir kovan devirdi, peşinde arıdan bir bulutla kaçmaya başladı. Körlemeden giderken, suyla doldurmaya çalıştıkları bir arka düştü. Babamızı oradan sırılsıklam çıkardılar.

Yatağa yatırıldı. Arı sokmalarının ve suya düşmenin yol açtığı ateşle bir hafta yataktan kalkamadı. Daha sonra cesaretsizliği öylesine büyüdü ki bir daha yataktan kalkmak istemedi.

Yataktan çıkmıyordu. Yaşamla her türlü bağını yitirmişti. Yapmak istediği hiçbir şey başarıya ulaşamamıştı. Dük olmaktan söz edilmiyordu. Büyük oğlu, olgunluk çağına geldiği halde hâlâ ağaçların tepesindeydi; kızı uzaklarda bir yerde, kendisinden de sevimsiz kişilerin yanında ve evliydi; ben ona can yoldaşlığı edemeyecek kadar küçüktüm; karısı çok sert ve otoriterdi. Karabasan görmeye, Cizvitlerin evini işgal ettiklerini ve oda-

sından çıkamaz olduğunu söylemeye banladı. Böylece de, yaşadığı gibi, acılar ve garip tutkularla dolu olarak öldü.

Cosimo, bir ağaçtan öbürüne geçerek cenazeyi izledi. Ama mezarlığın kapısında durmak zorunda kaldı. Selvilerin dallan, üzerlerine çıkmayı engelleyecek kadar sıktı. Cosimo, duvarın tepesinde ölünün gömülmesinde hazır bulundu, arka arkaya tabutun üzerine birer avuç toprak attığımızda, o yapraklı bir dal fırlattı. Ben, hepimizin babamızdan uzakta yaşadığımızı ve ağaçlardaki uzaklığın yeryüzündekinden büyük olmadığını düşünüyordum.

Şimdi, Rondo Baronu Cosimo'ydu. Yine de yaşamı bu yüzden değişmedi. Çıkarlarımızla ve mallarımızla ilgileniyordu doğrusu, ama her zaman garip bir biçimde. Çiftçilerle rençber- ler onu aradıklarında nerede bulacaklarını bilmiyorlardı. Ama gözüne görünmek için baktıklarında, bir dalın ucunda bitiverdi- ğini fark ediyorlardı.

Sırf ailenin çıkarlarıyla uğraşmak için de olsa, Cosimo şimdi kentte daha sık görünüyor, alandaki büyük ceviz ağacının ya da komşu pırnalların tepesine yerleşiyordu. Herkes ona saygı gösteriyor, "Baron Hazretleri" diyor, Cosimo'nun da, ara sıra gençlerin yapmaktan hoşlandıkları ihtiyar numarasına kalkıştığı oluyordu. Böyle anlarında, ağacının dibinde halka olan Omb- rosalılar'a öyküler anlatmak için duruyordu.

Amcamızın ölümünü bıkıp usanmadan -ama her keresinde değişik bir biçimde- anlatıyordu. Yavaş yavaş, Şövalve'nin kor- sanlarla suç ortaklığını da çıtlatmaya başladı. Hemşerilerinin öfkesine engel olmak için Carrega'nın sözde ölmeden önce kendisine anlattığı Zaire olayını ekledi. Böylece de herkesin, ihtiyarın acı sonuna yakınmasını sağladı.

Yalnızca ve yalnızca bir buluştan hareket eden Cosimo'nun, birbirini izleyen yaklaştırmalarla, aşağı yukarı olaylar arasındaki gerçek ilişkiye vardığım biliyorum. İki üç kere bu yorumda direnmeyi başardı. Sonra, Ombrosahlar, öyküsünü dinlemekten bıkmadıkları, öncekilere gitgide daha çok Ombro- salı eklendiği için ve hepsinin de fazladan ayrıntı istemesi sonucu bir takım eklemeler yaptı; gizler, abartmalar, yeni kişiler, ye-

ni olaylar kattı. Öykü de, biçim değiştire değiştire, sonunda ilkinden daha yanlış oldu.

Artık Cosimo'nun elinin altında, söyleyeceği her şeyi ağzı açık dinlemeye hazır bir dinleyici topluluğu vardı. Konuşmaktan hoşlanır oldu. Ağaçların tepesindeki yaşamı, avları, Gian dei Brughi ve Optimus Maximus, sonu gelmeyen öykülerin bahaneleri haline geldi. (Yaşamının pek çok bölümü, bu basit dinleyicinin hoşuna gitmek için verdiği biçimle anlatılmıştır. Dolayısıyla, yazdıklarım her zaman gerçeğe ya da insanlığın ve olayların uyumlu bir görünüşüne uygun düşmüyorsa bağışlanmayı dilerim).

Örneğin, bir budalanın ona şöyle sorduğu oluyordu:

"Ayağınızın ağaçlardan başka yere değmediği doğru mu Baron hazretleri?"

Bunun üzerine Cosimo başlıyordu anlatmaya:

"Evet, bir keresinde değdi, ama yanlışlık sonucu. Bir geyiğin boynuzlarına oturmuştum. Bir akçaağaca geçtiğimi sanıyordum, oysa altımdaki, kıpırdamadan duran krallık topraklarından kaçmış bir geyikti. Hayvan, boynuzlan üzerinde ağırlığımı hissedince ormana daldı. Beni nasıl salladığını sizlere anlatamam! Tepesinde, her yandan delik deşik edildiğimi hissediyordum. Boynuzların sipsivri uçları ve yüzümü kamçılayan dikenli dallar tarafından. Hayvan debeleniyor, benden kurtulmaya çalışıyordu. Ama ben sıkı duruyordum..."

Öyküsünü burada kesiyor, bunun üzerine dinleyiciler soruyorlardı:

''Peki, nasıl kurtuldunuz, Baron hazretleri?"

Cosimo, her keresinde, değişik bir son uyduruyordu:

"Geyik koştu, koştu ve sürüye yetişti. Boynuzlarında bir adanı gören bazıları yanından kaçıyor; bazıları da merakla yaklaşıyorlardı. Tüfeğim her zaman yanımdadır. Omuzladım, her gördüğüm geyiği deviriyordum. Elli tane öldürdüm..."

"Bizim buralarda elli geyik ne zaman bir arada görülmüştür?" diye soruyordu adamlardan biri ya da öbürü.

"Geyiklerin kökü o gün kurudu. Elli kurbanımın tümü de dişiydi, anlıyor musunuz? Geyiğim ne zaman bunlardan birine yaklaşmak istese vuruyordum. Geyik hiçbir şey anlamıyordu. Umutsuzluk içindeydi», Derken... elerken kendini öldürmeye

karar verdi, koşarak bir kayaya tırmandı ve boşluğa atıldı. Ama ben, uçurumun hemen üstündeki bir çam ağacına yapıştım; gördüğünüz gibi, buradayım."

Ya da koca boynuz vuruşlarıyla iki geyik arasında başlayan bir savaş söz konusuydu, Cosirno da her vuruşta birinin boynuzlarından havalanıp öbürününkine atlıyordu. Ta hepsinden güçlü bir vuruş onu... bir meşe ağacına fırlatana dek.

Kısacası, hangi öykünün daha güzel olduğunu kestiremeyen anlatıcıların heyecanına kapılmıştı. Gerçekten yaşadıkları ve anısıyla okyanus kadar uçsuz bucaksız saatlerin, ince duyguların -mutluluklar, tiksintiler, kararsızlıklar, gururlanmalar, kendi kendinden iğrenmelerin- geri geldiği olaylar; ya da uydurulan, geniş parçalar halinde yontulan, her şeyin basit göründüğü ama işlendikçe insanı kaçınılmaz bir biçimde yaşanılan ya da rastlanılan şeylere götüren olaylar.

Cosimo henüz, anlatma isteğinin yaşama isteğine dönüştüğü, yeterince şey söyleyecek kadar yaşanmadığına inanıldığı yaştaydı. Ava çıkmaları, haftalar süren yoklukları, kuyruklarından tutarak salladığı sansarlar, gelincikler ve tilkilerle yüklü olarak alandaki ağaçlara dönüşü bundandı. Ombrosalılar'a anlattığı öyküler, gerçekken, anlattıkça düşe dönüşen, uydurmayken eninde sonunda gerçek olan öyküler de bundandı.

Bütün bu heyecan, bu telaş daha derin bir doyumsuzluğu, bir eksikliği ortaya koyuyordu. Bir dinleyici topluluğu arama çabasının ardında, başka bir arama vardı. Cosimo henüz aşkı bilmiyordu. Aşk olmayınca herhangi bir deney neye yarar? Tadını bilmedikçe yaşamı tehlikeye atmak neye yarar?

Meyve satan genç kızlar, taptaze balık satıcıları geçerdi Ombrosa alanından. Küçük hanımlar arabalarıyla geçerlerdi buradan. Cosimo da ağacının tepesinden, hepsine kısaca göz atardı. Her birinde aradığı bir şey vardı ama -henüz nedenini iyice anlayamadan- bu aradığını hiçbirinde bütünüyle bulamıyordu. Karanlık basıp bütün evler aydınlandığında, Cosimo'nun sapsarı baykuş gözleriyle dallarının üzerinde sevgi düşlediği olurdu. Çitlerin, bağ kütüklerinin ardında buluşmak üzere sözleşen çiftler içini hayranlık ve kıskançlıkla dolduruyordu. Karanlıkta

kaybolurlarken bakışlarıyla onları izliyor, çiftlerden biri ağacının dibine uzansa kardeşim utanç içinde kaçıyordu.

Bu doğal utançtan kurtulmak için hayvanların sevişmelerini gözetlemeye koyuldu. İlkbaharda ağaçlar dünyası bir düğün evreniydi. Sincaplar neredeyse insanlarınkine benzer hareketler ve küçük çığlıklarla sevişiyorlardı, kuşlar kanat çırparak birleşi- yor, kertenkeleler çiftleşmiş, kuyrukları düğüm olmuş bir halde kaçışıyorlardı. Kirpiler kucaklaşmalarını daha da tatlı kılmak amacıyla sanki ipeksi bir deriye bürünüyorlardı. Ombrosa'nın tek zağarı olmaktan hiç çekinmeyen Optimus Maximus, yorulmadan uyandırdığı sevimlilik izleniminin verdiği güvenle koca koca dişi çoban köpeklerine, dişi kurt köpeklerine yaltaklanıyordu. Ara sıra yara bere içinde dönüyordu; ama bir tek mutlu sevişme ona tüm yenilgilerini unutturuyordu.

Cosimo'nun kendisi de, az rastlanan bir türün tek örneğiydi. Gözleri açık düş kurduğunda nefis genç kızlar tarafından sevildiğini görüyordu. Ama ağaçlarda sevgiye nasıl rastlamalı? Uzaya uzaya sonunda düşün belirgin bir çevresi kalmaz oluyordu, ne yeryüzü, ne de delikanlının üzerinde yaşadığı bu yükseklikler söz konusuydu. Cosimo yer'siz bir yer, inmekle değil de çıkmakla varılacak bir köşe kuruyordu kafasında. İşte! Belki tepesine tırmanmakla insanın başka bir dünyaya, aya geçebileceği kadar yüksek bir ağaç vardı.

Bu arada, Ombrosa Alam'ndaki bütün gevezelikler Cosi- mo'yu her geçen gün kendinden daha az hoşnut kılıyordu. Bir panayır sabahı, komşu Aşağı Zeytinlik kentinden gelen biri:

"Aaa, sizin de mi İspanyolunuz var?" dedi.

Kendisine ne demek istediği soruldu. Şu yanıtı verdi:

"Aşağı Zeytinlik'te, ağaç tepelerinde bir sürü İspanyol yaşı- yor!"

Cosimo yerinde duramaz oldu. Aşağı Zeytinlik'e giden or- manları geçmesi gerekiyordu.

ON YEDİ

Aşağı Zeytinlik, ülkenin içlerindeydi. Cosimo iki gün boyunca yol almak, tehlikeler atlatıp daha seyrek bir bitki örtüsüyle kaplı yerleri aşmak zorunda kaldı. Ev-

lerm yakınına vardığında kendisini hiç görmemiş olan insanlar şaşkınlıkla çığlık atıyor, bazıları da onu taşlıyorlardı. Dolayısıyla, kimsenin gözüne gözükmemeye çalıştı. Ama Aşağı Zeytin- lik'e yaklaştığında her şey değişti: yolda rastladığı oduncular, sığırtmaçlar ve zeytin toplayan kadınlar en ufak şaşkınlık belirtisi göstermiyorlardı. Erkeklerse, tam tersine, tanıdık birine rastla- mışçasına şapkalarını çıkarıp selam veriyor, yerel lehçeye alışkın dillerinde insana çok garip geleıı karşılama sözleri söylüyorlardı.:

"Sefior! Buenos Dias SenorF

Mevsimlerden kıştı; ağaçlardan bir bölümü yapraklarını yitirmişti. Aşağı Zeytinlik'in ana caddesini iki sıra çınar ve karaağaç sınırlıyordu. Kardeşim yaklaşınca, yapraklan dökülmüş dallar arasında birkaç insan, her ağaçta kimi oturmuş, kimi ciddi bir duruşla dikilen bir, iki ya da üç kişi gördü. Birkaç sıçrayışta yanlarına vardı.

Vardığı yerde, soylular gibi giyinmiş, üç köşeli ve sorguçlu şapkalı geniş pelerinli adamlar, onlar kadar seçkin, başları birer dantel atkıyla örtülü kadınlar vardı. Kadınlar, bir dala ikişer üçer oturmuşlardı. Bazıları iş işliyor ve gövdelerini hafifçe yana çevirip kollarını pencere pervazı yerine dala dayayarak zaman zaman sokağa bakıyorlardı.

Erkekler, Cosimo'ya, acılı bir anlayışla dolu selamlar yönelttiler:

"Buenos Dias, Senor!"

Cosimo da eğildi, şapkasını çıkardı.

İçlerinden birinin herkesten çok sözünün dinlendiği açıkça belliydi. Şişman gövdesi sanki yaşam boyu bir çınarın çatalına geçmişti. İleri yaşına ve tıraşlı olmasına karşın sakalı ve bıyığı, karaciğerinden hasta birininki gibi sapsan derisini karartıp gölgeliyordu. Soluk benizli ve zayıf, kapkara giysili, yanakları kendininkiler gibi inatçı bir sakalla gölgelenmiş komşusuna, ağaç dizisi arasında ilerleyerek gelen bu yabancının kim olduğunu sorduğu görüldü.

Cosimo, kendini tanıtma sırasının geldiğine karar verdi.

Şişkonun üzerine tünediği çınar ağacına vardı, eğildi ve:

"Baron Cosimo Piovasco di Rondo," dedi.

"***Rondos? Rondosf*** diye sordu şişko. ***Aragones? Galiciano?"***

"Hayır efendim."

"Catalan?"

"Havır efendim, ben buralıvım."

"Desterrado tambient"

Cılız kişizade araya girmenin ve tumturalı sözlerle çevirmenlik yapmanın ödevi olduğuna kara verdi:

"Frederico Alonso Sanchez de Guatamurra y Tobasco Hazretleri, ağaçların tepesinde gezindiğinize göre sizin de sürgünde olup olmadığınızı soruyor."

"Hayır efendim. Hiç olmazsa başkalarının çıkardığı bir kararname gereğince değil-'*

" ***Viaja usted sobre los arboles por gusto?"***

Ve çevirmen,

"Frederico Alonso Hazretleri, Asaletmeaplarının keyif için mi bu yolu izlediğini sormaktan zevk duyuyorlar."

Cosimo bir an düşündü, sonra yanıt verdi:

"Kimse beni buna zorlamadığı halde, sanırım hoşuma gidiyor."

"Feliz usted!" diye bağırdı Frederico Alonso Sanchez, içini çekerek: ***"Ay de mi, ay de mi!"***

Ve kara giysili adam, gitgide tumturaklı bir dille açıkladı:

"Fahametlü Efendimiz, karşı karşıya bırakıldığımız yükümlülüklerle kıyaslamaktan kendimizi alamadığımız bir özgürlük içinde yaşayabildiği için siz Asaletmeaplarmın kendini

mutlu sayması gerektiğini söylediler. Yine de biz, Tanrının iradesine boyun eğerek bu duruma katlanıyoruz."

Bu sözlerin ardından da haç çıkardı.

Böylece, Prens Sanchez'in kısa kısa çığlıkları ve kara giysili adamın ayrıntılı çevirilerinden Cosimo, çınar ağaçlarında yaşayan topluluğun öyküsünü toparlayabildi. Bunlar, derebeylik ayrıcalıklarına dokunan bir tartışma sonucu Kral III. Carlos'a baş kaldırmış soylu Ispanyollardı. Yenilgiye uğrayınca, aileleriyle birlikte sürülmüşlerdi. Aşağı Zeytinlik'e vardıklarında da yollarına devam etmelerinin yasaklandığını görmüşlerdi. Gerçekten de bu ülke, Katolik Majesteleri'yle yaptığı bir anlaşma sonucu, Ispanya'dan sürülenleri barındıramadığı gibi hiç durmadan kentin içinden geçmelerine bile izin vermiyordu. Bu soylu ailelerin durumunun aydınlatılması çok güçtü. Yabancı konsolosluklarla başlarının derde girmesini istemeyen, ama bu zengin yolculara düşmanlık beslemek için en ufak neden görmeyen Aşağı Zeytinlik yöneticileri, uzlaştırıcı bir yol buldular. Anlaşma, apaçık, yabancıların bura topraklarına ayak basmamaları gerektiğini belirtiyordu. Her şeyin yoluna girmesi için ağaçlarda yaşamaları yeterliydi. Dolayısıyla sürgünler çınar ağaçlarıyla karaağaçlara tırmanmışlardı. Bu iş için onlara kent yönetimince merdivenler verilmiş, sonra bu merdivenler çekilmişti. Böylece aylardan beri ağaçlara tüneyip iklimin yumuşaklığına, yakın gelecekte çıkarılacak bir af yasasına ve ilahi takdire bel bağlayarak yaşıyorlardı. İspanyol altınlarından da yoksun bulunmadıklarından, yiyecek alışverişiyle kentin ticaretini besliyorlardı. Yiyecekleri ağaçlara çıkarmak için yük asansörleri yerleştirmişlerdi. Bazı ağaçlara da kubbeli yataklar koymuş, bunların akında uyuyorlardı. Kısacası, yerleşmeyi becermişlerdi. Bu işte çıkar gören Aşağı Zeytinlik halkının onları çok iyi donattığını söylemek aslında daha doğru olur. Sürgünlere gelince, küçük parmaklarını bile oynatmıyorlardı.

Kardeşim, ilk kez, kendisi gibi ağaçlarda yaşayan insanlara rastlıyordu. Dolayısıyla da onlara pratik sorular sormakla işe başladı:

"İyi ama yağmur yağdığında ne yapıyorsunuz?"

"Sacramos todo el tiempo, Senor!"

Ve çevirmen (mezhebi Ispanya'da yasaklanalı beri sürgünde bulunan, Cizvit papazlarından Muhterem Peder Sulpicio de Guadalete idi bu adam):

"Yataklarımızın kubbeleriyle korunup düşüncemizi Tanrıya çeviriyor, bize yeten bu azıcık korunma çaresini lütfettiği için

kendisine teşekkür ediyoruz."

"Hiç ava gitmez misiniz?"

"Con ***el visco, Senor, algıma vez***."

"Ara sıra, içimizden biri oyun olsun diye bir dalı ökseye bular."

Cosimo, karşılaştığı sorunları bu adamların nasıl çözümle-diklerini incelemekten bıkıp usanmıyordu.

"İyi ama yıkanmak için ne yapıyorsunuz?"

"Por Lavar? Hay Lavanderas!" dedi Don Frederico omuz silkerek.

"Giysilerimizi buralı çamaşırca kadınlara veriyoruz," diye çevirdi Don Sulpicio. "Daha kesin söylemek gerekirse, kirli çamaşır sepetimizi aşağı indiriyoruz."

"Ben yüzünüzü ve vücudunuzu yıkamak için ne yapıyorsunuz, demek istedim."

Don Frederico, sanki bu sorunla hiç karşılaşmamış gibi ho-murdandı ve omuz silkti.

Don Sulpicio çevirmesi gerektiğini sandı:

"Fahametlü Efendimize göre, bunlar tümüyle özel sorunlardır."

"Bir de... özür dilerim... ihtiyaçlarınızı nereye yapıyorsunuz?"

"***Ollas, Senor."***

Ve Don Sulpicio, hep aynı alçakgönüllü havayla:

"Doğruyu söylemek gerekirse, birtakım büyük küpler kul-lanıyoruz," dedi.

Don Frederico ile vedalaştıktan sonra, Cosimo, Muhterem Peder Sulpicio ile topluluğun öbür bireylerini teker teker otur-dukları ağaçlarda ziyaret etti. Bütün bu İspanyol beyzadeleri, bu hanımlar, barınaklarının kaçınılmaz rahatsızlıkları içinde, geleneksel ve durumlarına uygun tavırları elden bırakmıyorlardı. Bazıları, ağaçlarının üzerinde ata binercesine oturmak için eyer kullanıyorlardı. Pratik bir yöntem, diye yorumladığı bıı çare, ağaçlarda geçirdiği yıllar boyunca Cosimo'nun hiç aklına gelmemişti. Üzengiler sayesinde ayaklar sarkmıyor, bacakların karıncalanma tehlikesi ortadan kalkıyordu. Bazıları da herhalde ağaçtan ağaca birbirlerini gözetlemekten ba§ka işe yaramayan denizci dürbünlerini (aralarından biri amiral rütbesindeydi) kullanıyorlardı. Merakları için güzel bir besin, bir dedikodu fırsatıydı bu. Bütün hanımefendiler ve küçük hanımlar elleriyle işledikleri yastıklara oturmuşlar, ya dikiş dikiyor -bütün toplulukta görülen tek çalışmaydı bu-ya da koca koca kedileri okşuyor- lardı. Kedilere gelince, ağaçlarda

bunlardan bir sürü vardı. Bir sürü de kuş vardı, ama kafeslerde (belki de öksenin kurbanıydılar), özlemle okşanmak için genç kızların ellerine konan birkaç da özgün güvercin.

Bu ağaçtan salonlarda Cosimo ciddi ciddi, bir konuk gibi kabul ediliyordu. Sürgündeki soylular ona kahve sunuyor, hemen Sevilla ya da Granada'da bırakıp kaçmak zorunda kaldıkları saraylarından, mallarından, ambarlarıyla ahırlarından söz etmeye başlıyorlardı. Hakları geri verildiği gün de onu davet ediyorlardı. Kendilerini süren bu Kral'dan, hem bağnazca bir nefret, hem de sofuca bir saygıyla söz ediyorlardı. Ara sıra, ailelerinin mücadele ettiği kişiyle otoritesi kendi otoritelerinin güvencesi olan krallığı büyük bir kesinlikle birbirinden ayırıyorlardı. Ara sıra da, tam tersine, ilkine eş tutkulu bir hareketle, isteyerek bu iki görüşü birbirine karıştırıyorlardı. Cosimo, konuşmanın Krallarına her yönelişinde hangi görüşü benimseyeceğini kestiremivordu.

Sürgünlerin bütün hareketlerinde ve sözlerinde, doğal bir payı da bulunan, ama öte yandan biraz da yapaylık belirten bir hüzün ve yas havası vardı. Çoğu kere, insanlar, tanımı oldukça belirsiz davalar uğruna savaştıklarında, inançlarının kararsızlığını tavırlarındaki güvenle giderme gereksinimi duyarlar.

ilk bakışta Cosimo'ya biraz fazla kıllı ve derileri koyuca gelen genç kızlarda da, hep zamanında bastırılan bir neşenin kaynadığı seziliyordu. İçlerinden ikisi bir çınardan öbürüne raketlerle tüylü topu atıyorlardı: Tik, tak, tik, tak. Sonra küçük bir çığlık: tüylü top yola düşmüştü. Aşağı Zeytinlik'in yumurcaklarından biri topu kapıyor, iki peseta karşılığında geri vermeyi öneriyordu.

En sondaki karaağaçta, El Conde adında, perukasız ve giysileri bakımsız bir ihtiyar yaşıyordu. Yaklaşırken Peder Sulpicio sesini alçalttı, Cosimo da onun gibi yapmak gereğini duydu. Zaman zaman El Conde bir dalı oynatıyor ve tepenin eğimini, sonra uzaklarda kaybolan yer yer yeşil ve kasvetli ovayı seyrediyordu.

Don Sulpicio, fısıldayarak, Kral Carlos'un zindanlarında tutulan ve işkence gören El Conde'nin oğullarından birinin öyküsünü anlattı. Önemli bir neden olmadan sürülen bütün bu soyluların, zaman zaman niçin ve nasıl burada olduklarını hatırlamaları ve kendi kendilerine yinelemeleri gerekiyordu. Yalnız -Cosimo bunu anlamıştı- ihtiyar gerçekten acı çekiyordu. Değişik bir görüntü keşfetmeyi beklercesine dalı çekerken yaptığı bu hareket, asla ufka rastlamayıp ne yazık ki çok uzaklarda bulunan topraklara varmayı umut edercesine ağır ağır dalgalı boşlukta gezinen bu bakış, Cosimo'nun gördüğü gerçek sürgün acısının ilk belirtisiydi. El Conde'nin varlığının bu soylu kişiler için ne büyük önem taşıdığını anladı: Bu varlık hepsini birleştiriyor, topluluklarına bir anlam veriyordu. El Conde belki en yoksullan, herhalde ülkesinde en az saygı göreniydi. Ama onlara ne kadar acı çekmeleri ve umut beslemeleri gerektiğini gösteren de El Conde'ydi.

Cosimo, ziyaretlerinden dönerken, bir karaağacın tepesinde, daha önce fark etmediği bir kız gördü. İki sıçrayışta kızın vanına vardı.

✓

Genç kızın menekşe rengi nefis gözleri vardı, teni mis gibi kokuyordu. Bir kova taşımaktaydı.

"Herkese rastladığım halde nasıl oldu da sizi görmedim?"

"Kuyudan su çekmeye gitmiştim," dedi ve gülümsedi kız.

Biraz eğilen kovasından su döküldü. Cosimo kovayı doğrultmasına yardım etti.

"Öyleyse ağaçtan iniyorsunuz?"

"Hayır. Çengel gibi bir kiraz ağacı, kuyuyu gölgeliyor. Kovalarımızı oradan sallandırıyoruz. Gelin de görün."

Bir avlu duvarının üzerinden geçen dal boyunca ilerlediler. Kız kiraz ağacına kadar Cosimo'ya yol gösterdi. Kuyu, ağacın tam altındaydı.

"Görüyor musunuz, Baron?"

"Baron olduğumu nereden biliyorsunuz?"

"Ben her şeyi bilirim," dedi kız bir gülümsemeyle. "Kız kardeşlerim ziyaretinizi bana hemen haber verdiler."

"Oyun oynayan kızlar mı?"
"Ta kendileri. İrena ve Raimunda."
"Don Frederico'nun kızları mı?"
"Evet."
"Peki sizin adınız ne?"
"Ursula."
"Buradakilerin hepsinden daha iyi yürüyorsunuz ağaçlarda."
"Çünkü daha küçücük bir kızken ağaçlara tırmanırdım. Granada'daki evimizin avlusunda kocaman ağaçlar vardı."
"Şu gülü koparabilir misiniz?"
(Bir ağacın tam tepesindeki sarmaşık gülü çiçek açmıştı.)
"Ne yazık ki hayır."
"İyi ya. Ben size koparırım."
Cosimo yola koyuldu ve gülle döndü. Ursula gülümsedi, elini uzattı.
"Kendi elimle takmak istiyorum. Söyleyin nereye takayım?"
"Saçlarıma. Teşekkür ederim." (Ve Cosimo'nun eline yol gösterdi.)
"Şimdi söyleyin bana," dedi Cosimo, "şu badem ağacına erişebilir misiniz?"
"Nasıl erişilebilir?" dedi Ursula gülerek. "Uçmayı bilmiyorum."
"Bekleyin."
Ve Cosimo bir kement attı.
"Bu iple bağlanmaya ses çıkarmazsanız sizi makarayla çeker gibi çıkarırım oraya."
"Hayır," dedi genç kız. "Korkuyorum,"
Ama gülüyordu.
"Bu benim yolum. Her şeyi kendim yaparak yıllardır böyle yolculuk ediyorum."
"Tanrı yardımcınız olsun."
Cosimo, kızı badem ağacına çıkardı. Sonra kendisi de aynı ağaca çıktı. Daracık, genç bir badem ağacıydı bu. Çok yakın

oturuluyordu üzerinde. Ursula yaptığı uçuştan ötürü henüz soluk soluğa ve kıpkırmızıydı.

"Korktunuz mu?"

"Hayır." '

Ama yüreği hızlı hızlı atıyordu.

"Gülünüzü kaybetmemişsiniz," dedi Cosimo, düzeltmek için çiçeğe dokunarak.

Ağacın üzerinde bu kadar sıkışık oturduklarından, her an kucaklaşıyorlardı.

;'Uh!" dedi kız.

İlk hamleyi Cosimo yaptı ve öpüştüler.

Böylece aşkları başladı. Delikanlı mutlu ve şaşkındı. Kız da mutluydu ama hiç şaşkın değildi (Kızlar için hiçbir şey rastlantı değildir). Cosimo'nun büyük umutlarla özlemini çektiği aşk şimdi oldukça beklenmedik bir biçimde geliyordu, hem düşle-yebildiklerinin tümünden çok daha güzeldi... İşin en şaşırtıcı yanı da, aşkın bu denli basit olmasıydı. Cosimo, o an, bu işin hep böyle gideceğini sandı.

ON SEKİZ

Şeftali ağaçlan çiçek açtı, bademler de, kirazlar da. Cosimo ile Ursula günlerini birlikte, çiçeklerle kaplı ağaçlarda geçiriyorlardı. İlkbahar, neşesiyle Guatamura y To- basco'ların kasvetli komşuluğunu bile renklendiriyordu.

Sürgünler topluluğunda kardeşim hemen yararlı olmayı becerdi. Bir ağaçtan öbürüne geçmenin değişik türlerini öğretiyor, bu soylu kişileri, her zamanki ağırbaşlılıklarından kurtulup biraz hareket etmeye itiyordu. En yaşlılara, ziyaret ve gezintilere olanak veren halattan köprüler yaptı. İspanyolların arasında bir yıl -ya da bir yıla yakın- kalmakla, topluluğu kendi buluşu olan çeşitli araçlar, su depolan, fırınlar, kürklü uyku tulumla- rıyla donattı. Yaratıcılık heyecanı içinde, sevdiği yazarların görüşleriyle en az bağdaşan alışkanlıklarına bile yardımcı oldu. Böylece, bu dindar insanların sürekli günah çıkarmak istediklerini görüp bir ağaç gövdesine günah çıkarma yeri oydu. Zayıf Don Sulpicio, demir teller ve bir perdeyle kapanan pencerenin ardındaki bu daracık yere süzülüp işlenen günahları dinleyebilirdi.

Yalnız teknik yeniliklere merak sarmak, Cosimo'yu, geçerli kurallara saygıya karşı koruyamıyordu demek. Yeni düşüncelerin de yardıma gelmesi gerekliydi. Kitapçı Orbecche'ye mektup yazıp yokluğunda gelen kitapları Ombrosa'dan Aşağı Zey- tinlik'e yollamasını istedi. Böylece Ursula'ya bir kaç kere *Paul ve Virginie* ile *Yeni Heloise'i* okuyabildi.

Sürgündeki İspanyollar, büyük bir meşe ağacında sık sık toplantılar yapıyorlardı. Bu tartışmalı toplantılar sonucu yazdıkları dilekçeleri Krallarına yolluyorlardı. Mektupların her birinin, aslında, birer öfkeli protesto, tehdit, hatta aşağı yukarı ül-
timatom olması gerekliydi. Ama her keresinde, içlerinden birinin, daha uzlaştırıcı, daha saygılı bir yol seçilmesini önerdiği an geliyordu. Eninde sonunda da bir af dilekçesi yazıyor, alçakgö- nüllülükle iyi yürekli Majestelerinin ayaklarına kapanıyor ve bağışlanmayı diliyorlardı.

O zaman, El Conde'nin dikildiği görülüyordu. Hepsi susu- yorlardı. El Conde başını sallıyor, alçak ve güçlü bir sesle konu- şuyor, yüreğinde birikeni döküyordu. Oturduğunda, öbürleri ciddi ve sessiz, kalakalıyorlardı yerlerinde. Kimse bir daha af dilekçesinden söz etmiyordu.

Cosimo, artık topluluktan biri olmuştu, toplantılara katılıyordu. Gençliğe özgü saf bir ateşlilikle filozofların düşüncelerini,

hükümdarların kusurlarını, akıl ve adalet yoluyla devletlerin nasıl yönetileceğini açıklıyordu. Ne yazık ki, onu dinleyebilecek yetenekteki kişiler, ileri yaşma karşın anlamak ve tepki göstermek için kafasını hep yoran El Conde, birkaç kitap okumuş bulunan Ursula ve ötekilerden daha uyanık iki genç kızdı. Topluluğun geri kalan bireyleri mankafaydılar.

Giderek, El Conde, görüntüyü seyredip kendinden geçmeyi bıraktı ve okunacak kitap istedi. Rousseau ona biraz sevimsiz geliyordu. Tersine, Montesquieu hoşuna gidiyordu; bu da ileri doğru atılmış önemli bir adımdı. Öbür soylu İspanyollardan bazıları Peder Sulpicio'ya fark ettirmeden Cosimo'ya gelip bazı açık saçık bölümleri okumak için ***la Pucelle'***\ istiyorlardı, ama onlarla hiçbir yere varma olanağı yoktu. El Conde ise yeni görüşleri yutuyordu; dolayısıyla da meşe ağacındaki toplantılar bambaşka bir biçim aldı. Artık bu toplantılarda, devrim yapmak üzere Ispanya'ya dönmekten söz ediliyordu.

Peder Sulpicio tehlikeyi hemen sezemedi. Kendisi özel bir inceliğe sahip değildi. Üstleriyle ilişkilerini yitirdiğinden, bilinçleri zehirleyebilecek son ağulardan haberli değildi. Ama düşüncelerine biraz çekidüzen verince (bazı kişiler de, Piskoposluk damgası taşıyan mektuplar alır almaz; diyorlardı) iblisin, topluluklarına sızdığım, ağaçlan ve iızerindekileri yakacak bir kıvılcım yağmuru beklemek gerektiğini söylemeye koyuldu.

Bir gece, Cosimo, bir yakınmayla uyandı. Elinde fenerle koştu ve El Conde'yi üzerinde yaşadığı karaağaca bağlı buldu.

Cizvit papazı da başında durmuş, yaşlı adamı bağlayan ipleri sıkıyordu.

"Durun Muhterem Peder! Bu da nesi?"

"Kutsal Enkizisyonun kolları, oğlum! Şimdilik, sapık düşüncelerini itiraf edip iblisi kusma sırası bu talihsiz ihtiyarda. Daha sonra, senin için de birşeyler düşünülecek."

Cosimo, kılıcını çekti ve ipleri kesti.

"Siz kendinize dikkat edin, Muhterem Peder! Akıl ve adalete hizmet edecek kollar da yok değil!"

Cizvit papazı, cüppesinin altından kınsız bir kılıç çıkardı.

"Rondo Baronu, uzun süreden beri ailenizin mezhebimizle görülecek bir hesabı var!"

"Ölü babamın hakkı varmış!" diye bağırdı Cosimo, kılıcını papazınkiyle tokuştururken. "Cizvitler, hiçbir şeyi asla bağışlamazlar!"

Dalların üzerinde dengelerini yitirmeden çarpıştılar. Peder Sulpicio çok usta bir eskrimciydi. Kardeşim, kaç kere güç durumlara düştü. Üçüncü saldırıda, kendine gelen El Conde hay- kıramaya koyuldu. Uyuyanlar uyandılar ve ikisinin arasına girdiler. Don Sulpicio ile El Conde arasında bir uzlaşmaya varıldı ve her şey eski haline döndü.

Kuşkusuz, Cosimo'nun tetikte olması gerekiyordu. Ursula ile ağaçlarda gezinirken her zaman Cizvit papazı tarafından gözetlenmek başlıca kaygısıydı. Papazın Don Frederico'ya sokulup kulağını bükmek ve genç kızın her zamanki arkadaşlarıyla çıkmasını engellemek istediğini öğrendi. Aslında, bu soylu ailelerin geleneklere bağlılıktan gelen çok sert bir ahlak anlayışları vardı, ama sürgünde ve ağaçlarda eskisi gibi katı olunamıyordu. Cosimo iyi bir delikanlıya benziyordu, soyluydu, yararlı oluyordu, kimse kendisini zorlamadan onlarla kalıyordu. Ursula ile arasında ufak bir sevgi olduğu açıktı, emin olmak için çiçek ve meyve peşinde meyve ağaçları arasında kayboluşlarını izlemek yeterdi. Ama bütün bunlara göz yummak da en iyisiydi.

Don Sulpicio'nun zehirli uyarısından sonra Don Frederico durumu bilmezlikten gelemedi. Bir görüşme için Cosimo'yu çınarına çağırdı. Yanında, upuzun ve kapkara Don Sulpicio duruyordu.

"Baron, söylendiğine göre sık sık benim ***nina*** ile görülüyor-muşsun."

"Bana, ***a hablar vuestro idioma,*** öğretiyor efendimiz."

"Kaç yaşındasın?"

"Diezy nueve'yc yakın."

"Joven/ Çok genç! Çocuğum evlenme çağına gelmiş bir kızdır. ***Porque*** hep onunlasın?"

"Ursula on yedi yaşında."

"Casarte mi düşünüyorsun?"

"Ne?"

"Kızım sana çok kötü ***el castillano*** öğretiyor, ***hombre!*** Diyorum ki: Kendine bir ***novia*** seçmeyi, bir yuva kurmayı mı düşünüyorsun?"

Sulpicio ile Cosimo, tehlikeyi uzaklaştırmak için sanki birlikte ellerini uzattılar. Konuşma Cizvit papazının istediği yönde gelişmiyordu, hele kardeşimin dilediği yönde hiç.

"Yuvam..." dedi Cosimo çevresindeki en yüksek dalları ve hatta bulutlan göstererek... "Yuvam her yanda, erişebileceğim her yerde, her zaman daha yüksek."

"Nos es estol" Prens Frederico Alonso başım salladı. ***"Baron,*** ülkemize dönmemize izin çıktığında bizimle Granada'ya gelirsen Sierra'nın en zengin topraklarını göreceksin. ***Mejor que aqui."***

Don Sulpicio dayanamadı.

"Ama Efendimiz, bu delikanlı Voltaire'ci. Kızınızla gezmemesi gerekir..." x

"Oh, es joven, es joven, düşünceler gider ve gelirler, ***que se case,*** evlensin, hepsi geçecek; Granada'ya gelsin, gelsin."

"Muchas gracias a usted. Düşüneceğim."

Kedi derisinden kalpağını elinde evirip çevirerek yerlere kadar eğilen ve selam veren Cosimo çekildi.

Yeniden Ursula'ya rastladığında düşünceli göründü.

"Ursula, baban benimle konuştu. Bazı şeyler söyledi..."

Ursula bir an dehşete düştü:

"Artık birbirimizi görmememiz mi gerekiyor?"

"Hayır, değil... Sürgünden sonra sizlerle Granada'ya gelmemi istiyor..."

"Evet! Çok iyi olur!"

"Her neyse, görüyorsun, seni seviyorum. Ama her zaman ağaçlarda yaşadım ve ağaçlarda kalmak istiyorum."

"Oh, Cosimo! Bizim oralarda da çok güzel ağaçlar var!"

"Evet ama, bu arada, sizinle birlikte yolculuk etmek için ağaçtan inmem gerekiyor. Bir kere de ağaçtan indim mi..."

"Bütün bunlarla kafanı yorma. Şimdilik sürgündeyiz, belki de yaşam boyu sürgünde kalacağız."

Kardeşim kafasını yormaktan vazgeçti.

Ama Ursula'nın tahminleri de yanlış çıktı. Kısa süre sonra, Don Frederico, Ispanya Kralının mühürlerini taşıyan bir mektup aldı. Katolik Majestelerinin ilan ettiği af sonucu sürgün kararnamesi yürürlükten kaldırılmıştı. Sürgüne giden soylular evlerine dönebilir ve bütün mallarına yeniden sahip olabilirlerdi. Haber yayılır yayılmaz çınar ağaçlarında bir kargaşalıktır başladı:

"Dönüyoruz! Dönüyoruz! Madrid! Cadiz! Sevilia!"

Söylenti kente yayıldı. Aşağı Zeytinlik halkı, merdivenlerle koşup geldiler. Birçok sürgün, halkın alkışları arasında yere indi. Geri kalanlar eşyalarını topluyorlardı.

"Bu daha işin başı!" diye bağırıyordu El Conde. "Meclis bizi dinlemeli! Kral da!"

Sürgün arkadaşlarından hiçbiri, o sıra El Conde'yi dinleyecek durumda değildi. Kadınlar tuvaletlerinin modaya uygun düşmeyeceğini ve giysilerini yenilemek zorunda olduklarını düşünüyorlardı. Derken El Conde, Aşağı Zeytinlik halkına büyük bir söylev vermeye koyuldu:

"Evet, İspanya'ya gidiyoruz, ama göreceksiniz; görülecek hesaplar olacak! Ben ve bu delikanlı (Cosimo'yu gösteriyordu) adaleti gerçekleştirmeyi başaracağız."

Cosimo, utanç içinde, hayır işareti yapıyordu.

Aşağı taşımak zorunda kaldıkları Don Frederico, Cosi- mo'ya bağırdı:

"Baja,}oven bizarrolİn aşağı, değerli delikanlı! Bizimle Gra- nada'ya gel."

Bir dalın üstüne büzülen Cosimo kendini koruyordu.

"Como no?" diyordu Prens. "Benim oğlum olacaksın."

"Sürgün bitti..." eliyordu el Conde. "Uzun süre kafamızda oluşturduğumuz şeyleri uygulamaya geçebiliriz artık! Ağaçlarda yapacak neyin kaldı Baron? Artık hiçbir neden yok!"

Cosimo kollarım açtı.

"Sizlerden önce ağaçlara çıkmıştım, Efendiler. Sizlerden sonra da ağaçlarda kalacağım."

"Bizi bırakıyor musun?" diye haykırdı El Conde.

"Hayır, devam ediyorum," diye karşılık verdi Cosimo.

İlk inenlerden olan ve kız kardeşleriyle bir arabaya bavulları tıkmaya uğraşan Ursula, ağaca koştu.

"Öyleyse seninle kalıyorum!" diye bağırdı. "Seninle kalıyo-

I it

rum!

Ve merdiveni çıkmaya koyuldu.

Dört beş kişi onu durdurdular, merdivenden indirdiler, merdiveni de ağaçtan uzaklaştırdılar.

"***Adios***, ***Ursula.*** Mutlu ol!" diye bağırdı Cosimo, genç kızı zorla bir arabaya koyup götürürlerken.

Neşeli bir havlama duyuldu. Efendisinin Aşağı Zeytinlik'te kaldığı sürece en hırçın hoşnutsuzluğu gösteren Optimus Maximus, belki İspanyolların kedileriyle sürekli çekişmekten bezmişti; mutluluğuna kavuşmuş gibiydi. Ağaçlarda unutulan birkaç kediyi, ama bu kez oyun niyetine, kovalamaya koyuldu. Kediler tüylerini dikiyor, ona karşı tıslıyorlardı.

Kimi atla, kimi arabayla, kimi posta seferiyle, sürgünler yola çıktılar. Kardeşim, Aşağı Zeytinlik ağaçlarında tek başınaydı. Hâlâ dallara takılmış rüzgârda dalgalanan birkaç tüy, birkaç kurdele, birkaç dantel parçası, sağda solda da bir eldiven, bir dantel şemsiye, bir yelpaze, bir mahmuzlu çizme görülebiliyordu.

ON DOKUZ

Dolunaylar, kurbağa vıraklamalan, ispinoz kuşlarının ötüşmeleriyle geçen bir yaz, Ombrosalılar, Baron'u yeniden gördüler. Daldan dala sıçrıyor, burnunu her yere sokuyordu, somurtuk ve hırçındı, sanki bir kuşun telaşı içindeydi.

Hemen, Cecchina adında, vadinin öbür yakasında oturan bir kızın Cosimo'nun metresi olduğu söylentileri dolaşmaya başladı. Kesinlikle bilinen, bu kızın, yalnız bir evde, sağır bir teyzeyle oturduğu ve penceresinin dibinden bir zeytin dalının geçtiğiydi. Kentin alanında işsiz güçsüz kişiler bu söylentinin doğru olup olmadığını tartışıyorlardı.

"Onları gördüm! Kız penceresindeydi, o da dalda oturuyor, geniş el kol hareketleri yapıyordu. Sanki bir yarasaydı mübarek. Kız da gülüyordu."

"Bir süre sonra içeri atladı!"

"Oysa sağlığında ağaçlardan inmeyeceğine yemin etmişti hani?"

"Canım, bunu kendine kural seçmiş. Ama ara sıra bu yoldan ayrılmalar olabilir."

"Kuraldan ayrılmaların başladığı yerde..."

"Ben de buna gereksinimi olmadığını söylüyorum. Kız penceresinden zeytin ağacına atlıyor."

"Ama nasıl beceriyorlar? Oldukça güç olmalı."

"Birbirlerine el sürmediklerine bahse girerim. Kıza yaltaklanıyor, doğru. Ya da onu baştan çıkaran, kız. *Ama* Baron ağacının tepesinden aşağı inmiyor."

Evet, hayır, o, kız, pencere, atlama, dal; bunlar sonu gelmeyen tartışmalardı. Evli ve nişanlı erkekler, artık sevgililerinin başlarını kaldırıp ağaçlara bakmalarına dayanamıyorlardı. Ka-

dınlara gelince, birbirlerine rastlayıp dedikodu etmedikleri an yoktu, hep de Cosimo hakkında.

Cecchina ya da bir başkasıyla, kardeşim serüvenlerini ağaç-lardan hiç inmeden sürdürüyordu. Bir keresinde şiltesini sırtlamış dalların üzerinde koşarken ona. rastladım. Bir tüfek, bir ip, bir küçük balta, bir av çantası, bir su kabı ya da barut torbası taşır gibi, doğal bir biçimde yapıyordu bu işi.

Dorotea adında bir hafif kadın, kendi isteğiyle, kâr amacıyla değil de sırf hakkında bilgi edinmek üzere Cosimo ile buluştuğunu bana itiraf etti.

"Sonra ne oldu?"

"Eh! Hiç de fena değildi!"

Zobeida adlı bir kadın, "ağaca tüneyen adam"ı (kendi deyi-miyle) düşünde gördüğünü bana anlattı. Ama düşü o kadar doğru ve ayrıntılıydı ki, bence yaşanmış bir gerçeğe çok benziyordu...

Tabii, pek o kadar iyi bilemem ama Cosimo herhalde, bir anlamda kadınların başım döndürüyordu. Ispanyollar arasında yaşayalı beri kendine daha dikkat ediyordu. Ayı gibi, kıllar içinde dolaşmaktan vazgeçmişti. Bir pantolon, bir redingot ve İngilizler gibi silindir şapka giyiyordu. Tıraş oluyor, perukasına özen gösteriyordu. Giyinişini görmek bile, ava mı, yoksa bir kadınla buluşmaya mı gittiğini gösteriyordu.

Gerçek şu ki, olgunluk çağına gelmiş soylu bir kadın, adını vermeyeceğim bir Ombrosah hanım (kızları ve torunları hayatta olup alınabilirler; ama o çağda herkes olayı biliyordu) ihtiyar arabacısıyla birlikte arabasında hep yalnız başına dolaşıyor, ana yolun ormandan geçen bölümüne gidiyordu durmadan. Belirli bir yere vardığında arabacıya,

"Giovita," diyordu, "orman mantar dolu. Hadi, bana şu küçük sepeti doldurun. Sepeti doldurunca gelirsiniz."

Ardından da adama bir küfe yükliıyordu. Zavallı, romatiz-malarına karşın aşağı iniyor, koca sepeti yükleniyor, ana yoldan ayrılıyor ve çiyle ıslanmış eğreltiotları arasında kendine vol açmaya çalışıyordu. Kayınağaçlarının arasına gömülüyor, bir kuzu mantarı ya da bir kara burçak bulabilmek için her yaprağın altım karıştırmak üzere eğiliyor ve az sonra kayboluyordu. Bu süre içinde soylu hanım, yükseklere uçmak için arabasından at-

lamış ve yolu gölgeleyen sık yaprakların arasına dalmış oluyordu. Daha fazlasını söylemenin olanağı yok. Yalnız kaç kere, oradan geçenlerin boş arabayı ormanın ortasında dururken gördükleri biliniyor. Soylu hanım, kaybolduğu gibi gizemli bir biçimde, baygın bakışlarla arabasının içinde oturur halde görünü- verirdi. Giovita, çamur içinde, sepetinin dibinde birkaç kötü mantar, döner gelir ve yola çıkarlardı.

Bu türden pek çok öykü anlatılırdı, özellikle hali vakti yerinde olduğu söylenen beylere konukseverlik gösteren bazı Ce- novalı hanımların evlerinde (gençlik çağımda ben de bu evlere giderdim) beş hanım, gidip Baron'u ziyaret etmeyi kafalarına koymuşlar. Bugün bile 'Beş Serçecik' diye adlandırılan bir meşe ağacı vardır. Nedenini yalnız biz, ihtiyarlar biliriz. Kuru üzüm satan, Ge adında sözüne güvenilir biri, bize olayı anlattı. Güneşli güzel bir gün, ormanda avlanan Ge, bu meşenin yanına varmış ve gözlerine inanamamış: Cosimo, kadınların beşini de dallara çıkarıp sağına soluna oturtmuş. Orada beşi de çırılçıp- lak, tenlerini bozmamak için şemsiyelerini açmışlar, havanın ılıklığından yararlanıyorlarmış. Baron, aralarında oturuyor ve onlara Latince şiirler okuyormuş (Ovidius'dan mı, yoksa Lucre- tius'dan mı, kimden olduğunu bir türlü anlayamadım).

O kadar çok öykü anlatılırdı ki, bu öykülerdeki doğruluk payı ne kadardı kestiremiyorum O çağlar, bu konularda Cosimo'nun kendisi de utangaç ve suskundu. Tersine, yaşlılığında, başı sonu olmayan, kendisinin bile içinden çıkamadığı öyküler anlatacaktı. Her neyse, kimden olduğu anlaşılmadan bir kız gebe kaldı mı, sorumluluğu ağabeyime yüklemek gibi rahat bir alışkanlık edinildi. Bir genç kiz, zeytin toplarken maymununki- ler kadar uzun iki kolun kendisini kaldırdığını hissettiğini öne sürdü. Bir süre sonra ikiz çocuk doğuracaktı. Ombrosa, Ba- ron'un piçleriyle -gerçek ya da öyle olduğu sanılan- doldu. Artık büyüdüklerine göre, bazı benzerlikler araştırılabilir. Ama bu bir telkin sonucu da olabilir, Cosimo'nun ansızın bir ağaçtan öbürüne atladığını gören ebe kadınlar ara sıra öyle etkilenebilirler ki, bu etkilenme bir şoka yol açabilir.

Bana gelince, bir sürü doğumun bu biçimde açıklanmasına hiç inanmıyorum. Cosimo'nun, söylendiği kadar çok kızla yatıp yatmadığından haberim yok. Ama emin olduğum şey şu: onu yakından tanıyan kadınların susmavı yeğlemeleri gerekirdi.

Hem sonra, elinin altında bunca kadın varsa, bazı ay ışıklı geceler bir erkek kedi gibi incirden erik ağacına, erik ağacından nara atlayarak Ombrosa'nın dış surları altındaki bahçelik bölgede bulunan evlerin çevresinde dolanırken görülür müydü hiç? Yakındığı, içini çektiği, esnediği, inlediği işitilir, bütün bu gösterileri önlemeye, daha katlanılabilir hale getirmeye, en sonunda bayağılaştırmaya da çalışsa, gırtlağından çıkan sesle etkilenenler miyavladığını ya da uluduğunu sanabilirlerdi. Uykularından uyanan Ombrosalılar fazla ürkmeden yataklarında döner ve,

"Baron dişi arıyor," derlerdi. "Aradığını bulmasını ve bizi bir daha uykumuzdan uyandırmamasını dileyelim."

Ara sıra, uykusuzluk çeken ve en ufak gürültüde isteyerek pencereye çıkan ihtiyarlardan biri, sebzelerine göz atmak için yatağından kalkar, incir ağacının dalları arasında, ayışığında, Baron'un karaltısını görürdü.

"Bu gece gözünüze uyku girmiyor mu Baron Hazretleri?"

"Hayır, hiç durmadan dönüp duruyorum," derdi Cosimo, yumuşak bir şilteye uzanıp yüzünü kuştüyü yastığa gömen ve uykuyu arzulayan adamın sesiyle. (Aslında kendisi, cambaz gibi ağaca asılıydı.) Bu akşam ne var bilmiyorum; sıcak çok sinir bozucu! Belki hava değişecek, bunu siz de hissetmiyor musunuz?"

"Hissediyorum, hissediyorum tabii... Ama ihtiyarım ben. Oysa, Efendimiz, sizi koşturan kan..."

"Evet, beni koşturuyor..."

"Öyleyse, biraz daha ileri koşsanız Baron Hazretleri. Burada sizi rahatlatacak bir şey yok, güneş doğarken kalkan ve o zamana kadar da uyumak isteyen yoksul ailelerden başka."

Cosimo yanıt vermeden, başka bahçelerin yaprakları arasına tüyerdi. Belli sınırları hiç aşmadı, Ombrosalılar da her şeye karşın Baron kaldığı, biraz da benzerlerinden değişik bir Baronları olduğu için garipliklerine kıllarını kıpırdatmadan katlandılar.

Ara sıra, bu yabanıl sesler, açılmaya hazır başka pencerelere çarpardı... Her şeyin değişmesi için bir mumun yakılması, yumuşacık kahkahalar, ışıkla gölge arasında hafiften boğulan, alaycı kadın sesleri yeterdi. Taklit mi ediliyordu? Çağırma numarası mı yapıyorlardı? Ne önemi var! Bu kadarı bile, bir umacı gibi daldan dala atlayan bu terk edilmiş insan için bir ilgi belirtisi, bir parça sevgiydi.

Derken meraklı bir küçük edepsiz, henüz yatağının sıcaklığıyla nemli, göğsü açıkta, saçları dağınık, aralık kalın dudaklarında bir gülümsemeyle, penceresine çıkardı. Bunun üzerine de konuşma başlardı:

"O da nesi? Kedi mi ne?"

Cosimo,

"Bir erkek, yalnızca bir erkek!"

"Erkekler artık miyavlamaya mı başladılar?"

"Hayır, ama iç çekiyorlar."

"Niçin, sen neden yoksun kaldın ki?"

"Sende bulunandan."

"O da nesi?"

"Gel buraya, söylerim."

Asla erkekler tarafından hırpalanmadı. Asla ondan öc almaya kalkışan çıkmadı. Bu da, sanırım, çok tehlikeli olmadığının belirtisiydi. Yalnız bir keresinde, gizemli bir biçimde yaralandı. Haber ertesi sabah duyuldu. Ombrosa'nın cerrahı, Ba- ron'un inlemelerinin geldiği ceviz ağacına çıkmak zorunda kaldı. Serçelere atılan saçmalarla doluydu bacağı. Bu saçmalan, bir cımbızla, teker teker temizlemek gerekti. Acılı oldu, ama Cosimo çabuk iyileşti. Bu işin nasıl başına geldiği de hiç öğrenilemedi. Bir dalı aşarken, yanlışlıkla tetiğe kendisinin bastığını söyledi durdu.

Ceviz ağacında hareketsiz, iyileşmeyi beklerken, daha ciddi derslere daldı. O çağda ***Ağaçlarda Kurulacak İdeal Bir Devlet için Anayasa Tasarısı*** yazmaya başladı. Yalnız doğruların yaşadığı düşsel Ağaçlık Cumhuriyetini anlattı. Tasarı, yasalar ve hükümetlerle ilgili bir inceleme olacaktı. Ama yazarken, karmaşık öykülere duyduğu eğilim üstün geldi, sonucunda bir serüvenler, düellolar ve aile hukuku bölümüne eklenen açık saçık fıkralar karışımı çıktı ortaya. Kitabın sonu şöyle olacaktı: Yazar, ağaçların tepesinde ideal devleti kurduktan ve tüm insanlığı mutlu bir yaşam sürmek için ağaçların tepesinde yaşamaya inandırdıktan sonra ıssızlaşan yeryüzüne iniyordu. Aslında yapıt yarım kaldı. Özetini, ***Ansiklopedi*** okuyucusu Cosimo Rondo, diye imzalayarak Diderot'ya yolladı. Diderot'dan da bir teşekkür mektubu aldı.

YİRMİ

Odönem hakkında fazla bir şey söyleyemem, ilk Avrupa gezimi yapıyordum. Yirmi bir yaşındaydım ve ailenin malvarlığından yararlanabiliyordum. Kardeşim, azla yetiniyordu, son zamanlarda iyice yaşlanan zavallı annemizin de Cosimo'nunkinden fazla şeye gereksinimi yoktu. Cosimo, imzalı bir resmî belgeyle bütün malvarlığımızm ürünlerinden yararlanma hakkını bana bırakmaya karar vermişti. Karşılığında ben ona aylık bağlayacak, vergilerimizi ödeyecek ve işlerimize biraz çekidüzen verecektim. Kala kala toprakları mızın işletilmesini yönetmek ve evlenmek kalmıştı bana. Önümde, düzenli ve sakin, yüzyıl sonunun bütün gürültülerine karşın erişmeyi başardığım bir yaşamın açıldığını görüyordum.

Bu yaşama başlamadan önce, kendime bir yolculuk hakkı tanıdım. Yıllar süren bir ayrılıktan sonra, trajedilerinden birinin oynanmasında hazır bulunmak üzere ülkesine dönen Volta- ire'in zaferine yetişerek Paris'e bile uğradım. Ama bu anılar, kuşkusuz, yazılmayı hiç hak etmeyen benim anılarım değil. Ancak yolculuğum boyunca yabancı ülkelerde bile ağaca tüneyen Ombrosalı adamın ününün ne kadar yaygın olduğunu görerek şaşırdığımı belirtmek istiyorum. Bir yıllığın içinde ufak bir resim, altında da şu yazıyı gördüm: "*L'Homme sauvage d'Ombreuse (republique Genoise). Vit settlement sur les arbres*."

Resimde uzun sakallı ve uzun kuyruklu, tepeden tırnağa kıllı bir yaratık çekirge yerken gösteriliyordu. Bu resim Garip Yaratıklar bölümünde, Erselik'le Deniz Kızı arasında yer almıştı.

Bu tür uydurmalar karşısında, genellikle kardeşimin söz konusu olduğunu açıklamaktan kaçınıyordum. Ama Voltaire

onuruna verilen bir davete çağrıldığımda bunu yüksek sesle açıkladım. İhtiyar filozof, koltuğuna oturmuş, bir sürü kadın tarafından pohpohlanıyordu. Hem çok mutlu, hem de kirpi gibi iğneleyiciydi'. Ombrosa'dan geldiğimi öğrenince bana sordu: ***"C'est chez vous, rnon cber Chevalier, quily a cefameux philo- sophe qui vit sur les arbres, comme un singe?"***

[Maymun gibi ağaçlarda yaşayan ünlü filozof sizin oralı mı, sayın Şövalye?]

Koltuklarım kabarmıştı; yanıt vermekten kendimi alamadım.

"C'est monfrere, monsieur, le Baron du Rondeau."

[Kardeşimdir efendim, Rondo Baronu.]

Voltaire çok şaşırmış göründü. Bu garip yaratığın kardeşi, hiç kuşkusuz, ona normal geliyordu. Bana bir sürü soru sordu, bunlardan biri de şuydu:

"***Est-ce pour approcher du del que votre jrere reste lâ-hautf"***

[Gökyüzüne yaklaşmak için mi kardeşiniz yukarda oturu- yor?]

"Kardeşim," dedim, "yeryüzünü iyi görmek için biraz daha uzaktan bakmak gerektiğini savunuyor."

Voltaire bu yanıtı çok beğendi. Sözü şöyle bağladı:

"Jadis, c'etait seulement la Nature qui creait les phenomenes vivants; maintenant, c'est la Raison."

[Eskiden eşi görülmeyen olayları yalnızca Doğa yaratırdı; şimdi akıl yaratıyor.]

Bu sözlerin ardından, yaşlı bilge, yeniden çevresindeki sofu tanrıcıların gevezeliklerine daldı.

Bir mektupla çağrılıp yolculuğumu kısa kesmek ve Omb- rosa'va dönmek zorunda kaldım. Annemizin astımı birden kö- tülemişti: zavallı kadın artık yatağından çıkmıyordu.

Bahçe kapısından girerken, kardeşimi göreceğimden emin, başımı villamıza doğru kaldırdım. Cosimo, tam annemizin penceresinin önündeki dut ağacının yüksek dallarından birine tünemişti.

"Cosimo!" diye seslendim, sesimi boğuklaştırarak.

Bir işaretle annemizin kendisini daha iyi hissettiğini, ama yine de durumunun ciddi olduğunu ve gürültü etmeden yukarı çıkmamı bana anlattı.

Oda alacakaranlıktı. Bir yastık yığınına yaslanan General, yatağında hiç bu kadar uzun boylu görünmemişti. Çevresinde yalnız evin kadınlarından birkaçı vardı. Battista henüz gelmemişti. Kocası Kont'un getirmesi gerekiyordu onu, ama o da bağbozumuyla meşguldü. Açık pencere, odanın loşluğunu bıçak gibi kesiyor, pencerenin dörtgeninde dalında hareketsiz oturan Cosimo görülüyordu.

Annemizin elini öpmek için eğildim. Beni hemen tanıdı, elini başımın üzerine koydu.

"Ha, demek sonunda geldin Biagio," dedi.

'İncecik bir sesle ve yalnız astım göğsüne büyük bir baskı yapmadığı zamanlar konuşabiliyordu, ama kolaylıkla ve bütün uyanıklığıyla. Yine de, bir şey dikkatimi çekti: Cosimo'yla da tıpkı benim gibi konuşuyordu. Sanki kardeşim de annemizin ayak uçundaydı. Cosimo ağacının üzerinden onu yanıtlıyordu.

"İlacımı alalı çok oldu mu Cosimo?"

"Hayır anne, daha birkaç dakika oldu. Yenisini almak için biraz bekleyin. Üst üste almak iyi gelmez."

Bir ara annemiz,

"Cosimo, bana bir dilim portakal ver," dedi.

Ne yapacağımı kestiremedim. Hele Cosimo'nun pencereden bir denizci kancası soktuğunu, konsolun üzerinden bir dilim portakal aldığını ve annemizin avucuna koyduğunu görünce iyice şaşırdım.

Bütün ufak tefek şeyler için, annemizin ona başvurmayı yeğlediğini fark ettim.

"Cosimo, bana atkımı ver."

Cosimo, kancasıyla koltuğun üzerine konan eşyaları karıştırıyor, atkıyı kaldırıyor ve ona uzatıyordu.

"İşte, anne."

"Teşekkür ederim oğlum."

Cosimo'yla hep, sanki bir adım ötesindeymiş gibi konuşuyordu. Ama ağacından yapamayacağı hiçbir şey istemediğini de fark ettim. Böyfcsi durumlarda kadınlara ya da bana başvuruyordu.

Annemiz geceleri bir türlü uyuyamıyordu. Cosimo, annemizin karanlığa karşın kendisini görebilmesi için bir dala küçük bir fener asıyor ve ağacının tepesinde onu bekliyordu.

Annemiz en çok sabah çekiyordu astımdan. Onu oyalamaya

çalışmak, tek ilaçtı. Cosimo bir çığırtmayla hafif havalar çalıyor, kuşların ötüşünü taklit ediyor, kelebekler yakalayıp odaya uçuruyor ya da içeri türüz otundan yapılma çelenkler atıyordu.

Güzel ve güneşli bir gün, elinde bir kâse tutan Cosimo, odaya, hastanın yatağına doğru üflediği sabundan köpükler yapmaya koyuldu. Annemiz ebemkuşaklarının uçuştuğunu ve odayı doldurduğunu görüyordu.

Çocukluğumuzda, çok boş ya da çocuksu bulduğu eğlentileri beğenmediği zamanki sesiyle,

"Ne oyunu oynuyorsunuz çocuklar!" diye içini çekti.

Yine de, belki ilk kez, oyunumuzdan zevk alıyor gibiydi. Sabundan balonlar yüzüne kadar geliyordu. O da üfleyerek balonları patlatıyor, sonra gülümsüyordu. Bir balon dudaklarına kondu, olduğu gibi orada kaldı. Kadınlar ve ben yatağa eğildik. Cosimo kâsesini bıraktı. Annemiz ölmüştü.

Er ya da geç, yaslan neşeli olaylar izler; yaşamın kuralıdır bu. Annemizin ölümünden bir yıl sonra, bizim oralı soylu bir genç kızla nişanlandım. Ombrosa'da oturması gerektiğini nişanlımın kafasına sokmak kolay olmadı. Kardeşimden korkuyordu. Bir adamın yapraklar arasında yıkanıp temizlenmesi, her şeyi pencerelerden denetlemesi, hiç beklenmedik bir sırada görünmesi düşüncesi, onu dehşet içinde bırakıyordu. Üstelik Cosi- mo'yu hiç görmemişti ve onu bir çeşit Kızılderili sanıyordu. Bu korkuyu içinden atmak amacıyla, açık havada ve bir korulukta yemek verdim. Baron da yemeğe davet edildi. Cosimo, tepemizde, bir kayınağacmda, tabakları ufak bir konsolun üzerine koy- muş, yemek yiyordu. Kibar yemeklerine hiç alışkın olmadığı halde çok iyi davrandığını söylemek zorundayım. Yüksek yerinin dışında, Cosimo'nun herkes gibi bir adam olduğunu anlayan nişanlım, biraz rahatladı. Yine de kardeşime karşı yenilmez bir kuşku beslemeye devam etti.

Evlenince Ombrosa'daki villaya yerleştik, ama karım kaynıyla konuşmaktan, hatta onu görmekten elinden geldiğince kaçıyordu. Oysa zavallı çocuk, ona düzenli olarak demet demet çiçek ve değerli kürkler getiriyordu. Çocuklar doğup büyümeye başladıklarında, karım, amcalarının yakınlığının, eğitimleri üzerinde kötü etki yapabileceğini kafasına taktı. Uzun süredir oturulmayan eski Rondo Şatosu onarılana kadar, çocuklarımızın her türlü kötü örnekten uzak kalması için Ombrosa'dan çok orada kalmaya karar verene kadar içi rahat etmedi.

Cosimo da, kendi yönünden, zamanın geçtiğini görüyordu.

Optimus Maximus, bir işaretti bu, ihtiyarlıyordu. Tilki avı için av köpeklerine katılma isteği kalmamıştı, artık danualar ya da dişi kurt köpekleriyle saçma sapan sevişmelere de kalkışmıyordu. Ayakları üzerinde durduğunda karnını yerden ayıran azıcık boşluk en ufak çabaya değmezmiş gibi, sürekli oturuyordu. Cosimo'nun tepesinde yaşadığı ağacın dibine boylu boyunca uzanmış, efendisine yorgun bir bakış yöneltiyor ve kuyruğunu belli belirsiz oynatıyordu. Cosimo hoşnutsuzluk duyuyordu, zamanın hızla akıp gidişi karşısında, yaşamı onu doyumsuz- luk içinde bırakıyordu. Uç dört dala tırmanıp aşağı kaymaktan bezmişti. Hiçbir şey onda gerçek bir doyum yaratmıyordu; ne av, ne geçici aşklar, ne de kitaplar. Ne istediğini bile bilmiyordu; öfke nöbetlerine tutulup sonsuzluğa dek tırmanacak başka ağaçlar bulmak ister gibi en taze ve kırılabilecek tepelere çıkıyordu.

Bir gün Optimus Maximus kuşkulu göründü. Sanki bir ilkbahar esintisinin kokusunu almıştı. Burnunu kaldırıyor, rüzgârı kokluyor, kendini yere atıyordu. İki üç kere doğruldu, biraz süründü, yine yattı. Ve birden fırladı. Zaman zaman soluk almak için durarak hafiften koşuyordu. Cosimo, dallardan onu izledi.

Optimus Maximus, ormanın yolunu tuttu. Sanki çok belirgin bir yöne doğru gidiyordu. Ara sıra duruyor, siyiyor, dili dışarıda efendisine bakarak dinleniyor, ama çabucak silkinip hiç duraksamadan yola koyuluyordu. Böylece pek az uğradığı, hatta ona aşağı yukan yabancı gelen yerlere, Ptoleme Dükü'nün avlandığı topraklara yöneldi. Dük, kuşkusuz uzun süreden beri

tek el ateş etmemiş çok ihtiyar bir adamdı ama, koruyucuların bol ve dikkatli olduğu avlaklarına hiçbir avcı girmeye cesaret edemezdi. Koruyucularla arasında tartışmalar geçtiğinden, Cosimo da bu toprakların açığından geçmeyi yeğlerdi. Herhalde değerli bir av hayvanını kaldırmak için Optimus Maximus kendisini buraya sokmuyordu. Zağar gizli bir çağrıya boyun eğer gibiydi, Baron da büyük bir meraka kapılmıştı. Köpeği kendisini nereye götürüyordu?

Zağar, ormanın bir çayırlığa açıldığı yere geldi. Sütunlar üzerinde oturan iki taştan aslan, ailenin armasını taşıyordu. Bu noktada bir park, bir bahçe, Ptoleme Malikanesi'nin en gizli yerinin başlaması gerekiyordu. Ama iki aslandan ve daha ilerde, bir çayırlıktan, uçsuz bucaksız, kısacık ve yeşil otlu, uzakta kara meşe ağaçlarıyla sınırlanmış çayırlıktan başka şey görülmüyordu. Geride gökyüzü, hafif bulutlarla kaplıydı. Bir tek kuş ötmüyordu.

Cosimo için bu çayırlığın ürkütücü bir yanı vardı. Hep Ombrosa'nın sık bitki örtüsü arasında yaşayarak hava yoluyla istediği yere varacağından emin, kendisi tarafından geçilemeyecek, boş, gökyüzünün altında çıplak yerlere bir çeşit baş dönmesi duymadan bakamazdı.

Optimus Maximus, gençleşmiş gibi, otların arasına atıldı ve var gücüyle koştu. Cosimo, tünediği dişbudak ağacından onu çağırmak için ıslık çaldı.

"Buraya, buraya gel Optimus Maximus! Nereye gidiyorsun?"

Ama köpek söz dinlemek istemiyordu. Dönüp bakmadı bile. Çayırlıkta koşuyor, koşuyordu. Bir süre sonra, uzakta bir virgülden başka şey görülmez oldu: köpeğin kuyruğuydu bu. Sonra kuyruk da kayboldu.

Cosimo, dişbudak ağacının tepesinde ellerini ovuşturuyordu. Zağarın ara sıra kaçışına alışkındı. Ama "bu kez, Optimus Maximus, aşılmaz çimenlik tarafından yutulmuştu sanki. Kaçışı da ağabeyimin korkusunu arttırıyor, korkuyu anlaşılmaz bir beklemeyle ağırlaştırıyordu; sanki çayırlık alanın öbür yanından bir şey görünüverecekti.

Bu düşünceleri kafasında evirip çevirirken dişbudak ağacının dibinde birinin yürüdüğünü işitti. Bir av bekçisi, elleri cep-
lerinde, ıslık çalarak geçiyordu. Doğrusu, Ptolemeler'in av bekçisi olamayacak kadar kılıksız ve biraz da dalgın görünüyordu. Ama üniformasındaki işaretler Dük'ün adamlarında görülen işaretlerdi.

Cosimo da önce ağacın gövdesine yapıştı. Sonra merakı üstün geldi, av bekçisine seslendi:

"Hey, çavuş, bir zağar gördünüz mü?"

Av bekçisi başını kaldırdı.

"Ha, siz misiniz? Havada uçan avcı ve sürünen köpek değil mi? Hayır, zağarınızı görmedim. Bu sabah ne vurdunuz bakalım?"

Cosimo, en amansız düşmanlarından birini tanımıştı.

"Hiçbir şey. Köpeğim kaçtı, onu izlemek zorunda kaldım... Tüfeğim dolu değil..."

Av bekçisi gülmeye koyuldu:

"Artık istediğiniz kadar doldurup dilediğiniz gibi ateş edebilirsiniz... Şimdiden sonra bunun ne gibi bir önemi varsa..."

"Niçin şimdiden sonra?"

"Dük öldüğüne göre artık avla kim ilgilensin istiyorsunuz?"

"Dük öldü mü? Bilmiyordum."

"Uç ay önce öldü. Gömüldü bile. Üstelik ilk iki karısından kalan mirasçılarıyla yeni genç karısı arasında bir dava yürüyor."

"Üçüncü karısı da mı vardı Dükün?"

"Seksen yaşındayken, ölümünden bir yıl önce, ancak yirmi birinde olan bir kızla evlenmişti. Görüyor musunuz yaptığı deliliği? Kendisiyle bir gün bile geçirmemiş bir kadın. Ancak şimdi topraklarını gezmeye başlıyor; hem bu topraklar hoşuna da gitmiyor."

"Nasıl? Hoşuna gitmiyor mu?"

"Saraylardan ya da şatolardan birine yerleşiyor. Ne kadar yakını varsa hepsiyle birlikte geliyor. (Ardında hep hayr-anlarından bir kafile sürükler.) Üç günün sonunda her şeyi çirkin ve kasvetli buluyor, dönüp gidiyor. Bunun üzerine öteki mirasçılar beliriyorlar. Haklarını aradıklarında onlara: ‘Ya öyle mi?’ diyor. ‘Alın istediğinizi!’ Buraya, av köşküne yeni geldi, ama ne kadar zaman için? Uzun sürmeyeceğine bahse girerim."

"Nerede bu av köşkü?"

"İlerde, çayırlığın, meşeliğin öbür yanında."

"Köpeğim oraya gitmi§ olmalı."

"Kemik peşindedir herhalde. Efendimizin canını sıkmak istemem ama, köpeğe pek sık oruç tutturuyorlar sanırım!"

Bu sözlerin ardından bir kahkaha koyverdi.

Cosimo karşılık vermedi. Zağarının dönmesini bekleyerek bu aşılmaz çayırlığa bakıyordu.

Köpek bütün gün görünmedi. Ertesi gün Cosimo yine dişbudak ağacının tepesinde, sanki bu görüntünün kendisinde uyandırdığı rahatsızlıktan kurtulamazmış gibi, çayırı gözlüyordu.

Zağar akşama doğru ortaya çıktı. Ancak Cosimo'nun keskin gözünün görebileceği, çayırda minicik bir noktaydı. Gitgide büyüyerek ilerledi.

''Optimus Maximus! Buraya! Neredeydin?"

Köpek durdu, kuyruğunu oynattı, efendisine baktı, havladı, onu çağırır gibiydi. Sonra Cosimo'nun giremeyeceği açıklığı seyrederek birkaç kararsız adım attı, geri döndü ve yeniden yola çıktı.

"Optimus Maximus! Buraya! Optimus Maximus!"

Ama zağar koşarak uzaklaşıyor, çayırın ötelerinde kayboluyordu.

Az sonra iki av bekçisi geçti.

"Hâlâ köpeğinizi mi bekliyorsunuz Efendimiz? Ben onu av köşkünde, emin ellerde gördüm."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Tabii. Markiz'le, daha doğrusu Dük'ün dul karısıyla. Biz ona Markiz deriz, evlenmeden önceki sıfatıydı, biliyorsunuz. Eski bir tanıdığıymış gibi, okşayıp duruyordu. Bu hayvanın yüreği midesinin yakınında Efendimiz, izninizle söylemeliyim. Aradığı yeri buldu, artık orada kalır."

Ve iki kafadar gülüşerek uzaklaştılar.

Optimus Maximus bir daha görünmedi. Her gün Cosimo dişbudak ağacına yerleşiyor, bir süreden beri canını sıkan tehlikeyi (uzaklık, aşılmaz boşluk, bir yaşamın ve bazen daha da ötesinin bekleyişi) çözümlemek istercesine çayırlığa bakıyordu.

YİRMİ BİR

Bir gün, dişbudak ağacının tepesinden Cosimo güneşin parıldadığını, bir ışının çayırlığın üzerinden geçtiğini gördü, çayırlık bezelye püresinden zümrüt yeşiline dönüşüverdı. ilerde, meşeliğin koyu lekesi içinde dallar kımıldanıyordu. Bir at fırladı. Eyerinde, pelerine bürünmüş, kara giysili bir süvari vardı. Erkek değil, bir kadın biniciydi bu. Dörtnal gidiyordu, sarışındı.

Cosimo, yüreği çarparak bekliyor, kadın binicinin yüzünü gösterecek kadar yakınına geleceğini ve bu yüzün güzel olacağını umuyordu. Sanki iki umut dalıydı bu, çevresine bir üçüncü gelip sarılıyordu: Belki bildik ve neredeyse unutulmuş bir izlenim, bir çizgi ve bir rengini hatırladığımız, ama bütünüyle bulmayı ya da varolan bir şey gibi yeniden yaşamayı istediğimiz bir anı onu her an biraz daha etkisi altına alan bu görüntüyle mi birleşecekti...

Bu havayla, binicinin, iki kuleyi andıran aslanlı sütunların yükseldiği çayırlığın kıyısına varması için yanıp tutuşuyordu. Ama bekleyişi acıya dönüşmekte gecikmedi: Dişi binici, çayırı dümdüz geçeceğine çapraz bir yol tutuyordu. Ormanın içinde kaybolmakta gecikmeyecekti.

Cosimo onu gözden kaybetmek üzereyken birden atının başını döndürdü ve başka bir çapraz çizgiyi izleyerek çayırlığı geçmeye koyuldu. Böylece kendisine biraz daha yaklaşmış oluyordu, ama çayırlığın karşı kıyısına yönelerek.

O sıra Cosimo'nun başına, yeni bir can sıkıcı olay geldi: Üzerinde binicileri de bulunan iki kahverengi at ormandan çıkıvermişti. Bu düşünceyi hemen kafasından atmaya karar verdi. Atlıların hiç önemi yoktu, kadının arkasında nasıl sağa sola yal-

paladıklarmı görmek yeterdi. Yine de kabul etmek zorundaydı: Bu atlılar sinirini bozuyordu.

Çayırlıktan ayrılmadan önce kadın bir kere daha döndü. Bu kez yolunu değiştiriyor ve Cosimo'dan uzaklaşıyordu. Oysa hayır, işte at kendi çevresinde dönüverip dişbudak ağacına doğru dörtnal geliyordu. Görünürde kadın, atlıları şaşırtmak iste- ğindeydi. Dolayısıyla da adamlar, yol değiştirdiğini henüz fark edemeden epey ardından koşturuyorlardı.

Şimdi her şey Cosimo'nun isteklerine göre yürümekteydi: Kadın, her geçen an biraz daha güzel, anılarının çağrısına her an biraz daha iyi yanıt vererek güneşin altında dörtnal yol alıyordu. Tek tehlike, rotasındaki sürekli zikzaklardı. Bu zikzakların arasında niyeti nasıl kestirilebilirdi? Nereye gittiğini anlayamayan atlılar, bir sürü gereksiz yol yapıp onu boşuna izlemeye çalışıyorlardı; ama iyi niyet ve ağırbaşlılıkla.

Cosimo daha anlayamadan, kadın çok yakınında, çayırlığın kıyısında beliriverdi. Sanki özellikle kendisini karşılamaları için oraya konmuşa benzeyen iki aslanın arasından geçti. Veda işaretini andıran geniş bir hareketle, çayırlığa, çayırlığın ötesindeki her şeye doğru döndü. Atın üzerinde daha da öne yatarak dişbudak ağacının altından dörtnal geçti.

Cosimo onu bu kez iyi görmüştü: Eyerin üzerinde dimdik gövdesi, hem genç kız hem de kurumlu bir kadın havası, alnı, gözleri ve yüzünün alt yanı mutlu bir uyum içinde, her şeyi -burnu, ağzı, çenesi, boynu- uyuşuyor, birbirine yanıt veriyordu... En ufak ayrıntısına kadar, on iki yaşındayken ağaçlara ilk çıktığı gün gördüğü küçük kızı buluyordu şimdi Cosimo; Sop- honisba Viola Violante di Ondariva'yı.

Sezgileriyle belli belirsiz umutlarının kesinliğe dönüştüğünü görünce, Cosimo çok heyecanlandığını hissetti. Bağırmak, gözlerini dişbudak ağacına kaldırması için ona seslenmek istedi. Ama gırtlağından çulluk sesini andıran bir çığlık çıktı, kız da dönüp bakmadı.

Şimdi kır at kestane ağaçlan arasında dörtnal gidiyordu. Toynakları yere düşmüş at kestanelerine çarparak onları patlatıyor, kestanenin pırıl pırıl ve sert kabuğu ortaya çıkıyordu. Kadın atını bir o yana yöneltiyordu, bir bu yana. Cosimo kaybolduğunu sanıyor ve ağaçtan ağaca atlarken şaşkınlıkla ağaç göv-

deleri arasında yeniden belirdiğini görüyordu. Kadının bu at sürme yöntemi, Cosimo'nun belleğinde alev alev yanan anıyı daha da ateşliyordu. Varlığım ona göstermek, çağırmak istedi. Ama dudaklarına yalnız kekliğin sesi geldi, kadın da hiç dikkat etmedi.

Ardındaki iki atlı, kadının niyetini ve izlediği yolu gitgide anlayamaz olmuşlardı. O ele avuca sığmaz halde ok gibi kaçarken, yanlış yere sapıyor, böğürtlenlere takılıyor, bataklıklara gömülüyorlardı. Ya kolunu ve kırbacını kaldırarak ya da bir keçiboynuzu ağacının meyvesini koparıp 'Şuraya gidin!' derce-sine atarak zaman zaman onlara emir veriyor, yol gösteriyordu. Atlılar dörtnala gösterdiği yöne doğru atılıyor, çayırlarla tümsekleri aşıyor, ama o bambaşka bir yere dönüp bir daha arkalarından bakmıyordu.

'Ta kendisi! Ta kendisi!' diye düşünüyordu Cosimo, her zaman canlı bir umutla kendinden geçerek. Ve bağırarak adını söylemek istedi ama dudaklarından, ağaçkakanın uzun ve hüzünlü sesi çıktı.

Bu arada, gidiş gelişler ve atlılara oynanan bütün bu kurnaz oyunlar, bir çizgi boyunca kıvrıla kıvrıla yol alıyor, düzensiz ve dalgalı olmakla birlikte bu çizgi sanki bir niyeti ortaya koyuyordu. Onu izleyemez olan Cosimo, her şeyi göze almaya karar verdi. 'Eğer oysa ancak bir tek yere gidebilir. Oraya ondan önce varsam yeter.' Ve her zamanki yollarından hoplaya zıplaya ilerleyerek Rivalondeler'in terk edilmiş eski bahçelerine yöneldi.

Bu gölgede, bu güzel kokularla dolu havada yapraklarla ağacın başka bir renk ve başka bir özden olduğu bu yerde çocukluk anılarına kendini öyle bir kaptırdı ki, kadın biniciyi neredeyse unuttu. Kendi kendine belki düş gördüğünü, binicinin o olmadığını, ama bu bekleyişin, bu umudun da en az onun varlığı kadar gerçek ve duygulandırıcı olduğunu belli belirsiz söylüyordu.

Bir gürültü duydu. Kır atın toynaklarının çakıllar üzerinde çıkardığı sesti bu. Hayvan bahçede ilerliyordu, ama bu kez yavaş adımlarla. Sanki kadın bu yerleri en ufak ayrıntılarına dek inceleyip tanımak istiyordu. Budala atlılardan iz yoktu, kadın onları yolda terk etmişti.

Cosimo kadını gördü: havuzun, küçük çardağın, çifte kulplu testilerin çevresini dolanıyordu. Çok büyümüş ağaçlardan göksel kökler sarkıyordu; manolyalardan bir orman oluşmuştu. Bütün bunları seyrediyor, ama bahçedeki kuşların bitmek tükenmek bilmeyen cıvıltısı arasında kaybolan bir sesle, çavuşku- şu gibi guruldayan, incirkuşu gibi dem çeken Cosimo'yıı görmüyordu.

Şimdi, atını yularından tutmuş, yürüyordu. Villaya vardı, atını orada bıraktı, kemerin altına girdi ve bağırmaya koyuldu:

"Ortensia! Gaetano! Tarquinio! Badana yapmak, kepenkleri yeniden boyamak, halıları asmak gerek! Masayı buraya, konsolu şuraya, klavseni ortaya istiyorum. Bütün resimlerin de yerini değiştirmek gerek!"

Cosimo, evi her zamanki gibi kapalı ve boş göreceğini sanmıştı. Ama açık, temizlik yapan, çekidüzen veren, içerisini havalandıran, eşyaları yerlerine koyan, halıları döven hizmetçi ve uşaklarla doluydu ev. Viola geri dönüyor, yeniden Ombrosa'ya yerleşiyor, küçük bir kızken ayrıldığı villaya sahip çıkıyordu demek! Cosimo'nun yüreğinin neşeli atışları korkunun çarpıntılarına benziyordu. Geri dönmüş olması, her zamanki gibi ne yapacağı önceden kestirilemez ve gururlu, burada gözlerinin önünde bulunması onu bir daha ne anılarında, ne bu yaprakların gizli kokusunda, ne de gizli, yeşilliğin gölgelediği bu ışıkta bulamayacağı anlamına gelebilir... Ondan, çocukluklarının anılarına dek her şeyden kaçması gerektiği anlamına bile gelebilirdi...

Böylece Cosimo yüreği çarparak, Viola'nın hizmetçilerin arasında dolaştığını, sedirlerin, klavsenlerin yerlerini değiştirdiğini, sonra telaşla bahçeye geçip başka emirler bekleyen bir hizmetçi ordusu peşinde, ata bindiğini görüyordu. Viola yeniden bahçıvanlara döndü: Otlarla kaplanan göbekleri yeniden düzenlemek, yağmurların sürüklediği çakıl taşlarını yeniden bahçenin yollarına yaymak, hasır iskemleleri bahçeye yerleştirmek, salıncağı asmak gerekiyordu.

Salıncak için, geniş hareketlerle, eskiden asıldığı dalı işaret etti. Salıncağın aynı yere takılmasını istiyordu. İplerin uzunluğu, salıncağın nereye kadar yükselmesi gerektiği, her şey ayrıntılarıyla anlatıldı. Konuşurken, hareketi ve bakışı, onu eskiden

Cosimo'nun ilk kez kendisine göründüğü manolyaya sürükledi. İşte yine oradaydı.

Çok şaşırdı. Tersini söylemek olanaksızdı. Tabii, hemen toparlandı ve her zamanki kendini beğenmiş tavrını takındı. Ama bir an allak bullak olmuş, her şeyiyle gülmüştü; ağzı, gözleri ve çocukluğundan beri oynayan bir dişiyle...

"Sen?"

Sonra bütün bunları doğal görür gibi yaptı, ama merakını ve hoşnutluğunu gizlemeyi başaramadı.

"Demek bu süre içinde hiç aşağı inmeden yukarda kaldın?"

Cosimo'nun gırtlağından serçe cıvıltıları yükseliyordu.

"Evet, benim, Viola, hatırladın mı?" demek için kendine hakim olması gerekti.

"Hiç, gerçekten hiç yere ayak basmadan mı?"

"Hiç."

Viola yeniden uzaklaştı.

"Görüyorsun ya, başardın. Demek o kadar güç bir iş değilmiş!"

"Dönüşünü bekliyordum."

"Mükemmel! Hey, siz, o perdeyi nereye götürüyorsunuz? Her şeyi burada bırakın, ben karar veririm."

O gün saçı başı darmadağınık olan, yabankedisi postundan kalpağı ve tüfeğiyle avcı kılığındaki Cosimo'yu yeniden incelemeye koyuldu.

"Sanki Robenson!"

"Okudun mu?" diye sordu Cosimo hemen, bildiğini göstermekten hoşnut.

Ama Viola geri dönüyordu bile.

"Gaetano! Ampelio! Kuru yapraklar! Her yer kuru yapraklarla kaplı."

Yeniden Cosimo'ya dönerek,

"Bir saat sonra," dedi, "bahçenin dibinde. Bekle beni."

Sonra, atının sırtında, emirler vermeye koştu.

Cosimo sık ormana daldı. Bu orman, bin kere daha sık, içine dalıp gömüleceği yapraklardan, dallardan, böğürtlenlerden, hanımeli ve baldırı karalardan bir çığ olsun isterdi; içinde kaybolabilmek, sevinçten mi yoksa korkudan mı çılgına döndüğünü anlamak isterdi.

Bahçenin dibindeki büyük ağacın tepesinde, dizleriyle dalını sıkarak, büyükbabası General Von Kurtewitz'den kalan cep saatine bakıyor, gelmeyecek, diye düşünüyordu.

Ama Viola, aşağı yukarı tam saatinde atıyla geldi. Yukarı bakmadan, atını ağacın dibinde durdurdu. Ne şapkası vardı, ne de binici redingotu. Siyah bir eteğin üzerine giydiği dantellerle süslü beyaz bluz neredeyse rahibelerinki gibiydi. Üzengilerin üzerinde doğrularak Cosimo'ya elini uzattı; Cosimo ona yardım etti. Viola, eyerinin üzerine çıkarak dala erişti, sonra yine hiç ona bakmadan, çabucak kendini yukarı çekti. Rahat bir çatal aradı, buldu ve oturdu. Cosimo da ayaklarının dibine büzüldü.

"Geri döndün mü?"

Söze başlaması gerekiyordu.

Viola, alaylı alaylı yüzüne baktı. Yine her zamanki gibi sapsarıydı saçları.

"Nereden bilivorsun?" dedi.

Cosimo, şakayı anlamayarak,

"Seni dükalığın av arazisi içindeki çayırlıkta gördüm..."

"O avlaklar benim. Dilerim ısırganlarla kaplansın! Her şeyi biliyor musun? Benim hakkımda, demek istiyorum?"

"Hayır. Sadece dul kaldığını işittim..."

"Tabii ki dulum!"

Yaymak için siyah eteğine şöyle bir vurdu ve hızlı hızlı konuşmaya koyuldu:

"Hiçbir zaman bir şey bilmezsin. Ağaçların tepesinde oturup burnunu başkalarının işlerine sokar, sonunda yine bir şey bilmezsin! İhtiyar Ptoleme'yle evlendim, çünkü beni buna ailem zorladı. Fazla hoppalık ettiğimi, bana bir koca gerektiğini söylüyorlardı. Bir yıl süreyle Ptoleme Düşesi kaldım. İhtiyarla birlikte bir haftadan fazla kalmadığım halde yaşamımın en sıkıcı bir yılıydı. Şatolarından, yıkıntılarından, fare deliklerinden herhangi birine asla adımımı atmayacağım. Dilerim tümü yılanlarla dolsun! Artık, çocukluğumun geçtiği bu evde kalıyorum. Tabii, hoşuma gittiği sürece kalacağım burada; sonra çekip gideceğim. Dulum ve artık gerekirse, her zaman da canımın istediğini yapabilirim. Doğruyu söylemek gerekirse, her zaman canımın istediğini yaptım. Ptoleme ile evlendiysem bile, bu evliliği

istediğim içindi. Beni buna zorladıkları doğru değil. Ne pahasına olursa olsun evlenmemi istiyorlardı. Kendi kendime, böylece çabuk dul kalacağım, diye düşünüp en ihtiyarını seçtim. Şimdi de

dulum işte!"

Cosimo, bu kesin sözler ve haberlerden serseme dönmüş, oturuyordu. Viola, her zamankinden uzak gibiydi: hoppa, dul ve düşes; erişilmez bir dünyanın parçasıydı. Ona bütün söyleyebildiği şu oldu:

"Kiminle hoppalık ediyordun?"

"İşte, kıskanıyorsun! Dikkat et, asla kıskançlık yapmana izin vermem!"

Gerçekten kıskanan Cosimo, öfkeli bir hareket yaptı, ama hemen ardından düşündü: "Nasıl? Kıskanıyor muyum? Onu kıskanmamı kabul ediyor demek? Neden, asla kıskançlık yapmana izin vermem, diyor? Demek ki düşündüğü bizim..."

Bunun üzerine, kıpkırmızı, allak bullak, ona söylemek, sormak, işitmek istedi... Ama sert bir sesle Cosimo'yu sorguya çeken Viola oldu:

"Şimdi sen anlat bakalım biraz, neler yaptığını."

"Oh, bir sürü şey yaptım! Ava çıktım, yabandomuzu avına bile. Ama daha çok tilki, sansar ve tabii ardıç kuşuyla karatavuk avına. Sonra korsanlar çıktı karşıma, Türkler. Büyük bir savaş oldu, amcam bu savaşta öldü. Sonra pek çok kitap okudum, kendim için ve haydut olan bir dostum için. Onu astılar. Bütün ***Ansiklopedi***'yi edindim. Diderot'va bile yazdım, Paris'ten bana yanıt verdi. Bir sürü iş gördüm, ağaç budadım, bir ormanı yangından kurtardım..."

"... Ve beni her zaman büyük bir tutkuyla, her şeyden çok sevecek, benim için her şeyi yapabilecek misin?"

Bu çıkışa, Cosimo, dehşet içinde karşılık verdi:

"Evet."

"Ağaçların tepesinde benim için, yalnız beni sevmek için yaşadın..."

"Evet, evet."

"Öp beni."

Cosimo, Viola'yı ağacın gövdesine yaslayarak öptü. Başını kaldırırken yüzüne baktı ve güzelliğini apaçık gördü, çarpıldı.

"Bak... o kadar güzelsin ki!"

"Senin için."

Viola beyaz bluzunun düğmelerini çözdü. Gepgenç, pembe uçlu göğüsleri vardı. Cosimo bu göğüslere ancak dokundu; Viol a dalların arasına kaçtı, Cosimo da kızın etekliği gözlerinin içinde, peşinden tırmandı.

"İyi ama beni nereye götürüyorsun?" diye soruyordu Viola, sanki yol gösteren Cosimo'ymuş gibi.

"Şuradan yürü."

Ve genç kıza yol gösterdi. Bir daldan ötekine geçmeleri gerektiğinde Viola'nın elinden tutuyor ya da beline sarılıyor ve ayaklarım nereye basacağını gösteriyordu.

"Şuradan."

Engebeli bir tepeciğin üzerinde dikilen zeytin ağaçlarında yürüyorlardı. Dalların arasından, yapraklarla oyulmuş denizin mavi parıltıları seçiliyordu. Birden ortaya çıkıverdi deniz; sakin, duru, gökyüzü gibi uçsuz bucaksız. Ufuk gepgeniş açılıyordu, suyun mavisi dümdüz, el değmemiş, tek yelkensiz, dalgalarla ancak kırışıyordu. Belli belirsiz bir geri çekilme, bir çeşit inilti kıyıdaki çakıl taşlarına değiyordu.

Cosimo ile Viola, gözleri biraz kamaşmış olarak yeniden yaprakların yeşil gölgesine indiler.

"Şuradan."

Bir ceviz ağacının çatalında, eskiden baltayla yapılmış bir yara, leğen gibi bir girinti vardı: Burası Cosimo'nun sığınaklarından biriydi. Üzerine bir yaban domuzu derisi serilmişti. Daracık yeri, bir hasırlı şişe, bir çanak, birkaç araç dolduruyordu.

Viola, derinin üzerine uzandı.

"Buraya başka kadınlar da getirdin mi?"

Cosimo, yanıt vermeden önce durakladı. Bunun üzerine Viola,

"Hiç kadın getirmediysen beş para etmezsin demektir," dedi.

"Evet... birkaç tane."

Suratına bir tokat yedi.

"Beni böyle mi bekliyordun?"

Cosimo elini kıpkırmızı yanağında gezdiriyor ve ne yanıt vereceğini kestiremiyordu. Ama Viola daha yumuşak bir havaya dönmüş gibiydi.

"Nasıldı o kadınlar? Söyle bana!"

"Senin gibi değil Viola, senin gibi değil."

"Benim nasıl olduğumu biliyor musun? Ha? Ne biliyorsun?"

Yeniden yumuşamıştı. Cosimo bu ani değişiklikler karşısında şaşkınlıktan bir türlü kurtulamıyordu. Ona yaklaştı. Vi- ola'mn ağzından bal akıyordu.

"Söyle..."

Birbirlerini tanıdılar. Cosimo, Viola'yı ve kendini tanıdı; çünkü gerçekten o güne kadar onun hakkında bir şey öğrene-memişti. Viola da Cosimo'yu ve kendini tanıdı, çünkü kendisinin ne olduğunu bildiği halde o âna kadar bunu hiç böylesine hissetmemişti.

YİRMİ İKİ

İlk uğradıkları yer, çok eskidiği ve biçimsizleştiği için insan elinden çıktığı güç anlaşılan yazının kabuğunda kazılı olduğu ağaçtı: *Cosimo*, *Viola,* sonra altında: *Optimus Maximus.*

"Bu kadar yükseğe kim yaptı bunu? Ne zaman?"

"Ben. Sen gittiğinde."

Viola duygulanmıştı.

"Ya bu, ne anlama geliyor?"

Optimus Maximus adını gösteriyordu.

"Köpeğim. Daha doğrusu senin köpeğin. Zağar."

"Tu rear et mi?"

"Ben ona *Optimus Maximus* diyordum."

"Turcaret! Onun arabada bulunmadığını gördüğümde ne kadar ağladım... Seni bir daha görememek beni o kadar üzmüyordu. Ama köpeğimi kaybettiğim için umutsuzdum!"

"O olmasa seni bulamazdım. Burnu havada, varlığını çevrede sezdi ve seni aramaya çıkana dek rahat yüzü görmedi..."

"Soluk soluğa av köşküne geldiğini görür görmez onu hemen tanıdım: 'Bu da nereden çıktı?' diyorlardı oradakiler. Ben onu incelemek için eğildim: rengi, benekleri. Ama bu Turcaret! Küçücük bir kızken, bana Ombrosa'da verdikleri zağar!"

Cosimo gülüyordu. Birden Viola yüzünü buruşturdu.

"Optimus Maximus... Ne çirkin ad! Böyle adları nereden bulur çıkarırsın?"

Cosimo somurtuverdi.

Ama *Optimus Maximus'un* mutluluğunu gölgeleyecek hiçbir şey yoktu. İki sahip arasında parçalanan ihtiyar köpek yüreği, Markiz'i Cosimo'nun gözetlediği ağaca sürüklemek için gün-

ler boyu harcadığı bunca çabadan sonra rahata kavuşuyordu. Viola'yı eteğinden çekmişti, ufak tefek şeyler çalıp peşinden gelecekleri umuduyla çayıra doğru kaçmıştı. Viola, "Ama ne istiyorsun? Beni nereye sürüklüyorsun? Turcaret! Yeter artık!" diyordu. "Ne zararlı köpek bu!" Zağarı görmek, hiç olmazsa belleğinde çocukluk anılarının ve Ombrosa özleminin canlanmasına yetmişti. Hemen av köşkünden ayrılıp garip ağaçlı eski villaya yerleşmeye hazırlanmıştı.

Ve işte, Viola geri dönmüştü. Cosimo için yaşamının en güzel dönemi başlıyordu. Viola için de. Kır atıyla dere tepe düz gidiyor, yapraklarla gökyüzü arasında Baron'u görür görmez eyerden atlıyor, dik ağaç gövdeleri boyunca tırmanıyor, dalların üzerinde sürünüyordu. Aşağı yukarı Cosimo kadar çevikleşmişti ve ona her yerde yetişiyordu.

"Oh Viola, bilmiyorum, nereye tırmanacağımı kestiremiyorum..."

"Bana tırman," diyordu Viola alçak sesle.

Ve Cosimo deli gibi oluyordu.

Viola için aşk, bir kahramanlık alıştırmasıydı. Zevk, gözü peklik, cömertlik ve özveri sınavları aşkla birbirine karışıyordu; kendine egemen olmayla. Birbirine geçmiş, en eğri büğrü, en erişilmez ağaçlar, dünyalarıydı.

"Şurası!" diye bağırıyordu Viola, çok yüksekteki bir çatalı göstererek.

Bu çatala erişmek için birlikte atılıyorlardı ve yeni kucaklaşmalarla son bulacak bir cambazlık yarışması başlıyordu. Boşlukta sallanarak, birbirlerine destek olup dallara yapışarak sevişiyorlardı. Viola, neredeyse havada uçarak kendini Cosimo'nun üzerine atıyordu.

Seven Viola'nın inadı Cosimo'nunkiyle karşılaşıyor, ara sıra da çatışıyordu. Cosimo uzatmalardan, gevşemelerden, sevişme tekniğindeki inceliklerden kaçıyordu. En doğal sevişme kadar hoşuna gideni yoktu. Cumhuriyetçi erdemler kendini duyurmaya başlamıştı. Açık saçık, hem de sert bir dönemin başlangıcındaydık. Doymak bilmez âşık Cosimo, bir erdem yanlısı, yalın bir yaşam tutkunu, ilkelerine sıkı sıkıya bağlı bir adamdı. Hep sevginin mutluluğu peşinde koştuğu halde, aynı zamanda da şehvet düşmanıydı. Bu konuda, öpücüklerden, okşamalar-

dan, sevgi sözlerinden, sağlıklı doğayı gölgeleyebilecek ya da yerini tutacak her şeyden kuşkulanacak kadar ileri gidiyordu. Viola bunu Cosimo'ya eksiksiz sunmuştu: onunla birlikte asla, tanrıbilimcilere özgü aşktan sonraki hüznü tanımadı. Bu konuda Rousseau'ya bir mektup yazdı ama, belki de ileri sürdüğü görüşle kafası karıştığı için Rousseau yanıt vermedi.

Ama Viola da duyarlı, aklına eseni yapmak isteyen, şımartılmış, ruhu ve kanıyla Katolik bir kadındı. Cosimo'nun sevgisi duyularını doyuruyor, ama hayal gücünü tatmin etmiyordu. Bunun sonucunda geçimsizlikler ve kuşkucu kırgınlıklar çıkıyordu ortaya. Bu kırgınlıklar kısa sürüyordu; yaşamlarının ve çevrelerinin değişkenliği onları oyalıyordu.

Yorgun düştüklerinde, en sık yaprakların içindeki gizli sığınaklara, yapraklardan bir külah gibi ikisini de kaplayan hamaklara, havada asılı ve bez duvarları rüzgârda dalgalanan barınaklara, kuştüyü döşeklere gidiyorlardı. Viola'nın dehası bu debdebe içinde gemi azıya alıyordu. Nerede olursa olsun, Markiz, çevresinde rahatlığı, lüksü ve çok karışık konforu sağlama yeteneğine sahipti; her istediği, ne pahasına olursa olsun ve hemen gerçekleşecekti.

Sakalar, havalardaki yataklarına konup ötüşüyorlardı. Parlak renkli koca kelebekler çifter çifter karyola perdelerinin arasından süzülüyor ve birbirlerini orada kovalıyorlardı. Yaz öğle sonraları uyku, yan yana yatan sevgilileri yakaladığında, bir sincap kemirecek şeyler araştırmak için içeri giriyor, koca kuyruğuyla yüzlerini okşuyor ya da ayak parmaklarından birini ısırıyordu. Perdelerini daha iyi kapadılar. Ama bir tarla faresi ailesi, barınaklarının tavanını kemirdi, günün birinde de tepelerine düştü.

Bu dönem süresince birbirlerini keşle çıkıyor, yaşamlarını anlatıyor, karşılıklı sorular soruyorlardı.

"Kendini yalnız mı hissediyordun?"

"Şendin yokluğunu duyduğum."

"Ama ya geri kalanlara oranla?"

"Hayır. Niçin? Her zaman insanlarla işim olmuştur: Meyve topladım, ağaç budadım, Rahiple felsefe okudum, korsanlara karşı savaştım. Herkes için de böyle olmaz mı?"

"Yalnız senin için böyle. Bu nedenle seni seviyorum."

Viola'nın yapmasına izin verdiği ve vermediği şeyleri Baron anlamakta güçlük çekiyordu. Ara sıra önemsiz bir şey, bir sözcük, bir ufak değişiklik Markiz'in öfkesine yol açmaya yetiyordu. Örneğin Cosimo şöyle diyordu:

"Gian dei Brughi ile roman okurdum, Şövalye ile sulama tasarıları yapardım..."

"Ya benimle?"

"Seninle sevişiyorum. Tıpkı budama ve hasat gibi..."

Viola, hareketsiz, susuyordu. Cosimo görüyordu onu öfkelendirdiğini. Gözleri birden donuklaşıvermişti.

"Ne var Viola? Ne dedim?"

Viola, onu hiç görmemiş, hiç işitmemiş gibi uzak duruyordu. Mermerden bir suratla yüzlerce kilometre ötedeydi.

"Viola, ne var ama? Çünkü, dinle..."

Viola yerinden kalkıyor ve çeviklikle, yardımına gerek duymadan ağaçtan iniyordu.

Cosimo kendisine niçin kızıldığım hâlâ anlamamıştı. Anlamıyor ya da suçsuzluğunu daha iyi açıklamak için anlamamayı yeğliyordu.

"Ama Viola, bir anlaşmazlık var. Dinle..."

Son dallara kadar genç kızı izliyordu.

"Viola, böyle kaçıp gitme! Viola!"

Sonunda Viola konuşuyordu, ama yanına vardığı, dizginlerini çözdüğü atıyla. Eyere atlıyor ve yola koyuluyordu.

Umutsuzluk içindeki Cosimo, bir ağaçtan öbürüne sıçrıyordu.

"Ama bak Viola! Söylesene Viola..."

Genç kız dörtnal uzaklaşıyor, Cosimo dallardan onu izliyordu.

"Viola, yalvarırım! Seni seviyorum!"

Ama onu artık görmez oluyordu. Kendini tehlikeli dallara atıyor, tehlikeli sıçramalar yapıyordu.

"Viola! Viola!"

Onu yitirdiğinden emin olunca hıçkırıklarını tutamıyor, Viola ise başını bile kaldırmadan, yeniden altından geçiyordu.

"Bak Viola, bak yaptığını şeye!"

Ve başlıyordu kafasını bir ağaç gövdesine vurmaya (çok sağlam bir kafası vardı doğrusu).

Ama Viola ona bakmıyordu bile. Uzaklaşmış oluyordu.

Cosimo, ağaçların arasında zikzaklar çizerek dönmesini bekliyordu.

"Viola, umutsuzluk içindeyim!"

Ve bacaklarıyla bir dala tutunup sırtüstü kendini boşluğa atıyor, başım ve yüzünü yumrukluyordu. Ya da kıyıcı bir öfkeyle dallan

kırıyordu; birkaç saniye içinde, yapraklarla kaplı bir karaağaç, doluya tutulmuşçasına çıplak ve yapraksız kalıyordu.

Cosimo asla kendini öldüreceğini söyleyerek gözdağı vermedi. Hatta hiç gözdağı vermedi. Duygusal şantajlara onda yer yoktu. Yapmaya cesaret ettiği şeyi yapardı. Açıkladığı zaman da yapmakta olurdu; o âna kadar bir şey söylemezdi.

Viola, girdiği gibi sıyrılırdı öfkelerinden; öfkesinin dindiğini gösteren en ufak bir ön belirti olmaksızın. Genç kızı hiç ilgilendirmez gibi görünen Cosimo'nun bütün çılgınlıkları arasında, birden sevgi ve acımayla canlanmasına yol açan bir tanesi vardı:

"Hayır Cosimo, hayır sevgilim, bekle!"

Eyerinden aşağı atlar, aceleyle bir ağaç gövdesine tırmanırdı. Cosimo'nun kollan yükseklerde onu kaldırmaya hazırlanır- dı.

Ve sevgi, kavga kadar öfkeli, yeniden başlardı. Aslında bu ikisi aynı şeydiler. Ama Cosimo bunu hiç anlamıyordu.

"Beni neden üzüyorsun?"

"Çünkü seviyorum."

Şimdi öfkelenme sırası Cosimo'ya geliyordu:

"Hayır, beni sevmiyorsun. İnsan sevdi mi mutluluk ister, acı değil."

"insan sevdi mi bir tek şey ister: aşk, acı pahasına da olsa."

"Demek bana bile bile acı çektiriyorsun?"

"Evet, sevginden emin olmak için."

Baron'un felsefesi bu yolda onu izlemeyi reddediyordu.

"Acı, olumsuz bir duygudur."

"Aşk, her şeydir."

"Acıyla her zaman mücadele edilmeli."

"Aşk, hiçbir şeye hayır dememektir."

"Asla kabul edemeyeceğim şeyler var."

"Ama kabul ediyorsun, beni sevdiğine ve acı çektiğine gö-
re...

Cosimo'da sevinç patlamaları, önlenemez bir sevincin patlamaları, umutsuzluk nöbetleri kadar gürültülüydü. Ara sıra mutluluğu öyle bir noktaya varıyordu ki, sevgilisini bırakması ve zıplaması, bağırması, her yanda sevgilisinin eşsiz yanlarını haykırması gerekirdi:

"Yo quiero the most wonderfulpuellam de todo el mundo!" Ombrosa banklarında sık sık oturan işsizler ve eski denizciler bu birden ortaya çıkışlara alışkındılar. Pırnallarda hoplaya zıplaya geldiği ve bağırdığı görülürdü:

"Z« ***dir, zu dir, gunâika,***
Vo cercando il mio ben,
En la İsla de Jamaica,
Du soir jusquau matin!"

Ya da:

"11 y a un pre where the grass grows toda de oro.
Take me away, Take me away, che io ci moro/"'

Ardından kaybolurdu.

Pek derine gitmese de, klasik ve çağdaş diller hakkındaki bilgisi, duygularını böylesine gürültülü bir biçimde açıklamasına olanak veriyordu. Hem heyecanı ne kadar büyükse, dili de o denli karanlıklaşıyordu. Bir keresinde, Ombrosa halkı, kentin Aziz'ini kutlamak için alanda, çelenkler ve bir bayrakla süslü, armağanların asılı olduğu yağlı direğin çevresine toplandığı sırada, Baron bir çınar ağacının tepesinde göründü ve ancak kendi cambaz çevikliğinin olanak verdiği sıçrayışlardan birine kalkıştı. Kendini direğin üzerinde buldu ve tepesine kadar tırmanıp ***"Que viva die schöne Venus posterior!"*** dive bağırdı,, kaygan direkten enikonu yere kadar kaydı, birden durdu, fırladığı gibi bir çırpıda tepeye vardı, yusyuvarlak ve pembe bir peynir kalıbı kaptı, Ombrosalılar'ı şaşkınlık içinde bırakarak kaçtı.

[1] Uç dört dilden sözcüklerin oluşturduğu sözler. (Çev.)

Hiçbir şey Markiz'i, bu coşkunluk gösterileri kadar mutlu kılmıyordu. Hepsinin de karşılığını, Cosimo'nunkiler kadar baş döndürücü sevgi patlamalarıyla ödüyordu. Ombrosalılar, onu, yüzü atının yelesine gömülmüş, dörtnal giderken gördüklerinde, Baron'la buluşmaya koştuğunu bilirlerdi. At üstündeki atılganlığı, aşktaki ateşliliğinin belirtilerinden biriydi. Ama Cosimo bu noktada da onu izleyemezdi; bu at merakına hayranlık duyarken, aynı zamanda da gizli bir kıskançlık ve hınç nedeniymiş gibi acı çekiyordu. Viola'nın kendininkinden daha büyük bir dünyaya hükmettiğini görüyor, asla onu bütünüyle elde edemeyeceğini, onu asla mülkünün sınırları içine kapatamayacağını anlıyordu. Markiz de, kendi yönünden, belki hem sevgili, hem de binici olamadığına üzülüyordu. Ara sıra, belli belirsiz, Cosimo'yla sevişmelerinin atlı sevişmeler olmasını istiyordu. Ağaçlarda koşmak artık ona yetmiyordu, ağaçlarda dörtnal gitmek, atından inmeden aralarından geçmek isterdi.

Gerçekten de at, bu inişli çıkışlı ve engebeli arazide dörtnal koşmaktan, bir keçi yavrusu kadar iyi tırmanıcı olmuştu. Viola onu olanca hızıyla bazı ağaçlara, örneğin eğri büğrü gövdeli yaşlı zeytin ağaçlarına iterdi. At ara sıra ilk çatala erişirdi. Viola da hayvanı yere değil, zeytin ağacına bağlama alışkanlığını edindi. Eyerden atlıyor, onu yapraklar ve ince dalları yerken bırakıyordu.

Zeytinlikten geçen bir geveze, başını kaldırdığında, sarmaş dolaş olan Baron'la Markiz'i görüverdi. Hemen gidip bire bin katarak anlattı:

"Kır at da bir dala çıkmıştı!"

Onu deli sandılar; kimse söylediklerine inanmadı. Sevgililerin gizi bir kere daha kurtulmuştu.

YİRMİ ÜÇ

> Eskiden kardeşimin aşk yaşamıyla ilgili konularda Ombrosalılar ne kadar bol dedikodu etmişlerse, şimdi, aşağı yukarı tepelerinde gemi azıya alan bu tutku gösterisi

karşısında onları aşan bir gizem söz konusuymuş gibi saygılı bir suskunluk gösteriyorlardı. Markiz'in davranışını ayıplamaktan geri kalmıyorlardı. Ama daha çok bu davranışın dış görünüşünü; örneğin her an boynunu kırmasına yol açabilecek delice at koşturmalarını ("Tanrı bilir bu kadar hızlı nereye gidiyor?" derlerdi buluşmaya gittiğini bile bile) ya da ağaçlara yerleştirdiği eşyaları eleştirirlerdi. Bütün bunları soyluların yeni bir modası, sayısız garipliklerinden biri diye gösteren bir rüzgâr esiyordu bile. ("Şimdi, herkes ağaç tepesinde! Kadınlar da erkekler gibi! İcat edecek başka şey bulamadılar mı?") Kısacası, gelecek günler çok daha ikiyüzlü de olsa, daha hoşgörülü olacağa benziyordu.

Ara sıra Baron, alandaki pırnallarda uzaktan uzağa görünürdü. Bu da Viola'nın gittiğinin belirtisiydi. Çünkü Viola, Avrupa'nın dört yanına dağılmış bulunan mallarıyla uğraşmak için aylarca uzaklaşırdı. Bu gidişler hep ilişkilerin sarsıldığı, Cosimo'nun aşktan ne beklediğini anlamamakta diretmesi üzerine Markiz'in onunla bozuştuğu dönemlere rastlardı. Viola, Cosi- mo'ya küs olarak çıkmazdı yolculuğa; iki sevgili her zaman, ayrılmadan önce barışmayı başarırlardı. Yine de Cosimo, Viol a'nm bu yolculuğa bezginliğinden karar verdiği, onu burada tutmayı başaramadığı için çıktığı kuşkusundan kurtulamazdı. Belki kendisinden kopmaktaydı, belki yolculuğun sunduğu bir hrsat ya da bir düşünce süresi artık geri dönmemeye karar ver-

meşine yol açabilirdi. O zaman da kardeşim kuşku içinde yaşıyordu. Sanki başka hiçbir şey yapmamış gibi, eski alışkanlıklarına, ava ve balıkçılığa dönmeye, yeniden tarım uğraşlarına, derslerine, kent alanındaki farfaralıklarına dönmeye çalışıyor (başka birinin etkisinde kalmayı kabul etmemekten gelen bu gençlik gururunda diretiyordu), aşkın verdiği güven ve çalışkanlıktan ötürü kendi kendini kutlamaktan da geri durmuyordu. Öte yandan pek çok şeyin artık kendisini ilgilendirmediğini, Vi- ola'sız yaşamın tadının kalmadığını, düşüncesinin dönüp dolaşıp hep ona geldiğini fark ediyordu. Viola'mn baş döndürücü varlığından kurtulmuş, ruhunun bilgece bir tutumluluğuyla tutku ve zevklerine egemen olmaya çalıştıkça sevgilisinin ardında bıraktığı boşluğu ve bekleyiş heyecanını daha fazla duyuyordu. Kısacası, Viola'ya olan sevgisi, ne derse desin,'tıpatıp genç kadının istediği gibiydi. Uzaktan da olsa zaferi hep Viola kazanıyor, Cosimo da istemediği halde, eninde sonunda mutluluğu bunda buluyordu.

Markiz beklenmedik bir anda döner, ağaçlarda yeniden aşk mevsimi başlardı; aşkların ve kıskançlıkların mevsimi. Viola nereye giderdi? Ne yapardı? Cosimo bunu çok merak ediyordu. Ama aynı zamanda da, yanıtlardan çekiniyordu. Yanıt yerine de hep imalarla karşılaşıyor, genç kadın bunların her birine bir kuşku nedeni katmayı başarıyordu. Onu üzmek istiyordu, kuşkusuz, ama söylediklerinin hepsi de doğru olabilirdi. Cosimo ne yapacağını kestiremiyordu. Bazen kıskançlığını gizliyor, bazen de tüm şiddetiyle açığa vuruyordu. Viola'mn yanıtı, değişken olduğu kadar da beklenmedik olurdu; ya ona her zamankinden bağlı görünür ya da Cosimo ondaki ateşliliğin yeniden doğuşunu beklemekten vazgeçerdi.

Yokluğu süresince Markiz'in yaşamının gerçekte nasıl olduğunu, başkentlerden ve dedikodularından uzak kaldığımız için, biz Ombrosalılar bilemezdik. Ama tam o çağda, bir iş için ikinci kere Paris'e gittim. (Limon satışı söz konusuydu. Başta ben olmak üzere, pek çok soylu kişi şimdi limon ticareti yapıyordu.)

Bir akşam, Paris'in en ünlü salonlarından birinde, gösterişli bir saç tuvaleti ve pırıl pırıl bir gece giysisiyle Markiz Viola'ya rastladım. Onu tanımakta gecikmediğim gibi görür görmez de ürperdim. Çünkü, gerçekten bir başkasıyla karıştırılması olası değildi. Kayıtsız bir havayla selam verdi, ama çabucak beni bir kenara çekip yanıtlarımı beklemeden sorma yolunu buldu:

"Ağabeyinizden haber alıyor musunuz? Yakında Ombrosa'ya dönecek misiniz? Alın, beni hatırlaması için şunu kendisine verin."

Göğsünden ipekli bir mendil çıkardı ve avucuma soktu. Sonra, peşinden sürüklediği hayran sürüsünü bekledi.

"Markiz'i tanır mısınız?" diye sordu alçak sesle Parisli dostlarımdan biri.

"Pek az," dedim.

Söylediğim doğruydu da. Ombrosa'da kaldığı süreler, Cosimo'nun yabaniliği kendisine de bulaşmış gibi, Viola çevredeki soylularla görüşmeyi düşünmezdi.

"Böylesine bir güzelliğin bunca dengesizlikle birleştiği az görülmüştür," diye devam etti dostum. Dedikodulara bakılırsa, Paris'te baş döndürücü hızla bir âşıktan öbürüne atlıyor. Öyle ki, hiçbirinin ona inanma ve kendini ayrıcalıklı sayma hakkı yok. Sonra, zaman zaman, aylar boyu görünmez; oluyor. Söylentiye göre, çile çekerek yaşamak için bir manastıra çekiliyor- muş."

Markiz'in Ombrosa'daki ağaçlarda geçirdiği sürenin Parislilerce ceza dönemi sayıldığını duyunca gülmemek için kendimi güç tuttum. Ama aynı zamanda, bu dedikodular canımı sıktı. Ağabeyim adına pek çok üzüntü sezdiriyordu bana.

Kötü haberlere karşı önceden hazırlıklı olmasını sağlamak amacıyla onu uyarmak istedim; Ombrosa'ya döner dönmez gidip Cosimo'yu buldum. Yolculuğum ve Paris'teki yenilikler konusunda beni uzun uzun sorguya çekti; siyaset ya da edebiyatla ilgili bilmediği bir haber veremedim ona.

Sonunda cebimden Markiz Viola'nın mendilini çıkardım.

"Paris'te bir salonda, seni iyi tanıyan bir kadına rastladım. Kendisini hatırlaman için bunu verdi bana."

Aceleyle ipe bağlı sepetini sarkıttı, ipek mendili aldı ve koklamak istercesine burnuna götürdü.

"Demek onu gördün? Nasıldı? Söylesene, nasıldı?"

"Akıl almaz güzellikte ve parlak," diye yanıtladım, ağır ağır. "Ama söylendiğine göre bu kokuyu pek çok burun kokluyor muş."

Mendili, elinden çekip almalarından korkarcasına göğsüne soktu.

Sonra kıpkırmızı bir yüzle bana döndü:

"Peki, bu yalanları söyleyenlerin gırtlağına tıkacak bir kılıcın yok muydu?"

Bunun aklıma gelmediğini itiraf etmek zorunda kaldım.

Bir an sustu. Sonra omuz silkti.

"Bütün söylenenler yalan," dedi. "Ben tekim ve bunu yalnız ben biliyorum."

Ardından, bana veda bile etmeden daldan dala atlayarak kaçtı. Bu davranışında, onu dünyasından çıkmaya zorlayan şeyleri kendinden uzaklaştırışım gördüm.

O günden sonra sabırsız ve hüzünlü, bir şey yapmadan ağaçtan ağaca gezinir oldu. Zaman zaman, karatavuklarla büyük yarışmalara giriştiğini işitiyordum, ama ıslıkları gitgide daha ağır ve sinirliydi.

Markiz döndü. Her zamanki gibi, Baron'un kıskançlığı onu sevindirdi. Cosimo'yu kışkırttı, kıskançlığıyla alay etti. Ve güzel aşk günleri de geri geldi. Kardeşim mutluydu.

Ama Markiz, Cosimo'nun aşk konusundaki hasis görüşünü kafasına kakma fırsatını kaçırmıyordu.

"Ne demek istiyorsun? Kıskanç olduğumu mu?"

"Kıskanmakta haklısın. Ama kıskançlığı mantıkla tarttığını iddia ediyorsun."

"Tabii. Böylece onu daha etkili kılıyorum."

"Fazla düşünüyorsun. Aşkın düşünülmesi gerekir mi?"

"Seni daha çok sevmek için. Akıl, uygulandığı yere gücünü getirir."

"Ağaçlarda rahatça yaşayabilirsin. Sende ihtiyar ve inmeli bir noterin kafa yapısı var."

"En gözü pek girişimleri, en basit bir ruhla yaşamak gerekir."

Cosimo, Markiz'i kaçırana dek özdeyişler sıralamaya devam ediyor, Markiz kaçınca da onu izliyor, umutsuzluğa kapılıyor, saçını başını yoluyordu.

Aynı günlerde, bir İngiliz amiral gemisi bizim limana demirledi. Amiral, Ombrosa'nın ileri gelenleriyle limanda demirli gemilerin subayları onuruna bir davet verdi. Markiz davete gitti. Bu eğlence, Cosimo için yeni dertlerin başlangıcı oldu. İki subay, Markiz Viola'ya tutuldu. Güzel kadım elde etmek için sürekli karaya çıktıkları ve çapkınlıkta yarıştıkları görülüyordu. Biri İngiliz gemisinde, öbürü Napoli donanmasında teğmendi. İki doru at kiralamış, Markiz'in balkonlarının altında gidip geliyorlardı. Rastlaştıklarında Napolili, karşısındakini yakıp kül edebilecek bakışlarını İngiliz'e, İngiliz de aralık gözkapakların- dan bir kılıcın ucu gibi keskin bakışlarını düşmanına yöneltiyordu.

Ya Viola? Ahlaksız, yatak kılığıyla penceresinin pervazına yaslanıp yas döneminden yeni çıkan bir taze dul gibi evinde saatler boyu oturmayı kafasına koymaz mı? Markiz'i ağaçlarda yanına alamamak, kır atın dörtnal yaklaştığını duyamamak, Cosimo'yu çıldırtıyordu. Sonunda o da balkonun karşısına postu serdi, Viola ile iki teğmeni gözden ayırmaz oldu.

İki düşmanını en kısa zamanda gemilerine gösıderecek bir oyun peşindeydi ki, Viola'nın her ikisinin de iltifatlarını kabul eder göründüğünü fark etti. Bunun üzerine ikisiyle, üstelik kendisiyle alay etmek istediğini düşünüp umutlandı. Yine de denetimi gevşetmedi; birini öbürüne yeğlediğini gösteren ilk belirtide duruma el koymak gerekecekti.

Bir sabah İngiliz geçti. Viola penceresindeydi. Birbirlerine gülümsediler. Viola bir mektup attı. Subay mektubu havada yakaladı, kızararak eğildi, atını mahmuzladı. Bir buluşma! İngiliz öbürüne yeğ tutulmuştu. Cosimo kendi kendine, akşama kadar onu rahat bırakmamaya ant içti.

Geçme sırası Napolilideydi. Viola bir mektup attı. Subay mektubu okudu, dudaklarına götürüp'öptii. Markiz'in kendisini seçtiğini mi sanıyordu? Ya öteki? Hangisine karşı harekete geçmek gerekliydi? Kuşkusuz, Viola ikisinden birine randevu vermişti. Ötekine de her zamanki oyunlarından birini oynamış olmalıydı. Yoksa, ikisiyle birden mi eğlenmek istiyordu?

Cosimo, ormanın dibindeki yitik bir köşkün buluşma yeri olarak seçilmesinden kuşkulanıyordu. Markiz, kısa süre önce köşkün onarımım yaptırmış, içini döşetmişti. Kıskançlık, Cosimo'nun içini kemirdikçe kemirmişti: Viola'nın ağaç tepelerini kumaşlar ve sedirlerle döşediği dönem gerilerde kalmıştı. Şimdi çabaları, Cosimo'nun asla giremeyeceği yerlere yöneliyordu. "Köşkü gözetleyeceğim," dedi Cosimo, kendi kendine, "iki teğmenden birine randevu verdiyse ancak burada buluşabilirler." Bir Hint kestanesinin sık yaprakları arasına tünedi.

Güneşin batışından kısa süre önce nal sesleri duyuldu, Na- polili geldi. "Ona meydan okuyacağım!" diye düşündü Cosimo. Ve ince bir boruyla üfleyerek teğmenin boynuna bir topak sincap pisliği püskürttü. Subay irkildi, çevresine bakındı, Cosimo üzerine tünediği daldan eğildi. Eğildiğinde, çitin öbür yanında atından inen ve hayvanı bir kazığa bağlayan İngiliz teğmenini gördü. "Demek oymuş. Napolili bir rastlantı sonucu geçiyormuş buradan." Derken pat! Bir avuç sincap pisliği de İngilizin burnuna düşüverdi.

"Who's there?" diye sordu İngiliz.

Çitin öbür yanına geçmeye hazırlanırken atından inen Napolili meslektaşıyla burun buruna geldi. Napolili de sordu:

"Kim o?"

"I beg your pardon, Sir," dedi İngiliz, "ama sizi hemen buradan uzaklaşmaya davet etmek zorundayım."

"Burada bulunduğuma göre bulunmaya hakkım var demektir," dedi Napolili. Asıl ben asaletmeaplarının uzaklaşmasını irca ediyorum."

"Hiçbir hak benimkinin yerini tutamaz," diye karşı çıktı İngiliz ***"Fm sotry,*** ama size burada kalmayı yasaklıyorum."

"Bu bir onur sorunu, diye yanıtladı beriki. Adını tanıktır: Sicilya Donanmasından Salvatore di San Cataldo di Santa Maria Capua Vetere iki!"

"Sir Osbert Castlefight, bu adın üçüncüsüyüm! Onurum sizi buradan uzaklaştırmak zorunda bırakıyor beni."

"Sizi şu kılıçla kovalamadan önce değil!"

Ve Napolili kılıcını kınından sıyırdı,
"Çarpışmak lütfunda bulunur musunuz?"
Sir Osbert de kılıcını çekip düşmanım selamladı.

Çarpışma başladı.

"İşte ne zamandır bu işi yapmak için yanıp tutuşuyordum sayın meslektaşım," dedi Napolili. "Yalnız bugün değil"

Ve saldırıya geçti. Saldırıyı savuşturan Sir Osbert,

"Ne zamandır çevirdiğiniz dolapları izliyordum, teğmen," diye karşılık verdi. "Sizi kıstıracağım yer burasıymış."

Eşit güçteki iki deniz teğmeni saldırı ve şaşırtma hareketleriyle yoruldukça yoruldular. En hararetli anlarında,

"Tanrı aşkına durun!" diye bağırıldığı duyuldu.

Markiz Viola köşkün eşiğinde belirmişti.

Kılıçlarını eğip birbirlerini gösteren iki teğmen, bir ağızdan,

"Markiz, bu adam..." diyecek oldular.

"Sevgili dostlarım!" dedi Markiz. "Kılıçlarınızı kınlarına sokun, rica ediyorum sizden. Bir kadın hiç böyle korkutulur mu? Bahçemin en sessiz, en gizli köşesi olduğundan bu köşkü her yerden çok seviyordum. Henüz dalmıştım ki kılıçlarınızın sesiyle uyandım."

"Ama Milady," diye atıldı İngiliz, "beni buraya çağıran siz değil misiniz?"

"Beni beklemek üzere gelmediniz mi Madam?" dedi Napolili.

Viola'nın boğazından, kanat hışırtısı gibi hafif bir gülüş çıktı.

"Ha evet, evet, sizi çağırmıştım... Yoksa sizi mi? Ah! Kafam ne kadar karışık! İyi ya, ne bekliyorsunuz? Girin. Oturun, rica ederim."

"Milady, yalnız benim için bir çağrı söz konusu olduğunu sanıyordum. Demek yanılmışım. Saygılarımı sunar, çekilmeme izin vermenizi dilerim."

"Ben de aynı şeyi söylemek istiyordum Madam, size veda ediyorum."

Markiz gülüyordu.

"Dostlarım benim. Benim dostlarım... Ne kadar dalgınım! Sir Osbert'i bir saatte... Don Salvatore'yi de başka bir saatte çağırdığımı sanıyordum. Hayır, hayır, bağışlayın beni; ikinizi de aynı saatte, ama iki değişik yerde... Yok, hayır! Nasıl olur? Ne yapalım! İkiniz de burada olduğunuza göre neden oturup tatlı tatlı konuşmayalım?"

Teğmenler bakıştılar, sonra Markiz'i süzdüler.

"Bu sözlerinizden, Madam, bizimle daha iyi alay etmek için mi isteklerimizi kabul ettiğinizi anlamamız gerekiyor?"

"Niçin dostlarım? Tam tersi, tam tersi. Durmadan benimle ilgilenişiniz karşısında kayıtsız kalamazdım... İkiniz de o kadar sevimlisiniz ki... Derdim de bu işte... Sir Osbert'in inceliğini seçsem, sizi yitirmem gerekiyordu, benim ateşli Don Salvato- re'm. Ama teğmen San Cataldo'nun sevgisini seçsem, sizden vazgeçmem gerekmez miydi Sir? Niçin bunu yapayım? Niçin?"

"Niçin... ne?" diye sordu iki subay bir ağızdan.

Markiz Viola da başını eğerek,

"Niçin aynı zamanda ikinizin birden olmayayım?"

Hint kestanesinin yüksekliklerinde yaprakların hışırdadığı işitildi, Cosimo artık kendini tutamıyordu.

Ama teğmenler onu duyamayacak kadar allak bullaktılar. Birer adım geriledi̇ler.

"Asla Madam."

Markiz güzel yüzünü kaldırdı ve en tatlı gülümsemesini onlara yöneltti.

"Peki öyleyse! Sevgisini kanıtlamak ve her istediğimi yapacağını göstermek için beni rakibiyle paylaşacağını kim söylerse onun olacağım!"

"Madam..."

"Milady..."

Kuru bir hareketle yere eğilip Viola'ya veda ettikten sonra karşı karşıya kalan iki teğmen birbirlerine ellerini uzattılar.

"I was sure you were a gentleman, Signor Cataldo," dedi İngiliz.

"Onurlu bir insan olduğunuzdan kuşkum yoktu Mister Osbert," dedi Napolili.

Markiz'e sırt çevirip atlarına doğru yürüdüler.

"Dostlarım... Neden böyle gücendiniz?... Aptallar..." diye söyleniyordu Markiz.

Ama ikisi de bir ayaklarını üzengiye atmışlardı bile.

Cosimo'nun, intikamının tadını önceden çıkarıp beklediği an da buydu. İki teğmen acı bir sürprize doğru gidiyorlardı.

Ama alçakgönüllülükten yoksun Markizce vedalaşırken benimsedikleri tutum Cosimo'nun onlarla birden barışmasını sağladı. Çok geç kalmıştı! Korkunç düzen artık geri çekilemezdi. Bir an için, Cosimo, cömertlikle onları uyarmaya karar verdi.

"Durun!" diye bağırdı ağacının tepesinden. "Eyere oturmayın!"

İki subay hemen başlarını kaldırdılar:

"What are you doing up there?"

"Che fate costassu?"

"Come vi permettete?"

"Come down!"

Arkalarında Markiz'in gülüşü çınladı, hışırdayan gülüşlerinden biri.

İki adam şaşkındı. Bir üçüncü kişi baştan sona olayda hazır bulunmuşa benziyordu. Durum karışmaktaydı.

"In any way," diye söz verdiler birbirlerine, "biz dayanışmayı sürdüreceğiz."

"Onurumuz üzerine!"

"Hiçbirimiz Milady'yi başkasıyla paylaşmaya razı olmayacak."

"Asla!"

"Birimiz buna razı olmaya karar verirse..."

"Her zaman dayanışma halindeyiz! Razı gelirsek birlikte razı geliriz!"

"Kabul! Şimdi yola koyulalım!"

Bu yeni konuşmayı işiten Cosimo, intikamını kendiliğinden durdurduğuna pişman oldu. "Ne olursa olsun!" dedi kendi kendine ve yaprakların arasına çekildi yeniden. İki subay eyere atladılar. "Bağıracaklar!" diye düşündü Cosimo. Kulaklarını tıkama isteği duyuyordu. İki haykırış işitildi. İki eyerin çulunun altında kirpiler gizliydi.

"Kalleşlik!"

Bir zıplama, haykırış ve havada dönüş karmaşası içinde yere uçtular.

Suçu Markiz'e atmak eğilimindeydiler. Ama Viola onlardan daha öfkeliydi. Yükseklikliere doğru haykırdı:

"Hain, canavar şebek!"

Çılgın gibi Hint kestanesinin gövdesine doğru atıldı ve öylesine ani kayboldu ki, iki subay yer yarılıp da içine girdiğini sandılar.

Dallarda, Viola ile Cosimo karşı karşıya geldiler. Alev alev yanan gözlerle bakıştılar. Bu öfke onlara bir tür saflık, bir melek saflığı veriyordu. Kapışmak üzereyken Viola haykırdı:

"Ah sevgilim! İşte, işte seni böyle istiyorum! Amansız ve kıskanç!"

Kollarını Cosimo'nun boynuna dolamıştı, kucaklaşıyorlardı. Cosimo bir anda her şeyi unutmuştu.

Viola, ağabeyimin kollan arasından sıyrıldı, düşünmek istercesine yüzünü onunkinden ayırdı,

"Ama onların da beni ne kadar sevdiğini gördün değil mi?" diye sordu. " Beni paylaşmaya hazır ikisi de."

Cosimo, az kaldı Viola'nm üstüne çullanıyordu. Dalların arasında doğruldu, yaprakları dişledi, başını ağacın gövdesine vurdu:

"Bunlar zavallı birer solucan!"

Viola, heykelleşen yüzüyle Cosimo'dan uzaklaşıyordu bile.

"Onlardan öğrenecek çok şeyin var," dedi.

Arkasını döndü ve hızla aşağı indi.

Anlaşmazlıklarını unutan iki âşık, sabırla dikenlerini tek tek bulup çıkarmaktan başka yapacak şey bulamamışlardı. Viola onları durdurdu:

"Çabuk binin arabama!"

Köşkün ardında kayboldular ve araba yola koyuldu. Hint kestanesinin tepesindeki Cosimo, yüzünü avuçlarında gizliyordu.

Artık gerek Cosimo, gerekse iki rakibi için dertli bir dönem başladı. Viola için bu sevinçli bir dönem miydi sanki? Sanırım Markiz, kendi kendine acı çektirmek için öbürlerini üzüyordu. İki subay, yapışık kardeşler gibi hep Viola'mn pencereleri altında, salonunda, handaydılar. Viola ikisini de pohpohlu- yor, onlardan hep sevgilerini gösterecek yeni bir kanıt istiyor, teğmenler de her keresinde buna hazır olduklarını açıklıyorlardı. Şimdiden onu aralarında, hatta başkalarıyla paylaşmaya hazırdılar. Bir kere ödün verme yokuşundan yuvarlanmaya başlamışlardı, artık duramazlardı. Viola'nın verdiği sözleri tutması için onu duygulandırma isteğiyle dopdoluydular. Aynı zamanda da, aralarında yaptıkları dayanışma antlaşmasıyla bağlıydılar. Kıskançlıkla yanıp tutuşarak, bir yandan da üstün gelme umudu içinde, yavaş yavaş içine gömüldükleri düşkünlüğün bilinciyle acı çekiyorlardı.

Onlardan kopardığı her yeni sözde Viola atma atlıyor, Cosimo'ya haber vermeye koşuyordu. Onu acılar içinde, bir ağacın tepesine tünemiş görür görmez,

"Biliyor musun, İngiliz benim için şunu şunu yapmaya hazır! Napolili de!" diye bağırıyordu.

Cosimo karşılık vermiyordu.

"İşte mutlak aşk!" diye diretiyordu Viola.

"İneklik, evet! Hepinizin cam cehenneme!" diye haykırıyordu Cosimo kaybolurken.

Artık acımasız biçimde birbirlerini sevme yolları buydu.

İngiliz amiral gemisi demir aldı. "Kalıyorsunuz değil mi?" diye sordu Viola, Sir Osbert'e. Teğmen gemiye dönmedi ve kaçak sayıldı. Dayanışma ve yarışma duygusuyla, sırası geldiğinde Don Salvatore de dönmedi.

"Onlar askerden kaçtılar!" diye zafer kazanmışçasına bunu bildirdi Viola, Cosimo'ya. "Benim için! Oysa sen..."

"Ama ben?" diye Cosimo öylesine canavarca bir bakışla haykırdı ki, Viola başka şey söylemedi.

Haşmetli krallarının donanmalarından kaçan Sir Osbert ve Salvatore di San Cataldo, vakitlerini handa, sapsan, kuşkulu, birbirlerini soyma çabasıyla barbut oynayarak geçiriyorlardı. O ara Viola hoşnutsuzluğun doruğundaydı. Çevresindeki her şey gibi kendine de çok kızıyordu.

Atına atladı ve ormanın yolunu tuttu. Cosimo meşesinin tepesindeydi. Ağacının altında, bir çimenlikte durdu Viola.

"Yoruldum."

"O adamlardan mı?"

"Hepinizden."

"Ya?"

"Onlar bana aşklarının en büyük kanıtlarını verdiler."

Cosimo tükürdü.

"... Ama bu da bana yetmiyor."

Cosimo gözlerini Viola'ya dikti.

"Aşkın mutlak bir özveri, kendi kendinden vazgeçme olduğuna inanmıyor musun?"

Çimenlerin üzerinde, her zamankinden-güzeldi. Yüz çizgilerini biraz sertleştiren soğukluğu, kurumlu duruşu onları barıştırması, Cosimo'nun Viola'yı kollarına alması için fazla bir şey gerekmiyordu. Cosimo ona bir şey söyleyebilirdi, yanına gelmek için herhangi bir şey. "Ne yapmamı istiyorsan söyle, hazırım," diyebilirdi. Yeniden mutluluk başlardı onun için, gölgesiz bir mutluluk. Bunun yerine,

"İnsan olanca gücüyle kişiliğinden vazgeçmemeye çalışmazsa aşk denen şey olmaz!"

Viola'da bezginlik ve sıkıntı yansıtan bir hareket görüldü. Yine de hâlâ Cosimo'yu anlayabilirdi, anlıyordu da. Daha da öte, "Seni olduğun gibi istiyorum", anlamındaki sözler dilinin ucuna geliyordu... Dudaklarını ısırdı ve,

"İyi ya, tek başına olduğun gibi kal!" dedi.

"Ama o zaman, olduğum gibi kalmamın anlamı yok..." İşte Cosimo'nun söylemek istediği buydu. Ama söylediği şu oldu:

"O iki solucanı bana yeğ tutuyorsan..."

"Dostlarımı küçümsemene izin veremem!" diye bağırdı Vi
ola.

Hâlâ da şöyle düşünüyordu: "Benim için yalnız sen önemlisin. Bütün bu yaptıklarım senin yüzünden."

"Bir tek ben küçümseniyorum..."

"Sen değil, düşüncen!"

"Düşüncem ve ben, aynı şey."

"Öyleyse hoşça kal!... Bu akşam gidiyorum, beni bir daha göremeyeceksin."

Viola eve koştu, bavullarını topladı ve iki teğmene hiçbir şey söylemeden yola çıktı. Sözünü de tuttu: bir daha Ombıo- sa'ya dönmedi. Fransa'ya gitti, geri dönmek için yanıp tutuştuğunu kendi kendinden saklayamaz duruma gelince de siyasal olaylar bunu engelledi. Önce Devrim oldu, ardından savaş patladı. Olaylarla ilgilenmeye başlayan Markiz (La Fayette'in yakın çevresindeydi) daha sonra Belçika'ya, sonra da İngiltere'ye göçtü. Londra'nın sisleri arasında, Napolyon'un uzun yıllar sü-

ren savaşları boyunca Ombrosa'nın ağaçlarını düşlüyordu. Sonra Hindistan Kumpanyasında çıkarları bulunan bir Lord'la ikinci evliliğini yaptı ve Kalküta'ya yerleşti. Balkonundan, çocukluğunu geçirdiği bahçede gördüklerinden daha da garip ağaçlarla dolu ormana bakıyor ve her an Cosimo'nun yapraklar arasında kendine yol açtığını görür gibi oluyordu. Ama gördüğü bir maymun ya da bir jaguarın karakışıydı.

Sir Osbert Castlefight ve Salvatore di San Cataldo yaşamları boyunca birbirlerine bağlılıklarını sürdürdüler; bir serüvenci gibi yaşadılar. Venedik kumarhanelerinde, Göttingen İlahiyat Fakültesinde, San Petersburg'da II. Katerina'mn sarayında görüldüler; daha sonra izleri kayboldu.

*/

Cosimo uzun süre partal giysiler içinde ormanda gezindi, ağladı, yemek yemedi. Yeni doğmuş bebekler gibi bağıra bağıra ağlıyordu. Eskiden bu amansız avcının yaklaşmasıyla sürüler halinde kaçışan kuşlar, şimdi yakınma geliyor, komşu ağaçların tepelerine konuyor ya da Cosimo'nun üstünde uçuyorlardı. Serçeler ötüyor, sakalar seslerini titreterek cıvıldıyor, yaban güvercinleri gurulduyor, ardıç kuşu ıslık çalıyor, ispinozla saka kuşu birlikte ötüşüyorlardı. Sincaplar, tarla fareleri incecik çığlıklarını bu koroya katmak için inlerinin derinliklerinden çıkıyorlardı; öyle ki, kardeşim, bir yakınma gürültüsü arasında ilerleyebiliyordu ancak.

Ardından yıkıcı bir şiddet dönemi geldi. Elinin altında bütün ağaçlar, kış aylarındaki gibi tepeden tırnağa çırılçıplak soyunuyorlardı. Bu işi bitirdikten sonra yeniden tepeye tırmanıyor, bütün ince dallan kırıyor, ancak ağacın birkaç büyük dalını bırakıyordu. Daha da yükseliyor, bir çakının yardımıyla kabuğunu ağaçtan ayırıyordu. Kabuğu yüzülen ağaçlar insana ürperti veren koca koca, yaralı halleriyle bembeyaz etlerini gösteriyorlardı.

Bu öfkede, Viola'ya karşı en ufak bir kin yoktu, yalnızca onu yitirmenin, onu kendine bağlayamamanın, haksız ve aptalca bir gururla kırmış olmanın pişmanlığı vardı. Çünkü şimdi, Viola'nın kendisine her zaman bağlı kaldığını anlıyordu. Peşinde iki adam gezdiriyorsa, bu Cosimo'yu tek sevgilisi olmaya layık gördüğünü daha iyi göstermek içindi. Bütün doyumsuzluk- ları, bütün geçici istekleri, Viola'nın doruğuna vardığını bir tür- lü kabul edemeyeceği aşklarını daha da arttırmanın dinmek bilmez özlemini dile getiriyordu. Ama Cosimo bütün bunlardan bir şey anlamamış ve Viola'yı yitirinceye dek yaralamıştı.

Birkaç hafta süreyle, yaşamı boyunca hiç olmadığı kadar yalnız, ormanda kaldı. Yanında, Vioia'nm alıp götürdüğü Optimus Maximus bile yoktu. Ağabeyim yeniden Ombrosa'da göründüğünde çok değişmişti. Ben bile artık kendimi aldatamazdım: bu kez Cosimo delirmişti.

YİRMİ DÖRT

Cosimo'nun aklından zoru olduğu, on iki yaşında ağaçların tepesine tırmanıp a§ağı inmeyi reddettiği günden beri söylenirdi. Ama sonradan, sık sık görüldüğü gibi, herkes deliliğini kabul etmişti. Yalnız yüksekliklerde yaşama saplantısını değil, yaradılışındaki sayısız gariplikleri de. Herkes onu kendine özgün değişik bir kişi sayıyordu, o kadar. Viola ile aşklarının en zorlu döneminde, anlaşılmaz dillerde sevinç gösterilerinde bulundu. Özellikle, Ombrosa Azizesi'nin kutsandığı bayram günü yaptıkları, herkesi çok kızdırdı. Çoğunluk sözlerini sapık bir çığljk, belki bir Kartaca çığlığı -Pelagyalıların dili- ya da Leh dilinde sosiniyanizm[I] açıklaması diye yorumlayarak dine küfür saydı. O günden sonra ortalıkta bir söylenti dolaşmaya başladı: "Baron delirdi!" Sağduyu sahipleri de ekliyorlardı: "Her zaman deli olan biri nasıl delirir?"

Bu çelişik yargılar arasında, Cosimo iyiden iyiye delirmişti. O güne kadar baştan aşağı hayvan postlarına bürünüp gezerken, artık başını Amerikan yerlileri gibi tüylerle süslüyordu; renk renk çavuşkuşu ya da yeşil ispinoz tüyleriyle. Giysilerinin üzerine bile bu tüylerden serpiştiriyordu. Sonunda kuyruğu baştan aşağı kuş tüyleriyle kaplı giysiler yapıp kuşların davranışlarını benimsemeye başladı. Ağaçkakanlar gibi ağaç gövdelerinden kurt ve solucan çıkarıyor, bir servete sahip olmuşçasına bununla övünüyordu.

Dinlemek ve kendisiyle alay etmek için ağaçların altına toplananlar karşısında kuşları yüceltmekle işe başladı. Kanatlı hayvanlan avlarken onların avukatı oldu. Kendini ya güvercin

[1] Protestan Socin'in desteklediği ve Hıristiyanlıkla Tanrıyı ıek güç sayan (Baba, Oğul, Ruhül Kudüs üçlüsünü kabul etmeyen) öğreti. (Çev.)

ilan ediyordu, ya baykuş, ya da saka. Kendini onlara benzetip, tüylü hayvancıkların gerçek dostları olduğunu seçemeyen insanlara karşı suçlamalarda bulunuyordu. Bu suçlamalar ve imalar, sonuçta tüm insanlığa yönelikti. Kuşlar da ondaki değişikliği fark etmişlerdi; ayaklarının dibinde bir sürü dinleyici olsa bile yakınına kadar sokuluyorlardı. Böylece Cosimo, söylevini komşu dallardan aldığı canlı örneklerle süsleyebiliyordu.

Bunun sonucunda Ombrosa avcıları, kuşlan kandırıp tuzağa düşürmekte Cosimo'yü kullanmaktan sık sık söz eder oldular. Ama aslında hiç kimse, Cosimo'nun yanına koşan kuşlara ateş açmaya cesaret edemedi. Baron, bu tür saçmalamalara başlayalı beri bile, çevresini biraz olsun ürkütmeye devam ediyordu. Kendisiyle çok alay ediliyordu; ağaçlarının altında onunla, sürekli gırgır geçen bir yumurcak ve işsiz güçsüz sürüsü vardı. Yine de saygı görüyor, her zaman dikkatle dinleniyordu.

Ağaçları şimdi, yazılarla dolu sayfalar ya da üzerinde Seneca ve Shaftesbury'nin özdeyişleri bulunan levhalarla süslüydü; bunlara belirli bir düzende birbirine bağlanan eşyaları, tüy demetlerini, mumları, küçük orakları, çelenkleri, kadın büstlerini, tabancaları, terazileri de ekleyin. Ombrosa halkı bu bilmecelerin ne demek istediğini anlamak için saatlerce uğraşıyordu: soyluları mı belirtiyordu, Papa'yı mı, erdemi mi, savaşı mı? Sanıyorum, ara sıra hiçbir anlama gelmiyor ve yalnızca düşünceyi bilemeye çalışıyordu bu bilmeceler. Kardeşim, en yaygın olmayan düşüncelerin bile en doğru düşünceler olduğunu anlatmak istiyordu.

Cosimo, ***Karatavuğun Ötüşü, Ağaçkakanın Takırtısı***, ***Baykuşların Konuşması*** gibisinden bir sürü öykü yazmaya koyuldu. Bunları halka dağıttı. Hatta bu çılgınlık döneminde dizgicilik mesleğini öğrendi ve dergilerle gazeteler basmaya koyuldu (aralarında ***İspinozun Tüyü*** de vardı), sonradan bunları ***İki Ayaklıların Kılavuzu*** başlığı altında topladı. Bir ceviz ağacının tepesine koca bir masa, bir çember, bir basım aracı, bir harf kasası, bir damacana mürekkep çıkarmış, sayfaların düzenlenmesi ve baskısıyla günlerini geçiriyordu. Ara sıra çemberle kâğıt arasına sivrisinekler ya da kelebekler giriyor, kâğıdın üzerinde iz bırakıyorlardı. Ara sıra da bir tarla faresi mürekkebi kurumamış sayfanın üstüne atlıyor ve bir kuyruk vuruşuyla mürekkebi da-

ğıtıveriyordu. Bazen sincaplar harflerden birini çalıyor, yenebileceğini sanarak inlerine götürüyorlardı. Q harfinin başına geldi bu. Yuvarlak biçimi ve kuyruğu, meyve sanılmasına yol açmıştı. Cosimo da yazılarını bazı garip sözcüklerle başlatmak zorunda kaldı.

Bütün bunlar iyiydi, hoştu ama, bende, kardeşimin deliliği dışında daha ciddi ve acı bir şey olan aptallığa yöneldiği izlenimi uyanmıştı. İv i ya da kötü, delilik doğanın bir işidir. Ama aptallık, karşıtı bulunmayan bir güçsüzlükten başka bir şey değildir.

Kış süresince, bir tür uyuşukluğa gömüldü sanki. Yuvasındaki kuş gibi, yalnız başının göründüğü uyku tulumunun içinde asılı duruyordu. Günün en sıcak saatlerinde, aptesini yapmak için üç dört zıplayışta Bokludere'nin tepesindeki akçaağaca kadar gidiyordu ancak. Uyku tulumunda ara sıra birşeyler okumakla yetiniyor (hava karardığında ufak bir yağ kandili yakıyordu) ya da tek başına yürüyordu. Ara sıra da şarkı söylüyordu. Ama aşağı yukarı zamanının tümünü uyumakla geçiriyordu.

Yemek için garip besinleri vardı, ama yardımsever biri merdivenini dayayıp ağacın tepesine kadar getirirse kendisine tabaklar dolusu minestrone ya da ravioli sunulmasına izin veriyordu. Halk arasında bir boş inanç yer etmişti: Baron'a bir şey adamak uğur getiriyordu. Bu da korku ya da sevgi uyandırdığının belirtisiydi; sanırım, daha çok İkincisinin. Rondo Baronluğunun varisinin halkın yardımlarıyla yaşamasını sürdürmesi bana uygunsuz geldi. Bunu öğrense ölen babamızın neler hissedeceğini düşünüyordum. Benim için bir sorumluluk söz konusu değildi, çünkü kardeşim aile rahatını her zaman küçümsemiş ve daha önce sözünü ettiğim anlaşmayı imzalatmıştı bana. Ama şimdi onu, kendine yiyecek bulmaktan yoksun halde görünce, beyaz perukalı ve giysili bir uşağımızı elindeki tepside dörtte bir hindi ve bir bardak burgonya şarabıyla yanına çıkarmayı denedim. Bilinmeyen ilkelerinden biri nedeniyle bunu geri çevireceğini sanıyordum. İsteyerek kabul etti. O günden sonra, aklımıza geldikçe ağacına yemeğimizden bir porsiyon yollamaya başladık.

Kısacası, acı bir çöküştü bu. Neyse ki kurtların saldırısı oldu ve bu saldırı Cosimo'nun yeniden erdemlerini kanıtlamasını sağladı. O kış çok zorlu geçti; bizim ormanlara bile kar düştü. Açlık yüzünden Alp Dağlarından inen kurt sürüleri kıyılarımıza çullandılar. Oduncular rastladılar kurtlara ve dehşet içinde, haberi yaydılar. Yangınlara karşı birleşmeyi öğrenmiş bulunan Ombrosalılar aç hayvanların yaklaşmasını engellemek için kentin çevresine nöbetçiler diktiler. Özellikle geceleri, kimse kıra çıkmaya cesaret edemiyordu.

"Ne yazık, Baron eskisi gibi değil!" deniyordu Ombro- sa'da.

Bu kötü kış Cosimo'nun sağlığını da etkiledi. Kozasındaki ipek böceği gibi, burnu akan, kulakları ağırlaşan ve şişen Cosimo, tulumunun içinde havaya asılı yaşıyordu.

Kurtların saldırısı bildirilerek herkes uyarıldı. Cosimo'nun altından geçenler ona sesleniyorlardı:

"Hey, Baron! Eskiden sen ağaçlarının tepesinde hepimiz için nöbet tutardın. Şimdi biz senin için nöbet tutuyoruz!"

Cosimo, sanki söylenenleri anlamıyor ya da hedef alındığını hissetmiyor gibi, gözleri yarı kapalı, susuyordu. Ama birden başını kaldırdı, burnunu çekti, boğuk bir sesle:

"Koyunlar," dedi. "Kurtları kaçırmak için ağaçlara koyun yerleştirmek gerek. Koyunlar ağaçlara bağlanmalı."

Alay etmeye hazır, yine ne çılgınca şey söyleyeceğini merak eden kalabalık, ağacının altında toplanıyordu. Ama Cosimo, soluyup gırtlağını temizleyerek devam etti:

"Gereken yerleri size göstereceğim."

Ve ağaçların tepesinde yola çıktı.

Koyun ve kuzulan getirtti, ormanlarla ekili tarlalar arasında, özenle seçtiği noktalardaki meşe ve ceviz ağaçlarının dallarına onları bir bir elleriyle bağladı. Canlı, meleyen hayvanlar, düşmeyecek biçimde sıkı sıkı bağlanmıştı. Sonra, her ağaca doldurulmuş bir tüfek gizledi. Kendisi de koyun kılığına girdi: kukuleta, kazak, şalvar, her şeyi kıvırcık koyun postundandı. Ve gece açıkta bekledi. Herkes bunu çılgınlıkların en büyüğü olarak niteliyordu.

Oysa kurtlar, daha ilk gece dağdan indiler. Koyunların kokusunu alan, melemelerini işitip onları tepelerinde gören bütün süıü uluyarak ağaçların altında durdu. Aç ağızlar iyice açılmıştı, ön ayaklar ağaç gövdelerine dayanıyordu. Bunun üzerine ağaçtan ağaca zıplayarak Cosimo yaklaştı. Hem koyunu, hem de insanı andıran, ama kuş gibi zıplayan bu karaltıyı görünce şaşkına dönen kurtların ağızları açık kalıyordu. Bunun üzerine de güm! güm! iki kurşunu kafalarına yiyorlardı. İki kurşun yiyorlardı, çünkü Cosimo'da boşalttıkça doldurduğu bir tüfek, ayrıca doldurup her ağaçta hazır tuttuğu bir ikinci tüfek vardı. Kurtlar ikişer ikişer, donmuş toprağa seriliyorlardı. Cosimo büyük sayıda kurdu temizledi. Her patlayışta ne yapacağını bilemeyen sürü kaçıyordu. Gürültüye koşan avcılar da geri kalanları öldürdüler.

Daha sonra, Cosimo kurt avını değişik biçimlerde anlattı; bunlardan hangisi doğruydu, bilmiyorum. İşte bir tanesi:

"Savaş istediğimiz yönde gelişiyordu ki, son ağaca vardığımda üç kurdun tepesine kurulduğunu gördüm. Dallara kadar tırmanabilmeyi başarmışlar, koyunun işini bitiriyorlardı. Nezle yüzünden gözlerim yarı kör ve sersem gibi onları fark etmeden burunlarının dibine vardım. Dalların tepesinde iki ayak üstünde yürüyen bu yeni koyunu görünce kurtlar kandan hâlâ kıpkırmızı olan koca ağızlarını açarak döndüler. Tüfeğim boştu, barutum kalmamıştı; ağaca gizlediğim tüfeğe erişmeyi düşünmek bile gereksizdi. Pek sağlam olmayan ince bir dalın üzerin- deydim. Ama tepemde, erişebileceğim yükseklikte çok daha sağlam bir dal vardı. Yavaş yavaş ağaç gövdesinden uzaklaşarak gerilemeye başladım. Bir kurt, ağır ağır beni izliyordu. İki elimle üst dala asılmış, aslında hiç değmediğim zayıf dal üzerinde yürür gibi yapıyordum. Yanılan kurt ilerlemeye kalktı; ince dal ağırlığı altında eğilirken ben kendimi yukarı çektiğim gibi üst dala tırmandım. Kurt hafif bir köpek havlamasıyla düştü. Yere çarpınca kemikleri kırıldı, katıldı kaldı."

"Y'a öbür iki kurt?"

"Obiir ikisi, hareketsiz, beni inceliyorlardı. Bunun üzerine sırtımdaki koyun postundan kazağı ve başımdaki kukuletayı çı- kardım onlara attım. Kurtlardan biri, tepesinden geçen bu beyaz kuzu karaltısını görünce havada kapmak istedi. Ama ağır
bir yük beklerken boş postu yakalayınca dengesini yitirdi, o da yere

düştü; ayaklarıyla boynunu kırdı."

"Bir kurt daha var."

"... Bir kurt daha var ama, birden sırtımdaki postu atınca çıplak kalmıştım. Yeri göğü sarsan bir aksırık koyverdim. Bu yeni patlamaylâ kurt öyle bir hopladı ki, ağaçtan düştü, o da boynunu kırdı.

İşte kardeşim savaş gecesini böyle anlatıyordu. Kesinlikle bilinen, hasta olduğu için bu yeni üşütmenin az kaldı hayatına mal olacağıydı. Günlerce yaşamla ölüm arasında gidip geldi. Kent belediyesi de gönül borcunu ödemek için bakım giderlerini üstlendi. Ağaca dayalı birkaç merdiveni sürekli inip çıkan bir sürü doktorla çevrili bir hamağa uzanmış yatıyordu. Çevredeki en iyi doktorlar konsültasyona çağrıldı. Biri tenkiye yapıyor, bir başkası kan alıyor, üçüncüsü hardal lapası, dördüncüsü yakı koyuyordu. Artık kimsenin Rondo Baronu'na deli gözüyle baktığı yoktu. Herkes ondan büyük bir kafa, yüzyılın dehalarından biri olarak söz ediyordu.

Bu, hastalığı süresince böyle sürdü. İyileştiğinde yeniden çeşitli görüşler belirdi. Ancak Cosimo, iyileştikten sonra çok büyük gariplikler yapmaktan kaçındı. Bir haftalık gazete basmaya devam etti, ama adını değiştirdi. Haftalığının yeni adı ***Aklı Başında Omurgalı'ydı.***

YİRMİ BEŞ

Bilmiyorum, o dönemde Ombrosa'da mason locası var mıydı? Ancak çok sonraları -Napolyon'un ilk seferlerinden sonra- bizim bölgeden hali vakti yerinde bir

çok kentsoylu ve taşralı kişizade gibi ben de masonluğun gizlerini öğrendim. Dolayısıyla ağabeyim ve Mason Locası arasındaki ilk ilişkilerin ne olduğunu söylemeyeceğim. Ancak bu konuda, aynı dönemde ya da kısa bir süre sonra geçen ve değişik tanıkların anlatımıyla doğrulanan bir olaya değineceğim.

Bir gün Ombrosa'ya iki Ispanyol yolcu geldi. Pastacı ve önde gelen masonlardan Bartolomeo Cavagna'yı ziyaret ettiler. Kendilerini Madrid Lo,casına bağlı biraderler diye tanıtmış olmaları gerekiyor ki, Cavagna, onları bir gece Ombrosa Mason Locası'nın toplantısına götürdü. O sıralar Ombrosa Mason Locası, ormanın içindeki bir açıklıkta, meşalelerle mumların ışığında toplanıyordu. Bütün bunlar söylenti ve tahminler sonucu öğrenildi. Yalnız kesin olan, iki Ispanyolun ertesi gün otellerinden çıkar çıkmaz ağaçların tepesinde gizlenip kendilerini gözetleyen Cosimo di Rondo tarafından izlendikleriydi.

İki yolcu, kentin dışındaki bir hanın avlusuna girdiler. Cosimo, bir türüzotunun tepesine gizlendi. Masalardan birinde oturan bir müşteri, iki adamı bekliyordu. Siyah ve geniş kenarlı şapkasının gölgesiyle gizlenen yüzü görülmüyordu. Uç kafa, daha doğrusu üç şapka, masa örtüsünün beyaz dörtgeni üzerinde konuşuyorlardı. Biraz fısıldaştıktan sonra, yabancının elleri bir kâğıt parçası üzerine ötekilerin söylediği bir şeyi yazmaya koyuldu. Sözcükleri alt alta Sıraladığına bakılırsa, bu bir ad liste- siydi.

"Günaydın baylar," diye seslendi Cosimo.

Üç şapka havaya kalktı, gözleri türüzotunun tepesindeki adama çevrili üç surat ortaya çıktı. Ama üç kişiden biri, en büyük şapkayı giyen, başını hemen önüne eğdi. Öyle ki, burnunun ucu masanın kenarına dokundu. Kardeşim kendisine yabancı gelmeyen bu yüzü fark edecek zamanı ancak bulmuştu.

"Buenos dias a usted!" dedi öbür iki kişi, Cosimo'ya. "Ama güvercin gibi gökyüzünden inerek kendini yabancılara tanıtmak buranın bir geleneği mi? Bunu açıklamak için yanımıza kadar gelmek zahmetine katlanacağınızı umuyoruz!"

"Yüksekte olanlar rahatça görülürler!" dedi Baron. "Yüz çizgilerini gizlemek için yerlerde sürünenler de var."

"Şunu bilin ki suratlarımızı size göstermek zorunda değiliz, ***sefior.*** Kıçımızı göstermek zorunda olmadığımız gibi."

"Bazıları için yüzünü gölgede bırakmanın bir tür onur sorunu olduğunu biliyorum."

"Bu kişiler kimlerdir, lütfeder misiniz?"

"Casuslar, örneğin!"

İki kafadar ürperdi. Başını önüne eğen kıpırdamadı, ama ilk kez sesi duyuldu:

"Ya da, başka bir örnek seçmek gerekirse gizli kuruluş üyeleri," dedi ağır ağır.

Cosimo biraz düşündü, sonra güçlü bir sesle,

"Sözleriniz, sayın bayım, değişik biçimlerde yorumlanabilir," diye karşılık verdi. "'Gizli kuruluş üyeleri' deyimini kullanırken benim bunlardan biri olduğumu mu, yoksa sizin böyle bir kuruluşa üye bulunduğunuzu mu, ikimizin de bu kuruluşlara üye olduğumuzu mu, yoksa başkaları bunlara üyeyken ne benim ne de sizin üye olmadığımızı mı söylemek istiyorsunuz? Ya da, son varsayım: Beni konuşturmaya mı çalışıyorsunuz?"

"Corno, como, comof" diye sordu, iyice şaşıran geniş şapkalı adam.

Bu şaşkınlık içinde, önüne eğmek gerektiğini unutup Cosimo'nun gözlerinin içine bakacak kadar başını kaldırdı. Cosimo onu tanıdı: bu adam Aşağı Zeytinlik'teki düşmanı, Cizvit papazı Don Sulpicio'ydu.

"Ha! Yanılmamışım demek. Maskeler aşağı, Muhterem Peder!"

"Siz! Bundan emindim!"

İspanyol, şapkasını çıkardı, eğilerek tepesindeki usturayla kazınmış boşluğu ortaya çıkardı.

"Don Sulpicio de Guadalete, ***superior de la Compania de Jesus.*** "

"Cosimo di Rondo, mason."

Öbür iki kişi de hafif bir selamla kendilerini tanıttılar:

"Don Callixto!"

"Don Fulgenzio!"

"Bu baylar da Cizvit mi?"

"Nos tambien!"

"Papa, kuruluşunuzu ortadan kaldırmamış mıydı?"

"Sizin gibi sapkınlık içindeki dinsizlerin oyununu kolaylaştırmak için değil," dedi Don Sulpicio, kılıcını kınından sıyırarak.

Kuruluşlarının yasaklanmasından sonra, bu İspanyol Cizvitleri yollara düşmüşler, yeni görüşlere inananlarla savaşmak için bütün bölgelerde silahlı milis güçleri kurmaya çalışıyorlardı.

Cosimo da kılıcını çekmiş, kalabalık toplanmaya başlamıştı.

"***Caballerosamente***, çarpışmak istiyorsanız lütfen aşağı inin," dedi İspanyol.

Az ilerde ceviz ağaçlarının oluşturduğu bir koru vardı. Ürün alma zamanıydı ve köylüler sırıklarla düşürdükleri cevizleri toplamak için ağaçların arasına çarşaflar germişlerdi. Cosimo bir ceviz ağacına koştu, oradan bir çarşafa atladı; ve bu bir tür büyük hamağa benzeyen bezin üzerinde kayan ayaklarını iyice gererek dimdik durdu.

"Asıl siz zahmet edip iki karış çıkıverın Don Sulpicio. Ben alışmadığım kadar aşağı indim bile."

İspanyol, gergin çarşafın üstüne fırladı. Burada ayakta durmak çok güçtü; çarşaf toplanıyor, gövdelerinin ağırlığı altında çöküyordu. Ama iki düşmanın gözü öylesine dönmüştü ki kılıçlarını tokuşturmayı başardılar.

"Ad majorem dei gloriam!"

"A la gloire du Grand Architecte de l'Univers!"[I]

Ve çizmeleriyle birbirlerini ittiler.

---

[1] (Fr.) Evrenin Büyük Mimarının zaferi için. (Çev.)

"Bu kılıcı işkembenize gömmeden önce bana Senorita Ursula'dan söz edin!"

"Bir manastırda öldü."

Bu haber Cosimo'yu şaşırttı; (özellikle uydurulduğunu sanıyorum). Eski Cizvit papazı da kalleşçe bir saldırı denemesi yapmak için bu şaşkınlıktan yararlandı. İleri uzanarak çarşafı Cosimo'nun ardındaki dallara bağlayan düğümlerden birine erişti ve bu düğümü kesiverdi. Cosimo, Don Sulpicio'dan yana atılıp çarşafın ucuna yapışmasa kuşkusuz düşecekti. Bu atılışla kılıcı İspanyol'un savunmasını aştı ve karnını deldi. Don Sulpi- cio yuvarlandı, çarşaf boyunca kaydı ve yere devrildi. Cosimo yeniden ceviz ağacına tırmandı. Öbür iki Cizvit yaralı ya da ölü (bu hiçbir zaman öğrenilemedi) arkadaşlarını kaldırdılar, oradan tüydüler ve bir daha da görünmediler.

Kanlı çarşafın çevresine büyük bir kalabalık toplandı. Kardeşimin, mason olarak ünü o günden başlar.

Mason Locası'ntn gizi daha fazlasını öğrenmeme engel oldu. Önce de belirttiğim gibi, masonlara katıldığımda Cosi- mo'dan, Loca ile ilişkileri pek açık seçik belirlenemeyen eski bir birader olarak söz edildiğini duydum. Bazıları 'uykuda' olduğunu söylüyor, bir bölük insan ondan başka mezhebe geçen bir kâfir olarak söz ediyor, birtakım insanlar da laflarını esirgemeden açıkça 'dönme' diyorlardı. Ama geçmişteki çalışmalarına hepsi büyük saygı duyuyordu. Onun, 'Ombrosa Doğu Loca- sı'nı kurduğu söylenen 'mason' olması da bence olası. Bu Lo- ca'nın ilk ayinleri, anlatıldığı kadarıyla, Baron'un izlerini taşıyor gibi. Loca'ya yeni girenlerin gözlerini bağladıklarını, bir ağaca çıkardıklarını ve birbirlerine iple bağlı olarak aşağı indirdiklerini söylemek yeter.

Bizde ilk mason toplantılarının, gece ve ormanda yapıldığı kesinlikle biliniyor. Demek ki Cosimo'nun bu toplantılara katılmış olması gerçeğe çok yakın. Ya yabancı temsilcilerden masonluğun ilkelerini öğrendikten sonra Loca'yı kendi kurdu, ya da sürekli yolculuk eden bir Ombrosalı, Fransa'dan, belki İngiltere'de kendisine öğretilen birtakım ayinleri bize getirdi. Bu ikinci olasılık doğruysa, Masonluğun bir süre Cosimo'dan habersiz varolması akla yakın. Görüntüyü rahatlıkla gözümün önüne getirebiliyorum: bir gece ormanda gezinen Cosimo, şam-

danlarla aydınlatılmış bir açıklıkta, garip giysiler ve araçlar taşıyan adamların toplantısını keşfediyor. Tepeden onları dinlemek için duruyor, yinelemeye devam edeceği iğneli sözlerden biriyle ortalığı karıştırarak araya giriyor. Örneğin şöyle: 'Duvar dikmek kendini öteki insanlardan ayırmak demektir.' Derin bilgisinden haberli masonlar, bu sözleri üzerine, ona özel görevler vererek Loca'ya sokuyorlar. Kendi kendine bulduğu değişik tören ve simgeler koyuyor.

Kardeşim ilgilendiği sürece, Açıkhava Masonluğu'nun -daha sonra bir dam altında toplanandan ayırmak için böyle diyorum- içine baykuşların, dürbünlerin, çam kozalaklarının, hidrolik pompaların, mantarların, örümcek ağlarının ve Pitagor cetvellerinin girdiği olağanüstü zenginlikte ayinleri oldu. Ayrıca ortada bir sürü de kafatası vardı, hem yalnız insanların değil, ineklerin, kartalların ve kurtların kafatasları. Bütün bu parçalar ve öbürleri (geleneksel mason töresinin mala, gönye ve pergelleri) garip bir düzen içinde ağaçlarda sallanırdı. Genellikle de bunların ortada bulunuşu Baron'un çılgınlığına verilirdi.

Masonluktan çok önce, Cosimo, çeşitli meslek kuruluşu ve derneğine üyeydi: San Crispino ya da Kunduracılar, Erdemli Fıçıcılar, Hakyemez Silahçılar, Vicdanlı Şapkacılar gibi. Adını anmadıklarım da var. Aşağı yukarı kullandığı her şeyi elleriyle yapan Cosimo, çeşitli zanaat dalında iş gördüğünden birçok meslek kuruluşuna üye olmakla övünebilirdi. Bu kuruluşlar da, kendi yönlerinden, soylu bir aileden gelme, eşine rastlanmayan bir zekâda ve çıkarcılıkla uzak yakın ilgisi bulunmayan bir üyeleri olduğuna seviniyorlardı.

Cosimo'nun, toplumsal yaşama olan büyük düşkünlüğüyle sürekli toplum dışı kalma çabasını nasıl bağdaştırdığını hiçbir zaman iyice anlayamadım; yaratılışının önde gelen garipliklerinden biriydi bu. Dalların tepesine tünemekte direttikçe benzerlerini yeni ilişki biçimlerine sürükleme çabasında görünüyordu. Ama zaman zaman yeni bir derneğin örgütlenmesine bütün varlığıyla kendini verip tüzüğü ve amacı üzerinde kılı kırk yararak çalışmasına, üyeleri arasından her göreve en uygun kişiyi seçmesine karşın, kendisine ne kadar güvenileceği asla bilinemezdi. Cosimo'ya rastlamak zaten başlı başına bir sorundu. Günün birinde kuşlara benzeyen yaradılışı ağır basar, ele avuca

sığmaz olurdu. Bu iki zıt tavrı mutlak olarak aynı dürtüye bağlamak istenirse, çağında varolan her türlü ortak yaşama biçimine düşman olduğu ve bunlardan kaçarken inatla yenilerini deneme yolları aradığı da düşünülmelidir. Ne yazık ki bunlardan hiçbiri onu doyurmuyor, hiçbiri yeterince yeni gelmiyordu Cosimo'ya. Mutlak bir yabanıllığa yönelen sürekli kaçışları da bundandı.

Aslında evrensel bir toplum düşlüyordu. Ya belirli bir amaçla (yangınlara karşı nöbet tutmak gibi) ya da meslek kuruluşlarında, benzerlerini bir araya getirmek için gösterdiği her çabada döndü dolaştı, onları hep ormanda, gece tepesinden vaaz verdiği bir ağacın çevresinde topladı. Her şey bir ayaklanma, bir mezhep kurma, bilinen görüşlerden ayrılma havasına bürünüyordu. Tabii bu havada, konuşmalar özelden genele yöneliyor, bir zanaatın basit kurallarından büyük rahatlıkla eşit, doğru ve özgür insanların kuracağı bir dünya cumhuriyeti tasarısına geçiliyordu.

Demek ki Masonluk'ta da, Cosimo, kişisel bir geleneği sürdürmekten başka şey yapmıyordu. Kıtadaki biraderlerini görmek için Londra Büyük Locası tarafından gönderilen Lord Li- verpuck adında biri, kardeşimin Üstadı Azam olduğu çağda Ombrosa'ya uğrayınca Cosimo'nun gelenek dışı davranışlarına öylesine bozuldu ki, hemen Londra'yı uyardı. Bu Ombrosa Locası herhalde Iskoçya'ya bağlı yeni bir Mason Locasıydı, kralı devirmek amacıyla Hannover Hanedanı'na karşı çalışmak için Stuart'lardan para alıyordu.

Bunun üzerine iki İspanyol yolcunun olayı geldi. Loca'nın toplantısına çağrılmış, her şeyi geleneğe uygun bulmuşlardı. Hatta, bütün ayinlerin, tıpkı Madrid Grand-Orient Locasındaki gibi olduğunu söylediler. Cosimo'nun kuşkusunu uyandıran da bu oldu: ayinlerin kendi buluşlarına neler borçlu olduğunu herkesten iyi o biliyordu.

Her neyse, bence ayinlerde yapılan bu değişiklikler onda kişisel bir gereksinimi karşılıyordu. Ne pahasına olursa olsun, bir ev yapmayı ya da bir evde oturmayı kabul etmeyecek olan Cosimo, bütün mesleklerin simgelerini haklı olarak benimseyebilirdi; birinin, duvarcılığın dışında.

YİRMİ ALTI

Ombrosa'mn bağlar» da vardı. Bu bağların hiç sözünü etmediysem, şimdiye kadar Cosimo'nun peşinde hep yüksek ağaçlarlarda gezindiğim içindir. Ağustos ayında, yaprakların altındaki kara üzüm salkımları iyice şişerdi. loğun suyu daha o zaman şarap rengini alırdı. Bazı bağlar çardak biçimindeydi, Cosimo da yaşlandıkça öyle ufalmış, öyle hafiflemiş, ağırlığını vermeden yürüme sanatını o kadar iyi öğrenmişti ki, çardakların tepesinde yol alabiliyordu. Dolayısıyla da bağlar arasında geziniyordu. Lataların, bağın yakınındaki meyve ağaçlarının ya da destek olarak kullanılan kazıkların üstüne yerleşip çeşitli işler görebiliyordu: Kışın, asmalar tellerin çevresinde yapraksız ve birbirine geçmiş dal yığınlarıyken onları buduyor, yazın çok sıklaşan yapraklan koparıyor ya da böcekleri yok ediyor, eylül ayında da bağbozumu gelip çatıyordu.

Bağbozumunda, bütün Ombrosa halkı günlerini bağlarda geçirirdi. Bağların yeşil dizileri arasında renk renk eteklerle püsküllü başlıklardan başka şey görülmezdi. Katırcılar semerlere tepeleme dolu geniş küfeleri yükler, sonra bunları büyük fıçılara boşaltırlardı. Yöredeki soylu kişilerin Cenova Cumhuriye- ti'yle Kilise'ye vermek zorunda oldukları vergiyi ve öteki alacakları toplamak için yanlarında jandarmalarla müfettişler gelirdi. Her yıl bir anlaşmazlık çıkardı.

Fransa'da Devrim olunca, ürünün üleştirilip dağıtılması sırasındaki uyuşmazlıklar, 'Şikâyet Defterleri' adı verilen muhtıralarla aralıksız olarak yetkililere hatırlatılırdı. Ombrosalılar da kendi anlaşmazlık defterlerini tutmaya koyuldular. Çok gereksiz bir işti bu, ama bir kere denenmiş olurdu. Bu düşünce, o sıralar

Mason Loca’sının toplantılarına katılma ve birkaç sarhos

masonla tartışma gereksinimi kalmayan Cosimo'dan geliyordu. Alandaki ağaçların tepesine kuruluyor, gerek limandan, gerekse kırlardan gelen insanlar, haberleri vermesi için çevresine toplanıyorlardı. Postacı, Cosimo'ya çeşitli gazetelerle dost mektuplarını getiriyordu; örneğin, sonradan Paris Belediye Başkanı olan gökbilgini Bailly ve öteki Kulüplere üye olan arkadaşlarından gelen mektupları. Her an yeni bir şey öğreniliyordu: Necker, Jeu de Paume, Bastille, kır atma binmiş La Fayette, seyis kılığındaki Kral Louis gibi. Cosimo, daldan dala atlayarak olayları yorumluyor, taklitler yapıyordu: bir dalın tepesinde kürsüdeki Mirabeau, bir başkasında Jakobenler Kulübünde konuşan Marat, yine bir başkasında yürüyerek Paris'ten Versailles'a gelen kadınları yatıştırmak için kafasına kırmızı başlık geçiren Kral Louis oluyordu.

'Şikâyet Defterleri'nin ne olduğunu anlatmak için Cosimo bir öneride bulundu: "Bir defter de biz hazırlayalım." Bir okul defteri aldı ve sicimle ağacından sallandırdı; herkes geliyor, kendince uygunsuz gördüğü bir şeyi yazıyordu deftere. Defterde her türden yakınmaya rastlandı: balıkçılar balık fiyatlarından söz ediyorlardı, bağcılar üründen alman vergiden, çobanlar otlakların sınırlarından, oduncular tek sahipli ormanlardan. Bunların ardından kürek mahkûmu akrabası bulunanlar, işledikleri bir suç yüzünden halatla dövülenler, kadın yüzünden soylulardan yakınanlar geliyordu. Yakınmaların sonu yoktu. Bir 'Şikâyet Defteri'nde bile Cosimo bu kadarını çok acı buldu. Herkese en çok istediği şeyin ne olduğunu sormayı düşündü. Yeniden halk istediklerini yazmak için geldi: Biri peksimetten söz ediyordu, bir başkası minestrone'den, biri sarışın bir kadın istiyordu, öbürü iki esmer, biri bütün gün uyuma peşindeydi, bir başkası da bütün yıl mantar bulabilmeyi diliyordu. Biri dört atlı araba istiyor, bir başkası tek keçiyle yetiniyordu, biri ölü anasını görmek isteğindeydi, öteki de Olimpos Dağındaki tanrıları. Kısacası, iyi ve istenebilecek ne varsa deftere yazılmış ya da (pek çoğu okuma yazma bilmiyordu) resimle belirtilmişti. Renkli resimler bile vardı. Bir şey yazma sırası Cosimo'ya da geldi. Bir ad yazdı deftere: yıllardan beri aşağı yukarı her yere karaladığı Viola adını.

Bütün bunlar güzel bir defter oluşturdu. Cosimo bu defteri ‘Şikâyet ve Hoşnutluk Defteri’ diye adlandırdı. Ama defter dolduğunda, gönderilebileceği bir Millet Meclisi yoktu. Dolayısıyla da sicimin ucunda, ağaca asılı kaldı. Yağmur yağdı, yazıları sildi ve defter çürüdü. Bu görüntü, içinde bulundukları sefaleti düşünüp baş kaldırma isteğiyle yanıp tutuşan Ombrosalılar’ın yüreğini paralıyordu.

Kısacası, bir devrim yapmak için bütün nedenler vardı. Ne yazık ki Fransa’da değildik. Bizim ülkede hep nedenler incelenir, sonuçlar asla.

Yine de Ombrosa karışık bir dönem yaşadı. İki adım ötemizde, cumhuriyet ordusu, Avusturya-Sardunya ordusuyla savaşıyordu. Massena, Collardente’deydi, Laharpe, Nervia üzerinde, Mouret o sıra basit bir topçu generali olan Napolyon’la kıyı boyundaydı. Rüzgârın zaman zaman Ombrosa’ya kadar getirdiği gümbürtüler onun toplarının sesleriydi.

Eylül ayında, bağbozumu yaklaşırken birşeyler hazırlandığı hissedildi. Kapıdan kapıya birtakım gizli konuşmalar işitiliyordu:

"Üzüm olgunlaştı!"

"Eh öyle, olgunlaştı!"

"Daha da öte. Toplamanın tam sırasıdır!"

"Suyunu çıkarmanın sırasıdır!"

"Hepimiz çalışacağız. Sen nereye gideceksin?"

"Köprüden sonraki bağa. Ya sen? Sen?"

"Pigna Kontunun bağına."

"Ben değirmendeki bağa."

"Ne kadar çok polis var, gördün mü? Salkımları gagalamak için karatavuklar bağlara üşüşüyor!"

"Bu kez hevesleri kursaklarında kalacak!"

"Karatavuk çoksa, her birimiz de avcıyız!"

"Gizlenmeyi yeğleyenler var. Kaçanlar bile görülüyor."

"Bizim orada çalışmaları geciktirmek istiyorlardı. Ama, artık üzüm olgunlaştı!"

"Olgunlaştı!"

Ertesi gün bağbozumu büyük bir sessizlik içinde başladı. Bağlar, kütükler boyunca dizilmiş insanlarla doluydu, ama hiç şarkı duyulmuyordu. Birkaç dağınık çağrı, birkaç çığlık: ‘Sız de mi? - Evet, üzüm olgunlaştı’ ve topluluk halinde yapılan birkaç hareket. Bütün bütün kapalı olmamakla birlikte ağır olan havada kasvetli bir yan vardı. Bir ses şarkıya başlıyor, koronun desteğinden yoksun kaldığı için çabucak susuyordu. Katırcılar üzüm yüklü küfelerini fıçılara taşıyorlardı. Her zaman, soylulara, piskoposa ve hükümete verilecek payı ayırarak işe başlanırdı. Bu yıl hayır. Göründüğü kadarıyla hepsi unutulmuştu.

Üründen vergi almaya gelen tahsildarlar sinirliydi. Zaman geçiyor, para gelmiyor, birşeyler olacağı hissediliyor, aynasızlar işe karışmalarının gerekeceğini görüyor, ama ne yapacaklarını kestiremiyorlardı. Cosimo, kedi gibi yürüyüşüyle kameriyelerin tepesinde geziniyordu. Elinde bir makas, düzensiz, sağdan bir salkım kesiyordu, soldan bir salkım. Sonra çalışanlara uzatıp herkese alçak sesle birşeyler söylüyordu.

Polislerin şefi, sonunda patladı:

"Bana bakın, bu vergi geliyor mu gelmiyor mu?"

Sözünün sonunu getirmeden pişman olmuştu bile. Hem homurtu hem de ıslığı andıran boğuk bir sesin bağları çınlattığı işitildi. Bir köylü elindeki deniz kabuğunu üflüyor, vadidekile- rin hepsini uyarıyordu. Her tepeden aynı ses ona karşılık verdi: Bağbozumunda çalışanlar, ellerindeki deniz kabuklarını boru gibi havaya kaldırıyorlardı. Bir kameriyenin tepesinden, Cosimo da bu ses cümbüşüne katılmıştı.

Bağ kütükleri arasına, başlangıçta kesik, uyumsuz, anlaşılmaz bir şarkı yayıldı. Sonra sesler arasında uyum sağlandı ve durmadan zıplarcasma söylenen bir şarkı başladı. Adamlar ve kadınlar hareketsiz, bağ kütükleri, yapraklar ve üzüm salkımlarıyla yarı yarıya gizliydi; her şey aynı atılımın içindeydi sanki. Üzüm suyu her yandaydı, havada, bulutlarda, güneşte. Şarkı daha iyi seçilmeye başlıyordu, önce müzik, sonra sözler; şarkının sözleri şöyleydi: ***‘Ça ira! Ça ira! Ça İra!’*** Delikanlılar kızaran ayaklarıyla üzümü eziyorlardı. ***-Ça İra!-*** Kızlar kama gibi sivri makaslarını sık yaprakların arasında saplıyor, salkımın eğri büğrü sapını zedeliyorlardı. ***-Ça ira!-*** Preste ezilmeyi bekleyen dağlar gibi yığılı üzüm salkımlarının üstündeki hava boşluğunu kü-

çük sinek sürüleri dolduruyordu. ***-Ça ira!-*** Bunun üzerine polisler kendilerini kaybettiler.

"Yeter! Susalım! Bitmedi mi bu rezalet? Kim şarkı söylerse vururuz!"

Ve havaya birkaç el ateş ettiler.

Gerçek bir gökgürültüsü onlara karşılık verdi: Savaş düzeninde dizilmiş alaylar daha fazla gürültü çıkaramazdı. Ombro- sa'nın tüm av tüfekleri birden ateş ediyordu. Büyük bir incir ağacının tepesindeki Cosimo, sarmal deniz kabuğuyla hücum borusunu çalıyordu. Bağlan dolduran kalabalık harekete geçti. Bağbozumu muydu bu, yoksa savaş mı, ne olduğunu kestirme olanağı yoktu. Adamlar, üzümler, kadınlar, bağ çubukları, bağ bıçakları, asma dallan, bağ kütükleri, tüfekler, sepetler, atlar, demir teller, yumruklar, katır çifteleri, incik kemikleri, memeler, hepsi de aynı şarkıyla. ***Ça ira!***

"İşte size vergi!"

Sonunda, polislerle tahsildarlar, tepe üstü üzüm dolu fıçılara daldılar ve ayaklarını dikip debelendiler. Elleri boş, tepeden tırnağa üzüme, ezilmiş salkımlara, üzüm suyuna, hatta tortuya bulanmış, tüfeklerine, fişekliklerine ve bıyıklarına varıncaya dek yapış yapış geri döndüler.

Bağbozumu bir bayram havasına büründü. Herkes derebeylik ayrıcalıklarının kaldırıldığından emindi. O sıra, biz soylular ve kişizade taslakları, ^raylarımıza kapanıp silahlanmıştık, canımızı pahalıya satmaya kararlıydık (doğruyu söylemek gerekirse, geri kalan soylularca bölgedeki baş ihtilal kışkırtıcısı, jakoben, kulüpçü ve deccal kardeşimle işbirliği yapmakla suçlanmamak için dışarı adımımı atmamakla yetindim). Hem o gün, tahsildarla askerler kovulduktan sonra en ufak olay çıkmadı.

Eğlentileri hazırlamak için çok uğraşıldı. Fransız modasını izlemek için bir Özgürlük Ağacı dikildi. Yalnız ne yapmak gerektiği konusunda belli belirsiz bir görüş vardı. Hem sonra bizim orada öyle çok ağaca rastlanıyordu ki bir sahtesini dikmek zahmetine değmezdi. Dolayısıyla gerçek bir karaağaç, çiçekler, üzüm salkımları, çelenkler ve ***'Vive la grande Nation!'*** yazılarıyla süslendi. Ağacın tepesinde, kardeşim, kedi postundan kal-

pağma kırmızı, beyaz ve mavi bir şerit iğnelemiş, Rousseau ile Voltaire üzerine konuşma yapıyordu. Ama aşağıda halk hep ***Ça ira!*** şarkısını söyleyip el ele tutuşarak dans ettiğinden söylediklerinin tek sözcüğü bile duyulmuyordu.

Şenlik uzun sürmedi. Destek birlikleri geldi, bunlar vergiyi toplamak ve toprağın tarafsızlığını güvenceye almak amacı güden Cenovalılar ve Ombrosalı Jakobenlerin 'Büyük Evrensel Ulus'a, yani Fransız Cumhuriyetine katıldığını ilan etmek istedikleri söylentileri üzerine harekete geçen Avusturya-Sardunya birlikleriydi. Ayaklananlar direnmeye çalıştılar, birkaç barikat yaptılar, kentin kapılarını kapadılar. Çok daha başka şeyler yapmak gerekirdi! Birlikler dört yandan kente girdiler, köy yollarını kestiler, Cosimo ve onunla birlikte giden birkaç kişi dışında kışkırtıcılar ya da öyle nam salanlar cezaevine tıkıldı -Cosimo'yu yakalayacak olanın alnını karışlardım-.

Aceleyle devrimcileri yargılayacak bir mahkeme kuruldu. Ama sanıklar bu işle ilgileri bulunmadığını, gerçek elebaşlarının kaçanlar olduğunu kanıtlayabildiler. Dolayısıyla da salıverildiler. Hem Ombrosa'da bulunan bunca askerle yeni bir karışıklıktan korkulmazdı. Düşmanın olası sızmalarına karşı bizi korumak amacıyla kente yerleşen güçler arasında bir de ufak Avusturya-Sardunya birliği görüldü. Komutanlığını, Provence Kontu'yla birlikte Fransa'dan İtalya'ya sığınan, ablamız Battis- ta'nın kocası, eniştemiz d'Estomac yapıyordu.

Böylece Battista da başıma kaldı. Ne kadar keyiflendiğimi kestirebilirsiniz sanıyorum! Subay kocası, atları ve emirerleriyle eve yerleşti. Battista, gecelerini Paris'teki en son idamları bize anlatmakla geçiriyordu. Gerçek bıçağıyla minik bir giyotini bile vardı. Bütün dostlarıyla kocasının yakınlarının sonunu bizie- re göstermek için, kertenkelelerin, kör yılanların, solucanların, hatta farelerin kafasını uçuruyordu. Gecelerimiz böyle geçiyordu işte. Günlerinin ve gecelerinin hakimi, yalnız kendisinin bildiği ormanın derinliklerinde gizlenen Cosimo'yu kıskanıyordum.

YİRMİ YEDİ

Savaş boyunca ormanda birbiri ardınca sıraladığı yararlıklar konusunda Cosimo o kadar çok ve inanılmaz öykü anlattı ki, bunlardan birinin ötekine oranla gerçeğe daha yakın olduğunu söyleyecek cesaretim yok. Öykülerinden birkaçını olduğu gibi aktarmakla yetinip sözü ona bırakıyorum:

İki düşman ordusunun keşif kolları ormanda geziniyordu. Dallarımın tepesinden, çalılıklarda ayak seslerinin çınladığını işittiğimde Avusturya-Sardunya ordusu askerlerinin mi, yoksa Fransızların mı geldiğini kestirmek için kulak kabartıyordum.

Ufak tefek, sapsarı saçlı bir Avusturyalı teğmen, tertemiz üniformalar içindeki bir keşif koluna komuta ediyordu. Saçlarını enselerinde toplayan şeritleri, topuzları, üç köşeli şapkaları, tozlukları, beyaz çapraz askıları, tüfek ve kasaturaları, her şeyleri tamamdı. Sırayı sarp patikalarda bile bozmamaya çalışarak askerleri ikişerli kolda yürütüyordu. Ormanı hiç bilmeyen, ama aldığı emirleri olduğu gibi yerine getireceğinden emin, ufak tefek subay, haritada belirtilen çizgilere uygun ilerliyor ve durmadan ağaç gövdelerine tosluyordu. Birliğinin kabaralı pabuçları kaygan taşlar üzerinde kayıyor, dikenler askerlerinin gözlerini tehdit ediyor, ama o İmparatorluk ordularının üstünlüğünün bilincinde, durmadan yürüyordu.

Eşsiz askerlerdi bunlar. Bir çam ağacına gizlenmiş, geçitte onları bekliyordum. Elimde yarım kilo ağırlığında bir kozalak vardı. Bunu sıranın en arkasındaki askerlerin tepesine bıraktım.

YİRMİ YEDİ

Piyade, kollarını uzattı, dizlerini kırdı ve yerdeki eğreltıotları-

nın arasına devrildi. Kimse bunun farkına varamadı ve birlik yoluna devam etti.

Onlara yetiştiğimde tortop olmuş bir kirpiyi bir onbaşının boynuna attım. Onbaşı başım eğdi ve bayıldı. Teğmen bu kez olayı fark etti, iki kişiyi sedye getirmeye yolladı ve yoluna devam etti.

Keşif kolu, ormandaki en berbat katırtırnağı kümelerine saplanacaktı. Her keresinde de askerleri yeni bir tuzak bekliyordu. Bir külah içinde, dokunmasıyla kurdeşenden beter kaşıntı yapan mavi ve kıllı tırtılları toplamıştım. Yüz kadarını tepelerine yağdırdım. Birlik geçti, sık çalılıklar arasında kayboldu, öbür yandan yüzleri ve elleri kırmızı sivilcelerle kaplı, kaşınarak çıktılar. Yine de ilerlemeye devam ettiler.

Eşsiz bir birlik ve harika bir komutan! Ormandaki her şey ona öylesine yabancıydı ki, olup biten garipliği fark etmiyor, sayıları azalan, ama hep gururlu ve boyun eğmez askerleriyle yoluna devam ediyordu. Bunun üzerine bir yabankedisi ailesine başvurdum; kuyruklarına yapışıp havada birkaç kere çevirdikten sonra kedileri savurdum. Bu yaptığım, kedileri anlatılamayacak derecede kızdırdı. Büyük bir gürültü koptu, özellikle kediler tarafından. Ardından bir sessizlik, bir mola geldi. AvusturyalIlar yaralarını sarıyorlardı. Sonra birlik, sargı bezinden bembeyaz, yürüyüşüne devam etti.

Aceleyle önlerine geçip, "Tek çözüm yolu onları tutsak etmek," dedim kendi kendime. Bir Fransız keşif koluna rastlayacağımı ve düşmanın yaklaştığını haber verebileceğimi umuyordum. Ama, bir süreden beri, bu cephede Fransızların en ufak bir yaşam belirtisi bile görülmüyordu.

Yosunlarla kaplı bir bölgeden geçerken, yerde bir şeyin kı- mıldadığını gördüm. Durdum ve kulak kabarttım. Sanki bir akarsuyun şırıltısı işitiliyordu; sonra bu şırıltı, anlamlı seslere, ardından da sürekli fısıltılara dönüştü. ***'Mais alors... Crenom de... Foutez-moi done... tu m'emm...quoit'*** gibi sözcükler anlaşılabili- yordu. Gözlerimi alacakaranlığı yenmeye alıştırarak yumuşacık bitki örtüsünün tüylü kalpaklar, sık sakal ve bıyıklar üzerine kurulduğunu gördüm. Bu bir Fransız hafif süvari birliğiydi. Kış seferi sırasında iyice nemlenen kıllarında, ilkbahar geline? yosun ve küf bitivordu.

Bu öncü birliğe, Rouen'lı şair, Cumhuriyet Ordusu'nda gönüllü teğmen Agrippa Papillon komuta ediyordu. Doğanın genellikle iyi olduğuna inanan teğmen Papillon, askerlerinin, ormanı geçerken her yanlarına yapışan çam pürlerinden, atkesta- nesi kabuklarından, kırık dallardan, yapraklardan, küçük sümüklüböceklerden temizlenmelerini istiyordu. Ve birlik, çevredeki bitki örtüsüne öylesine uymuştu ki, onu seçebilmek için benim deneyimli gözüm gerekmişti.

Kamp ateşi yakan askerlerin ortasında, şair-subay, tepesinde iki köşeli şapka, yüzü bir sürü perçemle çevrili, ormana karşı nutuk çekiyordu:

"Ey orman! Ey gece! İşte elinizdeyim! Bu yiğit askerlerin bileklerine dolanan yumuşacık bir saç teli demek Fransa'nın yazgısını durdurabilecek? Ey Valmy! Ne kadar uzaktasın!"

İlerledim.

"Özür dilerim yurttaş!"

"Ne? Kim o?"

"Bu ormanlarda yaşayan bir yurtsever, subay yurttaş."

"Ya? Burada mı? Nerede kendisi?"

"Tam burnunuzun üzerinde, subay yurttaş."

"Görüyorum. Ama o da nesi? Bir kuş-adam, bir canavar yavrusu mu? Belki bir mitolojik yaratık?"

"Ben yurttaş Rondo'yum, ana ve baba yönünden kaynaklarımın insan olduğuna güvence verebilirim. Daha da öte, anam taht için verilen veraset savaşlarına katılmış yiğit bir askerdi..."

"Anlıyorum. Ey zaman, ey zafer! Size inanıyorum yurttaş ve bana getirdiğinizi sandığım haberleri heyecanla bekliyorum."

"Bir Avusturya keşif kolu hatlarınız arasına girmekte."

"Ne diyorsunuz? Savaş bu! Saat çaldı! Ey ırmak, tatlı ırmak, işte bir an sonra kana boyanacaksın! Hadi! Silah omza!"

Şair-teğmenin komutasıyla hafif süvariler silahlarını ve eşyalarını topladılar. Ama hareketleri öylesine gevşek ve kararsızdı, gerinmekle, gırtlaklarını temizlemekle, sövmekle o kadar vakit kaybediyorlardı ki, askerlikte etkinliklerinden kuşkulanmaya başladım.

"Subay yurttaş, bir planınız var mı?"

"Plan mı? Planım düşman üzerine yürümek."

"Evet... Ama nasıl?"

"Nasıl mı? Yanaşık düzende!"

"Öğüdümü dinlerseniz, sizin yerinizde olsam askerlerimi hareketsiz ve dağınık bırakır, düşman keşif kolunun kendiliğinden tuzağa düşmesini beklerdim."

Teğmen Papillon, uysal adamdı; planıma hiçbir itirazda bulunmadı. Ormana dağılan hafif süvariler, yaprak kümelerinden kolay kolay ayırdedilecek gibi değillerdi, AvusturyalI teğmen de aradaki farkı anlayabilecek kişilerin sonuncusuydu. İmparatorluk birliği haritadaki yolu izliyordu; zaman zaman ani bir 'Sırayla sağdan!' 'Sırayla soldan!' komutu duyuluyordu. Böylece birlik, hiçbir şeyin farkına varamadan Fransızların burnunun dibinden geçti. Hafif süvariler ise, kaçınılmaz yaprak ve kanat hışırtılarıyla yer değiştiriyorlardı. Böylece bir çevirme hareketini başardılar. Ağaçların tepesinden, bir keklik gurultusu ya da bir baykuş ulumasıyla düşman güçlerinin yerini ve tutulması gerekli kestirme yolu onlara gösteriyordum. Avusturyalılar hiçbir şeyin farkına varmadan tuzağa düştüler.

Bir ağacın tepesinden, birden,

"Durun! Özgürlük, kardeşlik ve eşitlik adına sizi tutsak ediyorum!" diye bağırıldığım duydular ve ağaçların arasından uzun namlulu bir tüfeği kendilerine doğrultan insana benzer bir yaratığın çıktığını gördüler.

"Hourrah! Vive la nation!"

Çevredeki çalılıkların her biri, Teğmen Papillon'un komutasında bir hafif süvariydi.

Avusturya-Sardunya birliğinin lanet yağdırdığı işitildi; hiçbir tepki göstermeden askerlerin silahları alınmıştı. Benzi sapsarı, ama başı dik AvusturyalI teğmen, kılıcını düşmanının ellerine teslim etti.

Cumhuriyet Ordusu'nun değerli bir yardımcısı oldum, ama orman hayvanları dışında kimseden yardım almadan, tıpkı bir Avusturya keşif kolu üzerine bir eşekarısı yuvası boşaltıp kaçırdığım günkü gibi tek başıma avlanmayı yeğliyordum.

Ünüm Avusturya-Sardunya ordusuna yayılmış, akıl almaz boyutlara varmıştı. Ormanın, ağaç tepelerine gizlenen Jakoben- Ierle dolup taştığı söyleniyordu. Krallık ve imparatorluk birlikleri, yürüyüşleri sırasında kulak kabartıyorlardı. Kabuğundan

sıyrılıp düşen kestanenin çıkardığı en hafif gürültüde, sincabın boğuk bir çığlığında Jakobenlerle çevrildiklerini sanıyorlar ve yol değiştiriyorlardı. Böylece, belli belirsiz duyulan gürültüler ve hışırtılar çıkarmakla, Piemonte ve Avusturya keşif kollarının yol değiştirmesini sağlıyor, onları dilediğim yere götürüyordum.

Bir gün bu keşif kollarından birini dikenîikli ve sık bir ağaçlığa sürükledim. Birlik orada yolunu şaşırdı. Bir yabando-muzu sürüsü de aynı yerde gizleniyordu. Topların gümbürdediği dağlardaki inlerinden fırlayan yaban domuzlan, sürüler halinde aşağı inip kıyıdaki ormanlara sığınmışlardı. Yollarım şaşıran Avusturyalılar, burunlarının ucunu görmeden yürüyorlardı. Birden, korkunç homurtularla ayaklarının dibinde bir ya- bandomuzu sürüsü beliriverdi. Kafalarını öne eğerek ileri atılan koca hayvanlar, askerlerin dizleri arasına giriyor, onları havaya fırlatıyor, yere düşer düşmez sipsivri bir toynak yağmuru altında onları çiğniyor, dişleriyle karınlarını deşiyorlardı. Bütün birlik yere serildi. Arkadaşlarımla ben, ağaçlarda mevzilenmiş, kaçanları tüfekle kovalıyorduk. Karargâha dönebilenlerden kimi, birden ayaklarının altındaki dikenli toprağı sallayan bir yer sarsıntısından, kimi de toprağın derinliklerinden fırlayan bir Jako- ben çetesine karşı verilen savaştan söz etti. Jakobenlerle şeytanlar arasından bir fark yoktu; yarı insan yarı hayvan, ağaçlarda ya da sık ormanların derinliklerinde yaşayan yaratıklardı bunlar.

Saldırılarımı tek başıma ya da bağbozumu sonucu benimle birlikte ormana sığınan birkaç Ombrosalı arkadaşın yardımıyla yapmayı sevdiğimi size söyledim. Fransız ordusuna elimden gel-diğince az işimin düşmesine çalışıyordum. Orduların ne olduğu bilinir: Flarekete geçtiler mi felaket getirirler. Ama Teğmen Pa-pillon'un öncülerine bağlanmıştım ve onun sonundan enikonu ürküyordum doğrusu. Gerçekten de, teğmenin komuta ettiği birlik için cephenin hareketsizliği kötü olabilirdi. Yosunlar ve likenler, ara sıra da fundalıklarla eğreltiotları bitiyordu askerlerin üniformalarında. Kalpakların tepesinde çalıkuşları yuva yapıyor, inci çiçekleri açıyordu. Çizmeler toprağa mıhlanıyor, bir kaide halini alıyordu. Bütün birlik kökleşme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Teğmen Agrippa Papillon'un doğaya düşkünlüğü, bu bir avuç yiğidi yavaş yavaş bir hayvan ve bitki karışımına dönüştürüyordu.

Onları uyandırmak gerekliydi. Ama nasd? Aklıma bir şey geldi, bunu gidip teğmene açtım. Tam o sıra aya karşı şiirler okuyordu:

"Ey ay! Bir ateş ağzı, bir top güllesi gibi yuvarlak, barutun itici gücü tükenince göklerde sessizce yuvarlanıp ağır ağır yoluna devam eden ay! Yüce bir toz ve kıvılcım bulutu kaldırıp düşman tahtlarını ve ordularını kaplayarak yurttaşlarımın beni içinde tuttukları bu kayıtsızlık duvarında bir zafer gediği açmak üzere ne zaman patlayacaksın, Ay? Ey Rouen! Ey ay! Ey yazgı! Ey Kurucu Meclis! Ey kurbağalar! Ey genç kızlar! Ey yaşamım!"

Ve ben:

"Citoyen!"

Durmadan sözünün kesilmesine bozulan Papillon, bana sertçe sordu:

"Ne var?"

"Adamlarınızı tehlikeli olmaya başlayan uyuşukluktan uyandırmanın bir yolu olduğunu söylemek istiyordum, subay yurttaş!"

"Tanrının dediği olur, yurttaş! Ben, gördüğünüz gibi, harekete geçmek isteğiyle yanıp tutuşuyorum. Nedir bulduğunuz yol?"

"Pireler, subay yurttaş."

"Sizi düş kırıklığına uğratacağım için üzgünüm, yurttaş. Cumhuriyet Ordusunun pireleri yoktur. Abluka ve hayat pahalılığı sonucu hepsi açlıktan öldü."

"Ben size pire bulabilirim, subay yurttaş."

"Ciddi mi konuşuyorsunuz, yoksa şaka mı ediyorsunuz, bilemiyorum. Her neyse, Genelkurmaya bir rapor vereceğim; karar onlardan gelecek. Yurttaş, Cumhuriyet için yaptıklarınızdan ötürü size teşekkür ederim! Ey zafer! Ey Rouen! Ey pireler! Ey ay!"

Abuk sabuk şeyler sayıklayarak uzaklaştı.

Kendi kendime harekete geçmem gerektiğini anladım. Bol pire yığınağı yaptım; bir Fransız hafif süvarisi görünce ince bo-

rumla üfleyerek ona bu hayvancıklardan birini atıyor, atışı çok dikkatli yapıp pireyi yakasından içeri sokmaya çalışıyordum. Sonra bütün birliğe avuç avuç pire serpmeye koyuldum. Tehlikeli bir görevdi bu, çünkü suçüstü yakalandım mı yurtsever olarak yaptığım ün bir işime yaramayacaktı. Beni tutuklayacak, Fransa'ya götürecek ve orada Pitt'in[I] casusu diye giyotinle kellemi uçuracaklardı. Yine de bu girişimimin onlara büyük yardımı oldu. Pirelerin yol açtığı kaşıntı, hafif süvarilerde çok insanca ve uygar bir kendi kendini yoklama, kaşınma ve pireden temizlenme gereksinimi uyandırdı. Yosunla kaplı giysilerini, mantar ve örümcek ağlarıyla dolu torbalarını ve denklerini fırlattılar, yıkandılar, tıraş oldular, tarandılar; kısacası insan kişiliklerinin yeniden bilincine vardılar, uygarlık duygusunu yeniden kazandılar, yabanıl yaşamdan kurtuldular. Aynı zamanda da, uzun süreden beri unuttukları bir hareket, çalışma ve savaşçılık gereksinimiyle dürtüldüklerini hissettiler. Saldırı ânı onların da atılıma en hazır oldukları sıraya rastladı. Cumhuriyet Orduları düşman direncinin üstesinden geldiler, cepheyi yardılar, Dego ve Millesimo zaferlerini kazandılar.

[I] Pîtt: İngiliz devlet adamı ve Fransız DevrimİninIn amansız düşmanı. (Çcv.)

YİRMİ SEKİZ

Ablamız ve onunla birlikte topraklarımıza sığınan d'Estomac, Cumhuriyet Ordusuna tutsak olmamak için tam zamanında kaçtılar. Ombrosa halkı da bağbozumu günlerine dönmüş gibiydi. Bu kez, Fransa'daki örneğine daha uygun bir Özgürlük Ağacı dikildi. Bu ağaç biraz da, tepesine armağanlar asılan yağlı direği andırıyordu. Başında kırmızı başlıkla Cosimo'nun bu ağaca tırmandığını söylemek gereksiz; ama çabuk yoruldu ve çekti gitti.

Soyluların 'sarayları' çevresinde biraz şamata oldu: "Aristokratlar, aristoklar ipe! *Ça İra!*" diye bağırıldı. Cosimo'nun kardeşi olan beni rahat bıraktılar. Hem biz çok küçük taşra soylularından başka şey olamamıştık. Daha sonra beni yurtsever bile saydılar. (Öyle ki her şey yeniden değiştiğinde başım derde girdi.)

Bir belediye kuruldu ve başına bir belediye başkanı geçirildi. Kardeşim, geçici kurul üyeliğine atandı. Pek çok kişi bunu onaylamıyordu, çünkü kardeşimi çılgın sayıyorlardı. Eskinin özlemini çekenler de hepimizin bir çılgın sürüsünden başka şey olmadığımızı söylüyorlardı.

Kurul toplantıları Cenova Valisi'nin eski sarayında yapılıyordu. Cosimo, pencerelerle aynı yükseklikteki bir keçiboynuzu ağacına tünüyor ve tanışmaları izliyordu. Ara sıra bağırıp çağırarak araya giriyor, oy da veriyordu. Bilindiği gibi, devrimciler, tutuculardan daha biçimcidirler: Şuna buna karşı çıkıldı, bilmem hangi işlemin kabul edilemeyeceği, kurulun prestijini düşürdüğü söylendi, falan filan. Cenova Oligarşik Cumhuriyetinin yerine Ligürya Cumhuriyeti kurulduğunda da, yöneticiler arasına ağabeyimi seçmediler.

O sıralar Cosimo, bir [1] ***Erkek, Kadın, Çocuk, Kuşlar, Balıklar ve Böcekleri de İçine Alan Yabanıl ve Evcil Hayvanlar, Yüksek Ağaçlarla Birlikte Sebzeler ve Çayırlar Gibi Bütün Bitkilerin Haklarını Kabul Eden Bir Cumhuriyetçi Site Anayasası Taslağı***' kaleme almış ve dağıtmıştı. Her türden yöneticiye rehber olabilecek çok güzel bir yapıttı bu. Ama kimse ciddiye almadı, unutuldu gitti.

Cosimo vine zamanının büyük bölümünü, Fransız istih-

✓ * kâm birliklerine bağlı askerlerin topçu birliklerinin ulaşımı için yol açtıkları ormanda geçiriyordu. Kalpaklarından çıkıp geniş deri önlüklerinin altında kaybolan upuzun sakallarıyla, kendilerine özgü askerlerdi bunlar. Hiç olmazsa onlar, öbür birliklerin getirdikleri felaket ve savurukluk örneklerini bırakmıyorlar geçtikleri yerlerde. Kalıcı bir yapıt ortaya çıkarmanın ve bunu •en iyi biçimde gerçekleştirmenin hoşnutluğu içindeydiler. Hem sonra anlatacak çok şeyleri vardı! Çeşitli ulusların içinden geçmişler, kuşatmalar ve savaşlar yaşamışlardı. İçlerinden bazıları, Paris'in büyük günlerini, Bastille'in alınışını ve giyotini bile görmüşlerdi. Cosimo, gecelerini onları dinlemekle geçiriyordu. Kazmalarıyla küskülerini bıraktıklarında, anılarını yeniden yaşayarak kısa pipolarını tüttürmek için ateşin çevresine oturuyorlardı.

Gündüzleri Cosimo, yolların nerelerden geçirilmesi konusunda onlara yardım ediyordu. İniş çıkıştan kaçmak, ağaç kesimini elden geldiğince azaltmak, bütün verilerini bildiği bir sorundu. Bu işi kimse ondan daha iyi yapamazdı. O güne kadar Fransız topçularından çok daha uzun süre yolsuz kalan halkın gereksinimleri de her zaman kafasındaydı. Bu tavuk hırsızlarının geçişinden hiç olmazsa bir yarar sağlanacak, giderleri onların cebinden çıkacak ve bir yol kazanılacaktı.

İyi bir şeydi bu, çünkü artık kimse işgal kuvvetlerine katlanamıyordu. Hele cumhuriyetten imparatorluğa döndüklerinden beri. Öfkelerini açığa vurmak isteyenler, yurtseverlere koşuyorlardı:

"Görüyor musunuz dostlarınızın yaptıklarını?"

Yurtseverler, kollarını açıyor, gözlerini gökyüzüne kaldırıyor ve yanıtlıyorlardı onları:

"Ne yapalım! Eninde sonunda bunlar asker! Bu işin sonunun gelmesini dileyelim!"

Napolyon'un askerleri, ahırları ziyaret ediyor, koyun, inek, keçilere bile el koyuyorlardı. Vergilerle üründen alınan paralara gelince, eskisinden beterdi. Bunun üstüne bir de seferberlik bindi. Bizde askerlik görevinden söz edilmesini kimse istemez. Delikanlılar çağrıya yanıt verecek yerde ormana sığınıyorlardı.

Cosimo, bütün bu dertleri hafifletmek için elinden geleni yapıyordu. Yağmadan korkan çiftlik sahiplerinin ormana gizledikleri hayvanları denetliyordu. Napolyon'un memurlarının el koymaması için, kaçırılan buğday ve zeytin gizlice taşınırken nöbet tutuyordu. Asker kaçaklarına ormandaki tehlikesizce gizlenebilecekleri kovukları gösteriyordu. Kısacası, halkı, yetkilerin kötüye kullanılmasına karşı koruyordu. Ormanda Fransız- lara yaşamı zehir eden silahlı çetelerin dolaşmaya başladığı görüldüğü halde, işgal kuvvetlerine karşı hiçbir saldırıya giriştiği görülmedi. Cosimo, çok inatçı olduğundan, verdiği kararı değiştirmek istemiyordu: Fransızları dostça karşılamıştı, bunca değişikliğe ve umulandan çok uzaklaşılmasına karşın onlara ihanet etmeyi kabul edemiyordu.

Hem, söylemem gerek, yaşlanmaya başlamıştı ve ne bir yanı, ne de öbürünü kendine pek dert etmiyordu.

Napolyon taç giymek üzere Milano'ya geldi, sonra İtalya'da biraz dolaştı. Her kentte eğlenceler düzenleniyor, sonra ilgi çekici yerlerle anıtları görmeye götürülüyordu. Ombrosa'da yapılan program, 'ağaca tüneyen yurtsever'i de içine almaktaydı. Hep rastlandığı gibi, artık burada kimse Cosimo'yla ilgilenmiyordu, ama başka yerde, özellikle yabancı ülkelerde ünlüydü.

Görüşme törensiz geçmedi. Her şey, Ombrosa'nın onurunu koruyacak biçimde, Belediye Eğlence Komitesince hazırlanmıştı. Güzel bir ağaç seçildi: bunun bir meşe olması isteniyordu, ama en iyi yerde bulunan bir ceviz ağacıydı. Ceviz ağacı,
meşe yapraklarıyla kaplandı, Fransa ve Lombardiya renklerini taşıyan şeritler, kurdeleler, çelenklerle süslendi. Ağabeyimden, sırtında bayramlık bir giysi, ama kafasında yabankedisi postundan ünlü kalpağı ve omzunda bir sincapla ağaca tünemesi rica edildi.

Her şey törenin saat onda yapılacağı hesaba katılarak hazırlanmış, kalabalık, ağacın çevresinde halka olmuştu. Tabii Napolyon, yaşlandıkça sidik torbasından derdi artan ve zaman zaman aptes bozmak için ağaç gövdesinin ardına gizlenmesi gereken ağabeyimi çok kızdıracak biçimde, saat on bir buçuktan önce görünmedi.

İmparator, iki köşeli şapkaları sallanıp duran ardmdakilerle çıkageldi. Öğlen olmuştu bile. Napolyon, başını Cosimo'nun tünediği dallara kaldırdığında güneş gözlerinin içine girdi. Durumun gerektirdiği birkaç cümleyle söze başladı:

"Je sais tres bien que vous, citoyen..."

Aynı zamanda da elini alnına siper ediyordu.

"... ***Parmi les forets..."***

Güneşin tam gözlerinin içine girmemesi için hafifçe geriye sıçradı.

"... ***Parmi les frondaisorıs de nötre luxuriante..."***

Bu kez öne doğru sıçrıyordu, çünkü Cosimo İmparatoru onaylamak için selam verirken güneşi gizlemez olmuştu.

İmparatorun sinirliliğini görünce, Cosimo terbiyelice sordu:

"Sizin için bir şey yapabilir miyim, ***mon Empereur?"***

"Evet, evet," dedi Napolyon. "Beni güneşten korumak için biraz yaklaşın, şuraya, lütferu., hah... böyle... kımıldamadan..."

Sonra, sanki aklına gelen bir şeye şaşmış gibi sustu ve Kral Naibi Eugene'e döndü:

"Tout cela me rappelle quelque chose... Quelque chose que j'ai deja vu."

Cosimo^-ardımına koştu.

"Majesteleri, Büyük İskender'di o."

"Tamam!" dedi Napolyo». "Tabii! İskender'le Diyojen'in karşılaşması."

"Vous nouhliez jamais votre Plutarque, Sire," dedi Beauharnais.

"Yalnız o zaman," diye ekledi Cosimo, "İskender kendisi için ne yapabileceğini Diyojen'e sormuştu; bunun üzerine de Diyojen gölge etmemesini rica etmişti..."

Napolyon, bir süredir aradığı cümleyi sonunda bulmuş gibi parmaklarını şaklattı. Bir bakışla ardındakilerin kendisini dinlediklerine emin olduktan sonra, çok iyi bir İtalyancayla konuştu:

"İmparator Napolyon olmasaydım, yurttaş Cosimo Rondo olmayı isterdim."

Geri döndü ve uzaklaştı. Ardındakiler de büyük bir mahmuz şakırtısı içinde ona ayak uydurdular.

Her şey bu kadarla kaldı. Hafta sonunda Cosimo'nun Lejyon Donör nişanı alması beklenebilirdi. Nişan mişan verilmedi. Herhalde kardeşimin de umurunda değildi. Ama böyle bir şey olsaydı, biz yakınlarının hoşuna giderdi.

YİRMİ DOKUZ

Yeryüzünde gençlik çabucak geçip gidiyor. Düşünün öyleyse, her şeyin, yapraklar gibi meyvelerin de düşmeye mahkûm olduğu ağaçlardaki durumu... Cosimo iyice yaşlanmıştı. Don, rüzgâr ve yağmura karşı derme çatma barınaklar altında, hatta korunacak en ufak şeyden yoksun, bunca yıl, bunca gece geçirmişti; ne bir ev, ne bir ocak, ne sıcak bir yemek... Cosimo ufak tefek, beli bükülmüş, çarpık bacaklı, maymunlar gibi upuzun kollu, kukuletalı, kürk paltosuna sarınmış bir ihtiyardı artık. Yüzü güneşte yanıp kavrulmuş, kestane gibi çatır çatır çatlamıştı. Bin bir buruşuğun ortasında iri, açık renk, iyilik dolu gözleri vardı.

Napolyon ordusu Beresina üzerinde bozguna uğruyor, İngiliz filosu Cenova'ya çıkartma yapıyor, günlerimizi haberleri bekleyerek geçiriyorduk. Cosimo, Ombrosa'da görünmez olmuştu. Fransızların yaptığı ve Marengo'ya giden topların izlediği yolun kıyısındaki bir çam ormanının tepesine tünüyordu. Doğuya bakıyordu, ama yol hep ıssızdı. Artık bu yolda, keçilerini güden çobanlarla odun yüklü katırlardan başka şeye rastlanmıyordu. Ne bekliyordu? Napolyon'u görmüştü. Devrim'in sonunu biliyordu. Beterin beterinden başka şey olamazdı. Yine de orada, bakışı sabit, sanki her an dönemeçte hâlâ Rusya'nın buzlarıyla kaplı imparatorluk ordusu ve solgun yüzlü, ateşli, tıraşsız çenesi göğsüne düşmüş, at sırtındaki Napolyon belirivere- cekmiş gibi duruyordu... Napolyon çam ağacının altında duracak (ardında, kargaşalıkta sönen ayak sesleri, yere atılan torbalarla tüfekler, yolun kıyısında postallarını çıkaran askerler, çözülen sargılar, kanlı ayaklar) ve, "Haklıymışsın yurttaş Rondo," diyecekti. "Hazırladığın Anayasa taslağını ver bana. Ne Direc-

toire'ın, ne Konsiillüğün, ne de imparatorluğun dinlemek bilgeliğini göstermediği Öğütlerini yinele. Her şeye baştan başlayalım, yeniden Özgürlük Ağaçları dikelim, Evrensel Vatanı kurtaralım!" Kuşkusuz Cosimo'nun düşleri ve umutları bunlardı.

Ama günün birinde, doğuda belirdiğini gördüğü şey bambaşka oldu. Topçuların izlediği yol üzerinde üç kişi ayaklarını sürüyorlardı. İlki, bir topaldı, koltuk değneğine dayanıyordu. İkincinin başı bezlerle sarılıp sarmalanmıştı. Daha iyi durumdaki üçüncünün ise tek gözünün üzerinde siyah bir bez vardı. Sırtlarındaki rengi atmış partal giysiler, göğüslerinden sarkan çapraz şerit parçalan, içlerinden birinin başındaki delik ama hâlâ tepesi tüylü kalpak, her şey, İmparator Muhafız Birliği'nden olduklarını gösteriyordu. Ama silahlan yoktu artık. Biri boş bir kılıç kını sallıyor, öteki bir tüfek namlusunu sopa gibi omzunda taşıyor, namlunun ucundan da bir çıkın sallanıyordu. Sarhoşlar gibi sallanarak ilerliyor ve şarkı söylüyorlardı: ***'De mon Pays... De mon pays... De mon pays...'***

"Hey, yabancılar, kimsiniz?[11] diye sordu adamlara kardeşim.

"Şu kuşa bak! Ne yapıyorsun ağacın tepesinde? Çam fıstığı mı yiyorsun?"

Bir başkası,

"Çam fıstığı! İşte yığınağını yaptığımız açlığa karşı bize sundukları bu demek?"

"Ya susuzluk? Kar yedikçe artan susuzluk?"

"Biz Üçüncü Hafif Süvari Alavı'yız!"

"Tam mevcutlu!"

"Alaydan geriye kalanlar."

"Üç yüz kişiden üç kişi. Fena değil!"

"Kurtuldum ya, benim için önemli olan bu!"

"Henüz kesinlikle söylenemez! Daha postunu evine aşıramadın!"

"Hay veba gelsin senin hakkından!"

"Biz Austerlitz zaferini kazananlarız!"

"Ve Vilna'da tartaklananlar! Ya ya ya! Şa şa şa!"

"Söylesene, konuşan kuş, nerede şarap mahzeni var?"

"Avrupa'nın yarısının fıçılarını boşalttık, yine de susuzluğumuz geçmedi!"

"Mermilerle delik deşiğiz de ondan; tabii, şarap deliklerden akıyor."

"Oran da delik mi?"

"Bize veresiye hesap açacak bir şarap mahzeni!"

"Gelecek sefere borcumuzu öderiz!"

"Parayı veren Napolyon!"

"Brrr..."

"Ödeyen Çar. Ondan biraz öndeyiz. Hesabı kendisine sundunuz mu tamam."

"Buralarda şarap bulamazsınız," diye yanıtladı Cosimo. "Ama az ilerde bir ırmak var, orada susuzluğunuzu giderebilirsiniz."

"Irmağında boğul, baykuş!"

"Vistül'de tüfeğimi yitirmesem seni çoktan vurup ardıç kuşu gibi şişte kızartmıştım!"

"Durun. Ayağımı şunun ırmağına daldıracağım, yanıyor..."

"Irmağın suyuyla götünü yıka sen..."

Sonunda üçü de ırmağın yolunu tuttular, çizmelerini çıkardılar, ayaklarını ıslatıp yüzlerini temizlediler, giysilerini yıkadılar. Yaşlandıkça gövdelerinden tiksinti duyan herkes gibi ihtiyarladıkça temizleşen Cosimo, onlara sabun bile verdi. Suyun serinliği bu üç döküntünün sarhoşluğunu biraz geçirmişti. Keyifleri de kaçmıştı bunun üzerine. İçinde bulundukları acı durum yeniden kafalarına dank etmişti; iç çekiyor ve inliyorlardı. Ama bu halde duru su onlara gerçek bir sevinç verdi. Yeniden keyiflendiler, yeniden şarkı söylemeye başladılar: ***'De mon pays...'***

Cosimo, yolun kıyısındaki ağaç nöbetine geçmişti yine. Nal sesleri işitti. Toz bulutu kaldırarak bir hafif süvari birliği geliyordu. Yabancı üniformalar vardı sırtlarında. Ağır kalpakların altında sarışın, sakallı, biraz basık, yeşil ve kısık gözlü garip yüzler seçiliyordu. Cosimo şapkasını çıkardı onlara.

"Hangi rüzgâr attı sizi, atlılar?"

Birlik durdu:

"Sdrastvoui! Baksana buraya, ***batiouchka,*** daha ne kadar gitmemiz gerekli?"

Bütün dilleri biraz inceleyen ve Rusça da paralayan Cosimo,

"Sdrastvoui, askerler, diye yanıt verdi. ***Kondai*** Nereye varmak için?"

"Yolun sonuna."

"Eh! Bu yol bir çok yere götürür adamı. Ama siz nereye gidiyorsunuz?"

"VParij."

"Bakındı. Paris'e gitmek için çok daha iyi yollar var."

"Niet, Nie Parij. Vo Frantsiou, za Napoleonom. Konda vedi- ote eta dorogaf"

"Eh, çeşitli yerlere, Aşağı Zeytinlik, Kısataş, Tuzak..."

"Kak? Aşayi Ziydinlik? Niet, niet."

"İstenirse Marsilya'ya da gidilir."

"V Marsel... da, da Marsel... Frantsia..."

"iyi ama Fransa'da ne yapmak istiyorsunuz?"

"Napolyon, Çarımızla savaşmaya geldi. Şimdi bizim Çar, Napolyon'u kovalıyor."

"Ya siz nereden geliyorsunuz?"

"Iz Kharkova, h Kieva. Iz Rostova."

"Vay canına! Ne çok yer görmüşsünüz! En çok hoşunuza giden neresi? Burası mı, Rusya mı?"

"Güzel de oisa, çirkin de olsa, en çok hoşumuza giden Rusya!"

Bir nal sesi, bir sürü toz, ve eyerinde bir subayın oturduğu at durdu. Subay, kazaklara bağırdı:

"Von! March! Kto vam pozvolil ostanovitsia?"

"Do svidania, bati ouchka!" dediler Cosimo'ya ***"Nam pora..."***

Ve atlarını mahmuzladılar.

Subay çam ağacının dibinden kımıldamamıştı. Uzun boylu ve inceydi, soylu ve hüzünlü bir görünüşü vardı. Açık başı yer yer bulutların kapladığı gökyüzüne yönelmişti.

"Bonjour, monsieur," dedi Cosimo'ya Fransızca. ***"Vous con- naissez nötre langue?"*** [Günaydın efendim. Dilimizi biliyor musunuz?]

"Da, gospodien ofitser," diye yanıtladı ağabeyim, ***"mais pas mieux que vous le français, quand meme."*** [Evet, subay yoldaş, ama yine de sizin Fransızcamz gibi değil.]

"Etes-vous un habitant de cepays? Etiez-vous ici, pendant qu'il y avait Napoleon?" [Bu ülkenin halkından mısınız?. Napolyon varken burada mıydınız?]

"Om, monsieur Vofficier." [Evet.]

"Comment ça alloitf" [Nasıldı durum?]

"Vous savez, monsieur, les armees font toujours des degâts, quelles que soient les idees qu elleş apportent." [Bilirsiniz efendim ordular hep zarara neden olurlar; getirdikleri düşünceler ne olursa olsun.]

Zaferi kazandığı halde, hüzünlü ve kuşkulu görünüyordu. Como subaydan hoşlandı ve adamı avutmak istedi:

" ***Vous avez vaincul***" [Yendiniz.]

"Om. Nous avons bien combattu. Tres bien. Maispeut-etre..." [Evet iyi savaştık. Çok iyi. Ama belki...]

Haykırışlar, boğuk bir ses, bir silah şakırtısı işitildi.

"Kto Tamt" dedi subay.

Kazaklar, yarı çıplak gövdeleri yerde sürüyerek geri döndüler. Sol elleriyle (sağ ellerinde uzun ve kıvrık, ucundan, evet, kan damlayan kılıçları vardı) üç sarhoş hafif süvarinin sakallı kellelerini tutuyorlardı.

" Frantsouzy! Napoleon! Tous tues!" [Hepsi geberdi."]

Genç subayın sert bir emriyle ganimetlerini biraz daha uzağa götürdüler. Adam başını çevirdi ve konuşmaya devam etti:

" ***Vous voyez... La guerre... Ily a plusieurs annees que je fais le mieux queje puis une chose affreuse: la guerre... et tout cela pour un ideal que je ne saurais presque expliquer moi-meme...***" [Gör üyorsu- * nuz... Savaş... Yıllardır, korkunç bir şey, elimden geldiğince savaşıyorum. Bütün bunlar da kendi kendime açıklayamadığım bir ülkü uğruna...]

"Ben de," dedi Cosimo, "yıllardır ne olduğunu kestiremediğim bir ülkü uğrunda yaşıyorum, ***mais je fais une chose tout a fait bonne: Je vis dans les arbres."*** [Ama çok hoş bir şey yapıyorum: ağaçlarda yaşıyorum.]

Az önce hüzünlüyken, subay şimdi sinirlenmişti.

"Allans," dedi, ***"je dois m'en aller."*** [Hadi, gitmem gerekiyor.]

Ve askerce selam verdi.

"Adieu Monsieur... Quel est votre nomi" [Hoşça kalın bayım... Adınız ne?]

"Baron Cosimo di Rondo," diye bağırdı Cosimo, yola çıkmış olan subaya. ***"Prochtchaite, gospodie... Et le votre?"*** [Ya sizin ki?]

"Je suİs le prince Andt-e..." [Ben Prens Andre.'j Atın nal sesleri subayın soyadını duymasını engelledi.

OTUZ

Bu XIX. yüzyıl bize ne getirecek? Şimdilik, bir şey bilmiyorum. Kötü başladı, daha da kötü olarak sürüp gidiyor. Krallık denen kurumun ağırlığı yeniden Avrupa'nın sırtında, Jakobenler gibi Bonaparte'cılar da yenilgiye uğratıldılar. Mutlakiyet ve Cizvitler yeniden üste çıkıyorlar. Gençliğimizin ülküleri, taptığımız aydınlık XVTO. yüzyılın büyük umudu kül oldu bile.

Düşüncelerimi bu deftere geçiriyorsam, başka yerde söyleyemeyeceğim için böyle yapıyorum. Her zaman durmuş oturmuş, ne büyük atılımları ne de büyük dertleri bulunan, doğuştan soylu, liberal düşünceli, yasalara saygılı, aile babası bir adam oldum hep. Politika aşırılıklarının beni fazla sarsmasına hiçbir zaman fırsat vermedim, bundan sonra da böyle olacağım umuyorum. Ama içimde ne büyük bir hüzün var!

Eskiden durum değişikti. Kardeşim varoldukça kendi kendime, hepimiz için düşünüyor, diyordum. Bırakıyordum kendimi yaşama! Benim için değişiklik belirtisi ne Avusturya-Rus ordusunun gelişi, ne Piemonte'ye katılmamız, ne yeni vergiler, ne de başka şeyler oldu. Ama penceremi açıp onu ağaçların tepesinde görmez olduğum gün, zamanın değiştiğini anladım. Şimdi o burada değil artık ve ben pek çok şey üzerine kafa yormam gerektiğini hissediyorum: felsefe, politika, tarih gibi. Gazetelere abone oldum, kitap okuyor, kafa patlatıyorum. Ama onun söylemek istediklerini, okuduklarımda bulamıyorum. Onun gerçeği başka bir düzene bağlıydı, sözcüklerle değil, yalnızca onun yaşadığı gibi yaşamakla anlatılabilirdi. Ölünceye kadar yaptığı gibi, acımasızca kendine sadık kalarak ve değişmeyerek bütün insanlara bir ders verebilirdi.

Hastalığının başlangıcını hatırlıyorum. Alanın ortasındaki büyük ceviz ağacına yatağını taşımasından anlamıştık bunu. O güne kadar, yabanıl içgüdüsüyle geceleri kaldığı yerleri hep gizlemişti. Oysa sonraları, devamlı insan bakışlarına gereksinimi vardı. Yüreğim ezildi. Yalnız ölmekten hoşlanmayacağını düşünmüştüm hep. Belki bu da bir ön belirtiydi. Bir merdivenle yanına doktor çıkardık. Tıp adamı, aşağı indiğinde yüzünü buruşturarak kollarını açtı.

Ben de merdiveni çıktım.

"Cosimo," diye başladım ,söze, "artık yaşın altmış beşi geçti, yukarda kalmayacaksın değil mi? Söylemek istediğini söyledin, bunu hepimiz anladık artık. Seninki büyük bir ruh gücüydü, kazandın; artık aşağı inebilirsin. Bütün yaşamlarını denizlerde geçirenlere bak; zamanı geldiğinde karaya çıkmayı biliyorlar."

Sonuç alamadım. Eliyle ‘hayır’ işareti yaptı. Hemen hemen hiç konuşmuyordu. Zaman zaman, kafasını da kaplayan bir yorgana sarınıp ayağa kalkıyor ve güneşten biraz olsun yararlanmak için bir dala oturuyordu. Yer değiştirdiği tek anlar bunlardı. Yaşlı bir halk kadını, bir azize (belki eski bir metresi) temizliğini yapmaya çıkıyor ve ona sıcak yemek götürüyordu. Her an yardımına koşmak gerektiğini ve her an aşağı inmeye karar vereceğini umduğumuz için merdiveni ağacın gövdesine dayalı tutuyorduk. (Herkes ineceğini umuyordu; oysa ben Cosimo’nun yapısını biliyordum.) Alanda, çevresinde sürekli ona yoldaşlık etmek üzere gelen insanlardan oluşan bir halka vardı. Aralarında tartışıyor, artık hiç konuşmak istemediği açıkça belli olduğu halde zaman zaman Cosimo’ya seslenip birşeyler söylüyorlardı ona.

Durumu ağırlaştı. Ağaca bir yatak çıkardık ve dengesini bulmayı başardık. Yatağa isteyerek uzandı. Bunu daha önce düşünmediğimiz için acı duyduk. Aslında hiçbir rahatlığı geri çevirmiyordu. Ağaçların tepesinde olma koşuluyla, her zaman daha iyi yaşamaya bakmıştı. O günden sonra ona daha çok rahatlık sağlamaya baktık. Kötü havadan korunması için hasırlar getirdik, karyolasının tepesini örttük, yanına bir mangal koyduk. Durumu biraz düzeldi. İki dalın arasına yerleştirdiğimiz bir de

koltuk götürdük ona. Günlerini, yorganına sarınıp koltuğun üzerinde geçiriyordu.

Yine de bir sabah, onu ne yatağında bulduk, ne de koltuğunda. Dehşete düşüp başımızı havaya kaldırdık: ağacın tepesine çıkmış, çok yüksek bir dala ata binercesine oturmuştu. Sırtında da bir gecelik vardı.

"Ne yapıyorsun ağacın tepesinde?"

Yanıt vermedi. Neredeyse kaskatı kesilmişti. Bir mucize sonucu duruyordu sanki orada. Koca bir çarşaf hazırladık, zeytin toplarken kullanılanlardan. Aşağı yukarı yirmi kişi, düşüp ölmesin diye çarşafı ağacın altında gergin tutuyorduk.

Bu arada da doktor ağaca tırmanıyordu. Doğrusu güç bir çıkış oldu bu. İki merdiveni birbirine eklemek gerekti. İndiğinde bize,

"Bir papaz yollamanın sırasıdır," dedi.

Bu işle Don Perikles adında bir papazı görevlendirme kararını almıştık. Don Perikles, hem Cosimo'nun dostuydu, hem Fransız işgalinde Devrim'e bağlılık yemini ederek görevine devam etmiş, papazların Mason olması yasak değilken Loca'ya, bir sürü güçlük çektikten sonra kısa bir süre önce de yeniden papazlığa kab.ul edilmiş bir adamdı. Ayin giysisi ve elinde kutsal kapla ağaca çıktı; bir küçük çocuk da kendisini izliyordu. Don Pericles bir süre yukarıda kaldı, Cosimo ile konuşur gibiydi, sonra yine aşağı indi.

"Ne oldu, ölmeden önce kutsadınız mı kendisini?"

"Hayır hayır, gereksiz olduğunu, buna gerçekten gereksinim duymadığını söyledi."

Daha fazla bir şey öğrenemedik.

Çarşafı tutanlar gitgide yoruluyorlardı. Ağacın tepesindeki Cosimo ise hiç yerinden kımıldamıyordu. Rüzgâr çıktı, bir güneybatı rüzgârı. Ağacın tepesi sallanıyordu, hepimiz tetikteydik. Derken gökyüzünde bir balon belirdi.

İngiliz havacıları kıyı üzerinde uçmayı deniyorlardı. Püsküller, şeritler ve çelenklerle süslü, sazdan sepeti olan güzel bir balondu bu. İçindeki sırma apoletli, sipsivri iki köşe şapkalı iki subay altlarındaki görüntüye dürbünleriyle bakıyorlardı. Dürbünlerini alana çevirdiler; ağacın tepesinde bir adam, gergin bir çarşaf; bu kalabalık, gerçekten yeryüzünün garip görünümlerin-

dendi... Cosimo da başını kaldırmış, dikkatle balonu gözlüyordu.

Birden balon anafora kapıldı, topaç gibi dönüp rüzgârla sürüklenmeye başladı ve kıyıya yöneldi. Havacılar, cesaretlerini yitirmeden, gördüğüm kadarıyla balonun basıncını azaltmaya uğraşıyorlardı. Aynı zamanda da, bir yere takılacağı umuduyla balonun demirini savuruyorlardı. Demir gümüşsü parıltılarla, uzun bir ipin ucuna takılı, gökyüzünde uçuyordu. Balonun tuttuğu yolu izleyerek alanın üzerinden geçti ve aşağı yukarı ceviz ağacının yüksekliğinde sallanmaya başladı. Cosimo için çok korktuk. Az sonra göreceğimiz şeyi beklemekten çok uzaktık.

Demir, can çekişen Cosimo'nun hemen yanından kayarken, gençlik çağlarında çok gördüğümüz sıçrayışlarından birini yaptı, ayaklan demirin üzerinde, gövdesi tortop, ipe yapıştı. Böylece rüzgârla sürüklenerek, balonun hızım pek kesmeden havalandığını ve denizin üzerinde kaybolduğunu gördük.

Balon, körfezi aştıktan sonra karşı kıyıya konabildi. Demir, ipin ucunda sürükleniyordu, izledikleri yolun kaygısı içindeki havacılar hiçbir şeyin farkına varmamışlardı. Balon havada uçarken can çekişen hastanın körfezin tepesinde kaybolduğuna karar verildi.

Cosimo böyle güçtü işte, bize ölümünden sonra kendisini yere indirme zevkini bile tattırmadı. Aile kabristanındaki bir taş, üzerindeki şu yazıyla onun anısını yaşatıyor:

Cosimo Piovasco Di Rondo
Ağaçlarda Yaşadı
Toprağı Hep Sevdi
Gökyüzüne Yükseldi.

Bu satırları yazarken zaman zaman durup pencereye gidiyorum. Gökyüzü bomboş. Biz yemyeşil kubbelerimizin altında yaşamaya alışkın yaşıı Ombrosalılar'a bu görüntü çok acı geliyor. Sanki kardeşimin gidişinden sonra ağaçlar her türlü direnmeyi bırakmışlar ya da insanlara bir ağaç kesme hırsı gelmiş. Hem sonra bitki örtüsü de değişti: artık pırnallar, karaağaçlar, bodur meşeler değil, Afrika, Avusturalya, Güney ve Kuzey

Amerika, Hindistan buraya kadar dallarıyla köklerini uzatıyor. Eski türler yükseklikliere doğru çekildi: zeytinlikler tepelere, Çamlarla kestaneler dağa doğru. Kıyı boyunca kıpkızıl, dev boyutlu ve yalnız filleri andıran incirlerle ağırlaşmış okaliptüslerden kıpkızıl bir Avustralya uzanıyor. Geri kalan, çöllerin konukseverlikten yoksun ağaçları, salkım saçak sorguçlarıyla palmiyeler.

Ombrosa yok artık. Bomboş gökyüzüne baktığımda gerçekten varolup olmadığını kendi kendime soruyorum. Bu dal ve yaprak parçalan, bu çatallar, yapraklardaki girintiler, demetler, küçük ve sayısız karışıklık; ancak yer yer ya da düzensiz parçaları görülen gökyüzü; bunların hepsi belki ağabeyimin hafif sincap adımlarıyla dolaşması için vardı. Hiçlik üzerine işlenmiş bir oyaydı, çizikler, çıkmalar, sinirli izler, lekeler, boşluklarla dolu sayfalara akıttığım mürekkep sızıntısı gibi; o sızıntı ki ara sıra anlaşılır koca işaretleri sıralar, ara sıra da ufacık işaretler, nokta kadar ince tohumlar halinde sıkışır; ya geri döner, ya yön değiştirir; yapraklardan ya da bulutlardan bir yatak üzerinde cümle pıhtıları toplar, sürçer; hemen ardından karışmaya başlar ve koşar, koşar, son bir çılgınca sözcük, düşünce, düş salkımını sarmak için çözülür - ve bu kadar.

ŞUBAT 1957

[1] Cornelius Janseniıs*un kurduğu, esaslan *Aagustituus* adlı kitabında gösterilen bir doktrinin savunucusu. (Çcv.)
[1] (Fr.) Peder, rahip. (Çev.)
[1] Yaşasın Böyük Ulus- (Çev.)